

Univerza v Ljubljani

Filozofska fakulteta
Oddelek za zgodovino

81.44.1

Rozina Švent

Publicistična dejavnost slovenske emigracije po drugi svetovni vojni

Magistrsko delo

Mentor
prof. dr. Dušan Nećak

Ljubljana, 1992

R2 II 449403

449403

09 OCT 1995

199512026

PREDGOVOR	3
UVOD	4
Opombe 1	6
I. ČAS BEGUNSKIH TABORIŠČ 1945 - 1948	9
I. 1. Avstrijska taborišča	11
I. 1. 1. Publicistična dejavnost	12
I. 1. 2. Vsebinska analiza	18
Opombe 2	39
I. 2. Italijanska taborišča	42
I. 2. 1. Publicistična dejavnost	42
I. 2. 2. Vsebinska analiza	45
I. 3. Taborišča v drugih evropskih državah (Nemčija, Belgija, Španija)	55
Opombe 3	56
II. OBLIKOVANJE EMIGRANTSKIH SREDIŠČ 1948 - 1949 (1950)	
II. 1. Južna Amerika (Argentina)	58
II. 2. Severna Amerika (ZDA in Kanada)	64
II. 3. Avstralija	69
II. 4. Evropa (Italija, Avstrija, Francija, Anglija)	70
Opombe 4	74
III. PUBLICISTIČNA DEJAVNOST EMIGRANTSKIH SREDIŠČ	
III. 1. Seznam najpomembnejših del	76
III. 2. Analiza tekstov	101
III. 2. 1. Argentina. Opombe 5	101
III. 2. 2. ZDA, Kanada. Opombe 6	131
III. 2. 3. Avstralija. Opombe 7	141
III. 2. 4. Evropa. Opombe 8	146
IV. SKLEPNE MISLI	160
V. VIRI IN LITERATURA	
V. 1. Viri	165
V. 2. Literatura	167

PREDGOVOR

Preučevalec emigrantske publicistične dejavnosti se pri svojem delu srečuje s številnimi problemi in mora marsikdaj orati ledino.

Največji problem predstavlja nepopolna zbirka tega gradiva v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani, ki edina načrtno zbira in hrani tudi emigrantsko publicistiko. Deloma se da to nadomestiti oz. dopolniti z gradivom, ki ga hrani knjižnica Dušana Černeta v Trstu, nekatere stvari pa so žal za vedno izgubljene in si lahko približno sliko ustvarimo le preko spominskih zapisov ljudi, ki so sodelovali pri teh izdajah. Prav tako so nepopolni in mnogokrat netočni bibliografski podatki o gradivu (predvsem kar se tiče imen urednikov in točnih podatkov o začetku in koncu izhajanja posameznih periodičnih publikacij). [1]

Drugi problem, s katerim se srečuje preučevalec, je pomanjkanje objektivnih, strokovnih obdelav emigrantske problematike (predvsem s področja literarne zgodovine in zgodovine same). Za začetno vedenje o emigraciji lahko uporabimo Čučkovo knjigo "Sramota umira počasi" (ki je izšla v dveh izdajah - 1979. in 1980. leta), pri kateri pa moramo biti zelo previdni (v času njenega izida se je o emigraciji še zelo malo pisalo in je prevladovalo splošno odklonilno stališče).

Nekaj več je podlistkov in člankov po časopisih in revijah. [2] Vsi brez izjeme pa so nastali šele ob koncu 70-ih in v 80-ih letih. Deloma je to posledica "nedostopnosti" tega gradiva v NUK. [3] Vse to se je temeljito spremenilo v zadnjih dveh letih, ko ni nobenih omejitev več (razen splošnih določil, ki veljajo za vse gradivo, ki ga hrani nacionalna knjižnica - pa se število preučevalcev zato ni opazno povečalo!).

Pri preučevanju te problematike sem imela tudi več pogovorov z uredniki posameznih časopisov in revij, ki so mi razjasnili marsikatero podrobnost v zvezi z izhajanjem emigrantske periodike. [4]

V tekstu je večji poudarek na preučevanju periodičnih publikacij, ki so za zgodovinarja bolj zanimive, ker nam kažejo stališča posameznih političnih strank v zdomstvu do Slovenije oz. do Jugoslavije (politika, gospodarstvo) ; seznanjajo nas z načinom življenja zdomcev v posameznih državah, z njihovo kulturno in društveno dejavnostjo. Zelo pomembne so npr. tudi osmrtnice in nekrologi, ki nam po eni strani dajejo osnovne biografske podatke o umrlih, velikokrat pa nam razkrijejo tudi nepoznane psevdonime. Posebno mesto zavzemajo spominski članki izdajateljev, brez katerih bi bilo to preučevanje skoraj nemogoče (predvsem zaradi njihove samozadostnosti). [5]

UVOD

Moje preučevanje emigrantske publicistične dejavnosti zajema obdobje od maja 1945 do leta 1990 - predvsem njihove izdajateljske dejavnosti (bibliografija in vsebinska analiza tekstov).

Začetek emigrantske publicistične dejavnosti je zgodovinsko pogojen s koncem druge svetovne vojne, ko je velika skupina Slovencev zapustila svojo domovino in se podala na negotovo pot begunstva. [6]

Za to prvo obdobje je bolj ustrezen izraz "begunska publicistika", ker med njimi še ni bilo izrazitejšega ideološkega oz. strankarskega razločevanja (umaknili so se, ker se je zrušil sistem, v katerem so živeli in ustvarjali, novega, vzpostavljenega z revolucijo, pa niso mogli oz. hoteli sprejeti, zato starega poskušajo nadaljevati v zdomstvu). Ti begunci = razseljene osebe = Displaced persons = DP, so bežali iz Jugoslavije v varstvo zahodnih zaveznikov in vseskozi upali na skorajšnjo vrnitev v domovino. Motivi za njihov beg so bili zelo različni - njihova nadaljnja usoda pa zelo podobna (pripadniki vojaških formacij so bili iz Avstrije vrnjeni v Jugoslavijo, kjer so bili večinoma pobiti - civilisti, ki so ostali, pa so se morali konec štiridesetih let izseliti v prekomorske države).

Tako lahko o pravi emigrantski publicistiki govorimo šele po letu 1950, ko je bilo končano preseljevanje iz taborišč v nova naselitvena središča, kjer so se emigranti na novo organizirali. Ob tem pa je potrebno razločevanje med temi središči, ker vsako zase predstavlja posebno enoto. Zaradi velike oddaljenosti med njimi sprva ni bilo tesnejših stikov (to se spremeni šele v 60-ih in 70-ih letih). Po drugi strani pa moramo samokritično priznati, da tudi matična domovina (predvsem uradne inštitucije - npr. Slovenska izseljenska matica) ni "priznavala" njihove eksistence oz. je prevladovalo stališče, "da zunaj Slovenije živi še nekaj Slovencev - političnih emigrantov, ki imajo povečini krvave roke, in da pišejo neke politične pamflete". [7]

Veliko je tudi nejasnosti okoli imena, ki bi zajelo vso to široko skupnost, razseljeno po svetu. V Sloveniji se je do pred kratkih uporabljalo ime "Slovenska politična emigracija" = SPE, da se je dalo že iz imena sklepati, da to ni isto kot izseljenci, ki so se povečini izselili zaradi ekonomskih vzrokov. Tudi SPE je bila sprva zadovoljna s tem izrazom, ker so

nenehno poudarjali svoje politično nasprotovanje režimu, ki vlada v Sloveniji. V 70-ih letih pa v njihovem tisku zasledimo nov izraz "zdomci" (Brumen), ki ga postopoma prevzamejo tudi ostali pisci.[8] Do danes se uradna znanost (predvsem mislim tu na sociologijo) še ni opredelila do nobenega izraza, zato ostaja to vprašanje še nerazrešeno. Smiselno pa bi bilo razmisliti, če je pojem SPE še primeren zaradi svojega "slabšalnega" - negativnega naboja.

Čisto nekaj drugega pa je pisanje slovenske politične emigracije o njih samih. O tem imamo na razpolago številne knjige in ogromno člankov po različnih časopisih in revijah. Tudi v zamejskem tisku se o SPE kar precej piše. To se nam kaže v obliki nekakšne traume, ki jo je vanje zarezala vojna. Med njihovim pisanjem le težko najdemo kritiko ali samokritiko. Nehote dobimo celo občutek, da si prizadevajo nekaj nasilno dokazati in opravičiti. Tudi svoj poraz leta 1945 bi radi prikazali kot usodno zmoto in krivico. Tako kot na drugi strani partizanska literatura tudi oni zahajajo v črno-belo prikazovanje medvojnih dogodkov (seveda z drugega zornega kota!).

Šele v zadnjem času se pojavljajo drugačna razmišljanja posameznikov, ki pa jih takoj ostro obsodijo kot izdajo njihove skupne "ideje". Ta odklon se kaže predvsem pri mlajši generaciji.[9]

Pri svojem delu sem bila pogosto v dilemi, katere avtorje uvrstiti in katere izpustiti. Zato mi je bil "vodnik" Zdravko Novak, ki je v svojih številnih člankih-pregledih, ki so bili objavljeni v Koledarjih/Zbornikih Svobodne Slovenije, posebej ločeval: publicistika slovenske ideološke emigracije, zamejska publicistika in izseljenska publicistika. Vendar je očitno tudi on prihajal v podobne dileme in nedoslednosti. Za primer naj navedem pisatelja Leva Detelo in njegovo ženo Mileno Merlak-Detela. Oba avtorja je Novak uvrstil med SPE, ker je imel založbo "Sodobna knjiga" v Londonu in Trstu, kjer sta omenjena avtorja izdajala svoje knjige, za emigrantsko. Za oba avtorja velja, da sta predstavnika mlajše generacije, ki nista imela nič z medvojnimi dogodki (v tujino so ju vodili čisto osebni razlogi). Podoben problem se pokaže tudi pri pesniku Humbertu Pribcu in še pri kom drugem.

Ob tej priložnosti bi se rada zahvalila vsem, ki so mi pomagali pri raziskovanju publicistične dejavnosti slovenske politične emigracije, v prvi vrsti Narodni in univerzitetni knjižnici in prof. dr. Dušanu Nečaku ter prof. dr. Helgi Glušič, ki sta mi pomagala z nasveti in pogovori. Zahvaljujem se tudi prof. dr. Tonetu Ferencu in prof. dr. Mirku Stiplovšku ter svojim kolegom na rokopisnem oddelku NUK, ki so me vzpodbujali pri mojem delu.

O P O M B E [1]

[1] V knjižni obliki so izšle bibliografije za begunsko obdobje:

- Podhorsky, Rene: Bibliografija slovenskega begunskega tiska v letu 1945-1949. - Judenburg, 1946-1949 (v treh snopičih)

in za publicistično dejavnost v Argentini:

- Pertot, Marjan: Bibliografija slovenskega tiska v Argentini 1945-1987 : I del - knjige. - Trst : Knjižnica D.Černeta, 1987

- Pertot, Marjan: Bibliografija slovenskega tiska v Argentini 1945-1990 : II del - časopisje. - Trst : Knjižnica D.Černeta, 1991

Več pa je priložnostnih bibliografij oz. člankov, ki prinašajo osnovne podatke o emigrantski publicistiki (npr. Koledar-Zbornik Svobodne Slovenije 1949-1975 ; Glas Slovenske kulturne akcije 1954- itd.)

[2] Adler, Matija: Slovenska politična emigracija (SPE) danes Dnevnik 47/1988 od 23.5.-25.6.1988 (30 nadalj.)

Dornik, Andrej: Napokane iluzije slovenske politične emigracije

7 D 9/1981 št.41-53 ; 10/1982 št.1-6

[3] Nedostopnost sem dala v navednice, ker želim s tem izraziti netočnost (oz. neresnico). Glede na veljavno zakonodajo je bilo prepovedano vnašanje in javno širjenje Jugoslaviji sovražne literature, kar pa ni veljalo za nacionalno knjižnico, ki je dolžna zbirati VSE gradivo, ki ga ustvarijo Slovenci kjerkoli na svetu. Čeprav se je del emigrantske publicistike hranil v posebnem trezorju (D-fond = Direktorjev fond), je bila vedno dostopna za znanstveno preučevanje.

[4] Dr.R.Susel in dr.J.Velikonja - ZDA ; L.Lenček in A.Rot - Argentina ; Z.Verbič - Kanada ; M.Peršič - Avstralija ; dr.F.Kattinig - Avstrija.

[5] Če so hoteli v tujini ohraniti svojo - slovensko - skupnost, so se morali na eni strani zapreti pred tujim okoljem samim ; po drugi strani pa so s preprečevanjem vplivanja matične domovine nanje te ljudi držali v neki politični odvisnosti in vezanosti na preživeli in poraženi predvojni politični sistem.

[6] O tem nam govori tudi datum začetka izhajanja prvega časopisa v begunstvu "Jugoslovanski vestnik" v taborišču Visco - 5.5.1945.

- [7] Tej oceni moramo upravičeno nasprotovati, ker ne drži.
- Približno 10.000 (vprašanje številke je še vedno sporno in se giblje od 7000-12.000) pripadnikov domobranske vojske (ob koncu im. Slovenske narodne vojske) je bilo že konec maja 1945 vrnjenih v Jugoslavijo in so bili večinoma v mesecu juniju pobiti na množičnih moriščih (Kočevski Rog, Teharje, Pohorje itd.) in med njimi je bil tudi nekaj vojnih zločincev - ne pa vsi!
 - Nekateri spretni posamezniki se niso zanašali na odločitve vodilnih politikov in so svojo usodo prevzeli v svoje roke, se še pravočasno umaknili iz taborišč in svoje vojaške obleke zamenjali za civilne. Prav gotovo bi se med njimi tudi še našli posamezniki, ki bi jim redna sodišča lahko dokazala vojna hudodelstva.
 - Zaradi nekaterih posameznikov ne smemo kar počez obsoditi vseh beguncev (staršev, žena, otrok).
- [8] V Sloveniji se pojem "zdomec" sprva uporablja za začasno izseljene Slovence, ki so se povečini iz ekonomskih vzrokov izselili v Z evropske države in so imeli vseskozi namen, da se vrnejo v domovino, ko si bodo popravili svoj materialni položaj.
- [9] Njihovo trenutno razpoloženje lahko razberemo iz intervjuja, ki ga je imel novinar M. Jenšterle s članom SNO - Markom Kremžarjem:

DEMOKRACIJA-Ljubljana (2/1990 št.17(8.5.) str.8-9)

Marko Kremžar: "Narod, ki je vreden suverenosti, si jo vzame!"
[intervju]

vpr.: Očitno je emigracija vse bolj zanimiva za matično Slovenijo. Lahko bi celo rekli, da se Sloveniji mudi vzpostaviti stike z vami. Kako pa je slovenska politična emigracija pripravljena na politični dialog z matično domovino?

odg.: Slovenska politična emigracija je vedno bila in je pripravljena na razgovor z rojaki, ki sprejemajo in spoštujejo demokratična družbena pravila. Ni pa hotela stikov s predstavniki totalitarnega režima. Kar se pa tiče zanimanja slovenske javnosti za emigracijo, se bojim, da večino manj brigajo ideje, ki so jih njihovi rojaki ohranjali in razvijali skozi skoraj pol stoletja, kakor morebitne "mednarodne zveze" ali "finančne možnosti", ki so z njimi v zvezi. Tako pojmovanje zdomstva je seveda posledica režimskega prikazovanja stvarnosti. Iz podobnih razlogov smo morali verjetno od časa do časa tudi slišati, da hočemo Slovincem v domovini "soliti pamet", da nam gre za "oblast" in da črpamo sredstva iz vsemogočih skritih "mednarodnih" virov. Očitno ni lahko razumeti, da tisoči Slovencev po svetu ohranjajo, z velikimi žrtvami, zves-

tobo svojemu narodu, ker vedo, da so preživele priče velikih krivic in ker verujejo, da so med vsemi darovi prejeli od boga tudi slovenstvo ter da so zanj odgovorni.

vpr.: Slovenska politična emigracija je s svojo kulturo in sploh potencialom sestavni del Slovenije. To navsezadnje potrjuje dejstvo, da je bila vaša skupnost vedno zaprta do Argentine in usmerjena k Sloveniji. Katere so največje vrednote, s katerimi lahko politična emigracija vstopi v svobodno in demokratično Slovenijo?

odg.: Slovenci v svetu smo resnično del Slovenije. Ta zavest pa je za zdaj bolj živa v zdomstvu kakor v domovini, ki vse pre pogosto pozablja, da se Slovenija ne neha na državni meji. Politična emigracija ohranja v svoji sredi skozi desetletja ne le duha vzajemnosti in demokratičnega sožitja, marveč tudi organizacije in ustanove, ki jih je priklivala v življenje, da so ji pomagale vzdrževati v tujini svojo identiteto. Vse to bo svobodna in demokratična Slovenija mogla uporabljati v skupno dobro. Vendar največja vrednota vsake družbe so ljudje. Slovenci, navajeni živeti samostojno, iz svojih korenin, kjerkoli po svetu, ki znajo spoštovati tuje in ceniti svoje, ki se znajdejo sredi tujih kultur, a so hkrati ponosni na svojo, gotovo lahko marsikaj prispevajo vsemu slovenstvu. Slovenska kultura in gospodarstvo si bosta razširila obzorje in meje vpliva s pomočjo rojakov, ki živijo v svetu. Nekateri od teh se bodo nekoč vrnili na slovensko zemljo, drugi ne, oboji pa bodo lahko veliko prispevali k rasti in k poglobitvi slovenstva, če bo narodova glavnina znala ceniti in spoštovati njih mišljenje, čutenje in delo. To seveda ne drži le za politične emigrante, temveč za vse rojake, ki živijo po svetu, pa ostajajo svojemu narodu zvesti..."

[Marko Kremžar se je rodil leta 1928 v Lj. Njegov oče France Kremžar je bil v uredništvu Slovenca. Kot srednješolec je bil pri domobrancih v četi za zvezo. Umaknil se je v Vetrinjo, toda vrnili so ga v Šentvid, kjer je bil kot mladoletnik obsojen na prevzgojo v Zavodu za politično prevzgojo. Kmalu je ušel na Koroško, kjer je končal taboriščno gimnazijo in začel študirati filozofijo v Gradcu. Leta 1949 je z družino odšel v Argentino, študiral ekonomijo in doktoriral. Sedaj je finančni direktor velikega slovenskega industrijskega podjetja v Buenos Airesu. Napisal je knjigo Sivi dnevi (1967), spomin na življenje v ječi, psihološko dramo Živi in mrtvi bratje, o iskanju resnice med revolucijo (1986). Ustanovil je Slovenski srednješolski tečaj in Visokošolski tečaj, kjer tudi predava. Napisal je še politične knjige Pogled naprej (1984), Obrisi družbene preosnove (1984), Pot iz socializma (1986) in Stebri vzajemnosti (1988). Politično deluje v okviru Slovenske ljudske stranke, od leta 1984 je njen načelnik. Je član Slovenskega narodnega odbora.]

I. ČAS BEGUNSKIH TABORIŠČ 1945 - 1948

Maja 1945 je zapustilo Slovenijo od 20.-30.000 Slovencev. Med njimi je bilo tudi večje število kulturnih delavcev z različnih področij: pesniki, pisatelji, umetniki, publicisti, politiki, znanstveniki, duhovniki, gospodarstveniki itd. Njim se v tujini pridružijo tudi tisti, ki so Jugoslavijo zapustili že med vojno in se niso hoteli vrniti domov, ker so bili nasprotniki novega režima (Ciril Žebot, Anton Novačan, Joža Lovrenčič itd.).

"Vse te izseljence je oblast v domovini takoj črtala iz slovenske skupnosti in iz zgodovine. Še isto leto (1945) je v Slovenskem Zborniku pisatelj Juš Kozak črtal iz vrst slovenskih književnikov tako Mirka Javornika kot Tineta Debeljaka, imenujoč ju 'bivša slovenska pisatelja'. Domovina ni računala s tem, da bi iz teh ubežnikov mogla nastati kdaj, recimo - emigrantska literatura.

V tem zaporedju dogodkov lahko razumemo tudi vsebino letaka, ki naj bi se jeseni 1948 pojavil v begunskem taborišču Lienz: 'Vsako kulturno delo med slovenskimi taboriščniki je treba uničiti. Ne štedite s trdom za dosego tega cilja. Ne samo štediti truda za oviranje begunskega tiska, potrebno je povzročati škandale, da se svet prepriča o brezpomembnosti slovenske emigracije'...In vendar je kljub nevarnosti, oviranju in zanikanju ljubezni beguncev do slovenstva in kulture nastajala v teh letih čakanja, trpljenja in strahu slovenska taboriška, resnično še 'begunska književnost'." [1]

Milica Strgar pa zapiše, da emigranti "svoje politične prihodnosti in begunske usode niso prepuščali naključjem...Še posebno so se zavedali pomena tiska in šolstva in ju zato razvijali, temeljito uporabljali in zlorabljali. Rečemo lahko, da skoraj od prvega dne begunstva naprej." [2]

Literarne ustvarjalce, ki nadaljujejo s svojim delom tudi po odhodu iz domovine, lahko razdelimo v več skupin:

1. - Priznani ustvarjalci, ki so začeli izdajati svoja dela že pred vojno:

dr. Anton Novačan (1887-1951), politik, ki je bil tik pred vojno generalni konzul Jugoslavije v Egiptu, pesnik (Nilske pesmi), pisatelj (Naša vas I, II) in dramatik (Celjski grofje).

Stanko Majcen (1888-1970), pesnik in dramatik (Bogar Meho).
dr. Joža Lovrenčič (1890-1952), zgodovinar, pesnik (Deveta
dežela) ter avtor več proznih del.

Mirko Kunčič (1899-1984), predvsem mladinski pisatelj (Ptiček
z dvema kljunčkoma, Najdenček Jokec, Cmokec Poskokec), otroški
pesnik in dramatik (Triglavska roža).

Jože Vombergar (1902-1980), dramatik (Voda, Zlato tele), ki se
je med vojno uveljavil s številnimi radijskimi igrami (Jaka
Smodlaka).

Vinko Žitnik (1903-1980), pesnik (Pomlad).

dr. Tine Debeljak (1903-1989), pesnik, literarni zgodovinar,
slavist in prevajalec slovanske literature (Mickiewicza),
kulturni urednik medvojnega Slovenca in urednik Doma in sveta.

Mirko Javornik (1909-1986), pisatelj in esejist (Pero in
čas).

2. - Mlajši pisatelji in pesniki, ki so tik pred vojno oz. že
med njo začeli s svojim literarnim ustvarjanjem:

Vinko Beličič (1913), pesnik in pisatelj (Molitev na gori,
Češminov grm).

Jože Krivec (1916-1991), pisatelj zbirke Dom med goricami.

dr. Stanko Kociper (1916), pisatelj (Goričanec) in dramatik
(Šentjurski provizor).

Zorko Simčič (1921), pisatelj (Prebujenje, Tragedija stoletja).

3. - Ustvarjalci, ki so začeli pisati med vojno in so čakali
na svoje prve izdaje:

France Kunstelj (1914), pisatelj (izbor črtic iz Mladike in
Doma in sveta izšel pri Slovenčevi knjižnici).

Stanko Janežič (1921), pisatelj (njegova knjiga otroških
motivov naj bi izšla v Slovenčevi knjižnici).

Karel Mauser (1918-1977), pisatelj in pesnik.

Zdravko Novak (1909-1971), dramatik.

dr. Metod Turnšek (1909-1976), dramatik in nabožni pisatelj
(Potujoči križ, Leto božjih skrivnosti).

Štefan Tonkli (1908-1987), pesnik (Pesmi, Bežni oblaki).

Karel Truhlar, Jože Cukale, Vladimir Kos, Adolf Škerjanc,
Nikolaj Jeločnik itd.

4. - Različni kulturni delavci z drugih področij:

versko (Alojzij Odar), umetnost (Marijan Marolt), časopisna publicistika (Ruda Jurčec, Joško Krošelj, Pavle Rant, France Kremžar, Slavko Skoberne, Rudolf Smersu, Miloš Stare, Lado in Ignacij Lenček), filozofija (Vinko Brumen, Rudolf Trofenik), slikarji (Bara Remec, Ted Kramolc, Jože Beranek), kiparji (France Ahčin, France Gorše) itd.[3]

Vsej tej množici beguncev (idejnih nosilcev) se pridruži še na tisoče preprostih ljudi, ki jih v tujino žene predvsem strah (pred maščevanjem zmagovalcev ali pa postanejo žrtve močne propagande). Vsi skupaj postanejo Razseljene osebe = Displaced Persons (DP), ki jih vzame pod zaščito UNRRA (United Nations Relief and Rehabilitation Administration) - uprava OZN za pomoč in obnovo, osnovana kot začasna mednarodna agencija 9.11.1943 z namenom, da daje pomoč pri obnovi tistih držav, ki jih je prizadela vojna, a same ne razpolagajo z dovolj finančnimi sredstvi za nabavo v tujini. Sredstva so prispevale tiste države, ki niso bile okupirane in vojno opustošene. Dajala se je pomoč v obliki opreme za obnovo in razvoj gospodarstva, hrani, obleki, zdravilnih itd. Organizacija je prenehala z delom 31.3.1949. Begunci so dobili pravico do azila in živeli so po begunskih taboriščih v Avstriji in Italiji, kjer so čakali do leta 1948, ko so se začeli razseljevati po svetu - predvsem v ZDA, Kanado, Argentino in Avstralijo.

I. 1. Avstrijska taborišča

Slovenski begunci so živeli v sledečih taboriščih: Vetrinj, Št.Vid ob Glini, Lienz in Peggez pri Lienzu, Bistrica ob Dravi, Spittal, Lichtenstein, Judenburg in Anrass.

I. 1. 1. Publicistična dejavnost

a) Periodične publikacije - časopisi

Časopisi so imeli na začetku zelo nizko naklado (le s pisalnim strojem razmnožene številke, ki so ponavadi imele 2-4 strani, kasneje pa so bile "šapirografirane"). Prvi časopis ki je izšel v begunskem taborišču v Avstriji, je bila DEMOKRATIČNA SLOVENIJA, ki je izšla 12.5.1945 v Lienzu. Bil je razmnoževan dnevnik na dveh straneh, izdajal pa ga je Narodni odbor za Slovenijo (Ruda Jurčec, Andrej Uršič, Tine Debeljak). Izhajal je do konca maja 1945, ko se je skupina iz Lienza preselila v Italijo. Tipkan je bil v 10 izvodih.

Drugi časopis je bil dnevnik, natisnjen v Vetrinju (vojaškem taborišču) 15.5.1945, DOMOVINA V TABORIŠČU. Izhajal je na 2 straneh - najprej kot stenski časopis, nato je imel tudi do 300 izvodov naklade. Zaradi izročitve slov. domobrancev je konec maja za nekaj dni prenehal izhajati (s 14.št., ki je izšla na 4.str. 29.5.). Ponovno začne izhajati 6.6. s 15.številko. Časopis se z delom slov. beguncev preseli v Lienz, taborišče Peggez, kjer izhaja do 2.7.1945. Prve štiri številke so bile tipkane, naslednje pa razmnožene. Skupno je izšlo 41 št. - 40. in 41. že v Lienzu, kamor so zavezniki preselili del vetrinjskih beguncev. Urejeval ga je France Kremžar.

Tretji časopis so izdajali vojaki 2.bataljona II. domobranskega polka v Vetrinju - izhajati začne 17.5.1945 in ima naslov ZA LEPŠO BODOČNOST. Izšlo je le 9 št., zadnja 26.5.1945 [z izročitvijo domobrancev Jugoslaviji izgubi časopis svoj smisel]. Urejal ga je duhovnik - domobranski kurat Jaka Mavec. Oba vetrinjska časopisa sta prinašala dnevne novice, navodila taboriščnega poveljstva in vodstva.

Junija 1945 začnejo kot četrta po vrsti izhajati POROČILA IN VESTI. List izdajajo slovenski akademiki v Anrassu (kamor se zateče tudi škof dr. Gregorij Rožman). To so v resnici radijska poročila, ki jih zbira Vladimir Kozina in jih potem posreduje drugim v tiskani obliki. Tukaj začne 15.7.1945 izhajati tudi SLOVENEK V TIROLAH, ki preneha izhajati 21.10.1945 (izšlo vsega 6 št. v 150-200 izvodih).

Zadnje dni junija 1945 je bilo razpuščeno vetrinjsko taborišče (bilo je namenjeno predvsem domobranskim vojakom in njihovim ožjim sorodnikom) in preostali del beguncev so zavezniki preselili v taborišče Lienz. Tu začnejo že 3.7.1945 izhajati NOVICE, razmnoževan dnevnik na 2-4 straneh (občasno dodane tudi posebne št.). Časopis je bil podvržen angleški taboriščni cenzuri. Skupno je izšlo 420 št. - zadnja 13.11.1946, ko pride

do nove selitve beguncev. Tokrat jih zavezniki preselijo v Spittal (Špital).

Kot protiutež preveč zmernim Novicam začno 5.7.1945 izhajati DOMAČI GLASOVI.[4] List je bil dnevnik, ponavadi tiskan na 4 str. v 650 izvodih. Izhajal je do 12.11.1946 (selitev v Špital). Časopis je med drugimi urejeval tudi dr. France Blatnik (salezijanec, domobranski vojni kurat, propagandist in urednik, ki tudi po preselitvi v ZDA nadaljuje s svojo protijugoslovansko aktivnostjo). Ker so v špitalskem taborišču že od 14.8. 1946 izdajali svoj časopis TABORIŠČNIK, so Domači glasovi in Novice prenehali izhajati. (Domači glasovi se ponovno pojavijo 1.7.1948 v Triestachu pri Lienzu).

Istočasno kot Domači glasovi izhaja v Lienzu tudi verski tednik CERKVENA OZNANILA, ki ga izdaja begunska župnijska pisarna na 2-4 straneh od 4.7.1945-1.11.1946 (skupno izšlo 72 števil).

Tudi po drugih begunskih taboriščih v Avstriji zasledimo posamezne časopise (glasila), ki pa so veliko skromnejši in slabše urejevani.

BEGUNČEK - list za mladino - Št. Vid na Glini - izhajal od 23.9.1945-1946, ko s št.24 preneha izhajati. Urednik Janez Sever. [Tednik]

BEGUNSKA MLADINA - taborišče Lienz in Spittal - od 4.9.1945-dec.1948. Urejal Janko Mernik.

BOGOLJUB V TUJINI - verski tednik, pozneje mesečnik - Triestach pri Lienzu, izdaja pisarna papeškega urada 1946- [Sprva im. Bogoljub v begunstvu]

CILJI IN POTA - taborišče Spittal - mesečni obzornik od sept.1948- .V taborišču izšlo 5 št. (kasneje postane publikacija Slovenske katoliške akcije v Argentini).

CVETJE V TUJINI - Peggez - glasilo begunske dijaške mladine - občasno, od dec.1945-marca 1948. Prvi letnik ureja Bazilij Valentin, drugi Anton Pečauer.

DOM OB MURI - taborišče Lichtenstein pri Judenburgu - od 14.7.1945 - 11.5.1947, dnevnik, sprva izhajal v 7-10 izv., kasneje v 150. Prvi urednik bil Oven, drugi Malavašič.

FOLIUM OFFICIALE - Lienz in Spittal - uradni list papeškega delegata papeške misije za jugoslovanske begunce v Avstriji in Nemčiji - izhajal od 1946-10.4.1948 (uradne objave v latinščini, drugo v slovenščini - izd.msgr. Jagodic). Naklada 300 izv.

- GLEDALIŠKI LIST - v taborišču Lienz in Spittal izdajala gledališka družina ob premierah - razmnožena na 8-12 str. v 120-200 izvodih ; urejal France Pernišek.
- IZBOR člankov iz svetovnega časopisja - v taborišču Spittal - od julija 1946 - 1947. Izšle 3 številke ; urejal France Blatnik.
- LEPŠA BODOČNOST : glasilo kmečke poklicne šole v Lienzu (poz. Spittal) od feb.1946-1947. [Mesečnik] Urejal Mirko Geratič. Naklada 160-200 izv.
- MATJAŽEV GLAS : glasilo slovenskega protikomunističnega gibanja. - Avstrija od 1947- (da bi preslepili taboriščno cenzuro, so imeli kot kraj izdaje napisano Ljubljano - list je bil precej razširjen tudi v Sloveniji)
- PISMA SESTRAM V TUJINO - taborišče Spittal, dvomesečnik - izhajala od pomladi 1948 - Izšlo 5 ali 6 št. v 100-300 izv.
- SCOUT : izdaja 1.slovenski skavtski steg v Peggezu. - Lienz (pozneje Spittal) : Hrvaška begunska tiskarna, 1946-194. Skupno izšlo 5 št.
- SLOVENSKA BESEDA - kulturna revija v taborišču Lienz - izh. od 2.9.1945-1946 (ob nedeljah). Ob preselitvi v taborišče Spittal preneha izhajati. Urejal sprva France Kremžar, kasneje France Pernišek. (150 izv.)
- SLOVENSKA MISEL - Graz, 1945-1946 [Izšla samo 1 št. - druga sicer tudi bila natisnjena, vendar ni bila razposlana _ nadaljevanje Slovenca v Tirolah]
- SLOVENSKI TABORIŠČNIK - št.Vid na Glini, kasneje Bistrica na Dravi - od 1945-23.2.1946, urejal Janez Sever.
- SLOVENSKO DEKLE - 14 dnevnik v taborišču Spittal - od 1.8.1946-aprila 1947. Urejal Pavle Slapar (skupno 13 št. - naklada 500 izv.)
- ŠOLA IN DOM - list za vzgojitelje Slomškove zveze učiteljev v taborišču Lienz. Izhajalo 1946- do ukinitve taborišča (izšlo 6 št.), urejal Albin Petelin.
- UNRRA D(isplaced) P(ersons) camp Spittal, od 1946-
- V NOVE ZARJE. - Avstrija, od 1948-

b) Leposlovje

Vsem tem izdajam je skupno predvsem dvoje:

- vsebina - doživljanje begunske usode in nenehno upanje (pričakovanje) na skorajšnjo vrnitev;
- zunanja podoba - drobni zvezki z majhnim številom strani in drobnimi ilustracijami - razmnoženi na preprostih "strojih" in na slabem papirju.

b a) Poezija

Prva pesniška zbirka je izšla leta 1945 v taborišču Spittal. Avtor Re-O (Vladimir Kos) ji je dal ime: Marija z nami je odšla na tuje. Isti avtor je leta 1946 napisal še eno pesniško zbirko: Deževni dnevi (lirične pesmi s taboriščno tematiko). Naslednji pesniški zbirki spadata že v leto 1946 in sicer - Franček Kolarič: Na tujih tleh (taborišče Spittal) in Erik Kovačič: Romar na beli cesti (tudi v Spittalu). Nekaj posebnega predstavlja zbirka pesmi in proze: Strti cvetovi - izdelek več anonimnih avtorjev, prispevki pa so posvečeni vrnjenim in pobitim domobrancem (med njimi je Karel Mauser objavil odlomek iz romana "Mrtvi bataljon", posvečen kočevskim žrtvam, in pesem Mrtvi živim).

b b) Proza

Prvi, ki se je v begunstvu "pojavi" s samostojnim proznim delom, je bil Stanko Kociper: Mlin ob Lešnici (taborišče Peggez, 1946), sledi pa mu Božidar Kramolc: Pravljice (taborišče Spittal, 1946 - 1.sešitek: Pravljica o treh podobah, 2.sešitek: Pravljica o čudežnih goslih - knjigo je ilustriral sam avtor in velja za prvo bibliofilsko izdajo v begunstvu). V letih 1947-1949 sledi še nekaj samostojnih knjižnih del - Ivko Žitnik: Pravljice (1948), Srečko Selivec (Zdravko Novak): Križev pot (1947) in Pota božja (1949).

Za nadaljnjo publicistično delovanje je zelo pomembna tiskarna "Koroške Kronike", ki je ustanovljena julija 1945 v Celovcu. Predvsem se je tu uveljavil pisatelj Karel Mauser (nekateri ga imajo za najboljšega in najbolj ustvarjalnega zdomskega pisatelja), ki je najprej v obliki podlistkov, nato pa tudi kot samostojne knjige izdal: Rotija, Sin mrtvega (obe 1947), Prekleta kri (1948), Kaplan Klemen in Jerčevi galjoti pa samo v

obliki podlistka. Pri isti založbi izideta še dve knjigi - Bazilij Valentin: V kraljestvu lutk in Mirko Kunčič: Cmokec Poskokec.

Konec štiridesetih let (1947) začne v Celovcu ponovno delovati Mohorjeva družba, kjer tudi zasledimo pisatelja K. Mauserja (Puntar Matjaž, Domačija pod Peco in Ljudje pod bičem (I.)). Poleg Koroške, ki je najmočnejše kulturno središče, je pomembno tudi delovanje Slovencev (predvsem visokošolcev) v Gradcu. Med avtorji izstopata : Ludve Potokar, Frank Bukvič (Brezdomci, 1948 - roman iz prekmurskih protimadžarskih bojov, poln romantike).

c) Šolski učbeniki in priročniki

Posebno in zelo pomembno mesto med begunskim tiskom predstavljajo šolski učbeniki in priročniki za različne tečaje. Begunci so pri organiziranju šol pokazali izjemne organizacijske sposobnosti. Začeli so skoraj iz nič. Iz domovine so večinoma bežali le z najnujnejšimi osebnimi stvarmi, če pa so nekateri vendarle vzeli s seboj tudi druge predmete, so jih večinoma morali pustiti na poti, ker so jih ovirali pri umiku (sodeč po slikah, ki jih že vrsto let objavlja revija Tabor). Marsikdo med begunci (če ne kar večina!) pa je bil prepričan, da je beg-umik le začasen, in da se bodo kmalu vrnili domov. Ko se ti upi nikakor niso hoteli uresničiti, so se začeli bolj načrtno organizirati. Glavni cilj pri organiziranju šolstva je bila želja, da otroci ne bi izgubili šolskega leta. Zato organizirajo vse stopnje osnovnega šolanja, gimnazijo, študentom pa omogočijo nadaljevanje študija v Gradcu.

Učbeniki so bili namenjeni otrokom vseh starosti. Za najmlajše je Anica Šemrov sestavila učbenik Abecednik. Osnovnošolski otroci so imeli na razpolago berila-čitanke in ponatise del najpomembnejših slovenskih avtorjev (Prešerna, Jurčiča, Finžgarja). Srednješolcem so bili namenjeni učbeniki za pouk zgodovine, zemljepisa, slovenščine (berila) in jezikov (predvsem latinščine - Cicero, Livij). Pomembno mesto imajo tudi pesmarice (kot učni pripomoček pri pouku in kot priročnik za razvito pevsko-zborovsko dejavnost v taboriščih). V vsebini učbenikov je opazna pozitivna konotacija (begunce - sebe vidijo predvsem kot žrtve totalitarnega komunizma).

Leta 1948 se beguncev poloti nov nemir. Vse bolj postaja realnost "misel na odhod v prekomorske dežele". Zato zasledimo v tem času večje število priročnikov z navodili za selitev, učbenike in slovarje za učenje tujih jezikov (predvsem angleščine in španščine).

č) Verski tisk

Ker so bili begunci po svojem svetovnem nazoru skoraj brez izjeme verni, je razumljivo, da so cerkveni predstavniki poskrbeli za verski tisk, ki ga je bilo v taboriščih kar precej. Molitvenike so sicer begunci po večini imeli s seboj, zato pa so izhajale številne pridige (Franc Jaklič: Ura molitve za blagoslov narodu v domovini že novembra 1945, Cerkevna pesmarica, Papeževe okrožnice itd.)

Približno v istem obdobju (1945) sta izšli še dve knjigi avtorja škofa dr. Gregorija Rožmana: Križev pot z Marijo (I. in II. izd. - obe v Anrassu).

d) Propagandno-pričevalno gradivo

V samostojni obliki je tega gradiva izšlo relativno malo, ker mu je bil v veliki meri odprt prostor v časopisih. Vendar pa lahko v to zvrst uvrstimo dela:

Janez Klemenčič: Kako se mi je godilo v partizanskih zaporih (1946) in Leta strahote na Ižanskem (1945) ; Peter Levičnik (France Dolinar): Slovenska državna misel (več izdaj) ; Pastirsko pismo katoliških škofov Jugoslavije, izdano na vesplošni konferenci v Zagrebu 20.9.1945 (Lienz, 1945) ; Tito doli - Peter gori (ponatis članka iz časopisa Dom ob Muri, 1945).

Povzetek:

V Avstriji je skupno izšlo 168 enot begunskega tiska. Od tega 26 naslovov periodičnih publikacij ; 43 učbenikov ; 48 verskih tiskov ; 13 izvirnih literarnih del ; 9 del slovenskih klasikov (namenjenih predvsem mladini: Finžgar, Levstik, Jurčič, Meško, Prešeren) in drugo po obsegu skromno gradivo (letna poročila).

I. 1. 2. Vsebinska analiza

DOMOVINA V TABORIŠČU

Štev. 37.

Vetrinj, torek 26.VI.1945.

Janez in Pavel

DOMOVINA V TABORIŠČU (Vetrinj):

V NUK je ohranjenih samo 5 števil (od št. 35-25.6.1945 - 40-1.7.1945), tako da se ne da podati popolne ocene časopisa. Manjkajo začetni izvodi, ki bi nas seznanili z življenjem v vojaškem taborišču v Vetrinju. Predvsem bi bilo zanimivo izvedeti, kako so bili vojaško organizirani, kakšne načrte so imeli za prihodnost.

V ohranjenih številkah se kaže njihovo prizadevanje za čim boljše sodelovanje z Z zavezniki (predvsem, ker jih je zavezniška politika do Jugoslavije opogumljala in jim dajala upanje, da bodo prej ali slej obračunali s "komunističnim Titom"). Da bi kar najbolj prepričljivo dokazali svojo lojalnost zaveznikom, so poskušali tem bolj očrtniti Jugoslavijo in politiko njenega vodstva. Pri tem so kaj radi uporabili odstavke iz člankov našega časopisja (Ljudske pravice in Slovenskega poročevalca), ki so jih vzeli iz konteksta in jih po svoje zaključili. Prizadevali so si sprati s sebe medvojno sodelovanje z okupatorji in prepričati zaveznike, da so se borili samo proti komunizmu ne pa proti zaveznikom. Zato so poskušali z argumenti razvrednotiti NOB. Pohvalijo se, da je njim "... že 3 leta znano, da se slovenski partizani niso borili za nič drugega, kakor za komunistično Rusijo ne pa za zaveznike. Komunistični politkomisarji so na vsakem sestanku in tečaju naglašali, da bodo nazadnje angleške in ameriške kapitaliste vrgli v morje, če bi se hoteli izkrcati. Javno so seveda govorili drugače ter naglašali, da se bore le zoper fašizem. Fašist pa jim je vsakdo, ki ni komunist. To danes razkriva tudi pisanje njihovih glasil. Prav posebno očitno pa so začeli zadnje dni po radiu in časopisju napadati Zaveznike." [5]

Po drugi strani pa je bil časopis namenjen predvsem beguncem, ki jih njihovi vodilni politiki hočejo imeti ob sebi in jih odvrniti od misli na povratek v domovino. Zato skorajda ne najdemo številke, kjer bi ne pisali o razmerah v domovini - predvsem o pomanjkanju in o terorju komunistov. Pri tem prepričevanju so zelo podrobno opisali pomanjkanje hrane, saj "ljudje na živilske karte niso dobili drugega kakor po 2.80 kg moke in 4 dkg sladkorja. [v dveh mesecih!] Ljubljana res strada, z njo pa tudi podeželje. Po soglasni sodbi vseh je danes v Sloveniji, zlasti pa v Ljubljani .. 80% ljudi, ki so zoper OF med njimi najbolj odločno taki, ki so poprej od tega režima pričakovali samo mleka in medu...Komunisti v Sloveniji [se] ne počutijo trdne gospodarje. V tem je ljudi potrdil Titov poraz glede slovenske Koroške, še bolj pa njegov poraz glede Trsta." [6]

Begunce želijo odvrniti od razmišljanja, ali so ravnali prav ali ne, ko so zapustili domovino. Trudili so se se poglobiti medvojno sovraštvo do komunizma in jih hkrati svarijo, kako se begunci "komunistom v veliko preglavico, ker smo s svojim prostovoljnim begunstvom izrazili svoj protest zoper komunizem. Boli jih že sama naša navzočnost pod zavezniško zaščito, ki jo uživamo." [7]

V zunanje političnem pogledu se zelo približujejo uradni zavezniški politiki, ki ni hotela sprejeti političnih sprememb v Evropi. Zato so v poročilih iz "zunanjega sveta" objavljali samo tista, ki so govorila o zmagi konservativnih sil (na volitvah).

Presenetljivo malo prostora pa so namenili svojim bivšim vojakom - domobrancem. Samo enkrat omenijo 5 ranjenih slovenskih vojakov (ne domobrancev), ki se zdravijo v Lienški bolnišnici. [8] Očitno so se zavedali, da se ni pametno hvaliti z vojsko, ki so jo zavezniki maja 1945 izročili Jugoslaviji. Čas, ko bodo iz te vojske naredili junake, katerim bodo vsako leto posvetili prvi teden v juniju, še ni prišel.

Tudi izbor posameznikov, ki jih je bilo "vredno" posebej omenjati in hvaliti, je bil zelo preračunan. Še največ sreče je imel škof Rožman kot vrhovni verski predstavnik, saj je bilo treba begunce vseskozi pozivati k molitvi, pokorščini in upanju, "da bo tudi tega našega trpljenja konec... Najvažnejše za nas bodi naše trdno zaupanje, da se bomo vrnili! Dobra stran, za katero se borimo in ki so zanjo dali življenja naši najboljši, mora zmagati in bo zmagala!" [9] V ta namen so izkoristili tudi obisk škofa Rožmana v taborišču Lienz 1. julija 1945 in mu posvetili kar celo 40. številko. Najprej zelo podrobno opišejo celotni ceremonial prihoda, nato pa v celoti objavijo njegov govor "Brez prelivanja krvi ni odrešenja..."

Ohranjene številke nas seznanjajo še s potekom preseljevanja (oz. ukinjanja) taborišč. Prvo je bilo na vrsti prav Vetrinjsko taborišče, ki je bilo najbližje meji (J od Celovca). Osnovni vzrok je bil občutno zmanjšanje števila beguncev v tem taborišču (odhod domobrancev) in slabi higienski pogoji. Begunce so večinoma preselili v bolj oddaljena taborišča (največ v Lienz, nato pa še v Spittal in v Judenburg).

SLOVENSKI TABORIŠČNIK

Štev. 76.

Št. Vid ob Glini

Petek dne 28. septembra 1945

SLOVENSKI TABORIŠČNIK (Št. Vid ob Glini, od št. 87 naprej Bistrica na Dravi):

Stalne rubrike: Svetovna dogajanja (politične vesti, poslanica kralja Petra II. in ministra Kreka); Razmere v Jugoslaviji in Sloveniji (pisma od doma, sodni procesi, o vračanju in mučenju domobrancev, volitve, Tržaško vprašanje); Iz taboriščnega življenja (šolstvo, pevski koncerti, dramske predstave); oglasi; verski prazniki in prireditve.

Časopis je skromen tako po obsegu (ponavadi le 2 strani) kot po vsebini. Bolj nas spominja na neurejene zapiske naključnih novic, ki so brez pravega reda in povezave. Vse to sporočanje je preprejeno z internimi taboriščnimi novicami, obvestili in oglasi. To monotonost poizkuša uredništvo popestriti z občasnimi karikaturami (predvsem iz taboriščnega življenja) ali s podobami domačih krajev. Šele proti koncu izhajanja se kvaliteta časopisa nekoliko dvigne.

Zelo zanimiva so "pisma od doma", s katerimi je uredništvo svoje bralce seznanjalo z dogajanjem doma in ob tem izkoriščalo psiho begunca in njegov nenehni strah pred komunističnim terorjem. Tako so o vrnjenih domobrancih in njihovi likvidaciji poročali, da so jih partizani "žive metali v prepade. Spet drugič so jih polivali z bencinom in jih zažgali; včasih so jih površno postrelili, nato pa kamenje nad prepadi podmirali, da jih je zasulo." [10]

Tudi razmere v zaporih in taboriščih, kjer so zaprti nasprotniki nove oblasti "so pa hujše ko sploh katere ; tudi Dachau je po izjavi samih komunističnih partijcev, ki so bili na Rabu, v Gonarsu, Dachau in končno še škof. zavodu v šent.Vidu, le senca tega, kar so slovenske partizanske ječe... Nihče si ni dosti resnično predstavljal, kako krut in zločinski je komunizem in kako hinavski in načrtno lažnjiv." [11]

Da pa bi res izključili tudi najmanjšo namero oz. misel na vrnitev v domovino, so begunce svarili tudi pred pismi s prijazno vsebino, ker "je mnogo pisem... naročenih in jih morajo svojci pisati... kako se v domovini na veliko vse dela, kako se vse obnavlja, da se civilistom, ki se vrnejo, nič ne zgodi, da se lahko mirno živi itd. Dobro pazite in bodite skrajno previdni s takimi pismi in zagotovili." [12]

Nekoliko pa so bili v dvomih pri razreševanju Tržaškega vprašanja, zato so objavljali različne izjave prizadetih strani, sami pa se niso opredelili do nobene. Zanje je pomemben samo zlom komunizma! Ta previdnost je opazna tudi pri opredeljevanju za ali proti monarhiji. Za vsak slučaj občasno objavijo kakšno poslanico kralja Petra II (ki ga še vedno podpirajo zavezniki). Prav tako se že v naprej opredelijo do napovedanih volitev (11.nov.1945), ker volilni zakon, ki ne dopušča opozicije, ni demokratičen, torej tudi volilni rezultati ne bodo izraz resnične volje ljudi.

št.v.255,
Lienz, 2.11.1946.

NOVICE

NOVICE(Lienz) - so nadaljevanje prejšnjega časopisa Domovina v taborišču, kar je razvidno tudi iz podatkov o dnevih izhajanja. Domovina v taborišču izhaja do št.41-2.7.1945 ; Novice pa začnejo izhajati 3.7.1945 (vendar začnejo s samostojnim, novim štetjem) in izhajajo brez prekinitve do 13.11.1946, ko dobijo nadaljevanje v Taboriščniku (1.št. izšla 14.11.1946). Vsi zgoraj omenjeni časopisi so izhajali v taborišču Lienz, ki je tudi sicer bilo najboljše organizirano begunsko taborišče v Avstriji.

Poleg rednih številčk so imele Novice tudi izredne številke, ki so jih imenovali "II.izdaja". Vsebovale pa so predvsem interne taboriščne zadeve in jih niso razpošiljali naročnikom izven taborišča.

V uredništvu so bili glavni predstavniki konservativne Slovenske ljudske stranke (Kremžar), kar se kaže tudi pri vsebini časopisa. Predvsem so se zanašali na simpatije zaveznikov do kralja Petra II in na možnost ponovne vzpostavitve monarhije. Zlasti v prvem obdobju (do volitev nov.1945) mu je bila namenjena marsikatera stran. Odločilen pomen so dajali kraljevim izjavam ob sporih jugoslovanske vlade s kraljevimi namestniki. Zato so izdali posebno številko Novic, v kateri so objavili kraljev proglas narodom Jugoslavije, s katerim je 8.avgusta 1945 svojim regentom odvzel oblast, ker jim ni "bilo dano, da bi vršili svojo oblast. Zato izjavljam, da ne morem več dopustiti, da me predstavljajo. Ponovno prevzemam dolžnosti, da branim svoje ustavne pravice in interese svojega naroda." [13] Kralju Petru II so tudi ob njegovem rojstnem dnevu namenili veliko pozornosti in si pri taboriščni upravi celo izposlovali prost dan, da bi lahko praznik dostojno proslavili (maša, proslava). Kralju so ponovno namenili pozornost ob volitvah v Jugoslaviji in upali na ugoden razplet volitev. Ker se to ni uresničilo, so se sprva zadovoljili z objavami volilnih rezultatov, ki so jih povzeli po zahodnih časopisih (zelo opazna je previdnost, saj so bili članki brez komentarjev). Razglasitev republike 29.11.1945 pa so sporočili bralcem že naslednji dan (30.11.) na skromnih sedmih vrsticah. [14]

Že naslednja številka (ob 1.decembru) pa je polna "tožbe" po starih časih. Ker se je "razdiralnemu komunizmu posrečilo zanesti med nas sovraštvo in bratomorno klanje... so [si] v trpeči domovini vsi Slovenci, Hrvati in Srbi edini v ljubezni in hrepenenju po res demokratični, federalni Jugoslaviji." [15]

Razen politične ureditve nove Jugoslavije jih zanima tudi odnos države do cerkve, ki ji novi režim odvzema njene pravice, zasega posestva in premoženje ter pripravlja sodne procese proti duhovnikom in nunam.

Kako težko je bilo slediti političnim dogodkom in nanje pravilno reagirati, se nam kaže tudi ob manjših ali večjih nesporazumih med samimi zavezniki. Predvsem vloga Sovjetske zveze se jim je zdela prevelika, zato so kaj radi objavili kakšno novico iz sovjetskih časopisov, kjer so bile izrečene kritike na račun Z zaveznikov (Molotov). [16] Da bi podkrepili navezanost Jugoslavije na SZ, so tudi iz tega časopisja ponatiskovali predvsem tiste članke, ki bi lahko služili za razdor med zavezniki (kritike na račun zavezniške politike).

Veliko prostora pa so namenili mednarodnim konferencam in svetovnemu dogajanju na sploh. Kar preveč bi bilo tega naštevanja. Vsakozi pa lahko spremljamo nenehno zaostrovanje odnosov med samimi zavezniki (začetek blokofske politike). Razen z "zunanjjo" politiko so se Novice ukvarjale tudi z notranjo - taboriščno-problematiko. Ker naletimo med prelistavanjem Novic na številne članke o higijenskih razmerah v taborišču, lahko sklepamo, da so bile slabe (problem pitne vode, številne bolezni - celo tifus - kar je imelo za posledico delno karanteno taborišča, karikature pa kažejo "spopade" z bolhami in steniciami). Časopis prinaša tudi odredbe poveljstva taborišča, s katerimi prepovedujejo novo doseljevanje beguncev in omejujejo izhode (posebne dovolilnice).

Tudi v Božičnem voščilu za leto 1946 najprej potožijo nad svojo begunsko usodo - "revščino, nato pa njihova misel poromata čez Karavanke na trpeča domača tla k našim dragim, ki tam v strahu in trepetu obhajajo svoj Božič. Če drugače ne moremo, jim vsaj v duhu voščimo čim več božjega veselja z željo, naj jih božje Dete napolni z milostjo vztrajnosti, da prenašajo tiranijo komunizma in kmalu ućakajo boljših dni." [17]

Nato sledijo priprave na praznovanje Novega leta. Da bi bilo praznovanje čim bolj slavnostno, je bil organiziran tudi ples, ki pa ga uredniki že v prvi številki za leto 1946 ostro obsojajo kot nemoralno dejanje. O vseh sodelujoćih imajo vtis, "da živijo nekje za luno, daleč od trpečega slovenskega naroda. Nismo proti pošteni zabavi, a zdi se nam, da kaže prirejanje plesa v času, ko komunisti v domovini naše svojce selijo in najboljše slovenske može in fante na smrt obsojajo, pomanjkanje soćutja do ubogih žena in mater, ki v naši sredini objoćujejo pomorjene obsojence in topo brezbriznost za usodo trpečega slovenskega naroda." [18] Zato je moral taborišćni odbor v naslednji številki sporoćiti svoje pojasnilo, da je bilo to "poćetje neodgovornih in neresnih ljudi". (Sami se od tega distancirajo.) [19]

Vsebina ćlankov pa se je ravnala tudi po "vremenu". Tako zasledimo v "zimskih" številkah več potreb po delavcih (da ne bi po nepotrebnem postopali okoli!); za otroke in odrasle so organizirali tudi tećaje (tuji jeziki, pritrkavanje, kuharski); organizirali so razna poućna predavanja, bralne večere, otrokom pa so bile namenjene otroške igrice.

Decembra 1945 je bilo Lienšćko taborišće predano iz rok angleške vojaške uprave v roke UNRRE. Ta sprememba je opazna predvsem v poostritvi doloćil taborišćnega življenja. Le izjemoma zasledimo številko brez opozoril na veljavne predpise (za nespoštovanje le-teh pa so sledile tudi zaporne kazni!). V izvajanju predpisov so bili zelo dosledni in strogi - lahko bi celo rekli, da so bili "angleško natanćni". [20]

V drugi polovici 1946. letnika je polno poročil o procesih v Jugoslaviji. Vseeno pa so se ta poročila vendarle razlikovala (vsaj po količini odmerjenega prostora). Tako so zelo podrobno poročali o procesu proti Draži Mihajloviću in o intervencijah zanj. Med temi poročili pa se kar niso mogli izogniti opozorilu predsednika sodišča, ki "je grajal delovanje ameriških in britanskih častnikov, ki so vzdrževali zveze z Mihajlovićem".

[21]

Podobno so se razpisali tudi ob procesu proti nadškofu Alojziju Štepincu. [22] Veliko manj prostora so namenili "ljubljskemu procesu" proti Rupniku in ostalim. Zadovoljili so se le s suhoparnimi dejstvi - nikjer ne zasledimo njihovih prizadevanj po mednarodni intervenciji (niti za škofa Rožmana ne!). Z enako neprizadetostjo so objavili tudi izrečene obsodbe. [23]

TABORIŠČNIK

Štev. 65., leto I. Špital na Dravi Četrtek 14. novembra 1946.

TABORIŠČNIK (Špital na Dravi):

Splošna oznaka: Stalne rubrike - Novice iz sveta; Novice iz domovine; Iz taborišča (izgubljeno, najdeno, gledališke, športne prireditve, oglasi, poročila o novih knjigah oz. časopisih); Poročila iz italijanskih taborišč; Navodila za preselitve (pridobitev potnih listov, kam?). Priložnostni članki ob obletnicah vidnih slovenskih ustvarjalcev (Čop, Prešeren, Gregorčič), ob verskih praznikih (Cerkveni koledar); Pisma iz Amerike.

S preselitvijo beguncev iz Lienza v taborišče Špital na Dravi (Spittal) so prenehale izhajati tudi njihove Novice (zadnja št. je izšla 13.11.1946). Ker so v novem taborišču že imeli svoje glasilo Taboriščnik, ni bilo potrebe po nadaljevanju izhajanja Novic.

V NUK ni ohranjenih prvih 64 števil - od 14.8.-13.11.1946. Številke od 65 naprej so v večji meri namenjene prav novincem v taborišču (od opisa samega taborišča do dejavnosti, ki tukaj potekajo; sezname odborov, ki delujejo v taborišču). Večji je tudi poudarek na organiziranem verskem življenju, zato zasledimo obvestila o načrtovanih verskih službah; poročila iz duhovnega sveta (novice, povezane s cerkvenimi prazniki in

dogodki iz cerkvenega občestva) ; organiziranje različnih tečajev (za ženine, dekleta) itd.

Verskim namenom so služile tudi posebne nedeljske izdaje Taborišnika, ki imajo sicer tekoče štetje v številkah, vendar ločeno paginacijo. V vsebini prevladujejo pridige in razlage katekizma, sledijo jih versko-vzgojni članki in cerkveni koledar (prireditve) za prihajajoči teden. Te nedeljske izdaje prinašajo tudi krajše literarne prispevke (prozo in poezijo). Verjetno so se prav zaradi te svoje usmeritve tako na veliko razpisali o življenju oz. usodi nadškofa Alojzija Stepinca (bolezen ; ugibanja, ali ga bo papež povišal v kardinala). [24] Zato tudi v Novoletni poslanici za leto 1947, ki jo je podpisal narodni delegat na Koroškem Mons.dr. Jože Jagodic, na koncu pravi, da je Bog "vse (je) prav storil! Tako nam pošilja Bog bolečine in križ in trpljenje, skrbi in preizkušnje, toda to dela le, da bi rešil naše duše...Za vselej ima beseda svetega pisma svojo vrednost: 'tem, ki Boga ljubijo, služi vse v dobro' - tudi bolezen in trpljenje, tudi pomanjkanje in preganjanje in smrt." [25]

Večina prispevkov je napisanih v "vzpodbudnem tonu" - begunci daleč od doma, brez stika s svojci v domovini, so bili še kako potrebni tolažbe. Zato tudi v letniku 1947 neprestano poročajo o procesih v Jugoslaviji in o terorju, ki vlada tam. Celo usmiljenke iz Lichtenturnovega zavoda so bile obsojene na zaporne kazni in zaplembo premoženja, ker so delovale "zoper ljudstvo in državo". [26]

Nenavaden je naslov članka: Smrtna obsodba pravih vojnih zločincev - ki seznani bralce s procesom in razsodbami proti 6 nemškemu generalom (Löhr in ostali). [27]

Predvsem jih je zanimala njihova nadaljnja usoda in ne prezrejo skoraj nobene še tako majhne novice o njihovi nadaljnji usodi (predvsem glede možnosti preselitve iz taborišč). Zato z neprikritimi simpatijami spremljajo poglobljanje nasprotij med ZDA in Veliko Britanijo na eni ter SZ na drugi strani. Prav ta razhajanja med obema blokoma jim dajejo po drugi strani upanje, da bo gospodarsko veliko močnejši zahod vendarle obračunal s komunizmom (oz. preprečil njegovo nadaljnje širjenje). V podkrepitev tega nasprotovanja posredujejo bralcem obračun Amerike s pisateljem Louisom Adamičem, "ki tudi v Ameriki zastopa komunistično miselnost. Med Slovenci deluje v obrambo sedanjega režima v Jugoslaviji, med angleško govorečimi Amerikanci pa za čim tesnejše sodelovanje s Sovjetsko zvezo" (zato ga je organizacija American Civil Liberties Union izključila iz odbora). [28]

DOMAČI GLASOVI

Stev. 1.

Celovec 5. jul 1945.

DOMAČI GLASOVI (Celovec, nato Lienz):

Splošna oznaka: Vesti iz Ljubljane, iz taborišča, iz zunanjega sveta ; pisma iz domovine ; ponatis člankov iz Ljudske pravice in iz Slovenskega poročevalca (sodni procesi, obsodbe) ; podatki in poročila o šolanju ; razne poslanice (kralja Petra II, M.Kreka) ; poročila o življenju v italijanskih taboriščih. Ponovno izhajanje od 1.7.1948 - jan.1949. Nekaj novih rubrik: Izsclili so se ; Umrli so ; Iz uredništva.

Če bi spremljali izhajanje časopisa samo po vidnih podatkih, ki so navedeni v "glavi" časopisa, bi prišli do netočnih podatkov. Od št. 1(5.7.1945) - 68(31.10.1945) je naveden kot kraj izhajanja Celovec, čeprav je vseskozi izhajal v taborišču v Lienzu. Običajno je izšel na 4 str. - izjemoma pa tudi samo na 2 (npr.1.st.). Tako kot večina begunskih listov so tudi tokrat v prvi številki nakazali bralcem svojo bodočo usmeritev, lista, "ki naj med slovenskimi begunci v tujini krepil... večna(o) krščanska(o) in slovenska(o) misel, [ki] naj tudi po tem glasilu družil vse Slovence, raztresene po taboriščih in seliščih od Trevisa do Judenburga. Po možnosti pa naj doseže tudi one brate med Tilmentom, Ziljo, Sotlo in Rabo, ki so ostali doma, ter doma za isto veliko misel trpe tiho in nepopisno trpljenje... To je tedaj namen 'Domačih glasov', ki naj se poslej glase rojakom v tolažbo, narodu v korist in Bogu v čast." [29]

Časopis lahko primerjamo z Lienškimi Novicami, ki so začele izhajati dva dni poprej (3.7.1945), vendar nam že bežno prelistavanje obeh pokaže veliko razliko v poročanju (včasih tudi o istih stvareh), zato tudi ob sočasnem izhajanju in kljub pomanjkanju papirja v taborišču ni prišlo do enotne izdaje. Če trdimo za Novice, da je njihov namen predvsem informativne narave, moramo za Domače glasove izpostaviti njihovo "borbeno naravnost". Niso želeli samo spremljati in poročati o dogod-

kih, ampak tudi aktivno sodelovati pri spremembah. To njihovo usmeritev bi lahko še bolj občutili, če bi jih primerjali z verskimi glasili (Cerkvena oznanila ali Bogoljub v tujini), ki pozivajo begunce k molitvi in nekakšnemu stoičnemu prenašanju trenutnega trpljenja in pomanjkanja. Osnovno poslanstvo D.G. je "boj proti brezbožnemu komunizmu", ki ne izbira žrtev (tako je kot njegova žrtev padel tudi bolni slovenski pisatelj Narte Velikonja..."katoliški značaj, ki je komunizmu s svojim katoliškim idealizmom bil v napotje in živa vest. Bali so se njegove odkrite in ostre sodbe, zato so pohiteli s svojo 'sodbo'..." in samemu procesu odmerili kar 3 od skupno 4 strani.) [30]

Za razliko od večine begunskih glasil se D.G. niso nikoli distancirali od svoje domobranske vojske. Tako že kmalu po začetku izhajanja poročajo o vračanju in pobojih domobrancev. [31]

Med teksti je bilo tudi nekaj neverjetnih poročil, kot npr. novica, ki je pri marsikom vzbudila upanje, da stvar vendarle ni tako tragična. Poročajo namreč, da so hrvaški protikomunistični borci pri Zagrebu rešili od 2000-5000 domobrancev. [32] Zanimivo bi bilo ugotoviti, od kod so se lahko pojavile takšne novice, saj bi tudi povsem nerazgledanega bralca težko prepričali o tako veliki in uspešni akciji ustašev po končani vojni! Šele v septembru bralcem sporoče žalostno resnico, ki ni dajala nobenega upanja več. [33]

Temu je podobno tudi poročilo o velikem napredovanju zaveznikov na Primorskem, ki naj bi "zasedli Idrijo, Črni vrh in Godovič... partizani pa naj bi se pred angleško zasedbo že umaknili do Postojne". [34] Ob tem samo mimogrede - če primerjamo datum izida časopisa 14.7.1945 in to primerjamo s svetovnim dogajanjem, ugotovimo, da se je samo tri dni pozneje začela Berlinska oz. Potsdamska konferenca velikih treh - in si v takih okoliščinah Z zavezniki nikakor ne bi hoteli poslabšati položaja na konferenci.

Zelo veliko prostora so namenili poročilom o sodnih procesih v Jugoslaviji/Sloveniji. Skoraj ne najdemo številke, ki teh novic ne bi objavila že kar na prvi strani, če pa je bil kak dogodek tisti hip pomembnejši, so taka poročila zagotovo uvrstili vsaj med kratke novice na zadnji strani. Podrobno so poročali o naslednjih procesih: decemberski iz leta 1945 - proti pripadnikom plave garde (četnikom) v Sloveniji (poročila so se vrstila ves čas trajanja procesa, od decembra 1945 do marca 1946, ko je bila izrečena sodba); Rožmanov proces in kasneje tudi Stepinčev proces, ki sta napolnila kar precej številke Domačih glasov, saj so objavljali tudi mednarodne

proteste v podporu škofu oz. nadškofu ; proces proti Draži Mihajloviću itd. Ob poročilih o procesih so objavili tudi celoten seznam članov "sodišča narodne časti", ki je sodil tem ljudem. [35]

Domači glasovi pa so razen novic iz domovine prinašali tudi taboriščne novice - o življenju beguncev v taboriščih, o šolstvu in organiziranju tečajev ter drugih aktivnostih. Ker je begunsko življenje že samo po sebi prinašalo obilo tegob in domotožja - ob tem tudi novice o svetovnem dogajanju niso bile ravno vzpodbudne, zato lahko na nek način razumemo negotovnost posameznikov. [36] Za preprečevanje takega "melanholičnega razpoloženja" so se poslužili pisma fanta, ki je pribežal iz "Titovine" in svaril begunce, "da je (tam) človek dan in noč v strahu, da pridejo po tebe... da pride preiskava - da naših fantov, ki po gozdovih še stokrat slabše živijo, ne omenjam". [36] Članek podobne vsebine se pojavi zopet spomladi leta 1946 (aprila), ko je pred vrati čas setve - rešitve begunstva pa nikjer!. [37]

V času volitev v Jugoslaviji so pogosto razmišljali o prihodnosti Jugoslavije. Upali so, da bodo Zavezniki pomagali pri ponovni vzpostavitvi monarhije. Ob tem se vendarle zamislijo nad tem, kdo bo v Jugoslaviji sploh lahko volil. Tako naštejejo kar 8 točk iz 4.člena volilnega zakona, ki našteva vse omejitve. Članek pa zaključijo z ugotovitvijo, da "Tito in njegovi kričijo v svet, kako svobodne bodo nove volitve, pa so večino naših ljudi poklali, druge pozaprli, vsem ki so še živi in na prostosti, pa bi morda volili proti njim, oziroma se volitev vzdržali, so volilno pravico vzeli. To je komunistična prostost". [38] Izide teh "demokratskih volitev" so objavili 12. novembra 1945. Kakršenkoli je že bil izid "je vse laž". [39]

Posebno mesto med poročili, povezanimi z usodo Jugoslavije, so namenili kralju Petru II, kateremu še vedno priznavajo svojo lojalnost. Tako so ob kraljevem rojstnem dnevu (6.9.) veliko pisali o njegovi zgodovinski vlogi. Posebej izpostavijo dejstvo, da so na njegov poziv "...dali svoje žrtve za svobodo in zmago novega reda, ki hoče biti pravičen, (in) nam daje priložnost, da skušamo zaščititi pred nasiljem prav zdrav razum in logično nujnost." [40]

Čeprav prevladujejo članki s protikomunistično naravnostjo, najdemo vendarle tudi izjeme. Tako v enem izmed njih svetujejo svojim bralcem, da "se moramo vsi sprijazniti z mislijo, da sla po maščevanju, hujskanje in grožnje našega naroda ne bodo daleč pripeljale. Nujno je treba vse take strasti temeljito izkoristiti, ker le prečiščeni in prerojeni bomo mogli s svojim delom pokazati svojim nasprotnikom, da znamo bolj umevati

smisel demokracije in delo za dobrobit slovenske skupnosti kakor oni." [41]

Sredi septembra 1945 (v času konference zunanjih ministrov v Londonu) je ponovno oživelo zanimanje za Trst. Prepričani so bili, da Z zavezniki podpirajo jugoslovansko tezo proti Italiji in bi v tem tudi uspeli, če bi imeli demokratično vlado in ne bi bili sovjetska podružnica v službi vzhodnega totalitarizma in ruskega imperializma - tako pa ga lahko celo izgubimo prav zaradi nesposobnosti Tita in Kardelja. [42]

Ob 29. oktobru - slovenskem narodnem prazniku so objavili proglas slovenskih demokratičnih strank (SLS, JNS-odbor za Slovenijo in Socialistične stranke Jugoslavije-odbor za Slovenijo), ki so že od leta 1944 povezane v NO za Slovenijo. V proglasu je v prvem delu opisano trenutno politično stanje v Jugoslaviji (totalitarizem KP), v drugem delu pa našteje zahteve po demokratičnih spremembah (osebna svoboda, svoboda tiska, neodvisnost sodišč, omogočiti vrnitev emigrantov), v tretjem delu pa izpostavijo zahteve po federativni državi Jugoslaviji, kjer naj se izvedejo prave demokratične volitve. [43]

V podobnem tonu se spomnijo tudi 1. decembra-državnega praznika. Ker so v Jugoslaviji samo dva dni poprej razglasili republiko, so v svojem razmišljanju poudarili, da je s tem "storjen zopet korak naprej k priključitvi Jugoslavije v Sovjetsko zvezo." [44] Zato v predpraznični novoletni številki z zadržanostjo poročajo o priznanju "Titovine kot republike" in se ob tem tolažijo, da bi bilo "nesmiselno pričakovati, da bi Anglija in Amerika zaradi malenkostnega vprašanja - in vprašanje oblike vladavine v Titovini je zanju le malenkostno - tvegali spor s Sovjetsko zvezo, če celotne razmere še niso toliko dozorele..." Zaključijo pa to razmišljanje z naštevanjem vseh rezerv, pogojev in omejitev iz ameriške note (da ostanejo v veljavi vse mednarodne pogodbe bivše kraljevine Jugoslavije - s tem je jasno povedano, da Amerika na kako priključitev Titovine k Sovjetski zvezi - ne bi pristala). [45]

Zelo veliko poročajo o mednarodnem dogajanju. Kot vir jim služijo različni mednarodni časopisi in radijska poročila. Vsekakor pa izbor poročil ni bil čisto naključen - predvsem so z njimi hoteli potrditi ugotovitev, da komunizem nima prav nobene perspektive (poraz komunistov v Grčiji, Španiji, problemi v Bolgariji in na Poljskem).

Begunska usoda stopi v ospredje od srede leta 1946 naprej. Sprva je namreč prevladovalo prepričanje o začasnosti bivanja v taboriščih - po proglasitvi "republike Titovine" pa je vse bolj realna misel o izselitvi. Vse to povežejo še s širšim "Evropskim problemom preseljevanja... Tako so milijoni izgubili staro domovino in se ne morejo vrniti (ker so ideološki nas-

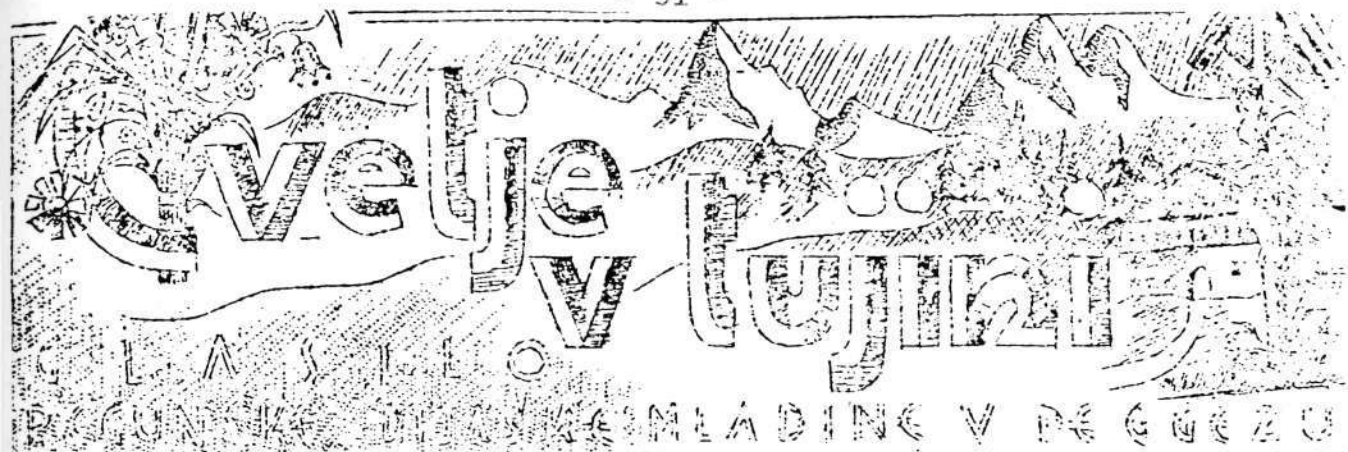
protniki), drugi se ne morejo vrniti, ker jim je slab gospodarski položaj vzel vsako možnost (zato se jim nudi možnost nove eksistence v tujini)". Temu sledi naštevanje možnih naseljitvenih področij (Kanada, Avstralija, ZDA, Francija - Argentina v prvem obdobju še ni bila aktualna). [46]

Ob lastnih problemih, povezanih z izseljevanjem, se nekoliko izgubi "ostrina" poročanja o svetovnih dogodkih. Raje se zatečejo k skupni verski pripadnosti katoliški veri.

Kot zaključek h gornjim ugotovitvam pa nam služi zadnja številka Domačih glasov, ki je izšla 12. novembra 1946 - tik pred selitvijo v taborišče Spittal. Poudarijo, da so hoteli z D.G. "... opravljati le važno kulturno nalogo med slovenskimi begunci, smo se izogibali vse politike, kateri smo od časa do časa posvečali zgolj toliko pozornosti, kolikor smo jo morali obravnavati, če so hoteli izvrševati postavljeno nam kulturno nalogo..." [47]

Domači glasovi začnejo ponovno izhajati 1. julija 1948 in sicer "na željo... prijateljev, ki so že odšli v emigracijo, da bi jim pošiljali novice iz Avstrije, ker se še čutijo povezane z nami... prinašali bomo novice iz življenja Slovencev v taboriščih v Avstriji, novice iz domovine in poročila naših ljudi, kako v svetu žive... Izhajali bodo samo začasno - toliko časa, dokler[!] bo še kaj slovenskih beguncev v Avstriji." [48]

V letu 1948 je skupno izšlo 12 števil, za leto 1949 je izšla ena sama številka (vse pa so veliko obsežnejše kot v letu 1945 ali 1946). Poudarek je predvsem na izseljevanju in več je tudi literarnih prispevkov. S tem D.G. dobijo bolj obliko revije (podobni so npr. rev. Svet in dom, ki izhaja v Italiji). Zadnja številka se poslovi od bralcev s pojasnilom, da v Avstriji ni mogoče najti tiskarne, ki bi mogla prevzeti tisk našega lista - zato bo to nalogo prevzel slovenski list Slovenija, ki izhaja v Nemčiji. [49]

Št. 1. Decembra 1945 Leto 1.

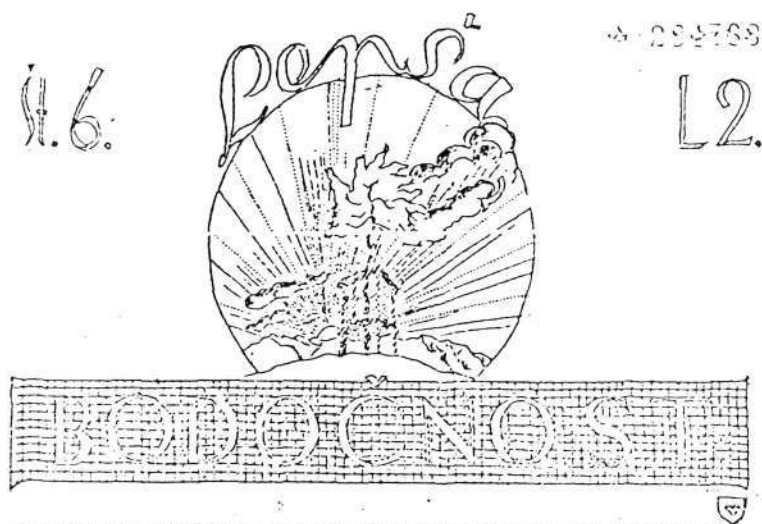
CVETJE V TUJINI (glasilo dijaške mladine v Peggezu pri Lienzu)

Splošna oznaka: stalne rubrike - Iz urednikove torbe; Veseli kotichek (šale, prizori iz taboriščnega življenja); Mladinski oder (predstave). Prinaša številne prispevke o dogajanju v taborišču, ob "družinskih" praznikih - spomini na dom, verski članki. Ob pomembnejših obletnicah slovenskih literarnih ustvarjalcev - članki o njih in odlomki iz njihovih del (Cankar).

Mesečnik je bil namenjen mladini in v njem prevladujejo vzgojno-moralni prispevki. Avtorji so bili povečini mladi ustvarjalci, ki so se skrivali pod različnimi psevdonimi: Janez, Hinko, Črtomir (Albin Magister), Željko, PAK (Pavle Kveder), Marijan (Jakopič) itd. Glasilo je bilo tudi bogato ilustrirano - menjujejo se tudi naslovnice (glava).

Osnovni namen izhajanja glasila je bil "utrjevati dijaško skupnost, nuditi dijakom možnost vaje v pisanju in obenem pokazati vsem, da hočemo postati dobra in delovna inteligenca, ki bo narodu v ponos in poroštvo boljše bodočnosti".[50]

Cvetje v tujini spada med redke begunske periodične tiske, ki se skoraj povsem izognejo političnim razpravam in polemikam. Najljubše jim je dnevniško pisanje. V njihovi vsebini prevladujejo spomini na dom, na praznike in načine njihovega praznovanja. Njihovo pisanje se vrača v preteklost in le občasno zasledimo "lepe" misli na prihodnost, ki bo nekoč prinesla konec sedanjemu trpljenju.

Spital na Dravi - ob Veliki noči 1947.

LEPŠA BODOČNOST (glasilo gojencev kmetijske šole v Spittalu ob Dravi). V NUK manjkajo prve 4 številke (strani od 1-81) - vendar pa je ohranjeno kazalo vseh števil, tako da lahko dobimo dokaj objektivno sliko glasila. Uredniki - avtorji kazala so vsebino razdelili na 7 poglavij:

1. Pesmi (skupno število vseh je 37 - ne gre za nove "begunske" avtorje, ampak za ponatise že priznanih pesnikov: Sardenko, Murn, Golar, Jenko, Prešeren, Medved, Župančič)
2. Načelni članki (predvsem napotki beguncem, naj molijo in upajo na rešitev tegob in zaupajo v lepšo bodočnost ; ob tem pa ne smejo pozabiti na potrebo po samoizobrazbi in varovati se morajo pred slabim vplivom tujine). [51]
3. Leposlovje (v glavnem so nepodpisane krajše črtice, brez večje literarne vrednosti ; med njimi pa so tudi kar tri Cankarjeve - Konec, Nedelja in Nebesa pod Triglavom).
4. Narodopisje (etnološko-zgodovinski zapisi različnih običajev iz Slovenije).
5. Življenjepisi (predvsem verskih predstavnikov - Jegliča, Slomška, Kreka).
6. Strokovni članki (poudarek na sami usmeritvi šole - O nastanku Zemlje ; Praktični gospodar).
7. Razno (poročila o šolanju v taborišču ; o pomembnosti dela in učenja ; spomini na umrle).

Ob selitvi v Spittal - konec leta 1946 - za krajši čas preneha izhajati, nato pa začne ponovno izhajati februarja 1947 (sprva ilegalno, ker ga taboriščne oblasti ne dovolijo, nato izhaja legalno). Glasilo je bilo bogato ilustrirano in je hotelo "vzgajati kmečke fante in jih usposablјati v samostojnosti izražanja, pravilnem mišljenju, jih vzpodbujati v pisanju in

tako tudi usposablјati za delo v javnem življenju". [52] Pomagalo naj bi tudi pri delu na šoli. Precej je domačijskih sestavkov, ki povečujejo lepoto kmečkega (najpomembnejšega) stanu, iščejo vzore v Jegliču in Slomšku, ob tem pa ne morejo mimo tega, da ne bi vsaj občasno napadli komunizma in komunistov. Po narodopisnih prispevkih sodeč, so bili pisci večinoma iz SV Slovenije.

II 204572

St. 5.

19. julija 1945.

CERKVENA OZNANILA

na taborišče Peggez v Lienzu

CERKVENA OZNANILA (Lienz-Peggez):

Namen njihovega izhajanja je podan v uvodniku v prvo številko Oznani, da bodo prinašala "predvsem cerkvena oznanila glede službe božje, prejemanja sv. zakramentov, glede verskega pouka otrok in odraslih, glede verskovzgojnih tečajev in vsa sporočila, ki se tičejo službe božje in verskonravne vzgoje. Če bo dovolj prostora, bomo tu in tam priobčili tudi kak članek verske nabožne vsebine." [53] V glavnem se te svoje namere kar držijo, saj lahko iz številke v številko sledimo različnim priložnostnim pridigam, ki so bile posvečene raznim svetnikom (pač glede na priliko). Glavna skrb jim je bilo npravno-versko življenje beguncev, ki so bili nenehno izpostavljeni "raznim nevarnostim". S temi "očmi" spremljajo tudi svetovno politično dogajanje in celo pozivajo vernike, naj molijo, "da bi sv. Duh razsvetlil voditelje narodov, da bi...reševali vse težke svetovne probleme v korist vseh narodov. Posebno pa molimo, da bi pravilno umevali položaj Slovencev ter vse storili, da se naša domovina čimpreje reši strahotnega nasilja in brezboštva." (Berlinska konferenca!) [54]

Pred svetom hočejo tudi vrnjene domobrnce pokazati predvsem kot krščanske junake, ki so se borili za vero, zato pa jih njihovi nasprotniki "sujejo in pretepajo". [55] Ob prvi obletnici vračanja domobrncev jim posvetijo kar pol številke in jih prvič označijo za "'Slovenske Makabejce", ki so padli kot junaki, ko so reševali narod in vero...Bog je [to] dopustil, ker je hotel imeti njih nedolžna življenja, polna globoke vere

in iskrene ljubezni v zadoščenje za grehe naroda. Sprejel je kri najboljših, da bi iz te krvi po njegovi volji zrastel nov prenovljen narod, ki mu bo verneje in zvesteje služil." [56] List poskuša begunce vzpodbujati k molitvi in vztrajnosti, saj je npr. tudi sveta družina živela v izgnanstvu. Občasno se pojavi tudi rubrika "Veselo in žalostno iz taborišča", kjer so opisani vsakdanji pripetljaji - vsem pa je ob koncu dodan moralni poduk "potrpi in upaj na srečen konec begunstva". [57] V tekstih se zelo težko izognejo svarilom pred "brezbožnim komunizmom". Begunci morajo pokazati več "ljubezni do bližnjega...", ki je pripravljena odpustiti in dobro storiti tudi največjim svojim sovražnikom!" [58]

V NOVE ZARJE

ELITE
48

Št.1.

Prosinec 1948

Leto I.

V NOVE ZARJE (begunsko taborišče v Avstriji)

Splošna oznaka: različni literarni prispevki - pesmi: Balantič, Gregorčič; proza - K. Mauser, L. Novak; stalne rubrike: Narod naš umreti noče; Narod in vera; Znanost in vera.

Versko-kulturno glasilo, namenjeno mladini v taboriščih. Vsega je izšlo 13 števil, njihov najpogostejši avtor pa je Lojze Novak, ki se s svojimi literarnimi prispevki v kasnejših letih pojavlja v Koledarju oz. Zborniku Svobodne Slovenije v Argentini.

List je začel izhajati relativno pozno, saj se v letu 1948 že začenja množičnejše izseljevanje beguncev v prekomorske države. Uredniki si prizadevajo nekako zapolniti vrzel, ki je nastala z odhodom nekaterih vidnejših kulturnih ustvarjalcev. Zato je tudi "tematika" člankov polna opozoril mladim, naj ne pozabijo na slovenstvo. [59] "Nasprotno, vsak begunec mora nenehno gojiti v svojem srcu ljubezen do naroda in zemlje. V svoji notranjosti se ne sme nikdar odreči možnosti povratka v domovino, katero je moral nasilno zapustiti in v kateri edini more najti resnični dom. Z narodom v domovini tvori vkljub vsem razdaljam eno družino, ki enako misli in enako trpi." [60]

Naslednja stvar, na katero ne sme begunec nikoli pozabiti pa je krščanstvo. "Slovenski narod se ni nikoli sramoval javno priznati, da je katoliški narod... zato je slovenski narod nasip, ob katerega so butali navali azijskega tatarstva, turštva in v zadnjem času poganškega komunizma, proti kateremu se je vedno z vso svojo skrivnostno silo upiral, se branil ter ohranjal svojo samobitnost in vero. Komunizem, ki v teh časih na zunanji slavi nad našim narodom zmago, priborjeno s tisoči in tisoči zločinov, umorov, požigov, je v resnici doživel svoj največji poraz. Ni ga danes Slovenca, ki ne bi odklanjal komunizma... Niti enega poštenega Slovenca ni, ki bi ne veroval v propad komunizma in zmago krščanstva nad njim." [60]

20171

BOGOLJUB V TUJINI

Štev. 1., Leto II.

Nedelja, 6. julija 1947.

BOGOLJUB V TUJINI (Tristach pri Lienzu):

Splošna oznaka: Verski članki ; Iz molitvenika ; Nabožne pesmi (Karel Mauser, Franček Kolarič) ; Razgledi po katoliškem svetu ; Domače vesti (sodni procesi, verski dogodki).

Od št.8 (22.2.1948) naprej nova rubrika: Katoliški misijoni - poročila o delovanju misijonarjev.

Verski tednik, ki je izhajal vsako nedeljo v taborišču Lienz (1946 nadaljuje izhajanje v Spittalu). Sprva ima naslov Bogoljub v begunstvu, od leta 1947 pa se imenuje Bogoljub v tujini. Nekaj časa je izhajal tudi kot nedeljska izdaja Taboriščnika (od 8.12.1946-11.5.1947).

Bogoljub "bi bil rad roka drage domače zemlje, ki bi vas objela vsak teden, da je v tujini, ki s tako težo na vas pritiska, ne pozabite... rad bi bil jezik domače zemlje...prst, ki kaže v nebo, da ne pozabite Boga...Naj vam bo kot pismo, ki prihaja iz domače družine, ki vas rada ima, ki jo skrbi..." [61] Glasilo po eni strani svari begunce pred tujino, ki nima razumevanja za posameznika - toda kljub temu je že od nekdaj bila

tudi učiteljica. [62] Ob tem pa begunci ne smejo nikoli pozabiti na krščansko krepost "svoje sovražnike ljubiti...in iz sebe iztrebiti vsako sovražno misel in željo in besedo in dejanje do tistih, ki so nam storili krivico...[in] da sovražniku popolnoma odpustimo... [in biti] do njega ljubezniv in dober kot do prijatelja... [Voditi nas mora] le skrb za njegovo poboljšanje in splošno dobro." [63]

Na vse te kreposti pa kar nekako pozabijo ob objavi "zgodovinskega odloka" kongregacije Svetega Oficija z dne 1. julija 1949, ki predvideva izobčenje vseh krščanskih katoličanov, ki se prostovoljno priznavajo za komuniste... Dekret je ustvaril potrebno jasnost, ostro je potegnil črto med katoličanstvom in med materialističnim komunizmom..., ki zahteva uničenje vere kot opija za ljudstvo... [še zlasti] po kominformu je ta brezbožni boj postal pravo satansko načrtno delo..." [64]

Med "Domačimi novicami" se jim zdijo vredne pozornosti le tiste, ki govorijo o sodnih procesih in o verskem življenju (birme, novomašniki). Druge stvari, ki so sicer povezane z vsakdanjim življenjem, pa zanje niso posebej zanimive.

Od številke 8 (22.2.1948) naprej so del prostora odstopili novicam iz misijonov - pod naslovom "Katoliški misijoni". To bi naj bilo predvsem "kot misijonsko čtivo, ki je bilo v domovini priljubljeno v vsaki slovenski hiši in katerega v tujini tako pogrešamo".

Zanimiva in zelo uporabna so tudi poročila o življenju v Spitalskem taborišču, ker so zelo vestno vodili tudi evidenco taboriščnikov. [65]

MATJAŽEV GLAS

LJUBLJANA, NOVEMBER 1947

MATJAŽEV GLAS (Ljubljana)

[v resnici je izhajal na Koroškem in spada med najbolj razširjene begunske tiske v Sloveniji, kamor so ga tihotapili po ilegalnih poteh.]

Gre za skromen list časopisnega formata, ki je imel od 2-4 strani, njegova vsebina pa je izražala ostro nasprotovanje novi Jugoslaviji.

List ima sicer nekaj stalnih rubrik, kot so: Drobne vesti iz svobodnega sveta; Domače vesti; Ali že veste (predvsem različne nepreverjene govorice); Vsak dan ena (šale na račun Tita in Jugoslavije oz. komunistov); Parole (Smrt komunizmu - svoboda narodu!).

Poudarek lista je v njegovi neizprosni protikomunistični usmeritvi. Da bi njihovi članki dobili kar največjo težo, zelo pogosto ponatisnejo članke iz tujih časopisov (predvsem take iz kar najbolj uglednih npr. "The New York Times"), ki samo potrjujejo (oz. opravičujejo) njihova sovražna stališča do komunistične Jugoslavije in njihove vzornice SZ. Toda ti članki imajo še eno nalogo - prepričati demokratični svet o nevarnosti komunizma, ki grozi tudi njim. Zelo radi objavljajo Titove govore, ki so bili objavljeni tudi v svetovnih časopisih in komentirajo le posamezne dele le-teh. Vprašanje bodoče usode emigrantov povezujejo z načrti jugoslovanske vlade, da bo razglasila amnestijo, "saj papir prenese vse... Ni važno, da bomo dobili v roke 7-10000 ničvrednežev, mnogo boljše je, da jim presekamo zveze in da jim onemogočimo izselitev v Ameriko, ki jo je Truman priporočil... Mi moramo dobiti na času!... Spopad z Ameriko je neizbežen. V vprašanju je le še nekaj tednov. Toda če Amerikancem uspe, da zedinijo naše emigrante in da iz nekaj stotin napravijo grupe, ki jih bodo po zraku vrgli v našo državo, bodo nastali za našo partijo veliki in nevarni časi." [66]

Ob razmišljanju o "krivičnem in krvavem komunizmu", ki vlada v domovini, pa svoje bralce tudi obveščajo, da je rešitev že zelo blizu. "Vsa Jugoslavija (je) eno samo zrelo jabolko, (ki bo padlo) v naročje protikomunističnim ljudskim plastem. Le z največjim nasiljem in terorjem, kakršnega svet ne pozna, se drži peščica zločincev na državnem krmilu in izmzgava vso državo. To trhlo stavbo komunističnega režima bo treba le malo potresti, pa se bo zrušila v prah in pepel, da ne bo ostalo od nje ne duha ne sluha, razen strašen spomin, še hujši, kot je v našem narodu na turške čase... Težko je reči točno, kdaj se bo to zgodilo. Ali so komunizmu na svetu šteti meseci ali leta - kdo ve - jasno je, da se bliža konec vseh strahovlad." [67]

V letu 1948 dobi list nov podnaslov: glasilo slovenskega protikomunističnega gibanja.

Tudi ob vprašanju Trsta (Tržaška kriza) so svoje bralce seznanili s svojo verzijo dogodkov, da je namreč "Tito po nalogu iz Moskve prodal Lahom Trst, ker je le-ta potreben italijanski KP kot adut za volilno agitacijo. Jugoslavija mora preboleti to žrtev, da bi italijanska komunistična partija italijanskemu ljudstvu lahko pokazala svojo nacionalno zaslužnost in zmožnost, da reši državniške posle, ki jih drugi ne morejo rešiti.

Kardelj in Kidrič sta sklonjenih glav poslušala, kar je velel, ne domovine, ampak - Moskve ukaz..."[68]

V marčni številki iz leta 1948 razkrijajo svojo vojsko, ki jo sestavljajo vsi Slovenci in Slovenke, ki vodijo borbo proti komunistični tiraniji na vseh področjih. Ime "Matjaževa vojska" pa prevzemajo po legendarnem kralju Matjažu, "ki brani ubog in preganjan slovenski narod pred domačimi in tujimi nasilniki...V kralju Matjažu je posebljena naša pekoča želja po svobodi. V kralju Matjažu živi pritažena ona puntarska moč slovenskega ljudstva, ki bo nekega dne privrela kot hudournik na dan ter strla v prah in pepel vse nasilneže, daveče slovenskega človeka - tudi komunistične pesjane..."[69] V zvezi z Matjaževo vojsko je tudi "Matjažev osvobodilni pokret (MOP), ki ni politična stranka, ampak podtalno protikomunistično gibanje, ki se bori za osvoboditev slovenskega naroda. MOP združuje vse Slovence v borbi proti tretjemu okupatorju - komunistični partiji!"[70] Njihov program lahko radelimo v naslednje točke:

- Združiti vse slovenske protikomuniste v domovini in emigraciji v enotno fronto, ki naj vodi brezkompromisen boj proti komunistični tiraniji na vseh področjih.
- Osvoboditi slovenski narod in vzpostaviti njegovo polno suverenost na vsem slovenskem etničnem ozemlju.
- Vzpostaviti moramo državo Zedinjeno Slovenijo v sklopu jugoslovanske državne zveze, ki naj bi združevala Slovence, Hrvate, Srbe, Macedonce in Bolgare.
- Po osvoboditvi vzpostaviti in zagotoviti normaliziranje političnih in gospodarskih prilik po načelih prave demokracije.

Glede vključitve v višje državne tvorbe se zavzemajo za "ostvaritev združenih evropskih držav".[71]

Ob sporu Jugoslavije s SZ (Informbiro) je njihovo pisanje spet dobilo nov polet. Prepričani so, da sedaj "obstoji le vprašanje časa in načina, kdaj in kako bo osovražena titovščina sprejela zaslužen strel v tilnik. Tito in njegova svojati so danes podobni ujeti miši v mišnici, na katero je že položila mačka svojo šapo...Slovenci se morajo na ta usodni trenutek pripravljati duhovno in fizično, kajti od pametnih potez v tej odločilni uri bo zavisela daljna usoda naroda in države. Imejmo pred očmi sveto pravilo, ki nam ga nalagata svetovni in domači položaj: pomagajmo si sami in zavezniki nam bodo pomagali!"[72]

Poseben pomen posveča MOP mladini, ki je porok, da se bo borba proti komunizmu nadaljevala.

Sem in tja objavijo tudi sezname "ljudi, ki jih moramo poznati" (lista izdajalcev in zločincev - Oznanih agentov, ki naj bi prišla iz pisarne D.O.S. v Ljubljani), kjer najdemo med drugimi tudi mladinskega pisatelja Franceta Bevka (sicer pa so med njimi v glavnem šefi Ozne za posamezne kraje).

O P O M B E [2]

- [1] Debeljak, Tine: Trideset let zdomske emigracijske književnosti 1945-1975.
Zbornik Svobodne Slovenije 1973/75 str.384
- [2] Strgar, Milica: Tisk slovenskih beguncev v taboriščih po Avstriji in Italiji 1945-1948.
Borec 36/1984 št.1 str.2
- [3] Vsi ti ustvarjalci med vojno niso upoštevali kulturnega molka, ki ga je proglasila OF ob začetku vojne. To svoje odločitve so opravičevali s prepričanjem, da je za narod v kriznih časih (vojna in teror okupatorja) pomembna pisana slovenska beseda, ki bo ljudem dvigala moralo in narodno zavest.
- [4] V glavi tega razmnoženega glasila je sprva pisalo, da ga izdajajo v Celovcu, čeprav je v resnici vseskozi izhajal v Peggezu pri Lienzu in šele konec oktobra povedo, da so iz Lienza, in začno s 1.11.1945 tudi z novim štetjem. S svojim "zavajanjem" so šli celo tako daleč, da je časopis izhajal v popoldanskih urah, da bi izgledalo, kot da so ga pripeljali s popoldanskim vlakom iz Celovca.
- [5] Titovo glasilo napada zaveznike. (DvT 1945 št.36 str.4)
- [6] Kako je v domovini. (DvT 1945 št.37 str.2)
- [7] Novice iz taborišča. (DvT 1945 št.38 str.2)
- [8] Slovenski ranjeni vojaki... (DvT 1945 št.36 str.1/2)
- [9] Odhajajočim rojakom v slovo. Poslovilni govor dr. Basaja. (DvT 1945 št.35 str.1)
- [10] Še eno pismo z doma o mučeništvu naših fantov in mož. (Sl.tab.1945 št.65 str.1)
- [11] Iz domovine. (Sl.tab.1945 št.78 str.2)
- [12] Odlomki iz pisem od doma. (Sl.tab.1945 št.61 str.1)
- [13] Kralj Peter II. narodom Jugoslavije. (Novice - posebna izdaja, 9.8.1945)
- [14] Titovina - republika. (Novice 1945 št.132 str.1)
- [15] 1.december. (Novice 1945 št.133 str.1)
- [16] Molotov grozi. (Novice 1945 št.110 str.1)
- [17] Vesele božične praznike! (Novice 1945 št.151 str.2)
- [18] Obsojamo. (Novice 1946 št.1 str.2)

- [19] Pojasnilo. (Novice 1946 št.2 str.2)
- [20] Primer: "Taboriščna uprava objavlja: Šofer Zorman Franc je bil kaznovan z ukorom ravnatelja taborišča in na 7 dni zapore pogojno za dva meseca, ker je [s] svojim tovornim avtomobilom stal na prostoru, ki ni določen za ta namen." (Novice 1946 št.86 str.2)
- [21] Mihajlovič obsojen na smrt. (Novice 1946 št.162 str.1)
- [22] Novice 1946 od št.223-224.
- [23] Obsodbe v Ljubljani. (Novice 1946 št.200 str.2)
- [24] Taboriščnik 1946 št.81-82.
št.102 pa je v celoti povzela zagovor nadškofa Stepinca pred sodiščem.
- [25] Na pot v Novo leto. (Taboriščnik 1947 št.5 str.3)
- [26] Pet ljubljanskih usmiljenk obsojenih. (Taboriščnik 1947 št.53 str.151)
- [27] Taboriščnik 1947 št.48 str.133.
- [28] Louis Adamič-odstavljen. (Taboriščnik 1947 št.63 str.173)
- [29] "Domači glasovi". (Dom.gl.1945 št.1 str.1)
- [30] Kako je bil Narte Velikonja obsojen na smrt. (D.G. 1945 št.2 str.1)
- [31] Rešeni slovenski vojak pripoveduje. (D.G. 1945 št.3 str.2)
- [32] Domobranci rešeni? (D.G. 1945 št.12 str.2)
- [33] Potrjujejo se žalostne vesti. (D.G.1945 št.48 str.3)
- [34] Med Titom in zavezniki. (d.G.1945 št.6 str.3)
- [35] Tile sodijo naše ljudi. (D.G. 1945 št.17(7.8.), str.3)
+ nadaljevanji v št. 18-19
Sodišča narodne časti so bila z zakonom ukinjena 25.8. 1945 in pohvaliti moramo njihovo sprotno in natančno informiranost o najpomembnejših "domačih" dogodkih.
- [36] Nikarte tako. (D.G. 1945 št.25 str.1)
- [37] Tistim, ki bi radi šli domov. (D.G. 1946 št. 68 str.1)
- [38] Kdo v Titovini bo sploh še volil? (D.G.1945 št.25 str.1/2)
- [39] Tito je "zmagal" in...? (D.G. 1945 št.9 str.1)
- [40] 6.september 1945. (D.G. 1945 št.32 str.1)
- [41] Pripravljamo se na povratek. (D.G. 1945 št.39 str.1)
- [42] Tito nam bo zapravil Trst. (D.F.1945 št.43 str.2)
- [43] Proglas slovenskih demokratičnih strank. (D.G.1945 št.20 str.1)
- [44] 1.december 1945. (D.G. 1945 št.25 str.4)
- [45] Republika Titovina - priznana. (D.G. 1945 št. 41 str.2)
- [46] Nova doba izseljevanja. (D.G.1946 št.72 str.2)
- [47] V slovo. (D.G. 1946 št.238 str.1)
- [48] Iz uredništva. (D.G. 1948 št.1 str.10)

- [49] Nov časopis. (D.G. 1949 št.1 str.10)
- [50] Gregorij Rožman: Glasilu na pot. (Cvetje v tujini 1945 št.1 str.1)
- [51] Fantje nam pišejo. (Lepša bodočnost 1947 št.5 str.94)
- [52] Uprava je ob koncu izhajanja glasila podala skrben pregled ciljev in opravljenega dela: "Šolanje fantov - to je bil eden od ciljev, katerega smo si zastavili, ko smo pričeli z listom. V listu smo gojili ljubezen do naših velikih idealov: Bog, mati, domovina. Mnogo pozornosti smo posvetili kmečkemu stanu in rodni grudi, na katero smo navezani z vsem srcem tudi v tujini. Želeli smo, da da(!) se ohranijo lepi narodni običaji, zato smo o njih tudi pisali. Tudi v leposlovju smo se nekoliko poizkusili..."
Ob zaključku lista. (Lepša bodočnost 1947 št.12 str.251)
- [53] Naša oznanila. (Cerkv.oznanila 1945 št.1 str.1)
- [54] Devetdnevnic. (Cerkv.oznanila 1945 št.3 str.1)
- [55] "Ne mislite na nas s solzami..." (Cerkv.oznanila 1945 št.22 str.2)
- [56] Slovenska zemlja priča. (Cerkv.oznanila 1946 št.50 str.2)
- [57] Premisli! (Cerkv.oznanila 1946 št.4 str.2)
- [58] Česa danes najbolj potrebujemo. (Cerkv.oznanila 1945 št.7 str.2)
- [59] Begunstvo in narod. (V nove zarje 1948 št.2 str.20)
- [60] Narod in vera. (V nove zarje 1948 št.3 str.30)
- [61] Bratom in sestram razširjenim po svetu. (Bogoljub...1947 št.9 str.4)
- [62] Naše poslanstvo v tujini. (Bogoljub... 1947 št.23 str.7)
- [63] Krepost: svoje sovražnike ljubiti. (Bogoljub... 1948 št.41 str.3-4)
- [64] Zgodovinski odlok. (Bogoljub... 1949 št.31 str.1-2)
- [65] Par zanimivosti iz leta 1948. (Bogoljub...1949 št.1 str.5-6)
Iz Spitalskega taborišča. (Bogoljub... 1950 št.2 str.10)
- [66] Ljudska demokracija brez maske. (Po švicarskem časopisu Orientierung-31.10.1947 : Matj.glas 1947 št.6 str.1)
- [67] Kvišku glave. (Matj.glas 1947 št.6 str.2)
- [68] Tito prodal Lahom Trst. (Matj.glas 1948 št.2/3 str.4)
- [69] Matjaževa vojska. (Matj.glas 1948 št.4 str.1)
- [70] Matj.glas 1949 št.6 str.2 - Njihov program je zajet v članku "Kaj hočemo?" (Matj.glas 1948 št.13 str.1)
- [71] Cilji naše borbe. (Matj.glas 1949 št.4 str.1)
- [72] Prelom. (Matj.glas 1948 št.4 str.1)

I. 2. Italijanska taborišča

I. 2. 1. Publicistična dejavnost

a) Periodične publikacije - časopisi

V primerjavi z avstrijskimi taborišči je bila begunska publicistična dejavnost skromnejša. Vseeno pa se lahko pohvalijo s prvim begunskim časopisom JUGOSLOVANSKI VESTNIK (Pavle Borštnik ga v svojem dopisu im. Naš Vestnik - bil je glasilo jugoslovanskih in slovenskih četnikov), ki je izšel že 5. maja 1945 v taborišču Visco (takrat so bili domobranci še v Ljubljani!). Ta dejavnost se bolj okrepi poleti in jeseni 1945. Med taborišči izstopata predvsem Servigliano in Senigallia, sledijo pa jima še Riccione, Trani, Eboli, Monigo, Visco, Forlì, Casena, Barleta in Napoli. Najpomembnejši časopis je ZEDINJENA SLOVENIJA (nadaljevanje že med vojno izhajajočega lista z istim naslovom in celo nadaljevanje v štetju), ki nosi podnaslov - glasilo slovenskih beguncev v Italiji. Začela je izhajati v taborišču Monigo kot dnevnik 6.9.1945 in je izhajala tudi po preselitvi v taborišče Servigliano do 28.2.1948. Med uredniki je bil tudi Joško Krošelj (nekdanji Korošček osebni tajnik in urednik notranje rubrike pri Slovencu, nato tudi urednik Demokracije). Zedinjena Slovenija je imela dve prilogi: dominsvetovska revija Svet in dom (literarna priloga) in verski tednik Sejalec, ki izhaja od 1.12.1945 do konca oktobra 1947 (proti koncu izhajanja se osamosvoji in izhaja kot samostojna publikacija v taborišču Senigallia). Zed. Slov. je izhajala dnevno v nakladi okoli 250 izvodov. Običajno je imela 4 strani, le ob posebnih priložnostih - Božič, Velika noč, spominski dan je izšla na 24 straneh, ob nedeljah pa na 12 straneh. Poročila so bila v glavnem povzeta po radijskih vesteh iz Washingtona, Londona in od drugod. Taboriščna uprava je šla listu zelo na roke in mu celo pomagala pri zbiranju poročil. Tiskarna Zedinjene Slovenije je tiskala tudi Begunske katoliške misijone (po preselitvi v Argentino nadaljujejo z izhajanjem vse do 1.1987, ko začno ponovno izhajati v domovini pod naslovom: Misijonska obzorja) in modno revijo Lepa Vida.

V taborišču Senigallia 9 je julija 1946 začela izhajati mesečna revija slovenskih duhovnikov BESEDE ŽIVLJENJA. Revija naj bi povezala vse duhovnike, ki živijo izven domovine ter skrbela za njihovo teološko in pastoralno izobrazbo. Uredniki so bili dr. Kraljič, dr. Truhlar in dr. Vodopivec. Izhajala je v

150 izvodih. Revijo so pošiljali tudi duhovnikom na Koroško. Izhajati neha junija 1947.

Dijaški mladini v taborišču je bil namenjen mesečnik ORAČ. Izhajal je v nakladi 70-80 izvodov. Izšel je v 5 številkah, izdajali pa sta ga Marijina kongregacija in Slovenska Dijaška Zveza v tab. Senigallia 9. Vsebinsko je list ideološko - lep-sloven. Pri njegovih izdajah so sodelovali tako profesorji kot dijaki.

Mlajšim otrokom je namenjena BEGUNČKOVA LUČKA, ki naj bi skr-bela za njihovo vzgojo in razvedrilo. List je prvič izšel za Božič 1946, izdal pa ga je begunski župni urad v Senigallii. Skupno je izšlo 6 številk - do srede 1.1947, ko je selitvena psihoza ustavila redno izhajanje. Izhajal je v 70 izvodih.

V slovenskih begunskih taboriščih v Italiji je čutiti večji vpliv vojakov, ki so se tik pred koncem vojne uspešno prebili čez Sočo in jih zavezniki niso vrnili v Jugoslavijo, kot se je to zgodilo njihovim sobojevnikom na Koroškem. Najbolj izrazito tovrstno glasilo je revija MI IN SVET s podnaslovom Revija Slovenske armade, ki je izhajala v taborišču Eboli od 1.11.1945 do marca 1947 (sprva kot 14.dnevnik, pozneje mesečnik). Prve 3 št. so bile samo tipkane in razmnožene v 4 izvodih (pozneje izšle še enkrat v povzetku), naslednje pa razmnožene. Urejal jo je Pavle Borštnik. Revijo je sprva izdajal kulturno-vzgojni odsek študijskega krožka, nato pa prevzame izdajanje novoustano-vljeni Slovenski akademski klub, ki združuje akademike Slo-venske Armije Kr. Jugoslovanske vojske v taborišču Eboli.

V taborišču Eboli je izhajal še YUGOSLAW HERALD, mesečnik, ki je izhajal v angleščini, namenjen pa je bil tujcem. V času od 10.3.1946 - marca 1947 je izšlo 17 številk (sprva v nakladi 30, nato pa celo do 500 izvodih). Urednika sta bila Ivan Jenko in Mišo Perlez.

Več italijanskih begunskih časopisov je izhajalo v obliki stenčasa, zato so se tudi bolj redko ohranili (vzrok za tako izhajanje je v premajhni zmogljivosti "tiskarn", zato so lahko širši krog bralcev zadovoljili le z izobešanjem na oglasni deski). Tak primer je npr. SLOVENSKA BESEDA, ki je izhajala v taborišču Senigallia, in je bila razmnožena v 6 izvodih.

V taborišču Lanvie pri Neaplju je izhajal NAŠ LIST (urejal ga je Ignacij Kunstelj-med vojno župnik na Rakitni in organizator tamkajšnje belogardistične postojanke). Izhajal je od 1.3. - 2.10.1946. Pozneje ga je v Traniju pod naslovom NAŠI UPI ure-jal Edi Gobec.

Kaže, da so bili begunci v Italiji v manj depresivnem stanju kot begunci v Avstriji. Zato najdemo poleg "uradnega" časopi-sja tudi humoristične liste. V Traniju izhaja časopis TRIGLAV (ureja Maks Planinc, ilustrira Hotimir Gorazd) ; v Eboliju

izhaja TSE-TSE ; v Forliju LOGERSKI BODLIKOVEC (oba skupaj se kasneje združita v RAFAL - ki izhaja v Eboliu) in v Senigalliji TABORIŠČNI ŠKRAT.

Svoja glasila so imeli v Italiji tudi bogoslovci in duhovniki. Leta 1946 začne Zveza združenih delavcev (katoliških beguncev) izdajati v Rimu DRUŽABNO PRAVDO. Ciril Žebot pa prav tako v Rimu izdaja svoj časopis SLOVENSKA DRŽAVA. (Oba lista nadaljujejeta z izhajanjem tudi po selitvi preko oceana).

Skupina Straže izdaja v Rimu almanah Znamenja ob poti ; skupina slovenskih akademikov - mladcev - pa od 1946-1950 svojo revijo NOVA DOBA, ki je izdala še dva snopiča antologije emigrantskih pesmi Naša pesem (1. izšel v Rimu , 2. pa že v Clevelandu).

Najbolj razširjena publikacija v italijanskih taboriščih je bil Koledarček slovenskih emigrantov za leto 1946, ki ga je v Rimu izdal dr. Tine Debeljak, pod psevdonimom Vid Zemljič (112 str. žepnega formata).

b) Leposlovje

b a) Poezija

Skoraj neznatna je bera na literarnem področju. Izšlo je le nekaj pesniških zbirk. Ljubo (Pavle Borštnik) izda dve zbirki - Mejniki in Iz mojih temnih dni. Drugi avtor pa je Dimitrij Jeruc, ki prav tako izda 2 zbirki - Pritaval sem in Samotne poti.

b b) Proza

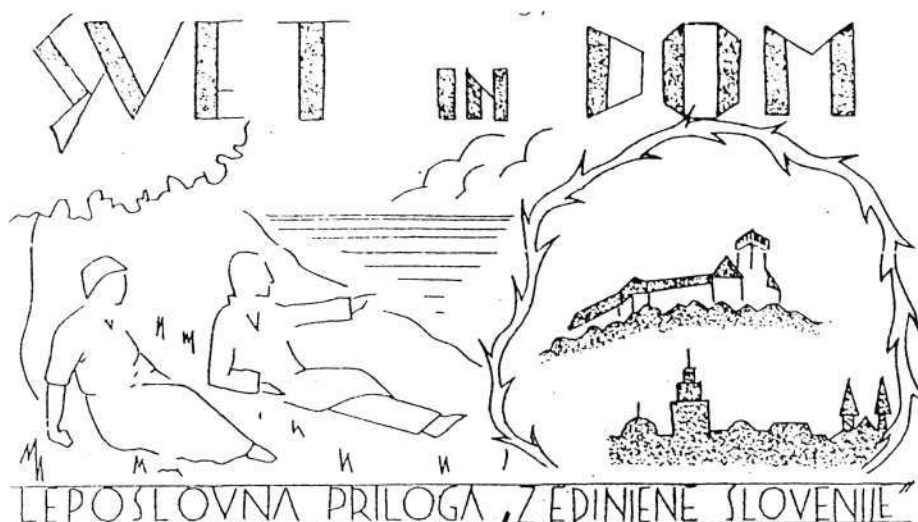
Na proznem področju ni bilo samostojnih knjižnih izdaj. Prozne sestavke (črtice) sta v večji meri prinašali reviji Svet in dom (J. Krivec, Z. Simčič) in Mi in svet (S. Jerman).

c) Ostalo gradivo

V italijanskih taboriščih niso izdajali šolskih učbenikov in priročnikov. Sprva so si pomagali z "avstrijskimi" izdajami, pozneje pa z učbeniki, ki so izšli za potrebe obnovljenega slovenskega šolstva na Tržaškem (pod zavezniško upravo).

Skupno je v Italiji izšlo 46 naslovov različnih izdaj.

T. 2. 2. Vsebinska analiza

LEPOSLOVNA PRILOGA "ZEDINJENE SLOVENIJE"

SVET IN DOM : leposlovna priloga "Zedinjene Slovenije"
(Servigliano):

Splošna oznaka: različni originalni literarni prispevki (Jože Krivec, Vinko Žitnik, Severin Šali, Zorko Simčič, Jože Vombregar, Tine Debeljak) ; Spomin na preminule literarne ustvarjalce (Narte Velikonja, Joža Lovrenčič, France Balantič, Ivan Cankar, Josip Murn) ; Kotiček mladih ; Kulturni dogodki v taborišču.

List so izdajali nekdanji dominsvetovci. Urejala sta ga najprej Miro Kovačič, za njim pa Jože Krivec. Že v prvi številki je za uvodnikom krajše sporočilo bralcem o namenih revije.

"Skušali bomo zbrati v njej vse naše ustvarjalce lepe besede, ki so danes povezani po isti usodi z nami, poleg tega pa bomo prinašali tudi dela onih, ki so nam sorodni po duši in delu, a so morebiti ostali doma. Tudi starejših mož naše besede ne bomo pozabili. Taki vas bomo obiskovali vsaj enkrat na mesec. Naj bralci ne iščejo v tej prilogi napak in pomanjkljivosti! Vemo, da ne bo najboljša in tudi popolna ne. Preveč stvari nam veže roke: obseg, čas, ljudje. Kljub temu se bomo trudili, da bomo dajali najboljše, kar bo mogoče!" [1]

Temu sporočilu sledi nekrolog pisatelju Nartemu Velikonji, ki so ga "ubili komunisti". Ponovno se ga spomnijo junija 1946 (ob prvi obletnici usmrtitve) in mu posvetijo kar celo številko. Natisnili so nekaj njegovih proznih del, več pa njemu posvečenih prispevkov, katerih osnovna misel je razmišljanje o njegovi smrti. Komunisti so z njim tako kruto obračunali predvsem zato, ker je predstavljal "simbol slovenske katoliške politič-

ne in kulturne delavnosti, udarili po njem kot po škofovem človeku, da bi udarili škofa, ki ga niso dobili v roke, udarili po vseh tistih izobražencih, ki so vodili politični in publicistični boj proti komunizmu, ker so vedeli, da ni zveza z našo katoliško tradicijo in odporom proti komunizmu slučajnostna, temveč načelna." [2]

Precej prostora so namenili tudi tragično preminulemu pesniku Francetu Balantiču (številne objave njegovih nepoznatih pesmi in spomini na mrtvega junaka - domobranca).

Zelo zanimivo je pismo za psevdonomom skritega avtorja (Jur), ki analizira dotedanje številke revije "...Že sam naslov revije tako posrečeno ustreza smislu lista kakor tudi vsebini, da bi boljšega ne bili mogli izbrati. 'Svet in dom'; da: V Ljubljani je bila revija 'Dom in svet', ki je stala trdno na domači zemlji, pa je imela oko uprto v ves kulturni svet, da bi zajela vsak blisk, ki se je vžgal na visokih vrhovih človeškega duha; bila je kot lepa hišica v naših slovenskih goricah z odprtimi okni na vse razglede - tu pa smo zdaj vrženi v vrtnec tujega viharja, kot blodni ptiči se sukljamo nad brezprostornostjo tujine in iščemo samo vejico domačega drevesa, da se odpočijemo in oddahnemo od tepeža tujih vetrov--- V 'svetu' smo, pa hrepenimo po 'domu' in po vsem tistem, kar je nam z domom v zvezi in smo pustili tam: dede v grobovih in očete, o, pa tudi sinove in fante--- toliko mrtvih, ki vsi žive v nas, nam plavajo pred očmi, da le skozi njihovo žrtev moremo gledati na dom---Pa tam smo pustili tudi toliko živih, v katerih živimo predvsem mi, kakor oni v nas, in ti nas nenehno pritezajo v svoje objeme, da se nam trga srce in duša v klicu iz sveta domov--- Pa smo tam pustili tudi zemljo z vsemi težavami, z vsem delom in trudom, znojem in žulji, ki nam je tako bogato poplačevalo delo s kruhom in vinom in domom--- Mrtvi in živi in zemlja - nad nami pa Bog, ki edini je tu in tam nedeljen, že od vekov v nas in po nas določen za bodočnost slovensko: vse to vidim v tem naslovu 'Svet in dom', kar je bil tudi duh 'Doma in sveta'... Na dominsvetovski tradiciji graditi novo emigracijsko književnost: to vidim kot nalogo tega osrednjega emigracijskega lista med begunci v Italiji... Naš dijak mora rasti s to umetnostjo in tem čtivom v umetnostno, knjižno in človeško izgrajenega izobraženca! Ob prvih številkah sem imel vtis, da je bilo tega ponatiskovanja preveč, kajti ob samem ponatiskovanju ne more rasti novo: mi pa potrebujemo kot - žejen popotnik vode - novo literaturo, zrastle iz naših taborišč, pisano za nas v uteho in okrepčilo našim srčnim bolestim sedaj in v dokument našim potomcem! Mi moramo ustvariti, pa naj velja, kar hoče, z vsem talentom in voljo svojo lastno naše leposlovje!... ...proza je močnejša

kakor pesem, pa tudi pesem ima nekaj klenih stvari. To je že pozitiven sad tega taborišča... Tako se rojeva naša emigracijska literatura, ki bo morala prevzeti nase ogromno nalogo krepčila naših duš in oblikovanja našega novega življenja. V naših rokopisnih listih naj zori, da dozori slej ko prej do tiska v obliki kakšne antologije ali revijalnega izbora...naši pisatelji morajo postaviti spomenik vsem našim mrtvim, morajo osvetliti naš boj in naše trpljenje od prave strani, kajti sicer ga bo izmaličilo sovražno pero in stali bomo pred zgodovino - praznih rok in z očitkom, da nismo znali izraziti v večnostne umetnostne oblike svojega upanja in vere in prepričanosti. Slovenski pesnik in pripovednik morata stati zopet v središču dogajanja in morata postati glasnika med svetom in domom ter postavljati spomenik najstrašotnejši dobi slovenske zgodovine v taki luči, kakor jo pojmujemo in soustvarjamo mi, slovenski borci in slovenski izgnanci..."[3]

SLOVENSKA PRAVDA (Rim)

Splošna oznaka: izhaja po potrebi - poslanice NO za Slovenijo; načelni članki ob različnih priložnostih (prazniki). Njihovo pisanje predstavlja nekakšno analizo preteklega političnega delovanja v Sloveniji in njihove načrte za prihodnost. V svoji analizi preteklega političnega dogajanja trdijo: "...Politično življenje v predvojni Sloveniji (se je) v glavnem odigravalo v okviru zagrizene, nestrpne borbe med redko več kot dvema tradicionalnima političnima strankama. Brezkončnost in neproduktivnost take borbe je polagoma privedla slovenski narod v politično apatijo, katere posledica je bila, da slovensko politično življenje ni imelo kje črpati novih, svežih sil, ki bi pripomogle do nadaljnjega in drugačnega razvoja političnih prilik. Priзнati pa je tudi treba, da je bilo največ vzrokov za našo narodno tragedijo od leta 1941 do danes baš v nas samih. Površno nacionalno prepričanje in borbenost, skoro nikaka politična in demokratična vzgoja naroda, premalo

progresivna socialna politika, predvsem pa neenotnost v osnovnih narodnih zadevah, ki je dobila izraza v popolni duhovni in miselni razdvojenosti slovenskega naroda, je največji vzrok, da se je večina naroda v dobri veri oslonila na nekaj novega, kar pa je žal bil komunizem. Ne more pa to opravičiti nečloveškega obnašanja premnogih Slovencev, kar je privedlo do tako strašnega bratomornega klanja.... Že od vsega početka pa je Slovenska Pravda poudarjala potrebo koncentracije vseh pozitivnih slovenskih sil v emigraciji okoli osrednjega foruma, ki naj bi predstavljal dejansko porazdelitev političnih sil. Pojavile so se doslej nepremostljive težkoče, ki izvirajo v glavnem iz nepripravljenosti nekaterih političnih faktorjev, da sodelujejo. Še več, pojavila so se mišljenja, da poleg tradicionalnih slovenskih političnih strank takorekoč ni dovoljen obstoj in delovanje drugim organizacijam istega ali podobnega značaja. Spoštuječ demokratične principe, je Slovenska Pravda vedno zastopala pravico vsakega posameznika in skupine, da svobodno in neovisno izraža svoje mišljenje. Zato Slovenska Pravda ni mogla razumeti takega stališča skupin, ki se sicer ponašajo z delgo(!) demokratično tradicijo... Slovenska Pravda more danes po svojem enoletnem delovanju zabeležiti lepe uspehe. S svojim delovanjem bo nadaljevala. Predvsem nadaljevala s prepričevanjem, da je samo široka politična strpnost in res edinost v osnovah predpogoj lepše bodočnosti v svobodni domovini...Vsakomur priznavamo pravico, da si svobodno izbere pot, po kateri upa dospeti k uresničevanju svojega političnega ali drugačnega ideala in da v tem smislu tudi dela, ne da bi pri tem kršil iste pravice drugih ljudi. Vse z namenom, čimprej doseči duhovno soglasje, nato pa z naporom vseh ostvariti takšno slovensko narodno zastopstvo v tujini, ki bo imelo oporo ne samo v večini emigracije, ampak tudi v trpečem narodu doma, da bomo tako nekoč res ponesli v domovino novega duha, duha ljubezni, svobode in pravice za vse in vsakogar..."[4]

MI IN SVET

REVIIJA SLOVENSKE ARMADJE 12 - 13

MI IN SVET : revija slovenske armade (Eboli):

V reviji je vseskozi prisotna vojaška usmeritev, kar je razvidno že iz naslovov nekaterih člankov: Razmišljanje o naši bodoči vojski; Mi in obveščevalna; Tehnike vojskovanja itd. Poleg čisto političnih člankov je tudi nekaj literarnih prispevkov (pesnika Pavle Borštnik-Ljubo in Dimitrij Jeruc; proza Saša Jerman, ki je bil zelo nadarjen pisatelj, vendar je zaenkrat njegova nadaljnja usoda še neznana).

Osnovni namen izhajanja revije je bila potreba po enotnosti med različnimi skupinami, ker "iskati krivce za naš sedanji poraz odn. blatiti se vsevprek, se ne pravi delati za narod! In prav ta narod pričakuje od nas - rešitve!...Ljubimo odkrito besedo, ker ljubimo svoj narod! In, ker ljubimo svoj narod, dvigamo naš glas v obrambo njegovih interesov: proč s plotovi, ki si jih posamezniki grade okrog sebe, ker nas bo sicer narod pravtako zavrgel, kot je komunistične mogotce. ...'MI IN SVET' naj odkriva naši emigraciji pogled naprej, naj jo navaja na razmišljanje, sklepanje in ukrepe, ki bodo koristni našemu narodu v odnosu napram svojim bratom, svojim sosedom, napram evropski zajednici in preko nje ostalemu svetu. Ne varajmo se. Imamo dolžnosti in obstajajo obveznosti, ki jih imamo kot narod napram jugu in severu, vzhodu in zapadu!"[5]

Zanimiva je rubrika "Kronika", ki beleži najvažnejše dogodke iz taboriščnega življenja (datumi prihoda v taborišče, vmesne selitve taborišča, važnejše prireditve - predvsem nacionalnega značaja npr. proslava Vidovega dne, rojstni dan kralja Petra II, žalna komemoracija ob obletnici smrti kralja Aleksandra I). Predvsem so ponosni na svojo promonarhistično usmeritev in poudarjajo tudi za naprej svojo pripravljenost na "razpolaganje...Kralju in domovini, za katero smo pripravljeni doprinesiti še drugačne žrtve, kakor je bivanje za žico...za Jugoslavijo smo se in se bomo borili..."[6] Zato so občasno organizirali tudi ideološka in strokovna predavanja za starešinski ka-

der, ki naj predvsem izpopolnijo oz. osvežijo svoje znanje. Njihova jugoslovanska - četniška usmeritev je prepoznavna tudi po sistemu vrednotenja pomembnih osebnosti. Razen kralja Petra II. je na samem vrhu njihov poveljnik Draža Mihajlović, ki je "nastopil za nepreglednimi kolonami svojih borcev - mučenikov, podobno, morda še težjo mučeniško pot, ki še ni končana..." (proces!) [7] Ob smrti mu je bila posvečena kar cela številka 12/13 iz leta 1946.

Zelo zanimivo je njihovo razmišljanje o bistveni razliki med njimi-četniki in domobranci. "Pripadniki Slovenskih trup kr. Jugoslovanske vojske so vseskozi stali na protiokupatorskem stališču, kar izpričujejo njihove borbe in žrtve, njihova aktivnost in uspehi v dobi štiriletne okupacije. Nihče jim ne more očitati sodelovanja z okupatorjem; če so bili obenem tudi nasprotniki nenarodnega in nedemokratskega komunizma, s tem še niso bili kolaboracionisti ali celo narodni izdajalci. Trdimo: če ne bi komunisti leta 1942. na Dolenjskem prvi sprožili usodnega strela proti ilegalnim odredom Kr. Jugoslovanske vojske, če komunisti napovedanih medsebojnih pogajanj ne bi izdali Italijanom in če ne bi komunisti izvajali terorja nad mirnim prebivalstvom - na ilegalni strani gotovo ne bi počila puška proti rodnemu bratu. Nismo pristojni razsojati vkoliko se more delovanje slovenskih domobrancev označiti kot kolaboracija z okupatorjem v pravem pomenu besede. Gotovo se ne more očitati narodnega izdajstva. To vprašanje bo reševalo neodvisno sodišče... 95% pripadnikov Slovenskega domobranstva je bilo zavednih jugoslovanskih patriotov, ki so vedeli, da je Slovensko domobranstvo nujen in neizbežen izhod iz strašne stiske slovenskega naroda...poudarjali (so) svojo narodno in jugoslovansko prepričanje...in so vedno izjavljali, da bodo ob danem trenutku povsem javno prestopili na stran Draže Mihajlovića. Le obzir na svoje domače, na maščevanje okupatorja nad slovenskimi vasmi in ljudmi jih je še držal v Slovenskem domobranstvu. Redki, ki so do zadnjega verjeli v nemško zmago in so hoteli to vojsko porabiti v svoje posebne namene, so pač v takšni manjšini pred prvimi, da ni vredno o tem govoriti." [8]

#199633

NOVA DOBA

#199633 REVIIJA SLOVENSКИH АКАДЕMIKOV

NOVA DOBA : revija slovenskih akademikov (Rim 1946-1948)

Pod tem pojmom "revija" si ne smemo predstavljati kakšne razkošne revije iz današnjih dni - ampak razmnoževan mesečnik, ki pa je bil kar obsežen, če ga primerjamo z ostalimi begunskimi tiskimi (celo do 40 strani).

Glavni namen revije je opisan že v uvodnem članku prve številke (maj 1946), ki svoje bralce opomni, da "ne smemo [jo] pozabiti, da je šel boj [v Sloveniji] za najvišje ideale - za katoliško vero in za slovenski narod -, da je...poraz le začasen... in da bo po težkih preizkušnjah tudi za nas prišla nova doba svobode in preroda...Nevarno je, da bi v emigraciji pozabili, zakaj smo zunaj...naloga naše emigracije je, da se ohranimo kot celota in postane nosilka slovenske krščanske tradicije, ki jo doma komunizem z nasiljem duši." [9]

Glavni sodelavci revije so kasnejši izobraženci, ki so večinoma nadaljevali svojo akademsko kariero na različnih univerzah (Janez Arnež, France Dolinar, Jože Velikonja, Jakob Kolarič, Tine Debeljak, Alojzij Geržinič, Vinko Brumen itd.). Od svojih sovrstnikov zahtevajo odgovornost za prihodnost. S svojim delom in ravnanjem morajo dokazati, da žrtve padlih niso bile zaman in da se bo nekoč uresničil skupni sen vseh: "vrniti domov svobodo in domovino Bogu". [10]

Več je tudi vzgojnih člankov, bodisi s področja literarne zgodovine, zgodovinopisja in verske zgodovine (prizadevanja papežev v boju proti komunizmu). Toda njihova razmišljanja niso bila usmerjena le v preteklost in neko navidezno prihodnost. Zato so se skrbno "lotili" ustave FLRJ, ki je bila sprejeta 31.1.1946 in jo sistematično proučili od člena do člena. Toda ob vsem tem se svojemu komentarju ob koncu vendarle ne morejo odpovedati. Trdijo namreč, da je sedaj "v resnici nastopila tako čista diktatura, da je bila šestojanuarska iz leta 1929 le 'sled sence' njene sedanje temeljitosti...Obstaja le 'narodna suverenost' FLRJ, torej suverenost jugoslovanskega naroda, ki izključuje samo po sebi suverenost narodnih individualnosti v FLRJ vključenih narodov..." [11]

Glede na leto izida (1947!) je zelo zanimiv članek sicer ne-podpisanega avtorja (verjetno je bil to Tine Debeljak?), ki razmišlja o dotedanjih dosežkih emigrantske literature (po taboriščih) in o nalogah emigrantske literature. V bistvu gre za program, ki so ga v naslednjih letih sistematično izvajali. Emigracijska literatura mora postati "tista tesna pojoča zveza med dušami in srci vseh naših ljudi, kamor koli nas bo zanesla usoda. Treba nam je povezanosti v duhu, povezanosti med onimi doma, ki z molčečimi usti trpe, povezanosti med nami samimi v taboriščih, povezanosti med nami po kontinentih, in povezanosti med našimi emigracijami, mislim - med emigracijo, ki izumira v slovenskem duhu v Ameriki, in med našo, ki polna tega duha prihaja v svet, da bo od njega živela še v rodove, v tujini, ali pa se povrnila domov kot čebela z medom v svoj panj. In če bomo šli kdaj čez ocean, bo ena prvih dolžnosti Slovencev, ustvariti si centralni slovenski leposlovni list, kjer bodo naši pesniki in pisatelji in dramatik priobčevali svoje stvaritve, budeče v nas spomin na domovino, dvigajoče v nas kult naših smrti, rišoče pekel našega gorja in srečo naše bodočnosti, ki jo le pesnik lahko pokaže v glorijoli viđenj, kakor nam lebde pred našimi sanjavimi očmi. Pa ni nam treba sentimentalnosti, treba nam je vere v našo stvar, v poravnavo zgodovinskih krivic in v ureditev razmer doma ter ohranitev našega duha v nas in naših potomcih. Naša emigracija bo imela veliko nalogo, prinesiti pomlajenje in ohranitev morda za en cel človeški rod med odmirajočo ameriško emigracijo..."[12]

Leta 1948 se kraj izhajanja prenese v Madrid in ob tem se spremeni tudi podnaslov revije - revija slovenskih katoliških visokošolcev.

^v DRUŽABNA PRAVDA

+ TUDI V SPONAH OBLIKUJMO ! +

Rim + 15 + 5 + 1947 -

DRUŽABNA PRAVDA (Rim, 1946-1947)

Glasilo društva Družabna pravda, ki ga v Rimu ureja Andrej Križman (izhajala 1. in 15. v mesecu). Ob začetku izhajanja poudarijo, da hočejo biti glasilo "predvsem onih slovenskih emigrantov, ki so se v domovini trudili za to, da bi Slovenci zamenjali krivični kapitalistični gospodarski red z novim, boljšim, vsem pravičnim... Uredništvo se bo prizadevalo, da bo list prevevan od duha resnične krščanske ljubezni..."[13]

V glasilu je velik poudarek na socialnih razmerah v svetu in še posebej v Jugoslaviji (kako je to urejeno v ustavi) ter na delovanju Mednarodne krščanske strokovne internacionale (se-je). Za podkrepitev teh prizadevanj se poslužujejo tudi različnih parol, ki so natisnjene takoj pod glavnim naslovom glasila - npr. Stanovska ureditev Slovenije je naša zgodovinska naloga ; Komunizem obljublja nebesa - ustvarja pekel ; Delavci in podjetniki vsega sveta - združite se v Kristusu ; Pokret brez molitve - setev brez dežja.

Ob koncu leta 1946 naredijo "obračun" čez preteklo leto, ki jim je prineslo kar nekaj razočaranj - "nekaj so jih zakrivili vladajoči narodi - tuji svet, nekaj pa sami, s svojimi slabostmi in nerodnostmi." [14]

Zelo natančni so tudi pri poročanju o veljavni delavski in socialni zakonodaji v pomembnejših državah - ZDA, VB, SZ, Italija, Francija. Glavni avtorji podpisanih člankov so že znani družbeni pisci in poznavalci te problematike - Ivan Ahčin, Avgust Horvat, Rudolf Hanželič, France Žužek, Janez Arnež, Rudolf Smersu in drugi. S to temo so tesno povezane tudi razlage papeških okrožnic in njihov pomen za verne ljudi (ne glede na stan). Razen "politike" pa sem in tja najdemo tudi kakšno pesem, ki ima predvsem socialno vsebino - Jeruc, Boršnik. Prvi junij praznujejo kot spominski dan, praznik slovenskih narodnih mučencev. To je "...dan tuge in boli za vsakega izmed nas. Dan trenutnega triumfa teme in sovraštva - toda tudi dan dokončnega zmagoslavja Luči in ljubezni." [15]

Sredi leta 1947 se pojavljajo tudi resna razmišljanja o selitvi v prekomorske države - predvsem v Argentino. Vendar se na to pot odpravljajo z nekim pričakovanjem - to bo zanje "dežela dela in njihovih upov...Le delo je kapital, ki ga boš vložil in ti bo prinašal za obresti človeka vredno in dostojno življenje, ti vrnil resnično svobodo in možnost novega snovanja in napredka." [16]

V Rimu izhaja Družabna pravda do št.27(1.9.1947), ko za celi dve leti preneha izhajati in začne ponovno izhajati v Argentini leta 1950 (nadaljuje s tekočim štetjem - precej pa se poveča naklada - v Rimu izhaja v 100 izv., v Argentini pa v 600 izvodih).

Poleg pravih begunskih izdaj so se begunci posluževali tudi zavezniških glasil. Tako je na Koroškem izhajala KOROŠKA KRONIKA (tedensko jo izdaja PWB 8. armade - od 1945-1950). V začetnem obdobju je bil list jezikovno in vsebinsko precej povprečen. Do večjih sprememb pride po prihodu majorja Geralda Sharpa (znan tudi slovensko), ko se preusmeri s političnih novic kratkotrajne vrednosti na tehtne komentarje političnih poročil in na literarne prispevke (Karel Mauser, Jože Čuješ). Postane pravi družinski list koroških Slovencev, nekaj izvodov pa se pojavi tudi po taboriščih. Po nakladi je daleč preseгла begunske tiske (na višku izhajala celo v 7000 izv.).

Osnovni namen izhajanja Koroške Kronike je v tem, da "hoče izdajatelj slovenskega tednika skromno prispevati za povrnitev mirnega in spravljivega razmerja v Evropi, ki je bila po drugi svetovni vojski zelo trpinčena. Koroški Slovenci, ki jim je ta tednik namenjen, so morali mnogo trpeti pod nacističnim jarmom.... Poleg stvarnega razdejanja je treba danes popravljati tudi duhovno razdejanje ter vsem ljudem omogočiti, da bodo brez zunanjega nasilja lahko mislili, govorili in brali. Iz te svobodne misli hočejo izdajatelji slovenskim Korošcem dati priliko, da bodo lahko brali poročila iz vsega sveta in tudi, kolikor bodo skromna sredstva omogočala, o svojem kulturnem in gospodarskem življenju, in sicer v svojem jeziku... Zahvaljujemo se poveljstvu VIII. armade za to dejanje naklonjenosti, ki je bilo storjeno koroškim Slovincem. Prav posebno pa se zahvaljujemo za izkazano dejanje pravičnosti, ker so koroški Slovenci že več kot 10 let bili oropani svojega glasila in že skoraj 25 let v Celovcu niso mogli tiskati slovenskega lista." [17]

V Italiji je podobno vlogo odigral GLAS ZAVEZNIKOV, ki ga začne v Trstu že leta 1945 izdajati P.W.B. (Psychological Warfare Branch - oddelek za psihološko vodenje vojne pri zavezniški upravi). Časopis prinaša zunanjepolitične vesti in je protikomunistično usmerjen. Povprečno izhaja v nakladi 2500 izvodov in izhaja do leta 1947.

I. 3. Taborišča v drugih evropskih državah

Nemčija

V Nemčiji je bilo razmeroma malo beguncev, ker se jih je večina ustavila v Avstriji in Italiji oz. v bližini meje (ker so računali na skorajšnjo vrnitev v domovino). Največja je bila skupina, ki se je zbrala v Münchenu. Tu so začeli v prvi polovici 1.1948 izdajati štirinajstdnevnik SLOVENIJA. To je bil tiskan časopis večjega formata in je izhajal na 4 straneh. Bil je politično-informativen list. 1.št. je izšla 15.2.1948 - zadnja pa 8.7.1949 (10.). Urejal ga je Vinko Lipovec.

Leta 1947 je bilo več slovenskih beguncev iz Italije preseljenih v nemška taborišča. Ena izmed takih skupin je bila tudi v Münstru (na robu Lueneburger Heide), ki se je od tam preselila v Seedorf pri Zevenu. Tam so začeli slovenski dijaki izdajati revijo ŽICA (četniško usmerjena). V istem taborišču je bil ustanovljen tudi list Slovenska pravda, ki se od tu seli v Anglijo. Prva številka je izšla junija 1947 v nakladi po 5 tipkanih izvodov na 30 straneh. Za Božič 1948 je izšla dvojna št. na 42 straneh (št.21/22). Revija je bila lepo ilustrirana in je imela predvsem literarno vsebino, ki pa postaja proti koncu izhajanja vse bolj politično obarvana. Zadnja št. je izšla februarja 1948.

Belgija

V Belgiji je bilo veliko predvojnih izseljencev - predvsem iz Slovenske Benečije. Po II. svet. vojni se sem zateče le manjše število beguncev. Tem je slovenski duhovnik Zdravko Reven namenil dvomesečnik SLOVENSKI GLAS, ki je izhajal v Forchies (Hainaut). Posamezne št. so izšle na 4 straneh v nakladi 600 izvodov. Ta razmnoževani list je imel versko vsebino, prinašal pa je tudi pomembnejše novice za Slovence. Izhajati je začel aprila 1948.

Španija

Že leta 1946 se je večja skupina slovenskih dijakov in študentov iz italijanskih taborišč preselila v Španijo (v avstrijskih taboriščih niso mogli dobiti viz za izselitev v prekomorske države). Večina se jih je ustavila v Madridu, kjer so ustanovili akademski kolegij sv. Jakoba za 150 študentov. Nekaj se jih je vpisalo tudi na univerzo v Barceloni, manjše število visokošolk pa se je vpisalo na univerzo v Zaragozi. Precejšno denarno podporo za študij jim je nudila Liga iz New Yorka in drugi posamezniki. Povečini so ti visokošolci izhajali iz Katoliške akcije - Stražarjev. Iz Italije so v Španijo prenesli tudi svojo organizacijo Zvezo slovenskih katoliških visokošolcev = ZSKV in njeno glasilo NOVA DOBA : Revija slovenskih katoliških visokošolcev. Revija prinaša socialne, politične in verske članke. Obsega okoli 20 strani. Jeseni 1950 se prenese mesto izhajanja v ZDA, čeprav je uredništvo še ostalo v Španiji. Občasno ji je dodana leposlovna priloga NAŠA PESEM (II- leta 1950). Pomembna aktivnost Zveze je bila organizacija vsakoletnega študijskega tečaja (med poletnimi počitnicami). Zadnji je bil leta 1953, nato pa sledi izselitev visokošolcev (največ v ZDA in Kanado).

O P O M B E [3]

- [1] Naročnikom in bralcem. (Svet in dom nov. 1945 str.2)
- [2] Ob obletnici smrti pisatelja Nartēja Velikonje. (Svet in dom junij 1946 str.9)
- [3] Pismo uredniku "SVETA in DOMA". (Svet in dom maj 1946 str.4-6)
- [4] 29.oktober. (Slov.pravda št.6 (29.10.1948) str.1/2)
- [5] Uvodna beseda. (Mi in svet 1945 št.1-3 str.3/4)
- [6] Zakaj obstojamo. (Mi in svet 1946 št.5 str.9)
- [7] Ob spominu. (Mi in svet 1946 št.11 str.4)
- [8] Koroška tragedija. (Mi in svet 1946 št.11 str.7)
- [9] Misli za uvod. (Nova doba maj 1946 str.1)
- [10] Spominu padlih in zaslužjenih. (Nova doba junij 1946 str.1)
- [11] Federativna ureditev po Ustavi FLR Jugoslavije. (Nova doba 1946 št.5/6 str.10)
- [12] Pomen in značaj emigrantske literature. (Nova doba 1947 št. 7/9 str.16)
- [13] Družabna pravda 1946 št.1
- [14] Pravda se bo nadaljevala. (Dr.pr.1947 št.11 str.1)
- [15] Spominski dan narodnih mučencev. (Dr.pr. 1947 št.21)

str.1)

[16] Delo naš kapital. (Dr.pr.1947 št.24 str.19)

[17] Slovenski tednik na Koroškem. (Novice-Lienz 1945 št.17 str.1)

II. OBLIKOVANJE EMIGRANTSKIH SREDIŠČ [1]

II. 1. Južna Amerika - Argentina

Prvi slovenski izseljenci so prišli v Argentino leta 1878 na povabilo argentinske vlade, ki je imela probleme pri utrjevanju S meje s Paragvajem in ni imela zadosti svojih kolonistov. Skupno je prišlo le 50 družin iz okolice Cerovega, Doberdoba in Tolmina. Naselili so se povečini v okolici Parana. Drugi, številčno močnejši val sledi v letih 1922-1929, ko so prihajali po več 100 skupaj (beg pred fašističnim preganjanjem na Primorskem) in se naseljujejo v Paternalu in Avellanedo. Sledijo jim tudi priseljenci iz Prekmurja, Bele Krajine in Suhe Krajine. To so bili povečini kmetje in nekvalificirani delavci z močno razvito razredno zavestjo, izrazito protifašistično usmerjeni. Čeprav med njimi skoraj ni bilo izobražencev in je bil tudi njihov finančni položaj prej slab kakor dober, jim je sorazmerno hitro uspelo organizirati močno društveno dejavnost. Imeli so tudi zelo dobre pevske zборе. Leta 1926 pride mednje prvi slovenski duhovnik, svetnik Anton Merkun, ki začne izdajati prvo slovensko glasilo IZSELJENSKI GLASNIK (od 1928 se imenuje IZSELJENEC). Versko življenje se še okrepi s prihodom duhovnika Jožeta Kastelica, ki začne leta 1933 izdajati revijo MOJE VERSKO ŽIVLJENJE, ki se kasneje preimenuje v DUHOVNO ŽIVLJENJE (izhaja še danes). Leta 1935 mu sledi še duh. Janez Hladnik. Poleg verskega življenja poskrbijo tudi za društveno delovanje. Prvo slovensko društvo v Arg. organizirajo Primorci - Ljudski oder. Sledijo jim še številna druga, njihovo osnovno poslanstvo pa je ohranjanje narodne zavesti. Vzdrževali so tudi slov.osnovno šolo. Med posameznimi društvi je občasno prišlo do sporov zaradi njihove leve oz. desne usmerjenosti. Med 2.sv.vojno se ta nasprotja omilijo, po vojni pa se zopet nadaljujejo. Skupno se je do 2.sv.vojne priselilo v Arg. okoli 25.000 Slovencev (od tega je bilo največ Primorcev - ok. 22.000). Večina se jih naseli v Buenos Airesu, sledijo pa še Rosario, Cordoba, Rio Negro in Mendoza.

Posebno slovensko skupnost predstavljajo priseljenci po letu 1945. To so bili begunci iz italijanskih in avstrijskih taborišč. Pomembno vlogo pri njihovem naseljevanju je imel duhovnik Janez Hladnik, ki je preko svojih zvez v argentinski vladi dobil privolitev predsednika Perona, da bo Argentina nudila pribežališče 10.000 beguncem in to brez omejitev (npr. ZDA so imele že od 1.1924 zelo strogo vselitveno zakonodajo, ki je omejevala naseljevanje večjih skupin ; Kanada je sprejemala le

zdrave, mlade delovne moči + obvezna zaposlitev za 1 leto). Priprave za naseljevanje vodijo istočasno iz dveh centrov. V Rimu vodi to Slovenski socialni odbor - Krek in Košiček, v Argentini pa ustanove pododbor Slov.soc.odбора, ki ga vodi Janez Hladnik. V okviru rimskega socialnega odbora ustanove še poseben Emigracijski odbor, ki prevzame odgovornost za vsakega prijavljenca. Med begunci pripravijo posebno akcijo - prijave za izseljevanje in priprava ustreznih dokumentov. Pri argentinskih oblasteh so beguncem pridobili posebne ugodnosti - priznanje potnega lista mednarodnega Rdečega križa in znižanje taks. 25.1. 1947 sta stopila na argentinska tla prva dva novonaseljence - Jože Košiček in Anton Grčman, ki sta predložila tudi listo s 500 imeni Slovencev, ki se žele naseliti. To so bili predvsem mladi ljudje, ki so se hitreje odločili za nov način življenja. Prva večja skupina beguncev odide iz italijanskih taborišč v začetku junija 1947. Ti begunci so že oktobra organizirali svoje društvo Klub slovenskih beguncev, ki prične z delom naslednji mesec. Vodita ga Anton Skubic in gđc. Petelinova (za ženska vprašanja). V okviru tega društva ustanove svojo pisarno in prvi slovenski dom za begunce v Buenos Airesu (skrb za prvo naselitev, pomoč pri iskanju zaposlitve in stanovanja). Posamezni transporti novonaseljencev prihajajo tudi v naslednjih mesecih (npr. ladja Santa Cruz je konec jan.1948 pripeljala skupino kar 300 Slovencev). O teh prihodih je zelo podrobno poročal časopis Svobodna Slovenija (številčni sezname in pomembnejši posamezniki).

Stari naseljenci (izpred 2. sv. vojne) so novonaseljence sprejeli z nezaupanjem, kar je bil rezultat negativne propagande, da so to povečini "navadni zločinci s krvavimi rokami". Prav to je bil tudi glavni razlog, da ni prišlo do skupnega društvenega življenja. Zato so se morali novi priseljenci sami organizirati. Priprave na ustanovitev društva se začnejo že konec oktobra 1947, društvo samo pa je ustanovljeno 25.1.1948 in se imenuje Društvo Slovencev (DS). Na ustanovnem sestanku sprejmejo tudi društvena pravila:

1. nuditi članom gospodarsko in moralno oporo
2. zastopati koristi članov DS
3. združiti vse begunce v Argentini
4. pomagati beguncem pri vselitvi v Argentino
5. gojiti verske, kulturne in nacionalne vrednote.

DS je imelo tudi svoj odbor - častni predsednik J.Hladnik, predsednik Miloš Stare, 2 podpredsednika, tajnika itd. V kratkem času so dobili tudi svojo hišo (brezplačno jim jo odstopi župnik pri sv. Juliji, katere se oprime ime "Pri Martincu", ker je bila hiša na Victor Martinez 50). Tukaj dobe svoje prostore poleg DS tudi vse nove kulturne, prosvetne in verske

organizacije, njihova uredništva listov (Svobodna Slovenija, Duhovno življenje in Oznanila), Slov. fantovska zveza, Slov. dekliška organizacija, Družabna pravda pa je tam organizirala svoje socialne tečaje. V okviru društva so ustanovili tudi Igralsko družino Narte Velikonja, Pisateljsko družino France Balantič in pevski zbor. V prvem obdobju delovanja Društva Slovencev (1947-1949) je le-to odigralo zelo pomembno vlogo pri prilagajanju beguncev na nove razmere. [2]

V tem obdobju so se v Argentini naselili 5203 begunci. Večina jih je prišla iz italijanskih taborišč, medtem ko so se begunci iz Avstrije raje odločali za S Ameriko. Med priseljenci jih je bilo več kot polovica kmečkega porekla, četrtnina je bilo obrtnikov in delavcev, veliko pa je bilo tudi inteligen-ce. Novonaseljenci so si ves čas prizadevali organizirati tudi normalno družinsko življenje. Nekakšna odjuga nastopi po letu 1952, ko je jugoslovanska vlada dovolila izselitev družinam, katerih "glava družine" je v zdomstvu. Večinoma se to izvede v letu 1953 in 1954. Pri finančnem pokrivanju transportnih stroškov za družinske člane je beguncem pomagala Mednarodna katoliška organizacija za imigracijo, ki je imela sedež v Buenos Airesu (brezobrestno posojilo za 3 leta, ki so ga možje mesečno vračali). Nova kriza pri vseljevanju se pojavi leta 1955 (železna zavesa).

S prihodom družinskih članov - predvsem otrok, se močno poveča potreba po organiziranju šolstva. Sprva so bili samo nedeljski tečaji slovenščine (1949). Za te potrebe so učitelji začeli izdajati šolski list MLADINA, ki je na nekaj straneh prinašal učno snov iz slov., verouka, zemljepisa in zgodovine. List so otroci dobivali brezplačno. Leta 1951 neha izhajati (skupno izšlo 15 št.), nadomesti pa ga knjiga - čitanka za mladino Naša beseda (sestavila sta jo Aleksander Majhen in Martin Mizerit). V okviru Društva Slovencev ustanove 1952. leta tudi Mladinski odsek.

DS odigra med begunci zelo pomembno kulturno delo. Od 1956 naprej je pripravilo vsakoletno prireditve - Slovenski dan, ki je bila na Slovenski Pristavi v Castelarju. V okviru društva je delovala tudi knjižnica, ki so jo begunci pripeljali preko morja iz Spittala in je štela nad 1000 knjig.

Poleg kulturnega in prosvetnega dela je društvo vodilo tudi zelo pomembno socialno politiko. Leta 1952 so ustanovili dobrodelní sklad, v katerega je vsak član DS prispeval po 1 pesos na mesec (pomoč invalidom, ob različnih nesrečah v družini, ob smrti).

Leta 1954 je Slovensko dušno pastirstvo v Argentini odkupilo hišo na Ramon Falcon 4158, ki postane Slovenski dom (kar je še danes). Podobno akcijo so izvedli tudi na Slovenski Pristavi, kjer so maja 1966 ustanovili Društvo Slovenska Pristava, ki ima tudi značaj slovenskega doma.

Leta 1966 se je Društvo Slovencev preimenovalo v Zedinjeno Slovenijo, ki jo vsi slovenski domovi priznavajo kot matično organizacijo (sicer so v organizacijskem delu samostojni). Razen društvenega in kulturnega dela je zelo pomembna tudi vzgojna dejavnost, predvsem šolstvo. Najpomembnejši je Slovenski srednješolski tečaj ravnatelja Marka Bajuka, ki nosi to ime od leta 1963 naprej. [3]

V šolskem letu 1968/69 postane tečaj popoln - 5 letnikov. Petošolci izdajajo tudi svoj almanah (publikacija nosi skoraj vsako leto drugačen naslov - npr. Med dvema svetovoma, Razpeta jadra, Samostojna svobodna Slovenija, Slovenija v svetu). Podružnico tega tečaja so organizirali leta 1966 tudi v Baragovem misijonišču v Lanusu, kjer uporabljajo tudi iste učbenike (to so različna skripta, ki jih izdajajo profesorji, ki tam poučujejo).

Politična društva oz. organizacije, ki delujejo v Argentini:

1. Narodni odbor za Slovenijo = NOS (sedaj Slovenski narodni odbor = SNO). To je osrednja organizacija SPE v tujini. Ustanovljen je dec. leta 1944 v Sloveniji na pobudo jugoslovanske emigrantske vlade v Londonu, kot nekakšna slovenska vlada v domovini. Naloga te "vlade" je bila pripraviti vse potrebno za sprejem zavezniških armad ob morebitnem prihodu v Slovenijo. V NOS so bili predstavniki vseh glavnih predvojnih legalnih meščanskih političnih strank. 3. maja 1945 je odbor v Ljubljani razglasil Svobodno Slovenijo kot del Federativne Jugoslavije, domobransko vojsko pa razglasijo za slovensko narodno vojsko. Sedež NOS je v BA, do svoje smrti leta 1984 ga vodi Miloš Stare, nato Rudolf Smersu (to je nekakšna koalicijska vlada v izgnanstvu). Dejansko sta zastopani le dve močni stranki klerikalna - Slovenska krščanska demokracija in liberalna - Slovenska demokratska stranka. Njeno delovanje je zadnje čase vidno predvsem po številnih izjavah in peticijah, ki jih pošiljajo v objavo skoraj vsem zdomskim publikacijam. Kljub temu pa se vedno bolj kaže dejstvo, da njihov vpliv med SPE upada.

2. Slovenska krščansko demokratska stranka je najštevilnejša politična organizacija SPE. Razvila se je iz nekdanje SLS in je ohranila tudi vse njene značilnosti. Sedež stranke je v BA, deluje pa tudi v ZDA in drugod po svetu. Njihova vizija bodoče jugoslovanske družbe je grajena na buržoazni parlamentarni demokraciji, v kateri bi imela odločilno vlogo katoliška cerkev. Glavni predstavniki stranke se udeležujejo tudi mednarodnih kongresov sorodnih organizacij (npr. Krščanska demokratska unija za srednjo Evropo). Program SKD je pripravil in izdal v posebni publikaciji M. Krek leta 1954. Povezujejo se tudi z drugimi jugoslov. emigr. skupinami (t.im. Demokratska alternativa, ki je imela skupni sestanek leta 1963 v mestu Stansted v Vel. Britaniji - tu so sprejeli tudi deklaracijo, ki predvideva konfederacijo južnoslovanskih držav).
3. Zveza društev slovenskih protikomunističnih borcev (v Argentin, društvo z enakim imenom je tudi v ZDA). To je najpomembnejša politična organizacija med SPE. Njeni člani so predvsem bivši belogardistični in domobranski pripadniki - org. bivših borcev in izdajajo svoje glasilo. Sprva se imenuje Šmartinski vestnik - od 1953 naprej pa samo VESTNIK (različni podnaslovi in vzporedni španski naslovi). Podobno mu je tudi Združenje slovenskih protikomunistov, ki nastane leta 1964 z izločitvijo dela domobrancev od matične organizacije (ker je stara premalo borbena). Izdajajo svoje glasilo TABOR, ki spada med vodilne publikacije SPE sploh. Vseskozi poudarjajo svoj nadstrankarski značaj - skupni cilj vsem članom je odstranitev komunistične oblasti v Jugoslaviji in novo vrednotenje medvojnih dogodkov (vključno s kaznovanjem "partizanskih zločincev"). [4]

V okviru tega delovanja je zelo pomembna vloga duhovnika Filipa Žaklja, ki skrbi za izdajanje njihovih publikacij (Matica mrtvih, Odprti grobovi, Zbirka Dokumenti itd.).

4. Slovensko državno gibanje v Argentini, ki je tesno povezano z glasilom SMER V SLOVENSKO DRŽAVO. Društvo je izrazito protijugoslovansko usmerjeno in ne pristaja na nobeno obliko sodelovanja (ideja o spravi jim je tuja). Njihov ideal je samostojna slovenska država, ki bi bila podobna Francovi Španiji ali Hitlerjevi Nemčiji (totalitarizem). Glavni predstavniki gibanja (in tudi glasila) so Stane Zupan, Pavle Verbic in Demetrijski Weble.

Posebno mesto med organizacijami ima Slovenska kulturna akcija = SKA, ki je bila ustanovljena leta 1954 v BA. Pobudo zanjo je dal Ladislav Lenček, ki povabi k sodelovanju tudi dr. Tineta Debeljaka, ki je bil vse do svoje smrti (1989) najpomembnejši kulturni delavec SPE. To je neke vrste kulturno-prosvetna ustanova z močnim klerikalnim obeležjem. S politiko v tradicionalnem smislu se sicer ne ukvarjajo, toda publikacije, ki jih izdajajo, imajo vendarle tudi politični podton (različni spomini in pričevanja, ki naj bi razjasnili medvojne dogodke). Izdajajo svoje glasilo - mesečnik GLAS SKA, ki se omejuje predvsem na literarno poročanje, občasno pa priobči tudi kakšne razglase in dokumente (npr. SNO). Nekajkrat letno izdajo tudi literarno revijo MEDDOBJE. Razen z izdajanjem knjig in periodike se SKA ukvarja tudi z organiziranjem kulturnih prireditev - razstav, kulturnih in glasbenih večerov.

Braziliija

Prvi Slovenci se naselijo v Braziliiji leta 1833. Do leta 1904 se jih naseli okoli 1000. Že leta 1908 so ustanovili svoje prvo društvo v Sao Paolu. Prvi priseljenci so našli zaposlitev na plantažah kave, sladkornega trsa in v gozdarstvu. Po letu 1924 se, podobno kot v Argentini, naseli precej Primorcev, ki leta 1928 ustanove kulturno društvo Ornus, svojo knjižnico in dramski odsek. Svojih glasil sprva niso imeli, zato sodelujejo s Slovenci v Argentini in v okviru njihovih glasil poročajo tudi o dogajanju v Braziliiji. Svoje glasilo začnejo izdajati šele leta 1930 - IZSELJENEC (1 sama št.). Med drugo sv. vojno so skupaj s Hrvati organizirali pomoč domovini v okviru Jugoslovanskega odbora za pomoč vojnim žrtvam.

Nov val Slovencev sledi po letu 1945, ko se del beguncev iz Argentine preseli v Braziliijo, kjer je bilo precej možnosti za zaposlitev. Ker je bilo med njimi zelo malo inteligence, niso imeli svojih društev. Vse do leta 1957 tudi niso imeli svojega duhovnika, svojo župnijo pa so dobili šele leta 1971.

Venezuela

Skupno se naseli v Venezueli okoli 1000 Slovencev. Večina se jih naseli v gl. mestu Caracas in okolici. Tudi tukaj se kaže pomanjkanje inteligence, zato se društveno življenje razvija počasneje. Pomembno vlogo odigra duhovnik Janez Grilc, ki začne v petdesetih letih izdajati tudi časopis ŽIVLJENJE, ki ima posebno prilogo za otroke Blaže in Nežica.

Čile

Sem se naseli zelo malo Slovencev. Do leta 1949 se jih je naselilo le okoli 120 (od tega 13 duhovnikov). Danes šteje ta skupnost okoli 300 Slovencev. Večina jih živi v Santiagu in Punta Arenas. Imajo svoje glasilo OZNANIJA, ki ga izdajajo salezijanci.

Imajo tudi skupni slovenski dom Marije Pomagaj (zgrajen leta 1963).

Manjše skupnosti Slovencev živijo tudi v Ekvadorju, Boliviji in Paragvaju (tukaj je živel svetovno znana etnologinja Brani-slava Sušnik, ki je napisala več knjig iz življenja Indijancev).

II. 2. Severna Amerika

Z D A

V ZDA so se začeli Slovenci naseljevati že v 17. stol. Med pomembnejšimi posamezniki je bil misijonar M. Kapus. Množično naseljevanje je povezano z delovanjem misijonarja Barage v 19. stol. Konec 19. st. sledi ekonomska migracija iz različnih evropskih držav. Do 1. sv. vojne se je v ZDA naselilo okoli 100.000 Slovencev. Največ se jih naseli v državah Pensilvanija, Ohio, Illinois, Minnesota, Kolorado, Michigan in Kalifornija. Povečini so bili kmečkega porekla in so se zaposlovali v rudnikih in premogovnikih ter v industriji (težaki). Kmalu so se tudi društveno organizirali - leta 1903 so ustanovili socialistični klub v Chicagu, 1906 leta pa so začeli izdajati svoj list PROLETAREC. Razvili so tudi živahno prosvetno in kulturno dejavnost. Po zgledu čeških priseljencev so že konec 19. st. organizirali tudi nekakšno obliko socialnega varstva - slovenske podporne organizacije (jednote). Najstarejša je bila Kranjska slovenska katoliška jednota v Jolietu, ustanovljena leta 1891, ki se leta 1966 preimenuje v Ameriško slovensko katoliško jednoto. Razen humanitarne imajo jednote tudi pomembno kulturno vlogo in izdajajo svoja glasila - KSKJ ima svoje glasilo Amerikanski Slovenec.

Doseljivanje se precej omeji po letu 1924, ko ZDA omejijo priseljivanje (zakon o imigracijskih kvotah). Tako je bilo do 2. sv. vojne relativno malo novih priseljencev. Med 2. sv. vojno

so izseljenci iz ZDA materialno in idejno pomagali NOB v Jugoslaviji (leta 1942 ustanove v Clevelandu Slovenski ameriški narodni svet - SANS, ki ga vodita E. Kristan in L. Adamič). Nov val priseljencev sledi po letu 1945, ko se začne naseljevati predvsem politična emigracija. 22.12.1945 je bil sprejet zakon o imigraciji, ki je dovoljeval prihod 205.000 beguncem. Vsak begunec pa je moral predhodno dobiti svojega sponzorja - botra, ki mu bo našel zaposlitev in stanovanje. Država je zelo dosledno izvajala kontrolo nad doseljevanjem. Preverjali so tako politično preteklost kot zdravstveno stanje kandidatov. Slovenskim priseljencem je v znatni meri pomagala Liga slovenskih katoliških Amerikancev v Clevelandu. Toda kljub temu je bilo veliko težav - predvsem pri iskanju botrov, ker tudi večina starih priseljencev ni bila zadosti "finančno trdna". Begunci, ki so že v taboriščih šli skozi različna preverjanja, so se zbirali v posebna tranzitna taborišča v Bremenhafnu, od koder so jih z vojaškimi transporti prepeljali do V obale ZDA (New York, Boston, New Orleans). Prvi begunci so prišli v ZDA 15.5.1949 (iz Spittala odšli na pot 27.4.1949). Večinoma so se naselili v Clevelandu, kjer je bilo že prej veliko Slovencev. Sledijo pa: Chicago, Milwaukee, Gilbert, New York, Bridgeport, Joliet. Teh beguncev se sprva drži vzdevek "DIPI" (prepoznali so jih tudi po oblačilih, ker so nosili povečini obleke iz taborišč). Največ težav so imeli pri zaposlovanju - nekoliko se je to sprostilo po letu 1951, ko je bila v ZDA izvedena mobilizacija zaradi korejske krize in se je s tem sprostilo precej delovnih mest. Razmeroma kmalu so si finančno opomogli in si povečini kupili svoje hiše. V 60-ih letih je v ZDA skupno okoli 250.000 Slovencev (stari+novi naseljenci). Ta statistika je narejena predvsem po njihovi pripadnosti, če pa bi za kriterij upoštevali npr. znanje slovenskega jezika, bi bila slika povsem drugačna. Begunci so se večinoma vključili v obstoječe verske in cerkvene organizacije (župnija pri Sv. Vidu, Sv. Jožefu in Presvetega srca Jezusovega). Najpomembnejša organizacija je bila Liga slovenskih katoliških Amerikancev, ki je bila ustanovljena 24.6.1945 na prireditvi KSKJ v državi Illinois (predsednik Matija Butala). Leta 1947 je za generalnega direktorja Lige izvoljen dr. Miha Krek. V tem času je imela Liga pomembno vlogo pri organizaciji "Slovenian desk" v New Yorku, ki jo je vodil Bernard Ambrožič, ki postane jeseni 1949 tudi tajnik Lige (skrbi predvsem za prevoz beguncev in za njihovo nastanitev). Med pomembnejšimi organizacijami, ki povečini še vedno delujejo v ZDA, so naslednje:

1. Slovenska katoliška akcija (SKA), ki je nekakšen pokrajinski odbor Katoliške akcije (KA), ki se je iz taborišča Spittal preselila v Buenos Aires. SKA je skupaj s Kanadskim pokrajinskim odborom izdajala VESTNIK (1949 - 1954, nato pa ga izdaja samostojno). Leta 1957 ustanove namesto SKA Marijino legijo, ki naj bi posameznike reševala pred versko brezbržnostjo, prevzame pa tudi izdajanje Vestnika.
2. Slovenska zamejska knjižnica - njena naloga je zbirati vse gradivo (publikacije, arhive, predmete), ki naj bi služilo bodoči zgodovini slovenske politične emigracije, vodi pa jo vse do svoje smrti Zdravko Novak.
3. Society for Slovene Studies v New Yorku (vodi ga dr. Rado Lenček). To je nekakšna slovenska znanstveno-informativna služba. Med svoje naloge so zapisali, da posredujejo podatke s področja slov. jezika, literature, zgodovine in zemljepisa, istočasno pa naj bi z izdajanjem knjig v angleščini seznanjali čim več ljudi s slovensko zgodovino in problemi. Med ustanovitelji je bil Erik Kovačič, ki je bil knjižničar v Library of Congress v Washingtonu.
4. Slovenian Research Center - Slovensko raziskovalno središče, ki ga ustanovi dr. Edvard Gobec (znanstveno zbiranje zgodovinskega, sociološkega in psihološkega gradiva slov. izseljencev v ZDA). Sedež org. je sedaj v Willoughby Hills v Ohio.
5. SAVA - Slovenski akademiki v ZDA, ki vključuje študente s končano višjo šolo (namen organizacije je ohranjanje slovenstva). Začetnik te org. je bil E. Gobec, ki je začel leta 1953 izdajati list AKADEMIK. Za tem je izdal tudi dva obširna visokošolska zbornika. Svoja krajevna društva imajo v Chicagu, New Yorku in Clevelandu. Od leta 1958 naprej imajo vsakoletne konvencije ; izdajajo pa tudi svoje glasilo VESTNIK (izhaja v Kanadi).
6. Slovensko katoliško akademsko starešinstvo - SKAS, ki je bilo ustanovljeno leta 1953 (predsednik Jože Ovsenek, tajnik Karel Bonutti). Prirejali so razne kulturne večere, razstave in verske prireditve (romanja).
7. Klub Krog - ustanovljen leta 1950 v Clevelandu (sprva imel namen povezati vse akademike, ki so po vojni študirali v Grazu). Glavni organizator je bil Mate Resman. Klub prireja različna predavanja, goji družabnost med članstvom. Izdali so nekaj mali zbornik pod imenom ZAPISKI (1951 - članke so prispevali Pavle Borštnik, Božidar Kramolc in Karel Mauser).

Med podobna društva oz. organizacije lahko štejemo tudi Slovensko fantovsko zvezo (SFZ), Slovensko dekliško organizacijo (SDO), Dramatsko društvo Lilija, Slovensko folklorno društvo Kres ter številne pevske zборе.

Posebno področje delovanja predstavljajo politične organizacije, med katerimi so:

1. Zveza slovenskih protikomunističnih borcev, ki se organizira leta 1955. Za Veliko noč leta 1956 so izdali okrožnico, namenjeno protikomunističnim borcem v ZDA. Glavni namen Zveze je ohranjanje organizacijskih in prijateljskih stikov med borci, zbiranje in ohranjanje gradiva za zgodovino boja proti komunizmu (1941-1945), pomagati invalidom in bolnikom. Največ zaslug za delovanje ima France Grum. V okviru Zveze je tudi poseben zgodovinski odsek, ki je izdal 2 knjigi - Vetrinjska tragedija in Svoboda v razvalinah / France Grum, Stane Pleško. Zveza organizira vsakoletno romanje - 1.teden v juniju (v spomin na vrnjene in pobite domobrance).
2. Slovenska ljudska stranka - SLS (kasneje se preimenuje v Slovenska krščanska demokracija). V bistvu gre za neposredno nadaljevanje medvojne stranke. Tudi med glavnimi organizatorji so bivši strankini voditelji - dr. Miha Krek, dr. Ludovik Puš. Leta 1954 so sprejeli in izdali svoj program. Pravilnik stranke je bil sprejet nov. 1956, volitve pa so bile izvedene šele leta 1960 (načelnik postane Miha Krek, med ostalimi člani pa so bili še Jože Melaher, Ludovik Puš, Ivan Avsenek).
3. Slovenska narodna zveza - SNZ. Njen namen je povezati pristaše za samostojno Slovenijo, pomagati Slovencem v prizadevanjih po lastni državi, popraviti naravne in kulturne krivice, ki se godijo Slovencem (Koroška, Trst), boj proti totalitarizmu-komunizmu. Svoje krajevne odbore imajo po različnih krajih ZDA in tudi v Kanadi. Leta 1958 so izdali knjigo - This is Slovenia. Odbor, ki ima svoj sedež v Chicagu in ga je vodil Mirko Geratič, je izdajal tudi svoj ORGANIZACIJSKI VESTNIK (1.št.izšla leta 1951). Od 1954 pa so izdajali tudi list BREZA (ki ga je prav tako izdajal M.Geratič).
4. Slovenska demokratska zveza. V ZDA se je preselilo vodstvo SDZ. Sedež so imeli v New Yorku, kjer so izdajali tudi svoje glasilo DOMOVINA. Predsednik SDZ je bil Ladislav Bevec.

Kanada

V primerjavi z ZDA je Kanada sprejela prve slovenske priseljence šele ob koncu 19. stoletja. Že prej se čuti vpliv posameznih misijonarjev, ki so sicer delovali v ZDA (Baraga, Pirc). Kasneje se tukaj naseljujejo predvsem avanturisti - iskalci zlata in nekaj rudarjev. Tik pred 1. sv. vojno se naseli nekaj več Slovencev v Britanski Kolumbiji (na Z. države), ki se ukvarjajo predvsem z rudarstvom in gozdarstvom. Tam, kjer so ugodni pogoji za kmetovanje, se ukvarjajo tudi s tem (Saskatchewan). Priseljivanje se precej poveča v dvajsetih letih, ko ZDA omejijo priseljivanje - 1924, največ leta 1928. V času velike ekonomske krize se priseljivanje skoraj ustavi. Takrat je tam živelo že okoli 5000 Slovencev (največ jih je naseljenih v Ontariju, Quebecu, Alberti).

Nov, večji val sledi po končani 2. sv. vojni, zlasti po letu 1947. Posebne kanadske vselitvene komisije so že po taboriščih v Avstriji izbirale ljudi, ki bi bili primerni za naselitev (predvsem mladi in zdravi). Do leta 1951 se jih je priselilo okoli 2500 - povečini so bili to politični begunci. Za vse je veljalo enoletno obvezno delo, po preteku le-tega so si lahko sami poiskali ustrezno delo. Največ Slovencev se je naselilo v Torontu, ki postane središče slov. izseljencev v Kanadi. Število Slovencev se znatno dvigne sredi petdesetih let, ko se začnejo doseljevati tudi ostali družinski člani. Nekaj je v teh letih tudi ekonomskih priseljencev - predvsem iz Prekmurja. V petdesetih letih se je naselilo v Kanadi ok. 6000 Slovencev. Zadnji večji val naseljevanja pa sledi po letu 1960, ki pa ni številčno nikoli dosegel prejšnjih vselitev. Danes štejejo slovenske naselbine ok. 30.000 Slovencev, od teh jih skoraj polovica živi v Torontu.

Tudi med kanadskimi Slovenci se je že v dvajsetih letih razvilo društveno življenje. Predvsem so se pod vplivom ameriških podpornih organizacij tukaj organizirali njihovi odseki (SNPJ in KSKJ), ki pa niso nikoli dosegli pomena matičnih organizacij v ZDA. V tridesetih letih začne v Kirkland Lake (Ont.) delovati Vzajemna podporna zveza Bled, ki je imela kar precej članov, vendar je bilo vseskozi omejeno samo na starejše priseljence. Priseljenci po letu 1947 so se organizirali po svoje. Med njimi je imela zelo pomembno vlogo katoliška cerkev, ki je v petdesetih letih ustanovila prvo slovensko župnijo v Torontu. Trenutno je v Kanadi kar 5 slov. župnij (2 v Torontu, Hamilton, Montreal in Winnipeg). V njihovem okviru je organizirano tudi šolstvo - dopolnilni pouk slovenščine. Podobno kot

drugod v svetu imajo tudi v Kanadi razvito pevsko in dramsko dejavnost. Od 1973 naprej deluje med Slovenci v Kanadi Kanadsko-slovenska skupina za kulturne izmenjave in poskuša medsebojno povezati vsa izseljenska društva.

Med političnimi društvi imajo pomembno vlogo krajevni odseki, ki imajo svoje centre izven Kanade (največ jih je v BA - SNO, Tabor in Vestnik). Razmeroma samostojno politiko vodi Slovenska narodna zveza, ki je nekakšna nacionalistična organizacija slovenskih izobražencev in izdajajo svoj časopis SLOVENSKA DRŽAVA (izhajati začne leta 1950 v Chicagu, od 1954 naprej pa izhaja v Torontu). Cilj zveze je svobodna in neodvisna slovenska država (glavna avtorja sta Ciril Žebot in Rudolf Čuješ). Odločilno vlogo pri društveni dejavnosti ima cerkev. Pri tem še posebej izstopa Župnija Marije Pomagaj, ki jo ustanovi Jakob Kolarič, sledita pa mu Andrej Prebil in sedaj Tone Zrnec. Izdajajo tudi svojo versko revijo BOŽJA BESEDA.

II. 3 Avstralija

Naseljevanje Slovencev v Avstralijo se začne ob koncu 1. sv. vojne. Tudi sem so se sprva naseljevali predvsem Primorci. Močnejši naselitveni val je sledil po letu 1945 (največ v letih 1947-1950). Avstralska vlada si je iz strahu pred množičnim naseljevanjem azijskih ljudstev zelo prizadevala naseliti čim več Evropejcev. Zato so bili "zaželeni" predvsem mladi ljudje, ki so morali ob prihodu obvezno podpisati delovno pogodbo za 2 leti (kontrakt). Večinoma so delali pri gradnji hidroenergetskega sistema Snowy Mountains. V tem naselitvenem obdobju naj bi prišlo okoli 10.000 Slovencev. Naseljevanje se nadaljuje tudi še vsa nadaljnja leta, tako da živi sedaj v Avstraliji okoli 25.000 Slovencev (največ v industrijskih mestih - Sydney, Melbourne, Adelaide, Brisbane, Perth, Canberra). Sprva so se naseljevali predvsem nekvalificirani delavci in kmetje, ki so se dokaj hitro materialno osamosvojili.

Zaradi velike oddaljenosti med posameznimi centri so ustanovili precej društev, ki pa so po delovanju precej vezana na okolico, v kateri delujejo. Tako delujejo na področju Melbourne 3 slov. društva - Slov. društvo Melbourne, Jadran in Planica. V bližnjem Geelongu deluje Slovenska zveza Ivan Cankar, v Alburyju-Wodongi pa društvo Snežnik. Vsa ta društva medsebojno povezuje Svet slovenskih organizacij v Victoriji. Podobno tudi na področju Sydneya delujejo 3 društva - Slov. društvo Sydney, Slovenski klub Triglav in Slovensko versko središče Merry-

lands. Sledijo jim še Slovensko akademsko društvo, društvo Planica, Slovenski klub Adelaide, Slovensko-avstralsko društvo Triglav ter Slovensko društvo Brisbane itd. Slovenska društva so glavni nosilci kulturnega, prosvetnega, športnega in društvenega življenja Slovencev v Avstraliji. Večina jih ima tudi svoje domove z večnamenskimi dvoranami.

Podobno kot po vseh ostalih zdomskih skupnostih je tudi tukaj zelo delavna katoliška cerkev. V Melbournu izdajajo slov.frančiškani svojo revijo MISLI. Knjižna dejavnost je povezana z delovanjem SALUK - Slovensko-avstralski literarno-umetniški krožek s sedežem v Sydneyu. Čeprav vsa društva nimajo organiziranega dopolnilnega izobraževanja slovenskega jezika, je ta dejavnost kar dobro razvita. Slovenščina je kot maturitetni predmet priznana kar v 2 državah - Viktoriji in v Novem Južnem Walesu. V zadnjih letih so dobili avstralski Slovenci tudi svoj lektorat v okviru oddelka za slovanske jezike na univerzi Macquarie v Sydneyu.

II. 4 Evropa

a a) Italija - Rim

Že med vojno se emigranti zbirajo v Rimu, ki postane v letih po končani vojni politično središče slovenske politične emigracije. Glavni predstavnik je dr. Miha Krek, ki je bil med vojno predstavnik jugoslovanske vlade pri zavezniškem svetu. Bil je tudi predsednik SLS. V ulici Via Paganini je začela že maja 1945 delovati Slovenska pisarna. Njena dejavnost se močno okrepi s prihodom Miloša Stareta in Frida Pogačnika. Begunci v Rimu so deležni tudi pomoči Vatikana - zlasti prizadevanja p. Antona Prešerna (pomoč študentom, akcija socialnega skrbstva). V Rimu ustanove tudi Socialni odbor, ki dobi svoje prostore na Via Dei Colli 8. Tu se prijavljajo begunci za emigracijo, dobivajo finančne podpore in pomoč pri zaposlitvi (večinoma kot tolmači in uslužbenci pri zavezniških oblasteh). V Rimu začne Baragova zveza izdajati NOVO DOBO ; Zveza Združenih Delavcev pa svoje glasilo DRUŽABNA PRAVDA, ki začne izhajati 1.avgusta 1946 in izhaja do 1.sept.1947. Urejal jo je Andrej Križman, izdajal pa poseben konzorcij. Izhajala je v nakladi 250 izvodov. Namen glasila je bil širiti socialni nauk cerkve in stanovsko izobraževati bralce. Od sept. 1947 pa do jan.1949 list ni izhajal, nakar začne ponovno izhajati v Buenos Airesu. Zadnje mesece 1.1945 do zač. 1.1946 je izhajalo v Rimu tudi glasilo lavantinskih bogoslovcev LIPICA. Izhajalo je enkrat mesečno na 8-10 straneh.

Marca 1. 1946 začne tu izhajati tudi glasilo slovenskih bogoslovcev v begunstvu pod naslovom MISEL. To tipkano glasilo je izhajalo v majhni nakladi na povprečno 22 straneh (od 14-dnevnikarja do dvomesečnika). Sprva ga urejata Rafko Vodeb in Alojzij Suštar, nato samo Vodeb.

Najbolj razširjena publikacija, ki je bila tiskana v Rimu, je bil Koledarček slovenskih emigrantov, ki ga pod ps. Vid Zemljič izda dr. Tine Debeljak. Izšel je v božičnih dneh 1945. leta in je prva slovenska tiskana knjiga v emigraciji. Koledarček je likovno opremila Bara Remec. Poleg njega piše prozo še Zorko Simčič (ps. Bine Šulinov), poezijo pa Rafko Vodeb, ki je izdal tudi prvo "antologijo" begunske lirike pod naslovom Naša pesem(I).

Zgodovinar Fran Erjavec piše tukaj svoje študije iz slovenske politične zgodovine. Skupina nekdanje Straže je izdala almanah Znamenje ob poti; Ciril Žebot pa začne izdajati list SLOVENSKA DRŽAVA (list danes izhaja v Kanadi).

a b) Italija - Trst

Slovenski begunci v Trstu so sodelovali pri slovenskih listih, ki jih zanje ustanovijo pri zavezniški zasedbeni upravi. Najpomembnejši je bil GLAS ZAVEZNIKOV. Sledi mu DEMOKRACIJA - glasilo Slovenske demokratske zveze (urednik Slavko Uršič), ki začne izhajati leta 1947, pri njej sodelujeta tudi Anton Novačan in Metod Turnšek. Tukaj izhaja tudi glasilo MLADA SETEV in pozneje SETEV (med sodelavci tudi Simčič in Debeljak iz Rima). Mladini sta namenjena otroški list PASTIRČEK in dijaški list JADRAN. V petdesetih letih začneta tukaj izhajati reviji STVARNOST in STVARNOST IN SVOBODA.

Pri literarnem ustvarjanju so najpomembnejši avtorji: Anton Novačan - Peti evangelij; Vinko Beličič - Zbirka črtic Kačurjev rod in pesniška zbirka Pot iz Doline; Stanko Janežič - Romar s kitaro in Mlin ob potoku; Metod Turnšek - Album s krajevnimi in folklornimi fotografijami Slovenije ter zgodovinska drama Država med gorami; Rado Lenček - etnografska študija Ob Jadranu ter antologija Slovenske Marijanske lirike (ps. Riko Lovrin).

Izredno pomembno je obnovljeno delovanje slovenskih šol. Že avgusta 1945 so zavezniki ustanovili Slovenski strokovni odsek za šolstvo, v katerega je kap. John P. Simoni pritegnil za svojega svetovalca prof. dr. Srečka Barago. Tako so bile organizirane slovenske osnovne, strokovne in srednje šole. Največji problem predstavljajo učne knjige, ki jih ni bilo, zato so morali natisniti nove. Marca 1946 je izšla 1. slov. šolska

knjiga - Slovensko berilo za višje razrede osnovnih šol v 5000 izvodih, nato pa so ji sledile še čitanke, računice, zgodovinski in zemljepisni učbeniki ter vse ostalo, kar so potrebovali za nemoten pouk. Del te "Tržaške naklade" so uporabljali tudi v begunskih taboriščih v Italiji in Avstriji.

a c) Italija - Gorica

Po vojni začne najprej izhajati v Gorici SLOVENSKI PRIMOREC, ki je sprva versko glasilo, pozneje pa ima tudi kulturno in politično vsebino. Slovencem v Trstu in Gorici je namenjen dnevnik KATOLIŠKI GLAS (izhajati začne 1.1949), ki je bil odprt tudi za begunce.

Z obnovitvijo Goriške Mohorjeve družbe se poveča tudi izdaja leposlovja. Poleg vsakoletnega Koledarja izdajo še:

M.Turnšek - Pod vernim krovom (2 zv. narodopisnega gradiva)

V.Beličič - Kačurjev rod (zbirka črtic)

J.Lovrenčič - Med Scilo in Karibdo (povest)

p.B.Valentin - Tonček s Potoka

Leta 1948 izda v Gorici pesnik Štefan Tonkli (ps.Venceslav Sejavec) svojo drugo pesniško zbirko Bežni oblaki (antologija njegovih pesmi 1928-1948).

Leta 1950 pa je izšla tudi posmrtna zbirka pesmi Lada Piščanca - Pesmi zelene pomladi (pesnik je bil po nedolžnem justificiran med vojno v Cerknem).

b) Avstrija

V Avstriji se niso razvila podobna središča kot v Italiji. Razen v taboriščih je bilo kulturno in književno delovanje Slovencev-beguncev precej omejeno. Zelo pomembna je bila obnovev Mohorjeve družbe v Celovcu = DSM (1947), ki postane pomemben izdajatelj zdomske literature. DSM je izdala večino Mauserjevih del. Vsem Slovencem po svetu pa je namenjena revija NAŠA LUČ, ki začne izhajati leta 1953. Pri isti založbi je začel leta 1983 izhajati CELOVŠKI ZVON - vseslovenska revija za leposlovje, kritiko, kulturna, družbena in verska vprašanja, kjer s svojimi prispevki sodelujejo poleg avtorjev iz Slovenije in zamejstva tudi predstavniki SPE (France Papež, Tine Debeljak ml., Alojzij Ambrožič itd).

c) Francija

Francija je bila poznana po slovenskih izseljencih že pred 1.sv.vojno. Največ jih je bilo zaposlenih v rudnikih, nekaj pa tudi v kmetijstvu. Iz tega prvega obdobja je pomembno delovanje društva sv. Barbara. Močan naselitveni val je sledil po končani 1.sv.vojni - velike človeške izgube, ki jih je pretrpela Francija in hiter industrijski razvoj je privabljal številne priseljence. Sprva se je naseljevalo precej Zasavcev (rudarjev), kasneje pa predvsem iz Prekmurja. Med temi priseljenci je razmeroma hitro potekal proces asimilacije. Med vojno je precej Slovencev sodelovalo v fr. odporniškem gibanju. Izmed teh se jih je po koncu vojne nekaj vrnilo v domovino. Po 2.sv.vojni se v Franciji naselijo predvsem begunci, ki se niso hoteli izseliti v prekomorske dežele (hotel so ostati bližje domovini, a zadosti daleč, da bi bili varni pred preganjanjem). Med naseljenci ni bilo čutiti večjih razlik in od vsega začetka tesno sodelujejo. Pomembno vlogo pri njihovi organizaciji ima duhovnik Ignacij Čretnik, ki tudi zagotovi ustrezne prostore za sestajanje Slovencev v Parizu - neke vrste Slovenski dom. Svojega glasila nimajo, močno pa je razširjena Celovška Naša luč. Po približni oceni živi v Franciji okoli 4000 Slovencev.

č) Anglija

Pred 2.sv.vojno je bilo tukaj le malo Slovencev - nekaj diplomatov in njihovo osebje. Manjše število beguncev se naseli v Anglijo že med vojno - diplomati, politiki in nekaj vojakov. Angleži so jih povečini porabili v vojaških in delovnih skupinah v zasedenih državah (Egipt). Leta 1946 začnejo Slovenci prihajati v večjem številu, predvsem iz Italije in Nemčije. Ti begunci se deloma stalno naselijo na otoku, nekaj pa se jih kasneje preseli v ZDA, Kanado in Avstralijo. Aprila 1947 se priseli večja skupina četnikov in primorskih domobrancev. Vlada vodi selekcijo pri naseljevanju. Predvsem daje prednost mladim od 18. - 45. leta, katerim zagotovi tudi socialno pomoč.

V verskem pogledu so se znašli Slovenci - begunci v povsem protestantskem okolju (v Angliji živi le 8-10 % katoličanov). Vidno mesto ima duhovnik Ignacij Kunstelj, ki se leta 1956 naseli v Londonu in organizira slovesko bogoslužje. Že leta 1950 je začel izdajati PISMO. 1968 je imenovan za ravnatelja

slovenskega dušnega pastirstva za izseljence. Slovenska inteligenca se združuje v Akademskem klubu (člana tudi Ignacij Kunstelj, Alojzij Kuhar).

Ker se v Anglijo zatečejo begunci različnih političnih prepričanj, so že leta 1949 poskušali ustanoviti nepolitično društvo Slovencev, ki bi jih medsebojno društveno povežalo, širilo prosvetno delo in jim po svojih močeh nudilo socialno in gmočno pomoč. Čeprav je bilo ustanovljenih kar nekaj krajevnih odsekov, se je dalj časa ohranil le odbor v Londonu. Med društvi, ki nadaljujejo s svojim delom tudi v Angliji, je bila Slovenska pravda, ki je bila ustanovljena v begunskem taborišču Seedorf in Diepholz - v britanski coni Nemčije. Društvo se je smatralo za politično neopredeljeno in izdajalo tudi svoje glasilo SLOVENSKA PRAVDA. Leta 1952 sledi upad aktivnosti zaradi preseljevanja v ZDA in teženj posameznikov po gospodarski osamosvojitvi. Osnovno izhodišče Slov.Pravde je bilo prepričanje, da je vzpostavitev politične demokracije v Jugoslaviji predpogoj za pravičnejše in srečnejše življenje doma - Svobodna Jugoslavija.

V Angliji je delovala tudi Sekcija SLS, ki jo je vodil dr. Alojzij Kuhar. Sekcija je sodelovala tako s hrvaškimi kot s srbskimi politiki v Angliji. Vključila pa se je tudi v mednarodno organizacijo Vzhodno-evropska komisija, ki je delovala v okviru evropskega gibanja, vodil jo je Macmillan. Med drugim naj bi org. seznanjala z dogodki za železno zaveso in "pomagala" pri osvoboditvi V Evropskih držav izpod komunizma. Osrednji politično informativni list je KLIC TRIGLAVA, ki začne izhajati leta 1948.

O P O M B E [4]

- [1] Kot osnova za preučevanje naselitvenih tokov v posameznih državah so mi bili Koledarji oz. Zborniki Svobodne Slovenije, ki so izhajali v Argentini od leta 1949-1975 in so v poglavju "Slovenska središča v svetu" prinašali poročila o življenju v posameznih emigrantskih središčih (društveno življenje, šolstvo, knjižne izdaje itd.). Več novejših podatkov pa sem povzela po Enciklopediji Slovenije (geslo Izseljenci v ... ; Ameriški Slovenci).

[2] Prav o teh težavah nas nazorno pouči V.Brumen v Koledarju Svobodne Slovenije za leto 1949 str.38, ko zapiše:

"...Sedaj smo tako raztreseni, ko bi si imeli toliko povedati in potožiti. Delo je težko. Nekoliko smo se ga odvadili, razen tega smo se morali lotiti novega. Tudi v tem pogledu se je treba nanovo prilagoditi vsemu. Saj ni bistvo težave v tem, da si sedaj pri ročnem delu, ko si prej pisaril, učil in podobno. V tem je jedro težave, da si se prej s trdom in žrtvami prebil do poklica, o katerem si sanjal že v času otroških iger, da si se dolga leta pripravljaj in oblikoval zanj v času mladostne prožnosti, da si položil vanj svojo dušo in prejel od njega pečat, ki ga vsak poklic da onemu, kdor se mu popolnoma posveti. Vse to si storil, sedaj pa, ko si več ali manj že v letih, sedaj se ti je vse podrlo in začeti moraš znova, na drugem delovnem področju. Začeti znova, ko nisi več mlad in ne prožen, kakor si bil. Ne znaš dela, ki bi ga bilo dobro znati. Pa še tega povedati ne moreš, ko si skoraj nem, saj novi svet govori tudi nov jezik. Ta se sicer ni zdel tako težak, ko si pregledoval slovnico ali bral kako pravljico. Toda izven pravljič ni tako lahko, v teh ali onih okoliščinah je tudi precej trdo. In naučiti se ga ni tako lahko. Ko bi vsaj utegnil kaj brati, pa ni časa; kar bi ga bilo, ga ubije trudnost, ki jo prinašajo nevajeno delo, počnebnje in prehrana.

Težav je na kupe. Če bi se bil tukaj rodil, bi se vživel v tukajšnje razmere, kakor si se doma vživel v domače. Prednost mladosti je v tem, da se lahko prilagaja, četudi je treba začeti samostojno živeti, lotiti se dela, preživljati se. Toda tista prožnost je minila in novi svet ne vprašuje, ali moreš ali ne moreš. Moraš!"

[3] Predhodniki so različni tečaji v Slovenski hiši, v Slovenski vasi v Lanusu in v Rožmanovem zavodu v Androguju.

[4] Tabor svojo usmeritev nazorno pokaže v št.1/2 str.7 iz leta 1978, ko pravi:

"Naše glasilo 'Tabor' je demokratična revija vseh domobrancev in drugih protikomunističnih borcev. Kot taka ni pod kontrolo nobene politične stranke ali skupine. V demokratični družbi (kot jo razumemo v Severni Ameriki) ima vsak pravico napisati svoje mnenje, ali poročati zgodovinske dogodke tako, kot jih je poznal ali sam doživljal. Naravno, da taki spomini niso v skladu z miselnostjo vseh ljudi. Isto kot revija 'Tabor' ali naša organizacija ni v skladu z diktaturo v domovini, ali z miselnostjo nekaterih političnih ljudi v emigraciji. To pa je jasno potrdilo, da sta naša organizacija in revija nekaj posebnega; nekaj neobičajnega za slovensko tradicijo; zato pa je nekaj, kar je neizpodbitno dozorelo.

'Tabor' torej ni strankarsko-politično glasilo, zaradi česar nima in ne more imeti - 'določene linije'. To je glasilo vseh, ki smo ostali zvesti ideji slovenskega domobranstva in njenemu ustanovitelju pok. gen. Rupniku. V domobranstvu smo bili ljudje različnih pogledov in prepričanj glede slovenske politične problematike, toda vsi z enim in istim ciljem: Za slovensko svobodo in demokracijo! Zato naš poziv in naše geslo: Svobodni sveta, združite se! Za Boga - Narod - Domovino! To je bistvo naše organizacije na zunanji. Na znotraj pa ima socialni namen: pomagati našim invalidom."

III. PUBLICISTIČNA DEJAVNOST EMIGRANTSKIH SREDIŠČ

III.1. Seznam najpomembnejših del

A R G E N T I N A

a) Monografske publikacije

- AHČIN, Ivan: Socialna ekonomija. - BA : [Družabna pravda], 1958
" " : Sociologija : 3 zv. - BA : " " 1953-1955
ANTOLOGIJA slovenskega zdamskega pesništva / zbrala in uredila T. Debeljak, F. Papež. - BA : SKA, 1980
BALANTIČ, France: [Pesmi] / zbral in uredil T. Debeljak. - BA : SKA, 1956
" " : Zbrano delo / uredil Fr. Papež. - BA : SKA, 1976
BELIČIČ, Vinko: Dokler je dan. - BA : Tabor, 1958
" " : Nova pesem. - BA : SKA, 1961
BERTONCELJ, Dinko: Dhaulagiri / D. Bertoncelj, Vojko Arko. - BA : SKA, 1956
BLATNIK, France: Tudi slovenski mučenci morajo biti vpisani v seznam svetnikov. - BA : Zal. F. Žakelj, 1985
BLAŽIČ, Sien (ps): Revolucija v Hotederšici. - BA : Zal. F. Žakelj, 1976. - (Dokumenti; 13)
BRUMEN, Vinko: Iskanja. - BA : SKA, 1967
" " : Naš in moj čas. - BA : SKA, 1980
" " : Srce v sredini [Krek]. - BA : Editorial Baraga, 1968

- BRUNEC, Mihael: Pravi obraz Osvobodilne fronte : 3 zv. / [ps.]
Miha Marijan Vir. - BA : Zal.F.Žakelj, 1972-1973
- BÜKVIČ, Frank: Ljudje iz Olšnice. - BA : SKA, 1973
- " " : Vojna in revolucija. - BA : SKA, 1983
- " " : Zgodbe iz zdomstva in še kaj. - BA : SKA, 1979
- DANTE, Alighieri: Božanska komedija: Pekel / prepesnil
T.Debeljak. - BA : SKA, 1959
- DEBELJAK, Tine: Kyrie eleison. - BA : SKA, 1955
- " " : Mariji. - BA : Svobodna Slovenija, 1954
- " " : Mirko Javornik pisatelj. - BA : SKA, 1981
- " " : Poljub. - BA : Svobodna Slovenija, 1951
- " " : Pot k prvi slovenski vladi : ob 50-letnici
osvoboditve. - BA : Svobodna Slovenija, 1970
- " " : Velika črna maša za pobite Slovence. - BA :
Svobodna Slovenija, 1949
- " " : Začetki komunistične revolucije v Sloveniji :
ob 25-letnici prvih žrtev. - BA : Svobodna
Slovenija, 1968
- DEBELJAK, Tine ml.: Pesmi iz Pampe / T.Debeljak, Vinko Rode. -
BA : Mladinska verz, 1965
- " " : Prsti časa. - BA : SKA, 1986
- DNEVI smrtnikov : Emigrantsko pripovedništvo (1945-1960) /
uredil Alojzij Geržinič. - BA : SKA, 1960
- DOLENC, Ivan: Moja rast / uredil T.Debeljak. - BA : SKA, 1973
- DOLINAR, France: Odsotnost slovenske državne misli v prevratu
1918. - BA : Zal.Sij, 1971
- " " : Uvod v zgodovino slovenskega naroda. - BA :
Zedinjena Slovenija, 1982
- GERŽINIČ, Alojzij: Boj za slovensko šolstvo na Primorskem za
delovanja dr.Srečka Baraga pri ZVU. - BA :
SKA, 1983
- " " : Pouk v materinščini - da ali ne?. - BA :
Zal.Sij, 1972
- " " : Slovenci v preteklosti in sedanjosti. - BA :
Zedinjena Slovenija, 1970
- HANŽELIČ, Rudolf: Družinska vzgoja : 2 zv. - BA : Slov.dušno
pastirstvo v Arg., 1977-78
- HERNANDEZ, Jose: Martin Fierro / prepesnil T.Debeljak. - BA :
SKA, 1970
- HRIBOVŠEK, Ivan: Pesem naj zapojem / uredil T.Debeljak. - BA :
SKA, 1965
- ILIJA, Lojze: Huda pravda : povest iz domobranskega življenja.
- BA : SKA, 1971
- JARC, Marija: Slovenski ljudski duhovnik Alfonz Jarc iz
Ajdoovca / priredil Franc Gnidovec. - BA :
F.Gnidovec, 1987

- JELOČNIK, Nikolaj:Teharje so tlakovane z našo krvjo/ [ps.]
Klepec Matjaž. - BA : Samozaložba, 1973
- JEZA, Franc:O ključnih vprašanjih karantansko-slovenske
zgodovine. - BA : Editorial Baraga, 1964
- JURČEC, Ruda:Ljubljanski triptih. - BA : SKA, 1957
- " " :Skozi luči in sence : 3 zv. [Spomini]. - BA :
Editorial Baraga, 1964-1969
- KDO je kdo? [Igralne karte slovenskih pesnikov in pisateljev]
- BA : Zedinjena Slovenija, ok.1970
- KOČIBER, Stanko:Mertik : črtice iz Slovenskih Goric. - BA :
SKA, 1954
- " " :Na božji dlani : In svet se vrti naprej... -
BA : SKA, 1957
- KOČUR, Marijan:Odprti grobovi : 4 zv. /[ps.] Ižanec Franc. -
BA : Zal.F. Žakelj, 1965-1971
- KOROŠEC, Ivan:Čas pod streli. - BA : Svobodna Slovenija, 1955
- KOS, Vladimir:Križev pot prosečih. - BA : SKA, 1955
- " " :Ljubezen in smrt : In še kaj. - BA : SKA, 1971
- KOVAČ, Tomaž (ps):V Rogu ležimo pobiti. - BA : Samozaložba,
1968
- KOŽINA, Vladimir:Komunizem, kot ga jaz poznam. - BA :
Zal.F.Žakelj, 1972. - (Dokumenti ; 1)
- " " :Slovenija, dežela moje radosti in bolečine.
- BA : Tabor, 1982-1986. - (Priloga Tabora)
- " " :Slovenija v plamenih. - BA : Zal. Sij, 1975
- KREMŽAR, Marko:Ohrisi družbene preosnove. - BA : SKA, 1984
- " " :Pogled naprej. - BA : Svobodna Slovenija, 1983
- " " :Pot iz socializma. - BA : Svob.Slov., 1986
- " " :Sivi dnevi. - BA : SKA, 1962
- " " :Stebri vzajemnosti. - BA : SLOGA, 1988
- KRIVEC, Jože:Pij, fant, grenko pijačo. - BA : SKA, 1978
- KUNČIČ, Mirko:Gorjančev Pavlek. - BA : SKA, 1958
- KUNSTELJ, Ignacij:Butara : novele in črtice. - BA : SKA, 1975
- LENČEK, Ignacij:Rast v resnici in ljubezni. - BA : SKA, 1984
- LOŠKA dolina žrtev revolucije. - BA : Zal. Sij, 1980
- MAJCEN, Stanko:Dežela : izbrane pesmi / Fran Zore (ps). - BA
: SKA, 1963
- MAROLT, Marijan:Jože Petkovšek : življenjepisna povest. - BA
: SKA, 1975
- " " :Rojstvo, ženitev in smrt Ludvika Kavška. - BA
: Svobodna Slovenija, 1967
- " " :Slovenska likovna umetnost v zamejstvu. - BA :
SKA, 1959
- " " :Zori, noč vesela!. - BA : SKA, 1956

- MAUSER, Karel: Jerčevi galjoti. - BA : SKA, 1958
- " " : Ljudje pod bičem : 3 zv. - BA : SKA, 1963-1966
- " " : Na ozarab. - BA : SKA, 1970
- " " : Zemlja sem in večnost. - BA : SKA, 1978
- NAŠA beseda /priredila Aleksander Majhen in Martin Mizerit. - BA : Svobodna Slovenija, 1951
- ODAR, Alojzij: Katoliška akcija in delo v njenih organizacijah. - BA : Samozaložba, 1949
- " " : Večnost in čas. - BA : SKA, 1958
- " " : Načela življenja : Moralka. - BA : Zedinjena Slovenija, 1979
- PAPEŽ, France: Dva svetova. - BA : SKA, 1985
- " " : Osnovno govorjenje. - BA : SKA, 1957
- " " : Zapisi iz zdomstva. - BA : SKA, 1977
- PAVLOVČIČ, Roman: Zgodovinski atlas Slovenije. - BA : SKA, 1960
- PEKOL, Ivan: Slovensko-kasteljanski slovar. - BA : Duhovno življenje in Svobodna Slovenija, 1949
- " " : Kasteljansko-slovenski slovar. - BA : Zal. Janez Pekolj, 1953
- POGLAVJE o dialogu. - BA : Založba Sij, 1970
- PREBIL, Andrej: Verige lažne svobode. - Perquenco : Samozaložba, 1981
- PREGELJ, Ivan: Moj svet in moj čas / uredil T. Debeljak. - BA : SKA, 1954
- RANT, Jože: Pastoralni pogledi na poskus religijske sociologije slovenske emigracije v Argentini. - BA : Omnes Unum, 1962
- REVOLUCIJA okoli Limbarske gore / pripravil Filip Žakelj. - BA : Zal. F. Žakelj, 1979. - (Dokumenti; 14)
- REVOLUCIJA pod Krimom / Janez Klemenčič, Ciril Milavec, Filip Žakelj. - BA : Zal. F. Žakelj, 1973. - (Dokumenti; 13)
- RUDOLF, Neva: Čisto malo ljubezni. - BA : SKA, 1958
- SIMČIČ, Zorko: Človek na obeh straneh stene. - BA : SKA, 1957
- " " : Krst pri Savici / Bine Šulinov (ps). - BA : Katoliški misijoni, 1953
- SKUBIC, Anton: Zgodovina Ribnice in ribniške pokrajine. - BA : Editorial Baraga, 1976
- SLOVENSKA ljudska stranka : program. - BA : SLS, 1954
- SLOVENSKI svet : čitanka za 5. in 6. razred slovenskih ljudskih šol v zdomstvu. - BA : Zedinjena Slovenija, 1975

- SMERSU, Rudolf. - Zadrúžništvo - temelj gospodarske osamosvojitve. - BA : Kreditna zadruga Sloga, 1975
- SOCIALNI dan slovenskih izseljencev v okviru slovenskega katoliškega shoda v Buenos Airesu 1952 / uredil Ivan Ahčin. - BA : Družabna pravda, 1952
- SODJA, Franc: Meditacije. - BA : Baragovo misijonišče, 1966
- " " : Pisma mrtvemu bratu. - BA : SKA, 1987
- " " : Prebodeno srce : Vrtnice. - BA : Slovensko dušno pastirstvo, 1961
- " " : Pred vrati pekla. - BA : Baragovo misijonišče, 1986
- " " : Trenutki molka. - BA : Baragovo misijonišče, 1978
- SREBRNI jubilej srednješolcev ob Srebrni reki / M. Jerab, T. Debevec, T. Debeljak ml. - BA : Slov. srednješol. tečaj rav. Marka Bajuka, 1985
- STRLE, Anton: Lojze Grozde : Mladec Kristusa Kralja. - BA : Naša pot, 1955
- ŠOUKAL, Milena: Pesmi. - BA : SKA, 1969
- TONKLI, Štefan: Neurejeni venec / Slavko Srebrnič (ps). - BA : Santa Julia, 1950
- TRUHLAR, Karel Vladimir: Nova zemlja. - BA : SKA, 1958
- " " " : Rdeče bivanje. - BA : SKA, 1961
- VAUHNİK, Vladimir: Memoiren eines Militärattachés. - BA : Editorial Palabra Eslovena, 1967
- " " : Nevidna fronta : spomini. - BA : Svobodna Slovenija, 1965
- VEBER, France: Zadrúžna misel / uredil Zorko Simčič. - BA : Kreditna zadruga Sloga, 1979
- VELIKONJA, Narte: Ljudje. - BA : SKA, 1955
- " " : Zanke / uredil T. Debeljak. - BA : SKA, 1969
- VOĐEB, Rafko: Človek sem. - BA : Tabor, 1958
- ŽAJC, Milan: Ušel sem smrti. - BA : Knjižna založba Slovenska beseda, 1949
- ZĐOMSKI živžav : berilo za 3. in 4. razred slovenskih osnovnih šol v zdomstvu. - BA : Zedinjena Slovenija, 1968
- ZGĐDBE mučeništva Slovencev. - BA : Knjižna založba Slovenska beseda, 1949. - [Združeni 4 zv.]
- ZGĐĐOVINSKI zbornik / uredil Marijan Marolt. - BA : SKA, 1959
- ZUPANC, Alojzij: Zgodovina Ajdovca v Krajini / prir. Franc Gnidovec. - BA : SKA, 1988

ŽAKELJ, Filip: Marija slovenskega naroda ne bo zapustila :
šmarnice. - BA : Slovensko dušno pastirstvo,
1960
" " : Taboriščni arhiv priča : 4 zv. - BA : Zal.F.
Žakelj, 1974 - 1975. - (Dokumenti; 4 - 7)

b) Serijske publikacije

BARAGOV VESTNIK : Glasilo Južnoameriške Baragove zveze. -
1953 - . - BA : Južnoameriška Baragova zveza
[4 št.lletno]
BOŽJE STEZICE = Sendero divinos : priloga revije Duhovno
življenje za slovensko mladino. - 1(1951) - .
- BA : Konzorcij [Mesečnik]
CILJI IN POTA. - 1948-60. - BA : Slov.katoliška akcija
DELO : glasilo Katoliške akcije. - 1956- . - BA : Katoliška
akcija
DRUGA VRSTA. - Leto 1(1977), št.1/2 - 1981. - BA : uredniški
odbor [Četrletnik]
DRUŽABNA PRAVDA. - 3(1950), št.29 - 27(1973), št.169/170. -
BA : Družabna pravda [Občasno]
DUHOVNO ŽIVLJENJE = La Vida espiritual. - Leto 1(1933)- . -
BA : konzorcij [Mesečnik]
GLAS S PRISTAVE : Glasilo Društva Slovenska Pristava. -
Leto 1(1980), št.1 - . - BA(Castelar)
GLAS SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE = El Vocero de la Accion
cultural Eslovena. - Leto 1(1954), št.1 - . -
Buenos Aires : Slovenska kulturna akcija
[Občasno]
GLASILO HLADNIKOVEGA DOMA. - Leto 1(1988), št.1 - . - BA
[Občasno]
GLASNIK DRUŠTVA SLOVENCEV SVOJIM ROJAKOM. - 1955-84. -
Mendoza : Društvo Slovencev [Mesečnik]
GLASNIK SLOVENSKEGA ZAVETIŠČA DR.GREGORIJA ROŽMANA. - Leto 1
(1969), št.1 - 1972. - Buenos Aires [Občasno]
GLEDALIŠKI LIST Slov.gledališča v Buenos Airesu. - Leto 1
(1966), št.1 - . - BA [Občasno]
GORE = Las montanas : glasilo slovenskih andinistov. -
- Leto 1(1955), št.1 - . - BA [Občasno]
GOSPODARSKI VESTNIK = El boletin economico. - Leto 1(1954),
št.1 - . - BA : Slov.gospodarska zadruga Ramos
Mejia [Občasno]
INFORMATIVNI LIST slovenskega katoliškega akademskega
društva. - Leto 1962 - 67. - BA [Občasno]

- KATOLIŠKI MISIJONI = Las misiones catolicas. - Leto 1(1923), št.1 - 1987. - BA : Baragovo misijonišče [Mesečnik]
- KOLEDAR SVOBODNE SLOVENIJE. - 1949 - 1951. - BA : Svobodna Slovenija, 1948 - 1950
- KOLEDAR/ZBORNIK SVOBODNE SLOVENIJE. - 1952 - 1954. - BA : Svobodna Slovenija, 1951 - 1953
- MALE GLAS : glasilo slovenskega tečaja A.M.E.V. Triglav. - Leto 1(1990)- . - Buenos Aires. [Občasno]
- MEDDOBJE = Entre siglo : splošnokulturna revija. - Leto 1(1954) št.1/2 - . - BA : SKA [Četrletnik]
- MISEL : glasilo slovenskih bogoslovcev. - 1953-1962. - Androgué [Občasno - prvi trije letniki izšli še v Rimu]
- MISIJONSKI ZAVOD. - Leto 1969 - . - BA : Baragovo misijonišče [Občasno]
- MLADI MISIJONAR (Priloga Katoliških misijonov). - 1954-55. - BA : Slov.misijonska zveza
- MLADINSKA VEZ. - Leto 1956- . - BA [10 št. letno]
- MOJ DOM : glasilo Slomškovega doma. - 1965- . - BA : Slomškov dom [Občasno]
- NAŠ DOM : notranje glasilo bogoslovcev. - 1949-61. - San Luis (nato Adrogué) : Bogoslovci Sl.bogosl.semarišča [Občasno]
- NAŠ KLIC : glasilo Katoliške akcije - dekliške vaje. - 1949 - 1955. - BA : Katoliška akcija (mesečnik)
- NOVA MLADINA : glasilo slovenskih srednješolcev v Argentini. - Leto 1(1956) - . - BA [Občasno]
- NOVI ČASI : revija o aktualnih vprašanjih. - Leto 1962 - . - BA [Občasno]
- ODER = Teatro Esloveno. - Leto 1(1952)-53. - BA [Občasno]
- OMNES UNUM = Todos uno : glasilo slovenskih duhovnikov v zamejstvu. - Leto 1(1954), št.1-72. - BA [6 št. letno]
- OZNANILO : priloga Duhovnega življenja. - Leto 1(1949) - . - BA [Občasno]
- SIJ SLOVENSKE SVOBODE = Alba de la libertad Eslovena. - Leto 1(1969), št.1-1980. - San Justo : [s.n] [Mesečnik]
- SLOVENSKA BESEDA : kulturna revija. - Leto 1(1949/50), št.1 - 1958. - BA [10 št. letno]
- SLOVENSKA POT = Camino Esloveno. - Leto 1(1953), št.1-1966. - BA [Občasno]
- SLOVENSKA VAS = Villa Eslovena : glasilo slovenske skupnosti v Lanusu. - Leto 1(1957), št.1 - . - Lanus : Slovenski lazaristi, župnija Marije Kraljice [Občasno]

- SMER V SLOVENSKO DRŽAVO = Rumbo hacia el estado Esloveno. -
 Leto 1(1965), št.1-1984. - BA : [s.n.]
 [Občasno-s št.101/1984 se združi s Slov. državol]
- STIK = El contacto : glasilo Sloga. - Leto 1(1978), št.1 -
 - BA : Sloga [Občasno]
- SVOBODNA BESEDA. - Leto 1(1954)-1957. - BA [Občasno]
- SVOBODNA SLOVENIJA = Eslovenia libre. - Leto 1(1941) -
 BA : [s.n.] [Tednik]
- TABOR = El fortin : glasilo Združenih slovenskih
 protikomunistov. - Leto 1(1964), št.1 -
 BA [Mesečnik]
- VESTNIK = Noticiere [sešaj Vocero] : glasilo slovenskih
 domobrancev in drugih protikomunistov. - Leto 1
 (1948/51), št.1 - BA : Konzorcij
 [Mesečnik- sprva im. Šmartinski vestnik]
- VESTNIK BORCEV = Vocero : glasilo Zveze društev slovenskih
 protikomunističnih borcev. - 1963-64. - BA :
 Izd.konzorcij
- VREDNOTE : glasilo delovnega občestva za Slovenski katoliški
 institut. - Leto 1(1951), št.1-1968. - BA
 [Občasno]
- ZAVODAR : strokovni list slovenskih srednješolcev v Adroguju.
 - 1954-1976. - Adrogu : Izd.gojenci škofovega
 zavoda
- ZBORNİK KOLEDAR SVOBODNE SLOVENIJE. - 1955 - 1962. - BA :
 Svobodna Slovenija
- ZBORNİK SVOBODNE SLOVENIJE. - 1963 - 1973/1975. - BA :
 Svobodna Slovenija

Z D A

a) Monografske publikacije

- ALEXANDER, Paul: Land utilization in the Karst region of
 Zgornja Pivka, Slovenia. - N.Y.; Washington :
 Studia Slovenica, 1968
- ARNEŽ, Ivan: Slovenci v New Yorku. - New York : Studia
 Slovenica, 1966
- " " : Slovenia in European Affairs. - New York : Studia
 Slovenica, 1958
- " " : Slovenian community in Bridgeport, Conn. - New
 York : Studia Slovenica, 1971

- BARKER, Thomas M.:The Slovenes of Carinthia. A national minority problem. - New York : League of CSA, 1960
- BELA knjiga slovenskega protikomunističnega upora 1941-1945. - Cleveland : ZDSPB Tabor, 1970(1?)
- BERGER, Ivan:Trst - žarišče Evrope. - Barberton(ZDA) : [s.n.] 1949
- BLATNIK, Franc:Kako sem pripravljaj atentat na Tita. - Paterson, NJ : Blatnik, 1972
- GOBEC, Edward:Adjustment and Assimilation of Slovenian Refugees. - N.Y. : A New York Times Company, 1980
:Anthology of Slovenian American Literature. - Willoughby Hills : Sl.Res.Center of America, 1977
:From Carniola to Carnegie Hall : Biographical study of Anton Schubel... - Wickliffe,OH, 1968
- " " :Frank Kosmach - from Pauper to President of St.Paul Federal Saving and Loan Association. - New York : Slovenian Research Centre of America, 1983
- " " :Love moves Mountains : a short Biography of Father Anthony Merkun... - Cleveland : Cyril-Methodian Movement,Inc., 1960
- " " :Slovenian American Success stories. - New York : Slovenian Research Centre of America, 198.
- " " :Slovenian Heritage. - New York : Slov.Res.Cen. of America, 1980
- " " :Smrt ali življenje? Nekaj misli in smernic za ustanovitev Slov.narodno-obrambne zveze. - St. Louis, Montana, 1954 (I.del ; II.del 1955)
- GOBEC, Milena ; Breda Lončar:Slovenian Language Manual (2 zv.). - Willoughby Hills,OH : Slov. Res.Centre of America, 1976-77
- GORŠE, France - Sculptor F.Gorše / John Arnež ; Rudi Večerín. - New York : Studia Slovenica, 1971
- GRDINA, Jože:Po severu in jugu : potopis. - Cleveland : samozaložba, 1963
- " " :Po vzhodu in zahodu : potopis. - Cleveland : samozaložba, 1955
- HOČEVAR, Toussaint:Slovenian's role in Yugoslav economy. - Columbus,Oh : Slov.Research Centre, 1964
- " " :The structure of the Slovenian economy. - N.Y. ; Washington : Studia Slovenica, 1965
- JAKLIČ, Franc:Jezus, dobri pastir : Baragove molitve. - Lemont, 1954

- JAKOPIČ, Marijan: Vrbova piščal : pesniška zbirka. - Cleveland : Lilija, 1955
- JANKOVIČ, Marijan: Velika borba malega naroda. - Barberton (USA), 1949
- JEZERNIK, Maksimiljan: Friderick Baraga : A portrait of the first Bishop of Marquette. - N.Y. ; Wash. : Studia Slovenica, 1968
- JONTEZ, Ivan: Jutro brez sonca : roman. - Cleveland : Zal. Triglav, 1949
- KARAPANDIČ, Borivoje: The bloodiest Yugoslav spring 1945 - Tito's katyins and gulags. - New York : Carlton Press, 1980
- " " : Kočevje. Tito's bloodiest crime 1945-1965. - Cleveland, 1965
- " " : Kočevje Tito's bloodiest crime 1945-1985. - Cleveland, 1985
- KOLMAN, Ludvik: White paper. - Cleveland : ZSPB Tabor, 1970
- KOVAČIČ, Erik: Kulturno poslanstvo slovenskih Amerikancev. - New York : SAVA, 1960
- KOZINA, Vladimir: Communism as I know it. - 4. izd. - Brentwood Calif., 1978
- " " : Communism as I know it. - Piedmont, Calif., 1966
- " " : Slovenia, the land of my joy and my sorrow. - Toronto ; Cleveland : ZDSPB Tabor, 1980
- KUHAR, Alojzij: The Conversion of the Slovenes and the German-Slav ethnic boundary in the Eastern Alps. - New York : Studia Slovenica, 1955
- " " : Slovene Medieval History. - New York : Studia Slovenica, 1962
- LENČEK, Rado: Z Bogom v tujino : nedeljska premišljevanja / Ivan Lavrih (ps.). - Kansas, 1951
- MATICA mrtvih : podatki o Slovencih pomorjenih po zločinski Osvobodilni fronti 1941-1945. - Cleveland : ZDSPB Tabor, 1968-1970 [4 zv.]
- MAUSER, Karel: Kaplan Klemen: igra v 4. dejanjih. - Cleveland : Liga, 1953
- " " : Pšenični klas. - Cleveland : Slovenska pisarna, 1954
- " " : Večna vez. - Cleveland : Slovenska pisarna, 1955
- NOVAK, Bogdan: American policy toward Slovenes in Trieste. - Toledo : The University of Toledo, 1975

- NOVAK, Zdravko: Ohranimo našo dediščino!. - Cleveland : Slovenska knjiga, 1954
- " " : Ustoličenje karantanskega kneza : odlomek slovenske zgodovine - v 10. slikah. - Cleveland : Slovenska knjiga, 1954
- OB sedemdesetletnici : prevzvišeni škof dr. Gregorij Rožman : slavnostna akademija. - Cleveland, 1953
- PLEŠKO, Stane: Domačija v viharju. - Chicago : Društvo SPB Tabor, 1990
- POTOKAR, Ludve: Zapiski. - Cleveland : Klub Krog, 1951
- PRAVILA Lige KSA. - New York : Liga, 1959 (dvojez.)
- PROGRAM slovenske krščanske demokracije [isti program tudi pod nasl. Program SLS] / Miha Krek. - New York : SLS, 1954
- PUŠ, Ludovik: Klasje iz viharja. - New York : samoz., 1970
- " " : Svoboda v polmraku. - Paterson, N.J., 1966-67 [Opomba: ponatis iz Ameriške domovine.]
- ROŽMAN, Gregorij: Križev pot z Marijo. - Lemont, IL : Liga katoliških Slovencev, 1946
- SELECTED poems from Slovenian emigré poetry / ur. Vladimir J. Rus. - Cleveland, 1970
- SLOVENSKI oder : spominska knjiga ob desetletnici igralske družine Slovenski oder. - Cleveland : Slov. oder, 1960
- SLOVENSKI profesorji na ameriških univerzah in college-ih / ur. Jože Velikonja. - Carbondale, 1960-62
- SLOVENSKI visokošolski zbornik / ur. E. Gobec ; Br. Pistivšek. - Columbus, 1956-60 (3 zv.)
- SPOMINSKA knjiga ob 70. letnici škofa dr. Gregorija Rožmana. - Cleveland, 1952
- SVOBODA v razvalinah : Grčarice-Turjak-Kočevje / ur. France Grum ; Stane Pleško. - Cleveland : ZSPB-Zgodov. odsek, 1961
- ŠKERBEC, Matija: Krivda rdeče fronte : (3 zv.). - Cleveland : samozaložba, 1954-1961
- " " : Pregled novodobnega slovenskega katoliškega gibanja. - Cleveland : samoz., 1956-57 (2 zv.)
- " " : Rdeča zver pijana krvi. - Cleveland : Ameriška domovina, 1950-1952 (4 zv.)
- VEČERIN, Rudi: Contemporary slovenian art abroad : izdano ob razstavi Kluba Lok v N.Y. - New York, 1965
- VELIKONJA, Jože: Postwar population movements in Europe. - Lancaster, PA, 1958 (Iz: Annals of the Association of American geographers, vol. 48, 1958, n. 4)

- VETRINJSKA tragedija : v spomin nesmrtnim junakom, izdanim v Vetrinju od 27.- 31.maja 1945 in pomorjenim za velike ideje svobode / St.Plaško ; Fr.Grum. - Cleveland : ZSPB-Zg.odsek, 1960
- ZALAR, Karel:Yugoslav communism : a critical study... - Washington, 1961
- ZBORNIK proslave dvajsetletnice Vetrinja / Marjan Jakopič ; Pavle Borštnik ; Jože Lekan. - Cleveland : ZDSPB Tabor, 1966
- ZLATOMAŠNIK dr. Gregorij Rožman škof ljubljanski 1907-1957. - Cleveland : Pripravl.j.odbor, 1957
- ŽEBOT, Ciril:Misli ob petdesetletnici prve slovenske vlade : Slovenija včeraj, danes in jutri. - Washington : samozal., 1968
- " " :Odgovor Edvardu Kardelju. - Washington : samozočba, 1969
- " " :Slovenija včeraj, danes in jutri. - Washington : samoz., 1967-69 (2 zv.)
- " " :The economics of competitive coexistence : Convergence through growth. - New York ; London : Frederick A.Praeger,Publisher, 1964

b) Serijske publikacije

- AKADEMIK : glasilo slovenskih visokošolcev v ZDA. - 1952- . - St.Louis,MO [Četrtletnik]
Opomba: izdajal in urejal Edi Gobec - 1964 ne izhaja več.
- AMERIŠKA DOMOVINA = American Home. - 1919- . - Cleveland, Oh. : J.Debevc
[Dnevnik; 3 x , sedaj 1 x tedensko]
- AVE MARIA. - 1909- . - Lemont, Ill. : Slov.frančiškani [Mesečnik]
- AVE MARIA KOLEDAR. - 1913-1983. - Lemont : Slov.frančiškani
- BULLETIN . - 197 - . - Wickliffe,OH : Slov. Research Center of America, Inc.
- BARAGOVA PRATIKA za Slovence v Ameriki. - 1942- . - Chicago : Edinost [od 1951 - Berwyn]
- BRAZDA : glasilo Slovenske narodne zveze v Chicagu. - 1954 - . - Chicago Il. [Mesečnik]
Opomba: izdajal in urejal Mirko Geratič - 1964 ne izhaja več.
- CIRILMETODIJSKO GIBANJE. - 1953- . - Cleveland [Občasno]
Opomba: izdajal in urejal Anton Merkun.

- DOMOLJUB : Vestnik Slovenske Ljudske Stranke. - 1953 - . -
Washington DC [Neredno]
Opomba: izdajal in urejal Ludovik Puš - 1964 še
izhaja.
- DOMOVINA : glasilo Slovenske Demokratske Stranke. - 1951 - .
- Napa, CA [Neredno]
Opomba: izdaja Ladislav Bevc - 1964 ne izh. več.
- KOPRIVE. - 1950 - . - Cleveland, OH [Mesečnik]
- LA CRUCO = KRIŽ : glasilo katoliških esperantistov v ZDA in
Kanadi
Opomba: Urejal Peter Golobič - 1964 ne izhaja več
- MED PRIJATELJI. - 1961- . - Cleveland, Oh. [Občasno]
Opomba: izdaja Slovenski narodni sklad v
Clevelandu - gradivo pripravlja Miha Krek.
- MINESOTSKI ZVON. - 1951 - . - Biwabik, MN [Mesečnik]
Opomba: mladinski list - 1964 ne izhaja več.
- NOVI AMERIKANEC. - 1949(?) - . - New York [Mesečnik]
Opomba: to je bil prvi novonaseljski list v
ZDA - izdajal Bernard Ambrožič in Jože Basaj
- 1964 ne izhaja več.
- ODMEVI (Z OSME) : glasilo Društva SAVA. - 1964-1974. -
Brooklyn, NY [Občasno]
- OZARE : družinski list za Slovence v Ameriki. - 1957-59 . -
Cleveland, Oh [Dvomesečnik]
Opomba: urejeval Jože Godina - izdajala
Slovenska pisarna v Clevelandu - 1964 ne izhaja
več.
- POSAVSKI ZVON : glasilo ježenskih faranov v izseljenstvu
Opomba: urejal in izdajal Marijan Jakopič - 1964
ne izhaja več.
- PREGLED = REVIEW : Slovenian Report of Yugoslavia. - 1950-
. - New York [Občasno]
Opomba: izdaja National Committee of a Free
Europe. (Miha Krek in L. Puš)
- PRIJATELJ TRPEČIH. - Barberton, OH
Opomba: izdajal in urejal Anton Merkun - 1964 ne
izhaja več.
- SALEZIJSKO PISMO dobrotnikom in prijateljem. - Leto 1964 -
. - Paterson : Blatnik [Občasno]
- SLOVENIAN RESEARCH CENTER OF AMERICA : NEWSLETTER. - 197. -
. - Wickliffe, OH. [Četrtnetnik]
- SLOVENIJA : priloga Ameriške domovine za novonaseljence. -
1951-1961. - Cleveland, Oh
- SLOVENSKA KNJIGA V DOMOVINI IN TUJINI. - 1951 - 1957. -
Cleveland, OH. [Občasno]
Opomba: urejal in izdajal Zdravko Novak.

- SLOVENSKA NARODNA ZVEZA : organizacijski vestnik. - 1951- .
- Chicago, IL [Občasno]
Opomba: urejal in izdajal Mirko Geratič.
- SLOVENSKA PRAVICA. - 1949-1950 . - Chicago, IL. [Mesečnik]
Opomba: nato se preimenuje v Slovensko državo -
urejal in izdajal Mirko Geratič.
- SLOVENSKI ODER : glasilo Liginih igralcev ob vsaki predstavi.
- 1951- . - Cleveland, Oh
Opomba: urejal Jože Godina - 1964 ne izhaja več.
- SLOVENSKI VISOKOŠOLSKI ZBORNIK. - 1956- . - St. Louis, MO
[Letno]
- SOCIETY FOR SLOVENE STUDIES : NEWSLETTER. - 1973- . - New
York [Semi-Annual]
- TERIARY THOUGHTS. - 1946- . - Lemont, IL [Mesečnik]
- V NOVO BODOČNOST. - 1946- . - Lemont, IL [Občasno]
- VESTNIK : glasilo Slovenske katoliške akcije. - 1954-1957. -
ZDA
Opomba: od 1949-1954 izhaja v Kanadi, potem do
1957 v ZDA (izdaja ga Pokrajinski odbor
KA), sedaj ga izdaja Marijina legija
Marije Pomagaj pri sv. Vidu v Clevelandu.
- ZAPISKI : glasilo kluba KROG. - 1951- . - Cleveland
[Občasno]

K A N A D A

a) Monografske publikacije

- AMBROŽIČ, Alojzij: Remarks on the Canadian Catechismus. -
Kanada, 1975
- BELA knjiga slovenskega protikomunističnega upora 1941-1945.
- 2. izd. - Toronto : Tabor ZDSPB, 1985
- CERKEV Brezmadežne s čudovito svetinjo : izdano ob prvi
obletnici posvetitve. - Toronto : Župnija
Brezmadežne, 1962

- ČUJEŠ, Rudolf: Cooperation - The basic social Process. - Zal.
Nova Scotia credit Union, Can., 1963
- " " :His story : Rev. Janez Evangelist Krek. - Zal.
Nova Scotia..., 1965
- " " :Ninidjanissidog saiagiinagog. - Toronto :
Research Centre for Slovenian Culture, 1968
- " " , V.Mauko:This is Slovenia. - Toronto : Research
Centre for Slovenian Culture, 1958
- GORŠE, France ; Branko Bohinc (Sodja France):Križev pot. -
Toronto : samozaložba, 1963 [?]
- MARIJA Pomagaj v Torontu (ob blagoslovitvi slov.župnije)
/ur.Jakob Kolarič. - Toronto, 1954
- MATERINA beseda / ur.Tone Zrnec. - Toronto : Slovenska šola
Marije Pomagaj, 1966
- MAUSER, Karel:Le eno je potrebno : roman o škofu Frideriku
Baragi. - Toronto : Slovenski misijonarji sv.
Vincencija Pavelskega, 1972 - [1.knj.]
- PLEŠKO, Stanislav:Mimo smrti v svobodo. - Toronto :
samozaložba, 1951
- SLOVENIAN Community Centre and the Church of St. Gregory the
Great / ur. Lojze Tomc. - Hamilton,Ont., 1962
- The SLOVENIAN tragedy : for the 25th anniversary of betrayed
of Vetrinje and Kočevski Rog massacre. - Toronto,
1970
- SLUGA, Dore:The orchard : a narrative of our times. - Toronto
: Historical Commission of Tabor ZSSPB, 1978
- STRLE, Anton:Alois Grozde : 1923-1943. - Montreal, 1955
- ZRNEC, Tone:Po Baragovi deželi. - Toronto : Slovenska šola
župnije Marije Pomagaj, 1969
- " " :Veseli dom. - Toronto : Slovenska šola Marije
Pomagaj, 1965(?)

b) Serijske publikacije

- BOŽJA BESEDA = GOD'S WORD. - 1950- . - Toronto : Slovenski
misijonarji [Mesečnik]
- DNEVNIK = DIARY : Slovene Canadian. - 1976-1978 . - Toronto :
Slovene Canadian Centre [Mesečnik]
- NAŠA MOČ : glasilo župnijske hranilnice in posojilnice
Slovenija. - 195.- . - Toronto
- NAŠA VEZ. - 1949- . - Toronto : Akademski klub [Mesečnik]
- OZNANILA župnije Marije Pomagaj. - 19.- Toronto
- POVEŠT : neodvisni mesečnik za kratek čas. - 1958/59. -
Toronto , Manitoba [Občasno]

- PRILOGA S PRERIJE = PRAIRIE SUPPLEMENT (priloga Slovenske države). - 1988?- . - Toronto
- RAZGOVORI IN RAZGLEDI. - 1955- . - Willowdale, Can. :
Research Centre for Slovenian Culture
[Četrtletnik - sedaj Novi razgovori in razgledi]
- SLOVENSKA DRŽAVA = FOR A FREE SLOVENIA. - Leto 1(1950)- . -
Toronto : Slovenian National federation of
Canada [Mesečnik]
- SLOVENSKA MISEL . - 1961-1965. - Toronto : Društvo Slovencev
v Torontu v okviru "Slovenskega sveta" v
Kanadi [Občasno]
- SLOVENSKI DAN. - 1961 (št.1). - Toronto
Opomba: št.2 se preimenuje v Slovenska misel,
gl.zgoraj
- SLOVENSKI LOVSKI VESTNIK. - 1981- . - Toronto : Slov.lovsko
in ribiško društvo (Letno)
- VESTNIK SAVE. - 1959-1963. - Toronto : Slovenian Academic
Society in America [Občasno]
- VEZ MED BRATI. - 1963-1964. - Toronto

A V S T R A L I J A

a) Monografske publikacije

- AMBROŽIČ, Bernard:Baragov koledarček za leto ... - Sydney :
Misli [za leto 1958-65?]
- GELT, Draga:The Slovenians from the earliest times :
(illustrated story of Slovenia). - In Victoria :
Coordinating Committee of Slovenian Organizations,
1985
- KOBAL, Ivan:Men, who Built the Snowy. - Newtown : Saturday
Centre Book, 1982
- " " :Men, who Built the Snowy. - 2.izd. - 1984
- KOMIDAR, Jože:The glimmer of hope : a documented account of
the revolution in Slovenia 1941-1945. - In
Australia, 1981
- KOŠAK, Peter:Soneti iskanja. - Avstralija 1982

- PRIBAC, Humbert: Bronasti tolkač. - Melbourne : Slovenski klub, 1962
- " " : Core journals in the health sciences : a study... - Canberra : University of N.S.W., 1979
- " " : Nineteenth century Slovenian cultural and reading societies. - [S.l. : s.n., 1980]
- " " : V kljunu golobice : pesmi izseljenca in potepuha. - Canberra : The Lapwing private press, 1973
- URBANČIČ, Ljenko: Srečanja portreti dejanja - I. - Waverley, N.S.W., 1990
- ZBORNIK avstralskih Slovencev 1985 = Anthology of Australian Slovenes 1985. - Sydney : SALUK, 1985
- ZBORNIK avstralskih Slovencev 1988 = Anthology of Australian Slovenes 1988. - Sydney : SALUK, 1988

b) Serijske publikacije

- DRUŠTVENE NOVICE : glasilo slovenskega društva Sydney. - 1971- . - Sydney [Občasno]
- MISLI = THOUGHTS : informativni mesečnik za versko in kulturno življenje Slovencev v Avstraliji. - Leto 1(1952), št.1.- . - Kew : slovenski frančiškani [Mesečnik]
- MOJA SLOVENIJA : glasilo Zveze Slovenske Akcije. - 1988, št.2 - . - Avstralija
- PAVLIHA : glasilo društva Canberre in okolice. - 1969, št.1 - . - Canberra [Občasno]
- RESNICA : Slovenski blagovestni vestnik. - Leto 1967/68, št.3 - ? . - Kingston, Avstralija
- SLOVENSKA KRONIKA : glasilo slovenskega društva Sydney. - Leto 1970, št.2
- SLOVENSKA VEST : književni magazin za kulturo in družbena vprašanja. - Leto 1967/68, št.1-4/5. - Melbourne- Dunaj
- VESTNIK = MESSENGER : glasilo Slovencev v Avstraliji. - Leto 1(1955), št.1- . - Melbourne : Slovenian Association [Mesečnik]
- Opomba: sprva im. Slovenski Vestnik.
- ŽAR = THE GLOW. - Leto 2(1958), št.1- 1961(?). - Woolbahra, Avstralija [Občasno]

E V R O P A

Anglija

a) Monografske publikacije

- BEVC, Lado: Na braniku za sokolske ideale. - London : Slovenska Pravda, 1965
- DETELA, Lev: Črni mož : grozljiva zgodba v verzih. - London : Sodobna knjiga, 1969
- " " : Izkušnje z nevihtami. - London : Sodobna knjiga, 1967
- " " : Metaelement : pesmi. - London : Sodobna knjiga, 1970
- " " : Sladkor in bič. - London : Sodobna knjiga, 1969
- ERJAVEC, Fran: Nastanek slovenskih političnih strank. - London : Klic Triglava, 1954 (razmnoženo)
- KUNSTELJ, Ignacij: Slovenci na Angleškem. - London : Slov.župnija na Angleškem, 1959-196
- MERLAK, Milena: Besede brez besed : pesmi. - London : Sodobna knjiga, 1968
- " " : Skrivnost drevesa. - London : Sodobna knjiga, 1968
- SIRC, Ljubo: Can Workers Manage?. - London : The Institute of Economic Affairs, 1977
- " " : Inflacija u SFRJ. - London : Slovenska Pravda, 1966
- " " : Nesmisel in smisel. - London : Pika Print LTD, 1968
- " " : Odprto pismo Mitji Ribičiču in Stanetu Dolancu. - Glasgow, 1985
- " " : The Yugoslav economy under self-management. - London : The Macmillan Press, 1979
- " " : Yugoslavia's prime minister to visit Great Britain. - [S.l. : s.n., 1970]

b) Serijske publikacije

DEMOKRATSKI SUSRETI = Demokratska srečanja = Demokratske sredbe. - London : Steering Committee of the Democratic Encounters from Yugoslavia, 1963-

KLIC TRIGLAVA : politično neodvisni list. - Leto 1948-80
London [Občasno]

SLOVENSKA PRAVDA. - 1948- . - London : Izvršni odbor Slovenske pravde [Polmesečnik]

The SOUTH SLAV JOURNAL. - 1980- . - London : The Dositely Obradovich Circle [Polmesečnik]

VESTNIK Zveze Slovencev v inozemstvu. - 195.- . - London

Načelna pripomba

Nekaj političnih beguncev se ne odloči za pot preko Oceana in se za stalno naselijo v neposredni bližini meje (Trst, Gorica in Celovec). Njihovo literarno delo se precej prepleta z delovanjem zamejskih Slovencev - včasih je ločitev skoraj nemogoča. Predvsem se to delovanje prepleta v periodiki - npr. reviji Most in Zaliv, v katerih sodelujejo tako prvi kot drugi pa še nekateri avtorji iz matične domovine. Zato se v nalogi omejujem samo na tiste avtorje, ki vseskozi poudarjajo svojo politično povezanost z zdomsko skupnostjo izven Evrope (svoja dela tiskajo tudi pri njihovih založbah, sodelujejo v njihovi periodiki itd.)

Avstrija

a) Monografske publikacije

AMBROŽIČ, Bernard: Domislice : črtice in utrinki. - Celovec : DSM, 1955

" " : Tonče s Sloma. - Celovec : DSM, 1954

BALANTIČ, France: Pesmi. - Celovec : DSM, 1967

BŮKVIČ, Frank: Brezdomci : roman v štirih knjigah. - Graz : Styria, 1948

- ČEZ Izaro : darilo Pisateljske družine France Balantič v BA
Družbi sv.Mohorja v Celovcu /ur.Tine Debeljak. -
Celovec : DSM, 1951
- ČUJEŠ, Jože:Slovenska slovnica. - Celovec : Koroška kronika,
1947
- DUHOVNE misli škofa dr.Gregorija Rožmana / prir. Filip
Žakelj. - Celovec : DSM, 1969
- ERJAVEC, Fran:Koroški Slovenci : [8 zv.]. - Celovec : DSM,
1955-1962
- ILIJA, Lojze:Domače zgodbe. - Celovec : DSM, 1958
- " " :Gospod Šimen : povest. - Celovec : DSM, 1961-62
(2 zv.)
- JAGODIC, Jože:Mojega življenja tek : spomini. - Celovec :
samoza., 1974
- " " :Nadškof Jeglič. - Celovec : DSM, 1952
- JAKOPIČ, Marijan:Romanja pod sončnim lokom. - V Celovcu :
DSM, 1979
- JANEŽIČ, Stanko:Mlin ob potoku. - Celovec : DSM, 1951
- JAVORNIK, Mirko:Mož božje volje [dr.Lambert Ehrlich]. -
Celovec : Konzorcij, 1952
- JEZA, Franc:Moč ljubezni : povesti iz časov naseljevanja
Slovencev. - Celovec : DSM, 1967
- KOLARIČ, Jakob:Škof Rožman : duhovna podoba velike osebnosti
na prelomnici časa : [3 zv.]. - Celovec : DSM,
1967-1977
- KOPAČ, Janez:Na nepremagljivi skali. - Celovec : DSM, 1954
- KUNČIČ, Mirko:Dogodivščine v pragozdu. - Celovec : DSM, 1968
- KUNSTELJ, Ignacij:Politika in duhovnik. - Celovec : samoza.,
1979

- MAUSER, Karel: Jamnik. - Celovec : DSM, 1952
- " " : Jerčevi galjoti : roman. - Celovec : DSM, 1980
- " " : Le eno je potrebno : roman o škofu Frideriku Baragi. - Celovec : DSM, 1981-82 (2 knjigi)
- " " : Kaplan Klemen. - Celovec : DSM, 1965
- " " : Ljudje pod bičem : povest v treh delih. - 2. izd. - Celovec : DSM, 1969 (3 zv.)
- " " : Mrtvi rod : roman iz Ziljske doline. - Celovec : DSM, 1963
- " " : Pomlad v Črepinjeku : povest. - Celovec : DSM, 1977
- " " : Prekleta kri. - Celovec : Kor.kr., 1948
- " " : Puntar Matjaž. - Celovec : DSM, 1949
- " " : Razdrto gnezdo. - Celovec : DSM, 1972
- " " : Rotija. - Celovec : Koroška kronika, 1947
- " " : Sin mrtvega. - Celovec : Koroška kronika, 1947
- " " : Sin mrtvega : povest. - Celovec : DSM, 1979
- " " : Ura s kukavico. - Celovec : DSM, 1959
- " " : Velika rida : povest. - Celovec : DSM, 1955
- " " : Vetrinjsko polje. - Celovec : DSM, 1952
- " " : Zemlja. - Celovec : DSM, 1950
- MERKUN, Anton: Cirilmetodijska ideja ali sv. apostolsko delo za cerkveno edinost. - Celovec : DSM, 1952
- NAŠI vojni duhovniki : (knjiga izdana ob 60-letnici Krščanske socialne zveze). - 1968
- OB prvi obletnici smrti ljubljanskega škofa dr. Gregorija Rožmana. - Celovec : DSM, 1960
- PLEŠKO, Stane: Umita kri : povest. - Celovec : DSM, 1960
- PUŠ, Ludovik: Podobe iz otroštva Menderškega Ludveta. - Celovec : DSM, 1969
- SODJA, Franc: Našli so pot. - Celovec : DSM, 1964
- VALENTIN, Bazilij: V kraljestvu lutk ; Kunčič Mirko: Cmokec Poskokec. - Celovec : Koroška kronika, 1947
- ZALETEL, Vinko: Po daljnem vzhodu. - Celovec : DSM, 1967
- " " : Po Indiji sem in tja. - Celovec : DSM, 1965
- ŽEBOT, Ciril: Neminljiva Slovenija : spomini in spoznanja iz razdobja sedemdesetih let od Majniške deklaracije. - Celovec : samozal., 1988
- Opomba: Med knjigami niso upoštevane povesti in romani Metoda Turnška, ki jih je izdajal pri Celovski Mohorjevi družbi.

b) Serijske publikacije

KOROŠKA KRONIKA. - Leto 1(1945), št.1-1950. - Celovec : PWB
8.armada [Tednik-nadaljevanje Naš tednik]
NAŠA LUČ : mesečnik za Slovence na tujem. - Leto 1(1951),
št.1- . - Celovec : DSM [Mesečnik]
SRP = Slovenstvo Resnica Pravica : kulturno politično glasilo
/lastnik, založnik, izdajatelj in za vsebino
odgovarja Janez Tratar. - Leto I(1980), št.1-
Št.Jakob : J.Tratar

Italija

a) Monografske publikacije

AKCIJA : zbornik za družbena vprašanja. - Trst : F.Jeza, 1981
BELIČIČ, Vinko:Bližine in daljave. - Trst : Mladika, 1973
" " :Gmajna . - Trst : Mladika, 1967
" " :Kačurjev rod : črtice. - Gorica : Družba
sv.Mohorja, 1952
" " :Med mejniki. - Gorica : DSM, 1971
" " :Nekje je luč. - Opčine : Tabor, 1975
" " :Pot iz doline. - Trst : Tabor, 1954
" " :Prelistavanje poldavnine. - Gorica : DSM, 1980
" " :Slovenska lirski pesem. - Trst : Slovenska
prosvetna zveza, 1950
BOSAN I.:Kaj nam prinaša komunizem?. - Trst : Adria, 1951
DEMOKRACIJA : zbornik za družbena vprašanja /ur.Franc Jeza. -
Trst : F.Jeza, 1980
DETELA, Lev:Atentat. - Trst :Sodobna knjiga, 1966
" " :Blodnjak. - Trst : Sodobna knjiga, 1964
" " :Junaštvo slamnatega Krpana. - Trst : Sodobna
knjiga, 1965
ERJAVEC, Fran:Slovinci in katoliška Cerkev : ob tisočletnici
pokristjanjevanja Slovencev. - Gorica : DSM,
1948
JANEŽIČ, Stanko:Moja podoba. - Trst : Mladika, 1962
" " :Romar s kitaro : pesniška zbirka. - Trst :
Tabor, 1951
" " :Tihe stopinje : pesmi. - Trst : Tabor, 1968
" " :Tržaški obrazi : slike in zgodbe. - Gorica :
DSM, 1967
" " :Vzhodni bratje. - Trst : Marijanišče, 1961

- HLADNIK, Janez: Od Triglava do Andov : v službi Cerkve in
naroda : spomini. - Gorica : DSM, 1978
- INICIATIVA : zbornik za družbena vprašanja /ur.F.Jeza. - Trst
: F.Jeza, 1979
- JAVORNIK, Mirko: O slovenski besedi : predavanje ameriškim
Slovencem l.1977 v New Yorku. - Trst :
Slovenska prosvetna matica, 1983
- " " : Pero in čas II : izbor iz pisanja od 1927 do
1977. - Trst : Tabor, 1980
- JEZA, Franc: Nevidna meja : povest iz daljne prihodnosti in
druge fantastične zgodbe. - Gorica : DSM, 1980
- " " : Nova tlaka slovenskega naroda : študija o
gospodarskem položaju Slovencev v Jugoslaviji.
- Trst : samozal., 1959
- " " : Skandinavski izvor Slovencev. - Trst : samozal.,
1968
- " " : Spomini na taborišče. - Trst, 1985
- JEZERNIK, Maksimiljan: Rim-Atene-Nairobi : potopis potovanja
po Afriki. - Gorica : DSM, 1962
- KOBAL, Andrej: Slovenec v službi F.B.I. in druge zgodbe
ameriških Slovencev. - Gorica : DSM, 1981
- " " : Svetovni popotnik pripoveduje : (2 zv.). -
Gorica : DSM, 1975-76
- KOS, Stane: Stalinistična revolucija na Slovenskem : I /Branko
Rozman ; Janez Grum ; Nikolaj Jeločnik. - Rim :
samozal., 1984
: Stalinistična revolucija na Slovenskem : II /
Nikolaj Jeločnik. - 1991
- KUNČIČ, Mirko: Pisani vrtiljak. - Gorica : DSM, 1968
- LEVSTIK, Vinko: Tri odprta pisma k narodni spravi. - Rim :
samozal., 1968
- LOVRENČIČ, Joža: Duhovin. - Trst : Tabor, 1951
- " " : Med Scilo in Karibdo : povest v zgodbah. -
Gorica : DSM, 1954
- MALEŠIČ, Matija: Škrlatno nebo na vzhodu in zahodu : povest. -
Gorica : DSM, 1960
- MERLAK-Detela, Milena: Sodba od spodaj. - Trst : Sodobna
knjiga, 1964
- NEODVISNA Slovenija. - Trst : F:Jeza, 1983
- NOVAK, Bogdan C.: Trieste 1941-1954 : La lotta politica,
etnica e ideologica. - Milano, 1973
- NOVAK, Zdravko: Pota božja : izvirna povest. - Gorica : DSM,
1956
- " " : Utrinki. - Gorica : DSM, 1958

- PAHOR, Boris: Edvard Kocbek : pričevalec našega časa /B.Pahor
; Alojz Rebula. - Trst : Zaliv, 1975
" " : Odisej ob jamboru : glose in polemični zapiski.
- Trst : Zaliv, 1969 (2.izd.1971)
PREGELJ, Ivan: Gloriosa : povest. - Gorica : DSM, 1960
" " : Otroci sonca : povest. - Gorica : DSM, 1956
ROZMAN, Branko: Na steni spi čas : pesniška zbirka. - Rim :
samozal., 1954
SLEDOVI Drage : izbor iz dnevnikov /ur.V.Beličič. [et.al]. -
Trst : Mladika, 1985
SLOVENIJA hoče neodvisnost. - Trst ; München : Slovenska
svoboda, 1965
SLOVENIJA 1968 kam?. - Trst, 1968
SLOVENSKI visokošolski zbornik. - Gorica, 1957-60
TABOR : zbornik umetnosti in razprav. - Trst ; Celovec :
samozal., 1951
VALENTIN, Bazilij: Tonček s potoka : mladinska povest. -
Gorica : DSM, 1949
VODEB, Rafko: Človek sem : pesniška zbirka. - Trst : Mladika,
1958
" " : Kam potujejo oblaki. - Rim : Alma Mater, 1953

b) Serijske publikacije

- DEMOKRACIJA : glasilo Slovenske demokratske zveze. -
Leto I(1947), št.1- 1972. - Trst ; Gorica
[Tednik]
ENAKOPRAVNOST : glasilo Primorcev Svobodnega tržaškega
ozemlja. - 1964 [1 sama št.-17.4.]
KATOLIŠKI GLAS. - Letnik 1(1949)- . - Gorica ; Trst :
Katoliško tiskovno društvo [Tednik]
MED NAMI POVEDANO : vestnik slovenskega društva "Slomšek". -
1966(št.6)- . - Rim [samo 1 št.]
MISIJONSKA NEDELJA : priloga Katoliškega glasa (1 x letno-
meseca oktobra)
MISIJONSKO ŽIVLJENJE : priloga Katoliškega glasa (neredno)
MOST. - 1964, št.1- . - Trst : [s.n.] [Občasno]
SLOVENSKI PRIMOREC : katoliški tednik. - 1945-1948. - Gorica
[Vsak četrtek]
STVARNOST : neodvisna slovenska revija. - 1950-1952. - Trst
STVARNOST IN SVOBODA. - Trst [Zbornik za l.1952 in 1953]
SVOBODNA TRIBUNA : priloga revije Zaliv. - 1981. - Trst
[1 sama št.- marec]

- ŠTUDIJSKI DNEVI DRAGA. - 1968- . - Trst : Društvo
slovenskih izobražencev [Zbornik za vsako
leto]
- UTRIPI : velikonočna literarna priloga Slovenske prosvetne
matice. - 1958- . - Trst
- ZALIV : revija za književnost in kulturo. - 1966, št.1-1991.
- Trst : [s.n.] [Četrtletnik]
- ZARJA NA JADRANU : notranje glasilo Slovenske dijaške zveze v
Trstu. - 1954. - Trst [1 sama št.]
- ŽIVLJENJE MISIJSKE CERKVE : priloga Katoliškega glasa. -
1985- [Občasno]

III. 2 ANALIZA TEKSTOV

Serijske publikacije predstavljajo pomemben del ustvarjanja SPE in to predvsem iz dveh vzrokov:

1. so veliko bolj "ažurne",
2. zaradi njihovega velikega števila si lažje ustvarimo temeljit pregled čez vsa področja delovanja SPE.

III. 2. 1. Argentina

SVOBODNA SLOVENIJA

LETO (AÑO) L (44)
Štev. (Nº) 5

ESLOVENIA LIBRE

BUENOS AIRES
31 de enero - 31. januarja 1991

SVOBODNA SLOVENIJA= Eslovenia libre : glasilo Slovencev v Južni Ameriki. - 1948- . - Buenos Aires : Zedinjena Slovenija (Tednik)

Načelna opomba: V letu 1978 je revija Naša luč, ki izhaja v Celovcu prinesla več ocen posameznih emigrantskih tiskov. Ker so mestoma njihove ocene zelo kritične, jih je zelo zanimivo predstaviti bralcem. Njihova ocena Svobodne Slovenije je naslednja:

"Svobodna Slovenija izhaja že 37. leto [1978], kar pomeni, da se je rodila leta 1941. Res so jo začeli izdajati slovenski krščanski demokrati (bivša SLS) v Sloveniji med vojno kot demokratični politični list, ki se ni povezoval ne z okupatorji ne s KPS. Jasno, da je moral izhajati ilegalno - izdajateljem je grozila nevarnost od obeh totalitarizmov. Svobodna Slovenija se je skupaj z izdajatelji preselila v Argentino. Slej ko prej je poluradno glasilo Slovenske krščanske demokracije, številčno glavnega kroga skupine okrog Narodnega odbora za Slovenijo. Kot taka je tudi osrednja vez vseh Slovencev po svetu, ki so se umaknili iz domovine iz svetovno-nazorskih

razlogov in skušajo vplivati, da bi prišlo doma spet do demokracije.

Vsekakor je opravila Svobodna Slovenija v teh letih izhajanja z nepristransko informacijo, navajanjem k delu za demokracijo v domovini in povezovanjem ogromno delo. Še posebno zaslugo ima pri ohranjanju Slovencev kot Slovencev v Argentini. Kljub vsemu bi želeli temu osrednjemu glasilu slovenskih krščanskih demokratov nekaj izboljšav: boljšo informacijo o osrednji Sloveniji (kar je v oddaljenosti 13.000 km od domovine gotovo izredno težko), povezavo z ostalimi slovenskimi demokratičnimi gibanji v svetu, vsaj kakšno bolj blesteče časnikarsko pero (šablonski komentarji utrujajo), večjo dopisniško mrežo iz vsega slovenskega sveta. To noče biti kritika, marveč le misli za izboljšavo lista, ki ima v slovenskem svetu zaradi svoje naloge izreden pomen. Listu želimo veliko poguma in vztrajnosti pri važnem in težkem delu."

Stalne rubrike: Iz vsega sveta ; Novice iz Slovenije ; Po Argentini ; Poročila o procesih v Sloveniji ; Osebnе novice ; Iz Koroške (taborišča) ; Prijatelji nam pišejo ; Seznam "zavitkov" za Evropo (pomoč domačim) ; Slovenci po svetu ; O slovenskih tiskih ; Poslanice SNO.

V kasnejših letih se stalne rubrike nekoliko spremenile: Uvodniki urednikov ; Spominski članki ; Iz življenja v Argentini ; Novice iz Slovenije ; Slovenci v Argentini ; Slovenci in šport ; Mali oglasi ; Obvestila (prireditve).

Prva številka je izšla na Silvestrovo leta 1947 z datumom 1. januar 1948. To je bila prva tiskana številka Sv.Sl. (med vojno je namreč izhajala ciklostilno razmnožena). Slovenskim povojnim priseljencem so se predstavili z uvodnikom, ki je bil hkrati objavljen tudi v kasteljanščini. "Naše delo zato ni končano. Dolžni smo, da nadaljujemo delo, započeto že leta 1941 v domovini, pa smo ga morali leta 1945 prekiniti v izgnanstvu. Nam slovenskim beguncem je argentinska republika dobrohotno dala zavetje. Ni bilo to le izraz sočustvovanja do brezdomcev. Bilo je več! Argentina je zemlja svobode. Mi pa smo morali zapustiti svoje domove zaradi komunistične diktature. Argentina je redka država na svetu, ki je to razumela pravočasno in jasno in je zato v ideološkem motrenju sveta daleč naprej pred mnogimi drugimi državami... Vse poštene Slovence v Južni Ameriki pozivamo, da se pridružijo naši borbi proti vsakemu nasilju in da vsi sprejmejo naše geslo: 'Borba za svobodo slovenskega naroda, borba za zmago resnice in pravice!'"[1]

V letu 1948 je izhajala kot 14-dnevnik. Glavni sodelavci so bili nekdanji uredniki klerikalnega časopisa Slovenec - Miloš Stare, Ruda Jurčec, Joško Krošelj, Pavel Fajdiga, Pavle Rant, Janko Hafner in drugi. V letu 1950 je Sv.Sl. postala tednik (kar je še danes).

Sv.Sl. je osrednje glasilo SPE in ni nikoli poskušala vzpostaviti stikov s prvotnimi izseljenci (predvsem Primorci- celo na društvenem področju delujejo ločeno). Kljub temu pa jih to ne moti pri občasnih kritikah na njihov račun, da "...vedno bolj zahajajo pod teror in nadzorstvo plačanih komunističnih agentov in vohunov.

Ti agenti kominforma v Argentini pa imajo zelo močne pesti nad svojimi ljudmi, ali pa se vsaj trudijo, da bi nadzorstvo nad svojimi čimdalj časa obdržali. Gotovo drži, da velika večina primorskih Slovencev ni komunistična, ali pa vsaj misli, da lahko sedi in vedri v društvih, ki da so slovenska, dejansko pa so popolnoma v rokah agentov komunistične partije. In ti agenti so znali tem ljudem vlití v kosti izredno močen strah pred tem, kaj bi se zgodilo tistim, ki bi se skušali upreti njih nasilju. Po teh društvih so ti agentje celo razposlali članom okrožnice, v katerih jih svare, da ne smejo nuditi nobene pomoči (stanovanja ali službe) novodošlim beguncem, pa če tudi bi bili med begunci celo njihovi sorodniki. - Znano nam je tudi, da so ti organizatorji komunistične pete kolone v Argentini tako objestni, da so v nekaterih okrajih uvedli nad Slovenci tako kontrolo in vohunjenje, da si nekateri Slovenci ne upajo svobodno govoriti ali se sestajati s Slovenci, ki niso komunisti." [2]

Časopis odraža predvsem borbenost in nepopustljivost emigracije, ki jo dopolnjuje tudi dobra obveščenost o vsem, kar se dogaja v svetu in v Jugoslaviji/Sloveniji. Večina sodelavcev je izrazito klerikalno usmerjenih. Spretno in prepričljivo znajo reagirati na vsakršne vesti iz domovine ali tujine, ki po njihovem mnenju potrjujejo bodisi njihovo politično usmeritev ali "dokazujejo", kako se Jugoslavija neizogibno bliža svojemu koncu (padec socialističnega sistema). Za to jim pride prav predvsem pisanje (zlasti kritično) v naših časopisih, ki ga po svoje prikrojijo, še bolj pa razni članki Jugoslaviji nenaklonjenih tujih avtorjev. Z nekim posebnim zmagoslavjem operirajo z izjavami nekdanjih sodelavcev ali udeležencev NOB oz. po njihovo - spreobrnjenec (Djilas, Jeza, Kocbek in v zadnjem času Zavadlav in Bučar).

V vsakem letniku najdemo kar nekaj števil, ki se "ukvarjajo" z obsežnimi razpravami o tem, kdo je kolaboriral z Nemci in kdo ne, kdo ima komu pravico očitati izdajstvo in kdo ne, kdo potvarja zgodovino itd. Ob teh razpravah so se oblikovale tudi njihove zahteve:

1. da mora oblast prenehati javno blatiti dobro ime nasprotnikov revolucije z očitkom kolaboracije in izdajstva
2. da se mučenim in pobitim žrtvam komunistične revolucije javno prizna pravica borbe za narodne ideale, za katere so dali svoja življenja
3. da oblast omogoči prost dostop do krajev mučenja in pobojev in s tem žrtvam vrnejo njihovo človeško dostojanstvo - vključno s spominiskimi obeležji.

Te zahteve se pojavljajo vsaj dvakrat letno - 1. teden v juniju in ob Dnevu mrtvih.

Pri upoštevanju veljavnih praznikov upoštevajo predvsem dva vidika: - veljavne cerkvene praznike (Velika noč in Božič)
- važnejše državne praznike iz predvojnega obdobja (29. oktober in 1. december)

Čeprav vseskozi nasprotujejo komunističnemu režimu v Jugoslaviji, se po drugi strani zavzemajo za ohranitev Jugoslavije, v kateri se mora uveljaviti demokracija, večstrankarski sistem, decentralizem in politični pluralizem. Zato zelo pogosto objavljajo poslanice NO za Slovenijo (ki izhajajo ob različnih prilikah - npr. skupna programska jedra, volitve, ob državnih praznikih).

Konec 70-ih let stopi v ospredje razmišljanje o nadaljnji usodi Jugoslavije. Najprej jih februarja 1979 preseneti smrt Edvarda Kardelja, ki so ga imeli vseskozi za Titovega naslednika (zlasti sedaj "ko stari maršal odhaja"). Zato se zavzemajo za mobilizacijo emigrantske skupnosti, ker očitno prihaja sedaj njihov čas. Ob tem se posebej trudijo "oprati" domobranstvo, ki naj bi bilo predvsem idejnega značaja - kot upor zoper revolucionarno nasilje in načrte partizanskega vodstva za povojno obdobje (ko bo zmagal komunizem). Po njihovem je v času nastanka domobranstva (jesen 1943) že vsak pameten človek vedel, da je Nemčija vojno izgubila in domobranstvo ni imelo z nemškimi vojaškimi načrti nobene zveze. Iz teh razlogov so hoteli domobranci premagati partizansko gibanje in s tem onemogočiti prevzem njihove komunistične oblasti po vojni, zagotoviti narodu demokratično svobodo na osnovi stoletnih narodnih tradicij in ščititi njihovo vero in Cerkev.[3]

Predvsem v zvezi s položajem Cerkve v Sloveniji ugotavljajo, da nima možnosti, da bi dokazala svojo nacionalno usmeritev in predstavila svoje poglede na medvojne dogodke. Ob vsem tem pa seveda ne pozabijo opozoriti na nevarnost, ki grozi vsem Slovencem s strani totalitarnega komunizma. Zato pripisujejo toliko večji pomen obiskom posameznih cerkvenih dostojanstvenikov v Argentini (obisk škofa Rožmana leta 1957 ; nadškofa Šuštarja 1982 in škofa Jenka 1987. leta).

Sama narava časopisa se je v zadnjih desetih letih zelo spremenila. Deloma je to posledica "odhoda" najvidnejših predstavnikov (smrt - Stare, Puš, Fajdiga, Debeljak, Rant), deloma pa tudi večje demokratizacije v domovini. Za zadnjih nekaj let lahko celo trdimo, da je nekakšen "konglomerat" različnih poročil in ponatisov člankov iz našega časopisja (predvsem Mladine, Tribune in Demokracije).

Kot rdeča nit njihovega pisanja se vleče mora poboja domobrancev. Če so sprva prevladovali bolj spominski zapisi rešencev z morišč oz. ljudi, ki so bili blizu žrtvam, začnejo kasneje prevladovati zapisi ljudi, ki so do tedaj molčali, ker so ostali v domovini in so morali o vsem tem molčati.[4]

Zlasti ob zadnjih volitvah v Sloveniji se njeni pisci spet čutijo tesno povezane z domovino in njeno nadaljnjo usodo. Zato svojim bralcem (ki naj bi bili razširjeni po vsem svetu) svetujejo, kako naj volijo, da bodo enkrat za vselej opravili s komunisti. "Zdaj je vrsta na demokratično mislečih Slovencih v domovini, da dokončno izkopljejo svoje spomine in z njimi v srcu stopijo na volišče ter s svojim glasom pomagajo izvoliti novo oblast v republiki Sloveniji. Sežejo naj po volilnih listkih tistih strank, ki nimajo nič skupnega s KPS-ZKS-SDP ali njihovimi sopotniki." [4]

Ob tem se predvsem v osemdesetih letih pojavlja tudi razmišljanje o možnosti sprave, kajti šele "ob dejanskem prodoru pluralizma v Sloveniji se..odpira resnična možnost za sožitje med ljudmi. Prepričani smo, da bo pritegnitev politične emigracije, odkrita in brez predsodkov, učinkovala kot pravno dejanje v osrednjem slovenskem prostoru. Pozdravljamo vsak korak k resnični spravi, čeprav ne govorimo veliko o njej. Vemo namreč, da sprava ni sad slovenskih besed, temveč spoštovanja resnice in pravice med svobodnimi ljudmi. Zato kot kristjani obžalujemo vsako krivico, ki jo je kdo od nas zagrešil. Iz istega razloga pa po svojih najboljših močeh še naprej pričamo zgodovinsko resnico, kot smo jo doživljali in neutrudno terjamo pravico." [4a]

Navkljub pozitivnim spremembam v Sloveniji pa "obstoj politične emigracije, naše organizirane skupnosti in našega tiska ob sicer razveseljivih delnih političnih spremembah v Sloveniji, (še) ni izgubil na pomembnosti. Še veliko dela nas čaka. Slovenija nas še potrebuje." [5]

Razen političnih člankov je precej prostora namenjenega tudi kulturi oz. poročilom o novih tiskih v zdomstvu in v domovini. V sedemdesetih letih je dr. Tine Debeljak imel kar stalno rubriko "Med knjigami in revijami". [6]

ZBORNİK

Svobodna Slovenija

KOLEDAR/ZBORNİK SVOBODNE SLOVENIJE (B.A. - od 1949-1975)

V Koledarjih / Zbornikih se prepletata družbena publicistika in literarno ustvarjanje. Posamezni zvezki imajo pomembno pričevanjsko-zgodovinsko vrednost. Najpomembnejši so prispevki, ki so jih napisali različni "pričevalci" z vseh koncev sveta in prinašajo nepogrešljive podatke o življenju Slovencev v novih emigracijskih središčih (S in J Amerika, Avstralija, Evropa). Veliko koristnih podatkov najdemo tudi v biografijah "najbolj zaslužnih mož SPE".

Literarno področje je količinsko in vrednostno manjše - ob tem pa imajo posebno in nenadomestljivo vrednost prispevki Zdravka Novaka (emigracijskega bibliotekarja) o književnem ustvarjanju SPE. Z. Novak je razen podatkov zbiral tudi samo gradivo, ki ga je nameraval "nekoč podariti NUK". Od te namere ga je odvrnila smrt in njegova zapuščina je končala v Sloveniku v Rimu (do sedaj te zbirke še nikomur ni uspelo videti ali urediti).

V Zbornikih je prisotno tudi planinsko pripovedništvo, ki zajema tako opise planinskih lepot in vzponov kot pisateljevih notranjih doživetij. Ob tem so dodane tudi predstavitve športnih dosežkov. Ti prispevki so bili uvrščeni pod naslovom Naši gorniki.

JULIJ - AVGUST - SEPTEMBER

VESTNIK DOMOBRANCEV SLOVENSКИH

VESTNIK = Noticiero de San Martin (od 1960 Noticiero ; od 1985 Vocero) : glasilo domobrancev in drugih protikomunističnih borcev (podnaslov večkrat spremenil - sedaj Vestnik slovenskih domobrancev in drugih rodoljubov. - 1953- . - BA : Konzorcij [Nadaljevanje šmartinskega Vestnika]
Stalne rubrike: Spominski članki pod različnimi naslovi - Dejanja govore ; Pred 10 leti ; Strahote taborišč ; Matica mrtvih.

Kasneje več ponatisov člankov iz drugih časopisov z ustreznimi komentarji ; Novice iz Slovenije ; Morda še niste brali in različni podlistki (nekateri so kasneje izšli kot samostojne knjige).

Vestnik je eno izmed osrednjih političnih glasil SPE in je namenjeno predvsem bivšim borcem. Ob tem je zelo opazno "napredovanje" glasila v vsebinskem in oblikovnem pogledu. Sprva so objavljali osebna pričevanja - spomine na prelomne medvojne dogodke (Turjak, Grčarica, Jelendol), o ustanavljanju protikomunističnih postojank in njihovih formacij (bela, plava garda, domobranstvo). Ob tem so nehote "trčili" ob domobransko prisego, ki so jo sprva obravnavali bolj mimogrede (predvsem s pojasnilom, na koga so mislili z besedo "zavezniki"). Ker pa to ni bil zadosten argument, je Božidar Fink napisal temeljito vsebinsko analizo prisega, ki jo še danes lahko štejemo za eno izmed najpopolnejših.[7]

Z medvojno problematiko so povezane tudi številne njihove polemike in "razčiščevanja pojmov", ki jih vodijo ne le uredniki, ampak kar večina sodelujočih avtorjev (Karel Škulj, Pavle Rant, Branko Rozman) in se pogosto vlečejo skozi vrsto številok. Vse to najde svoje nadaljevanje tudi pri obravnavi povojnih dogodkov - beg pred partizansko vojsko in Vetrinjska tragedija. Kar nekaj let je trajalo pri Vestniku iskanje glavnih krivcev. Ob tem so se medsebojno obtoževali in hkrati branili. Vse to je leta 1964. pripeljalo do dokončnega razdora

v okviru borčevske organizacije. Z odcepitvijo dela članstva, ki je ustanovil svojo organizacijo, nastaneta dve ločeni in samostojni organizaciji ter dve glasili - a) Društvo slovenskih protikomunističnih borcev (DSPB), ki izdaja Vestnik, in b) Zvezo DSPB, ki izdaja svoje glasilo Tabor. Ob tem pa ugotavljajo, "da ... nesloga škoduje prvotnemu namenu organizacije, našim skupnim sovražnikom pa zelo koristi." [8]

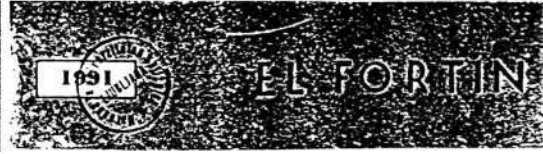
Razen zgodovinsko-pričevanjskega gradiva prinaša Vestnik tudi podatke o njihovem društvenem življenju. Pri poročanju so zelo natančni in objavljajo cele zapisnike sej in občnih zborov. Temu so dodani tudi poimenski seznami darovalcev za različne društvene sklade (tiskovni, invalidski), iz katerih je razvidno tudi njihovo članstvo. Vse to se dopolnjuje še z nekrologi bivšim članom oz. zaslužnim posameznikom v emigraciji (biografski podatki, fotografije in razrešitev psevdonimov). V tesni zvezi z delovanjem DSPB je tudi aktivnost njihovega Zgodovinskega odseka, ki sistematično zbira arhivsko in spominsko gradivo. [9]

Vestnik naj bi bil neke vrste "dokumentacija" slovenskega protikomunističnega boja in njihovih žrtev.

Tako kot večina ostalih emigrantskih publikacij tudi oni redno objavljajo poslanice NO za Slovenijo. V veliko manjši meri pa se na njegovih straneh pojavljajo kulturni prispevki, vendar le, če imajo "določeno uporabno vrednost", ki služi predvsem za potrjevanje njihovih trditev. [10]

Od umetnikov pričakujejo in zahtevajo sodelovanje. "Spomnimo se samo Črne maše, ki jo je napisal Jeremija Kalin. Kako je ta klasični opis slovenske tragedije zajel in povezal vse Slovence po vsem svetu, kako utrdil vero v zmago dobrega nad zlim. Velikega pomena so bile tudi druge umetniške obdelave raznih dogodkov iz naše borbe s trajnimi sovražniki našega naroda: z nacizmom, s fašizmom in z najstrahotnejšim - s komunizmom.

Toda Slovenci pričakujemo od naših umetnikov še več. Pričakujemo, da nam z veliko umetniško močjo izrazijo težke borbe naših protikomunističnih borcev, zlasti pa strahotno vetrinjsko tragedijo. Pričakujemo, da nam pisatelji napišejo velik roman o teh časih, pričakujemo več ljudskih povesti. Pričakujemo veliko skladbo na besedilo Kalinove Črne maše. Pričakujemo močno dramo iz življenja naših domobrancev. Pričakujemo velikih del v sliki in kipu itd." [11]

TABOR = EL FORTIN : glasilo Združenih slovenskih protikomunistov. - 1964- . - BA : Konzorcij

Vsebina - Spominski članki; Obletnice dogodkov; Osebni jubileji; Različni pogledi (ponatisi iz naše periodike); Naši mrtvi; Iz društev; Iz pisem; Iz domovine; Darovali so (pogosto se pojavljajo ista imena, nekaj še vedno N.N.)

Naslovnice: fotografije iz domobranskega in begunskega življenja.

Parole: Bog-narod-domovina ; Svobodni sveta, združite se!

Za Tabor lahko rečemo, da je najbolj "borbeno" glasilo, ki izhaja med našimi zdomci. Njegovi najpomembnejši sodelavci so: Janez in France Grum, Stane Pleško, Ivan Korošec, Florijan Slak, Milan Zajc in Marijan Loboda.

Po njihovi razlagi je to predvsem glasilo tistih, ki so ostali zvesti ideji slovenskega domobranstva in njihovemu ustanovitelju Leonu Rupniku (posebno vidna vloga njegovega zeta - Stanka Kocipra). Pri tem odločno obračunajo z nekaterimi predstavniki SPE (ki so večinoma ostali pri Vestniku). "Ne more namreč biti tako, kot so si predstavljali Rant, Bajlec in Krek: Udarimo, oklevetajmo domobrance in njihovo vodstvo, potem pa se bomo že na lep demokratični način sklicevali, da je treba nehati, da je bolje, če se o tem več ne piše itd. ... Ne mislim na nikakšno revolucijo ali neosnovane napade. Toda odgovoriti je na vsako stvar treba! V resnem in ostrem tonu; kot se za obrambo resnice in pravice spodobi! Ni namreč mogoče več dopustiti, da bi domobranci, ki smo žrtvovali vse samo za obrambo domovine, za naše vodstvo veljali za fašiste in vse mogoče, samo ne za Slovence!"[12]

Njihova kritika "starega vodstva", ki poiskuje svoje cilje doseči z večnim taktiziranjem so zelo ostro obsodili in zavrnilili. "Isti 'geniji' samo večjega kalibra so nas predstavili Britancem, s katerimi so imeli 'zveze' in katerim so brezmejno zaupali. Domobranska vojska je bila izdana in vrnjena v klavno daritev, 'vodstvo' pa je preživelo, se spet znašlo in zdaj že več kot štirideset let švrka po prstih tistih, ki upamo reči,

da tukaj nekaj ni bilo v redu. Pa naj dodam olajševalno okolnost, da so bili v tisti splošni paniki prepričani, da navadnih vojakov komunisti ne bodo pobili, gotovo ne tako velike večine, morda bodo samo nekatere zaprli. Če sprejmemo ta spregled, pa obenem potrdimo drugo dejstvo: da odgovorni ljudje komunizma niso poznali in da so narod speljali v oborožen spopad, ne da bi mu zagotovili mednarodno priznanje in zaledje." [13]

Navkljub tej zagrenjenosti pa nekaj zadnjih let vendarle lahko najdemo več treznega razmišljanja o medvojnih dogodkih in na nek način tudi sami sebi priznajo, da je "revolucija ..že zgodovina. Nič se ne da spremeniti, olepšati ali zabrisati. Zgodovina je navadno pristranska, ker jo pišejo zmagovalci, v našem primeru pa je še toliko bolj tragična ker so bili premaganci v veliki večini likvidirani zato marsikaj ne bo nikoli razodeto. Narod ve, da je ta 'zgodovina' ponarejena, zato šele mladi rod znova išče in sprašuje o stvareh, ki jih je partija skrivala štiri desetletja. Šele to bo resnična zgodovina. Že zdaj razni nekdanji vsemogočni načelniki, ki so s tako naslado gonili v smrt na tisoče ljudi, stoje pred narodom in molče, ko jim kritična mladina bere izjave preživetih iz emigrantskih časopisov in revij. Torej je politična emigracija izpolnila svojo dolžnost in nalogo!" [14]

"Na sprejetju nepotvorjene preteklosti moramo graditi prihodnost vsi, ki hočemo, naj bo bodoča Slovenija ponosna, svobodna pa tudi pravična do svojih živih in mrtvih sinov... V tej uri naše zgodovine ni več važno, kje živiš. Povsod, kjer si, se bije boj za življenje, za ohranitev in za prerojenje slovenskega naroda! Pot, ki jo hodi v domovini večina pod vodstvom totalitarnega režima, vodi v razkroj. Čas je, da slovenski rodoljubi širom po svetu poživimo in razširimo na vse rojake odkrit razgovor o skupnih temeljih za narodno rast v demokratičnem okviru." [15]

Popuščanja v borbi proti komunizmu ne poznajo. Od svojih somišljenikov zahtevajo in pričakujejo, da bodo "ob naukih izkušenj storjenih napak v preteklosti popeljali do končne zmage nad neprirodnim, varljivim komunističnim nasiljem, katerega je zgodovinski, naravni razvoj človeške družbe že obsodil v propast. Ne sprašujemo, kje je kdo stal v preteklosti; vsakomur hočemo dati pravično priznanje po resničnem zasluženju. Nikogar ne odbijamo; tudi ne naših bivših protivnikov, če so spoznali zgrešenost komunizma in pravilnost našega poslanstva v občestvu slovenskega naroda in njegovega mesta v usodnosti sveta." [16]

Njihove zahteve bi lahko razvrstili v naslednja sklopa:

- a) Neizprosen boj proti komunizmu
- b) Razkrivanje resnice o medvojnih in povojnih dogodkih, kar je še posebno pomembno zaradi mladine."...Mladina tukaj in tista doma čuti, da se je takrat zgodilo nekaj, kar nima primere v tisočletni zgodovini slovenskega naroda, in išče, včasih tudi podzavestno, resnico o tistih groznih dneh. Plašč molka bi radi vrgli čez vse to tisti, ki nosijo direktno krivdo za vse strahotne zločine, pa tudi tisti, ki jim je življenski materializem ubil smisel za ideale, katerim so nekoč prisegali zvestobo." [17]

Vendar pa njihovo pisanje ni omejeno le na ti dve področji, ampak spremljajo tudi "trenutni politični položaj v Sloveniji", in nanj reagirajo predvsem na dva načina. Ali z objavami poslanic NO za Slovenijo (kot večina drugih emigrantskih listov) ali pa s svojo razlago problema in predvideno rešitvijo le-tega.

Občasno najdemo med pisanjem tudi kakšno oceno knjige, ki pa je smiselno izbrana. Sama literatura jih posebej ne zanima, saj so zanje na razpolago številne revije (Meddobje itd.). Sami priznajo, da je njihov "poseg v kulturo .. samo posreden, samo v toliko, v kolikor sovпада v to delo naše ideološko in človečansko udejstvovanje, kajti 'TABOR' JE VESTNIK ZDRUŽENIH SLOVENSКИH PROTİKOMUNISTOV, torej: predvsem idejni list borcev in vseh tistih, ki so kljub nekaterim zakulisnim igram naše tako majhne, a tako 'visoke' politike, znali ostati zvesti morda res nekoliko starim, a nadvse potrebnim, vedno, v vseh časih, čistim in plemenitim ciljem: spoštovanje in ohranjanje spomina našim pobitim domobrancem in vsem protikomunističnim borcem, zvestoba njih nesebični ideji, nadaljevanje njih velike borbe do zadnjega, do poslednjega konca: do zmage! Do zmage v nas samih, v naših srcih in mislih; v naši skupnosti in v našem narodu! Do zmage in popolne svobode Slovencev! Zato... 'TABOR' nima namena objaviti strokovne ali znanstvene kritike vseh tistih del, ki med nami v okviru te ali one založbe izidejo, ampak bo obravnaval - sprejemal ali zavračal - samo tista dela, ki spadajo v njegov določeni delokrog: naša borba proti komunizmu, v preteklosti, sedanjosti in bodočnosti; naše ohranjanje spomina na vse pobite sestre in brate; naše ustvarjanje nove svobode, nam in narodu." [18]

Način njihovega pisanja in razmišljanja si lahko ponazorimo s pomočjo članka, ki so ga zelo "izvirno" naslovili:

"Vrnjeni domobranci - prevaranim partizanom

...Mi smo ostali živi, ker je Bog hotel tako. Ko se v mesecu juniju še posebno spominjamo žrtev tistih dni, se zavedamo dolžnosti pričevanja in neomajne zvestobe idealom, zaradi katerih so bili pomorjeni naši tovariši. V nas ni želje po maščevanju. Štirideset let že javno pišemo in govorimo o strahotah revolucije in kdor hoče lahko ve, da ne gojimo sovraštva, marveč zahtevamo zase in za naše rajne le, da se resnica prav spozna in se pravici zadosti.

Za pomor prodane, izdane in vrnjene slovenske vojske, dolžimo komunistično partijo, ki je revolucijo izzvala, začela ter od vsega početka varala in zlorabljala narodno zavest okupiranega slovenskega naroda. Usmerila je svoje teroristične akcije proti idejnim nasprotnikom, zavednim slovenskim narodnjakom in njih družinam, pa proti tistim, ki so že pred njo organizirali protiakupatorske ilegale. Razklala nas je v dva sovražna tabora in izvajala teror nad vsemi, ki so se zoperstavili njenim protinarodnim načrtom. Nasprotnikom je poskušala vžgati pečat izdajstva, medtem, ko je tiste slovenske rodoljube, ki so se ji v dobri veri zaupali, s prevaro, z lažjo in celo z grožnjo zavajala v borbo za svoje lastne cilje....

Našim mrtvim že desetletja jemljejo dobro ime, a vemo, da bo prišel čas zadoščenja, kajti zgodovine ne pišejo le novi oblastniki. Naši rajni imajo pravico do svoje časti, narod pa do resnične svobode, v kateri bo mogel najti pravi odnos do svoje lastne preteklosti. Tedaj bo postalo vsem jasno, da je skozi desetletja bila veliki izdajalec in uničevalec slovenskega naroda - komunistična partija!...

Resnica kliče po svobodi. Zato pa vse tiste, ki ste se borili kot partizani v prepričanju, da gre za svobodo ter ohranitev slovenske zemlje in rodu, pozivamo, da se sedaj, ko je že skrajni čas, zavzamete brez malodušja, da se vsemu slovenskemu narodu - brez izjeme - vrnejo odvzete ali okrnjene politične in osebne svoboščine!

Totalitarizmi kot fašizem, nacizem in komunizem so bili in so bič na hrbet slovenskega naroda. Le svoboden bo ta narod mogel razviti vse sile, da se ohranja in raste v spreminjajočem se svetu. Ne pozabimo na preteklost. Iščimo v njej resnico in zavedajmo se, da je naš narod ponovno v veliki nevarnosti in, da se boj za njegov obstanek in rast nadaljuje!

Za poraz velikega sovraštva je potrebna velika ljubezen; ta pa je med nami last vseh, katerim je Slovenija nad vse draga! Bratska zavest že zmaguje nad lažjo in sovraštvom.

Vrnjeni in preživeli domobranci"

[Sledijo podpisi] [19]

DRUŽABNA PRAVDA

JUSTICIA SOCIAL

169-170

Registro Nacional de Propiedad Intelectual N° 1.085.530.

LETO XXVII

BUENOS AIRES

VIII. 1973

DRUŽABNA PRAVDA (Buenos Aires, 1950-1973)

Glasilo Družabna pravda (BA) je neposredni naslednik rimske izdaje. Ker je zaradi preseljevanja prišlo do dveletne prekinitve pri izhajanju, so se v prvi "novi" številki na nek način bralcem opravičili za zamudo. Čeprav je krog somišljenikov isti, se vendarle že takoj na začetku občuti nekakšna sprostitev (begunska tesnoba pred negotovo prihodnostjo s preselitvijo v oddaljene države zbledi). Zato pa se z neko nostalgijo spominjajo naroda doma, ki si "ne želi več časov, ki so bili, peklenskih okov sedanjosti še tisočkrat manj. V trpljenju in mučeništvu očiščen hrepeni po: Božjem kraljestvu na zemlji. Toda nima časa, niti miru, niti svobode, da bi si načrtoval njegove temelje. Zato je dolžnost tistih., ki živijo v svobodi, da s prezirom vseh ogromnih težav delajo zanj in mu nekoč, če Bog da, iz tujine prinesejo v dar novo ustavo: 'Kraljestvo božje med Slovenci'." [20]

Od leta 1950 naprej je dodan na koncu glasila Obzornik, ki je bil namenjen različnim stanovom (kmetom, delavcem, obrtnikom itd.). Ti Obzorniki so vsebovali predvsem poučne prispevke in nasvete (predvsem v zvezi z zakonodajo). Poročila o dogajanju v Jugoslaviji so bila izbrana glede na tematiko, ki jo je glasilo zastopalo - socialna politika in njej pripadajoča zakonodaja. Velik del teh prispevkov sta napisala glavna avtorja s tega področja - Ivan Ahčin in Rudolf Smersu. [21]

Ob prehodu iz starega v novo leto so naredili vsakoletni pregled dotedanjega dela in načrte za prihodnost. Tako v prvi številki iz leta 1951 (ki ima sicer tekočo št. 41) ugotavljajo, da je politika, ki jo vodi društvo Družabna pravda, edina spoznala "gnilobo krivičnih družbenih redov preteklosti in sedanjosti.. Kapitalizem in komunizem vsak na svoj način, z vsemi mogočimi sredstvi, preko trpljenja in krvi množic hočeta gospodariti svetu.. Krščanstvo (pa) ima svoj socialni nauk in svoje glasilo, ki širi v besedah in dejanjih socialni nauk Cerkve". [22]

Svojo katoliško, socialno usmerjenost izražajo tudi ob številnih objavah papeških okrožnic in poročil o socialnih dnevih. Ob natančnejšem preučevanju vsebine se sem in tja le pokaže "senca sovraštva", ki jo zaman skušajo prikriti s parolo po "božjem odpuščanju". Te dileme se redno pojavljajo ob določenih spominskih praznikih npr. Dan mrtvih - spomini na pobite znance in sorodnike. Tako se jim "zapiše", da "med nami in morilci ni sodelovanja, temveč samo smrt. In..torej ne smemo mirovati vse dotlej, dokler ne zmagata resnica in pravica, dokler v javnem življenju spet ne zavlada Bog in Njegov red!"[23]

V teh letih dobi glasilo nekaj stalnih rubrik:Iz domačega in tujega tiska ; Odmevi naših naporov ; Iz gibanja - v glavnem so to krajša poročila. Ne dvomno pa imajo v vseh številkah osrednje mesto strokovni članki, ki obravnavajo sicer stalno temo - pregled krščansko-socialnega gibanja, vendar iz različnih zgodovinskih perspektiv (npr. vloga J.E.Kreka in Slomška) in različnih dežel (zdomstvo, Jugoslavija, svet). Največ sprememb prinese prehod iz petdesetih v šestdeseta leta. Tako je leto 1959 končalo z novico o smrti škofa Rožmana, nato pa sledijo spomini nanj in njegovi članki. Prva številka (116) iz leta 1960 pa je prinesla osmrtnici kar dveh vodilnih mož društva - Ivana Ahčina in Pavleta Masiča. V sklopu rednih števil so občasno izšle tudi posebne tematske številke.[24]

Med njimi je najpomembnejša št.165/166 iz leta 1972, ki je bila v celoti posvečena "Narodnosti" in "Zdomstvu". Med drugim izpostavijo predvsem manjvrednostni občutek beguncev, ki so bežali od doma brez vsega in bili odvisni od pomoči drugih. Šele sedaj je ta občutek splahnel in "vzbudil se je narodni ponos. Želeli smo, da bi nas svet spoznal in cenil (in) iz te želje, da bi v tujem okolju kaj pomenili in da bi mogli uspešneje uveljavljati slovensko ime, se je rodila potreba po centralnih organizacijah, ki naj povežejo naše krajevne edinice in nas predstavijo pred tujim svetom...Začeli smo se zanimati tudi za slovensko narodno življenje. Tedaj nas je prešinilo spoznanje, da se narodna vprašanja.. rešujejo samo na političnem področju...V skupnosti je moč!"[25]

smer **v slovensko državo**

Leto 20 šte. 2 (101)
Año 20 (No.) 2 (101)

RUMBO HACIA EL ESTADO ESLOVENO

Maj 1984
Mayo 1984

SMER V SLOVENSKO DRŽAVO : interno glasilo Slovenskega
državnega gibanja v Argentini (od št.10 naprej podnaslov
Rumbo hacia el estado Esloveno. - 1965-1984. - BA : Slovensko
državno gibanje (Mesečnik)

Smer v slovensko državo je glasilo Slovenskega državnega gibanja (SDG), ki je "vsenarodna strankarska organizacija Slovencev z idejo in končnim ciljem 'Samostojne slovenske države'. Iz tega razloga in radi takega stališča Slovensko Državno Gibanje boli vsako cepljenje slovenskih narodnih sil in ga obsoja. Pestrost demokratičnih strank in njihovega dela je stvar bodočnosti v svobodni domovini.

SDG je pluralistični pokret, v katerem je prostora za narodnjake vseh nazorov pod enim samim pogojem, da svoje politično gledanje in mišljenje vežejo na idejo samostojne slovenske države.

List 'Smer v Slovensko državo' torej ni eksponent neke nove stranke, ampak je list vsenarodnega gibanja, ki v primeri s 'SLOVENSKO POTJO' ne predstavlja nič nasprotnega, nič različnega in nič ideološko novega. 'Smer' je sestra 'Slovenske poti', 'Slovenske države' v Kanadi, 'Slovenske Svobode' v Nemčiji in več drugih. Je skromna po obliki in videzu, vendar zadosti močna, da premosti organizacijske težave in zlasti denarne težkoče, ki so naravno združene z izdajanjem tiskanega lista.." [26]

Avtorji člankov v Smeri polemizirajo z vsemi, ki se ukvarjajo z idejo bodoče ureditve slovenske države. Tako po eni strani kritizirajo SNO, "ki se še ni postavil na odločno samo slovensko stališče, ampak niha med slovenstvom in jugoslovanstvom in stoji vse preveč na strankarsko-politični osnovi, kar je onemogočilo tako potrebno koncentracijo vseh sposobnih političnih sil.

Slovenska politična emigracija še danes nima svojega skupnega osnovnega narodno-političnega cilja. Sicer je res, da je ogromna večina za slovensko državo, ki jo pa eni (SLS) takoj vežejo na jugoslovansko meddržavno zvezo, drugi pa nekoliko bolj realno in demokratsko zahtevajo samostojno slovensko državo, kjer bi imel narod možnost na podlagi pravice do samoodločbe v skladu s trenutnimi okoliščinami na svobodni in demokratski način sam odločiti svojo nadaljnjo usodo...

Naloga politične emigracije je izredno težka. Na eni strani mora svoj končni cilj, idejo samostojne slovenske države, neprestano poglobljati, svetu utemeljevati z novimi argumenti, izrabiti prav vsako priliko za njeno afirmacijo. Zlasti ugodno priliko! Na drugi strani pa mora pripravljati nov družbeni in gospodarski red, ki bo boljši od onega, ki vlada danes doma. Biti politik v emigraciji je veliko več kot biti političen taktik, strateg, tribun ali dober govornik; od človeka terja veliko izobrazbo, neprestan napor obdržati se na tekočem v zunanjepolitičnem razvoju in o spremembah doma...

Zato mora biti naša emigracija sodobna, mora se pomlajati, govoriti z jezikom, ki je narodu doma danes razumljiv." [27]

Čeprav samokritično priznajo skromen obseg lista, pa po drugi strani poudarjajo pomen emigracije, ki je "edina sposobna osvoboditi slovenski narod izpod komunizma, ki ga je slovenskemu narodu vsilila neznatna manjšina..(ki je)pod masko osvobodilnega boja speljala.. komunistično revolucijo (že med vojno)...ter tako narod v celoti opeharila za njegov cilj, za svobodo...Ni demokracije in ni svobode, če ima narod le dve možnosti: potrditi komunistično partijo ali pa molčati." [28]

Zanje je edina rešitev za Slovence "samo zunaj Jugoslavije, samo v neodvisnosti. Pametnejšim ljudem se začenja jasnit, da bo Jugoslavija ves čas, dokler bo obstojala, samo diktatura, bodisi komunistična bodisi vojaška ali kraljevska, nikoli pa ne bo - ker ne more biti - demokratska. Zato je vsako govorjenje o 'demokratski Jugoslaviji' čisto navadno neodgovorno in nesmiselno čvekanje ljudi brez osnovne politične izobrazbe in razumnosti. Tem bolj je škoda, da je zadnja leta misel na neodvisno slovensko državo tako stagnirala, popuščajoč pred zmotno predstavo o 'demokratizaciji' v Jugoslaviji in o možnosti nekake boljše federacije ali konfederacije. Stvarnost je pokazala, da so bile to le sanje. Zato bo treba zdaj začeti tem odločnejšo akcijo, da med Slovenci zunaj in doma dokončno zmaga ideja neodvisne Slovenije in prežene vse druge neracionalne in škodljive predstave, ki nas lahko samo zapeljejo kot narod v trajno podložništvo totalitarnim tiranijam in ogrozijo tudi naš narodni obstoj, kar je bolj realna stvarnost, kot si večina ljudi predstavlja." [29]

V svojem zavzemanju za samostojno slovensko državo in odločnem protijugoslovanskem in protikomunističnem stališču seveda ne dopuščajo misli o spravi, kajti "...Sprava ni in ne more biti enostransko dejanje. Za spravo sta potrebna dva subjekta, ki od svojih osebnih, strankarskih ali ideoloških nasprotnih stališč odstopita v korist spoznane in zavestno sprejete višje dobrine. Enostransko sprejetje napačnega stališča, čeprav je prostovoljno, ni sprava, je podređitev. Vsiliti lastno stališče nasprotniku pa je nasilje..."[30]

Razmišljajo tudi o svoji - zdomski in slovenski - prihodnosti "...Ne zamudimo priložnosti, ki nam jo daje življenje v svobodnem svetu. V sedanjem položaju je naša domovina za Jugoslavijo le še gospodarsko uspešna, turistična in folklorna, ne pa od vseh drugih različna narodna enota, ki belgrajsko državno blagajno polni z devizami. Kajti etnična skupnost, ki nima politične in gospodarske samostojnosti, je lahko samo še folklorna zanimivost. Tudi narod brez lastne mednarodno priznane države je tudi samo folklorna skupnost. Za zavednega Slovenca ni dovolj govoriti kolikor toliko lepo slovenščino in znati več ali manj slovenskih pesmi. K narodni zavednosti spada tudi državna zavednost, zavest, da je naša domovina zemlja, katere prebivalci imajo pravico o svoji usodi odločati sami in jim za svoje odločitve ni treba čakati na privoljenje iz tujih neslovenskih oblastvenih središč. To bi moral biti pglavitni cilj vse naše zdomske politike. Do danes je v vseh zdomskih političnih izjavah na prvem mestu bil antikomunizem in boj proti komunistični diktaturi v Jugoslaviji... Čas bi že bil, da bi enkrat za vselej iz našega pasivnega, deklamatorskega slovenstva stopili na pot aktivnega slovenskega nacionalizma in seznanili z našimi problemi mednarodno javnost! To bi sicer morali storiti že med zadnjo vojno, pa tudi danes še ni prepozno!"[31]

Ocena Smeri...med samimi zdomci:

"Smer v slovensko državo izhaja v Argentini (že 14. leto), možno jo je pa kupiti tudi v Trstu, Gorici in Münchnu. Smer zagovarja demokratsko in samostojno družbeno ureditev Slovenije, torej Slovenijo brez slehernega totalitarnega in jugoslovanskega okvira: prvo je že samo po sebi razumljivo, drugo je pa moč razbrati že iz naslovov prispevkov, kot npr. 'Poroštvo za obstoj in svobodo slovenskega naroda je samo slovenska država' (člankar ugotavlja, da odloča danes o vseh slovenskih zadevah Beograd, da gre polovico slovenskega narodnega dohodka tja in da je jugoslovanska ideja v Jugoslaviji mrtva) ali 'Dan, ko je ugasnila ideja o trajni skupnosti narodov Jugoslavije'.

Prisotnost Smeri v slovenskem prostoru kot demokratičnega glasila in kot alternative k ideji Slovenije v Jugoslaviji, ki jo zagovarja Narodni odbor za Slovenijo, je vsekakor dobrodošla: po eni strani je znamenje strpnosti med slovenskimi demokrati v tujini, na drugi strani pa znamenje domiselnosti in življenske sile Slovencev po svetu. Kljub temu se ni mogoče znebiti želje, da bi oba kroga (zagovornikov Slovenije v Jugoslaviji in zagovornikov samostojne Slovenije) našla toliko skupnega, da bi izdelala vsaj okvirni program družbene ureditve Slovenije v prihodnosti, se pravi, v demokraciji. Ta dan se z gotovostjo bliža.

Smer tudi zbira - tako je mogoče razbrati iz oglasa v njej - prispevke za tako imenovani Narodni sklad, ki 'naj bi omogočil izhajanje našega tiska in razne druge kulturne in politične pobude za neodvisno demokratsko slovensko državo'".[32]

Splošna oznaka:

Kot pravi že v svojem podnaslovu, je interno glasilo Slovenskega državnega gibanja v Argentini (z zadnjo 101. št. iz leta 1984 se tudi uradno združi s Slovensko državo, ki izhaja v Kanadi in zastopa iste cilje.)

List ima več stalnih rubrik: Okno v svet ; Iz uredništva ; Iz Slovenije ; Iz slovenske politične zgodovine. Med glavnimi sodelavci so Pavle Verbic, Branko Rebozov, Demetrij Weble, Martin Duh, Avgust Horvat, Stanislav Buda, Ciril Žebot, Slavko Skoberne.

SIJ SLOVENSKE SVOBODE

ALBA DE LA LIBERTAD ESLOVENA

Leto (año) XII — št. 2

1980

31. Julija (Julio)

SIJ SLOVENSKE SVOBODE = Alba de la libertad Eslovena. -
1969-1980. - Buenos Aires : Zal.Sij

Začne ga izdajati Ruda Jurčec po sporu v okviru Slovenske kulturne akcije (glede pravil SKA - izdajateljska politika). Jurčec je list izdajal vse do svoje smrti (1975), nato pa prevzame uredništvo Alojzij Geržinič.

List vseskozi izraža ostro kritiko do razmer v Jugoslaviji. Stalne in občasne rubrike: Pišejo nam ; Obrazi in obzorja ; Sveta ideje in dejanja (piše R. Jurčec) ; Nove knjige in časopisi ; Kronika ; Znamenja časa ; Iz tretjega sveta ; Na kratkih valovih ; Marginalije ; Bibliografija.

Ob različnih obletnicah in pomembnejših datumih se pojavljajo priložnostni članki o škofu Rožmanu in drugih vidnejših predstavnikih emigracije.

Med glavnimi sodelavci so: Alojzij Geržinič, Božidar Fink, Mirko Javornik, Filip Žakelj, France Dolinar, Janez Grum, Srečko Baraga, Branko Pistivšek, Jože Kveder.

V uvodniku - ob začetku izhajanja novega glasila, opredelijo predvsem svoje poglede na vlogo emigracije oz. posameznikov katerih "delo bo tudi odslej slonelo na isti ljubezni in zvestobi do slovenstva, kakor nas je vse prevevalo že v domovini in skozi vsa leta emigracije. Toda ne gre samo za ohranitev idealizma in vere emigracije - naši spisi in poročanje naj služi krepitvi in širjenju poslanstva, ki ga ima ne samo politična emigracija, ampak so zanj odgovorne vse plasti slovenstva po vseh kontinentih; gre za utrjevanje vere in borbe za tisto svobodo, za katero se danes naš rod v domovini ne sme izražati; kljub vsem težavam in ozkostim rastemo vsi, mi v emigraciji in oni v domovini, v pravo polnoletnost za uresničenje samostojne slovenske države, 'kjer rojak prost bo vsak, ne vrag, le sosed bo mejak'". [33]

Bolj natančno lahko rečemo, da izdaja Sij slovenske svobode skupina, ki je bila nekdanj sestavni del Slovenske krščanske demokratske stranke, vendar so iz nje konec šestdesetih let izstopili, ker se niso strinjali z njeno tolerantno politiko do nove Jugoslavije. Po svojem prepričanju zagovarjajo skrajno klerikalna stališča. Glasilo lahko primerjamo s predhodnim glasilom Smer v slovensko državo. Tudi za Sij je najpomembnejša naloga:

- odprava komunizma v Sloveniji
- samostojna slovenska država

Pri uresničitvi te naloge pa je nadvse pomembna vloga emigracije, ki "v svobodi iščejo in utemeljujejo ideje, ki naj usmerjajo dejanja za osvoboditev domovine in njeno bodočo ureditev in razmerja. Res je sicer, da emigracija o tem ne bo sama odločala, ne da bi dejavno sodelovale vodilne sile naroda v domovini. Vendar je treba upoštevati dejstvo, da v domovini ni svobode mišljenja in da edino emigracija more res neovirano preučevati možnosti in primernosti za bodoče življenje naroda ter o tem voditi široko javno debato. Žal pa je treba ugotoviti, da se te možnosti med nami do zdaj niso dovolj izrabile. Nekateri ovira malosrčnost, češ, malo nas je in daleč smo,

skrbimo za lastno ohranitev in za predajo slovenstva svojim otrokom. Drugi se boje, da bi odprto obravnavanje narodno političnih vprašanj bodočnosti moglo odvracati splošno mnenje od programov, ki jih imajo za edino veljavne. Zato se med nami narodnopolitično osveščanje in načrtovanje ni razvilo, kar posebno bremeni gibanja, ki so nadaljevanje političnih strank iz domovine." [34]

V skladu s tem razmišljanjem razlagajo tudi svoje "videnje" nastanka vaških straž in slovenskega domobranstva. "Z domobranstvom je slovenski narod nedvoumno izrazil svojo politično suverenost. Z vaškimi stražami, ki so takorekoč spontano nastajale, se je slovensko ljudstvo skoraj plebiscitarno izreklo za krščansko duhovno orientacijo in moralno držo. V moralnem redu je bil ta pojav globoko pomemben, zato mu je treba dajati pravo ceno. Domobranstvo pa predstavlja institucioniran instrument narodne suverenosti. Če se je domobranstvo vedno občutilo kot slovenska narodna vojska, v kar se je po 3. maju 1945 tudi preimenovalo, je to razumeti samo v političnem pomenu. Narod v zgolj etnografskem in kulturnem pomenu ne more imeti svojih institucij, najmanj svoje skupne oborožene sile. Kadar se organizira oborožena sila, ki zajema v splošnem narodno ozemlje in se postavlja v službo vse narodne skupnosti ter nastopa v imenu te skupnosti, je to razumeti le kot izraz volje po samostojnosti, vsaj začasne... V ogromni večini je slovensko ljudstvo gledalo na partizanstvo kot na nekaj tujega, to je na pojav internacionalizma, tujega po miselnosti in po organizacijski odvisnosti. V namen narodne osvoboditve partizanskih odredov prav kmalu skoraj nihče ni verjel, ker je razkril pravi namen, prikopati se do oblasti v imenu svetovnega komunizma in pod vodstvom moskovske centrale, potem ko bi bili uničeni ali z nasiljem uklonjeni vsi elementi odpora. Domobranstvo je bilo torej edina res slovenska oborožena sila, ki ni bila ne po namenu ne po delovanju naravnana na nobene tuje interese. Domobranstvo je bilo po duhu in bi moglo biti tudi dejansko zametek slovenske državne vojske. Slovensko domobranstvo je bilo plemenit plod slovenskega katoliškega gibanja. Ljudje, ki so se vanj prostovoljno vključevali, so v veliki večini tako ravnali v prepričanju, da je to njihova krščanska dolžnost, in so po nedoumljivem sklepu bili poklicani k najvišjemu žrtvovanju. Zato je domobranstvo časten pojav v zgodovini slovenskega naroda in slovenske Cerkve." [35]

S tem razmišljanjem je tesno povezano tudi njihovo razumevanje vloge emigracije, katere tudi čas, ki je številne dogodke že močno oddaljil, ni spremenil. "Emigracija se je porodila iz vročih bojov iz nepremagljivih vojakov, ki so se umaknili čez mejo in oddali orožje na dravskem mostu samo zato, da bi potem

ojačani šli nad sovražnika. Emigracija ni nastala iz strahopetnosti, ne iz polovičarstva. Nastala je iz čiste ideje služiti domovini. Preživeli borci so šli v svet, da postanejo tam glasniki tistih vrednot, ki so doma teptane. Naša politična emigracija je formalna in dejanska opozicija komunističnemu režimu. Iz tega sledi, da med političnimi emigranti in jugoslovanskim režimom ne more biti nobenih stikov. Vsak stik - razen v boju - bi pomenil nezvestobo"[36]

Do demokratičnih političnih sprememb v Jugoslaviji/Sloveniji so skeptični in nezaupljivi. "Kavčičevi aferi" so namenili kar precej prostora in se celo spuščali v medsebojna obtoževanja (R. Jurčec in B. Fink proti C. Žebotu). Kavčičeva prizadevanja za večjo liberalizacijo političnega sistema so ocenili z naslednjim zapisom: "Stane Kavčič je bil do kraja dognan in izoblikovan komunist, sposobnejši in zanesljivejši od tisočev drugih, sicer ne bi bil pripuščten na pozicije, katere je toliko let imel. Kar je delal, je delal v prepričanju, da je prav in najboljše po njegovi ideološki zavesti, po statutih Zveze komunistov in po dopolnilih k ustavi, ki določa(j!)o liberalizacijo in demokratizacijo in humanizacijo političnih postopkov in javnega življenja na sploh; ki zapovedujejo sprostitev in racionalizacijo gospodarstva zaradi njegove ozdravitve; ki dopuščajo večje uveljavljanje avtonomije, če ne celo suverenosti, republik naznotraj in v določenih oblikah zunanje politike. Če so ga 'pripadniki klasičnega separatizma' v emigraciji in doma imeli za nosivca svojih zamisli, je to bilo proti njegovi volji in prepričanju in je vsemu bil kvečjemu pasiven simbol, a je moral biti likvidiran celo zgolj zaradi tega... Kavčič in Kavčiči, ki jih bo še kaj, se demokratičnemu Slovencu, zlasti nezmaličenemu antikomunističnemu političnemu emigrantu, ne morejo smiliti, ker so pač žrtve tistega, kar so bili in čemur so na škodo slovenskega naroda služili, dokler jim je bilo dovoljeno..."[37]

Ob prevladujočem političnem razmišljanju pa občasno objavijo tudi kakšno literarno temo, ki naj bi razkrivala iluzije po kulturni avtonomiji Slovencev v Jugoslaviji (ob tem spet zaidajo v politiko, ko odklanjajo vsako obliko federacije ali konfederacije). Nekaj je tudi bolj informativnih novic o pomembnejših kulturnih dogodkih ali ob izidu kakšne knjige (zlasti, če je avtor kateri od somišljenikov Sija).

meddobje xii 4

entresiglo

MEDDOBJE = Entresiglo : splošnokulturna revija. -
1954- . - BA : SKA (od 1983 naprej samo še dve št.letno)

[Ocena v :Naša luč, 1978]

"Slovenska kulturna akcija (SKA) v Buenos Airesu izdaja že 16. leto (1978!) splošnokulturno revijo Meddobje; že to dejstvo samo je zrelostno spričevalo slovenskih ideoloških izseljencev po zadnji vojni.

Pregled kazala nam pokaže notranjo strukturo revije: uvodnik, poezija in proza, razprave, kritike in presoje, prevodi, sporočila, srečanja, pogledi, zapisi, kronika, umetniška priloga. Čeprav ni v vsaki številki vseh teh rubrik, nam vendarle že te razodeneje bogastvo dostopov do resnice in lepote. Prebiranje revije pa nas prepriča o visoki tako umetniški kot znanstveni ravni prispevkov. Le pristna ljubezen do slovenstva lahko še po več kot tridesetih letih bivanja v tujini ohranja v teh naših znanstvenikih tako močno zanimanje za slovenske probleme, kot ga srečujemo v Meddobju. V zadnjih petih številih sodeluje 22 avtorjev iz sledečih dežel: Argentina (9), Avstralija (1), Avstrija (3), Indija (1), Italija (1), Japonska (1), Kanada (1), ZDA (5). Paleta dežel je izredno pestra, škoda pa je, da ne sodeluje več avtorjev. Najbrž bo v prihodnosti glavni problem (poleg finančnega seveda) razširiti krog sodelavcev: rezerve so še ogromne, če pomislimo na kader slovenskih univerzitetnih profesorjev po svetovnih univerzah in na pisatelje na Koroškem in Primorskem. Škoda, da se je zaradi notranjih sporov v SKA umaknilo to in ono kvalitetno pero! Ravno pri ustanovi s tako visokimi cilji, kot je SKA, bi morala biti sleherna ozkost sama po sebi umevno premagljiva.

Kljub brez dvoma izrednim težavam, s katerimi se mora SKA spoprijemati pri izdajanju Meddobja, upamo in želimo, da gre pot v poživitev in novo rast revije."

Sodelavci revije so v večini avtorji iz zdomstva, občasno pa sodelujejo tudi zamejski pisci ter posamezni predvsem katoliški ustvarjalci iz Slovenije. V šestdesetih letih se reviji priključijo nekateri novi sodelavci iz vrst mlajše slovenske generacije (Lev Detela, Milena Merlak-Detela). Obdobje izhajanja revije Meddobje lahko razdelimo na več skupin:

1. Obdobje od 1954-1967, ko dajeta reviji poseben "pečat" pisatelja Z. Simčič in R. Jurčec. Prevladuje duh "posvečene" kulture, ki ima v ospredju slovenstvo, krščanstvo in svobodo. Tako so prvi sodelavci iz vrst že uveljavljenih predvojnih in medvojnih piscev, ki so emigrirali iz Slovenije (Anton Novačan, Tine Debeljak, Mirko Javornik, Vinko Beličič, Rafko Vodeb, Vladimir Kos, Karel Truhlar, Martin Jevnikar). V začetku šestdesetih let pride do prvih zapletov zaradi Jurčecove nepopustljive ideološke usmerjenosti, ki je izključevala vsako resnejšo misel na socialno in družbeno prenovo, na pluralizem slovenskega krščanstva, leposlovja, družboslovja in narodne misli. To je bil tudi glavni razlog, da so njegovi nasprotniki ustanovili svojo revijo Most, ki začne izhajati v Trstu, in pa odhod nekaterih sodelavcev (Vodeb, Truhlar, Janežič).
2. Obdobje od 1969-1979 je tesno povezano z novim urednikom Tinetom Debeljakom. Revija se odmakne od nekdanje ideološke ozkosti v večjo literarnost. V tem obdobju se vedno izraziteje uveljavlja moderni pristop pesnika Franceta Papeža, ki postane kasneje tudi njen glavni urednik. V reviji se vedno bolj pojavljajo aktualni, kritični spisi, ki zelo dinamizirajo zdomsko življenje (Jeločnik).
3. Obdobje po letu 1979, ki se začne z resno finančno krizo revije (2 leti sploh ne izhaja). V prispevkih začno prevladovati kritično-povezovalni vseslovenski koncepti, ki jih je revija ohranila vse do danes. Med sodelavci so zastopane vse generacije iz "vsega sveta" Slovencev. Za to novo obdobje je značilno tudi spremenjeno stališče do problematike v slovenski domovini (seveda je ostala še naprej izrazito krščanska), k sodelovanju pritegnejo Andreja Rota in Katico Cukjati.

Nedvomno je Meddobje osrednja kulturna revija v zdomstvu in nenadomestljiva škoda bi bila, če bi prenehala izhajati. Njeno osrednje poslanstvo je "reševati v književnosti in znanosti, v čustvu in misli krščanske vrednote (in) v času modernih razvrednotenj, kazati smer skozi sodobni kaos".[38]

GLAS

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Leto (año) XXXVII, 3 EL VOCERO DE LA ACCIÓN CULTURAL ESLOVENA

maj-junij (mayo-junio) 1990

GLAS SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE = El vocero de la acción cultural Eslovena. - 1954- . - BA : SKA

[Ocena - Naša luč, 1978 št.9]

"Glas je glasilo Slovenske kulturne akcije. Zato je razumljivo, da zapisuje kroniko dela te organizacije (pod naslovi: iz SKA, ustvarjalci SKA, kulturni večeri v Buenos Airesu) in napoveduje in ocenjuje nove knjige te založbe ter objavlja izpiske iz njih. Vendar je Glas le precej več, kot samo to. Vrsta rubrik iz nekaj zadnjih števil - bodisi da so prispevki izvirni, bodisi ponatisnjeni - kaže smer in bogastvo kotov, iz katerih resnico opazuje in zapisuje: uvodnik, pesmi, proza, iz novih knjig, obletnice, srečanja, razgledi, premišljanja, zaupanje, zaznanja, s praga domovine, na rob...

Kljub marsikateremu izvirnemu tako umetniškemu kot esejističnemu zapisu hoče Glas predvsem biti opazovalec in zapisovalec življenja, seveda predvsem kulturnega in to slovenskega. Kot tak opravlja pomembno vlogo in jo opravlja kvalitetno. Gotovo pa bi mu ne bilo v škodo več informacij iz kulturnega dogajanja doma - česar se pa gotovo urednik sam najbolj zaveda (pa seveda tudi teže razvozljanja tega problema).

Vsekakor kaže današnji slovenski trenutek tudi Glasu pot samo v eno smer: naprej in navzgor."

Najpomembnejši sodelavci Glasa SKA so: Ruda Jurčec, Lado Lenček, Tine Debeljak, France Papež, Nikolaj Jeločnik, Vladimir Kos (Pisma iz Tokija).

V precejšnji meri je Glas bil (in po zagotavljanju sodelavcev naj bi bil to tudi v bodoče) predvsem kulturno glasilo zdomcev. Edina resna "kriza" je nastopila leta 1969, ko so po skoraj petnajstih letih rednega izhajanja razpravljali o pravih SKA. Prva skupina (predvsem R. Jurčec) se je zavzemala za spremembo prvega člena ustanovnih pravil SKA iz leta 1954, ki govori o namenu in idejni usmerjenosti organizacije - SKA mora biti borbena protikomunistično usmerjena, ker je "organizacija slovenskih protikomunističnih kulturnih delavcev in podpornikov v zdomstvu, ki hočejo z ustvarjalnim in posredovalnim delom prispevati k obrambi in bogatenju duhovnih vrednot člo-

veka in narodne skupnosti ter se vključuje v boj za svobodo naroda." [Pravila 1969] Druga skupina, ki jo vodi dr. Tine Debeljak, ki je zaradi svoje literarne usmerjenosti bolj zmeren v politiki, pa predloži "širši" program, ki bi ne bil tako odklonilen. Njihov predlog je bil naslednji: "SKA je organizacija slovenskih zamejskih in zdomskih kulturnih delavcev, ki žele z ustvarjalnim in posredovalnim delom pomagati pri ustvarjanju in širjenju kulturnih vrednot, posebno slovenskih. Idejni temelj organizacije je naravni etični zakon, potrjen in izpopolnjen po krščanskem svetovnem nazoru". (Kar mimogrede, tako že samo po sebi izključuje komunizem!) [39] Spor je trajal kar precej časa in ker prva skupina ni zmagala, je enostavno zapustila organizacijo in začela izdajati svoje glasilo Sij slovenske svobode (kjer tudi na veliko razpravljajo o sporu in opravičujejo svoj izstop iz organizacije s tem, da so se v idejno-političnem delu v zamejstvu in zdomstvu začeli kazati pojavi, ki jih ni mogoče razlagati drugače, kot da so instrumentirani po režimskih središčih - ne povedo pa nič konkretnega!).

mladinska vez

LETO XXXII - št. 4

BUENOS AIRES

JUNIJ 1990

STOM SE ME

MLADINSKA VEZ : glasilo slovenske mladine. - 1957- . -

B.A. : Mladinska vez (10 št. letno)

Večina sodelavcev pripada mlajši generaciji zdomcev, vendar so nam njihovi priimki nekako poznani (gre namreč za otroke, kasneje tudi že vnuke vodilnih predstavnikov zdomskega kulturnega življenja). Ti otroci so se povečini šolali v Slovenskih šolskih tečajih, kjer je bil velik poudarek prav na učenju slovenščine. Vsi sodelujoči so že rojeni v Arg., med njimi pa se je že pojavilo nekaj obetajočih pesniških imen, ki obetajo, da slovenska beseda v pampi še ne bo izumrla (Vinko Rode, Andrej Rot). Ta generacija na emigrantski problem gleda s svojimi očmi, ki se bistveno razlikuje od prepričanja staršev (ki se bojijo tesnejših stikov z domovino, ki bi jim lahko "pokvarila" otroke).

V reviji prevladujejo vzgojno naravnani članki ter prispevki otrok, ki svoje vrstnike seznanjajo z dogajanjem v ožji družinski skupnosti.

duhovno življenje 1990

DECEMBER 1990

Stezice

DUHOVNO ŽIVLJENJE = La vida espiritual : Slovenski verski mesečnik. - 1933- . - BA : Konzorcij (12 št. letno - sprva menjuje podnaslove)

[Ocena - Naša luč, 1978 št.7]

"Duhovno življenje je začelo izhajati v Buenos Airesu pred 45 leti (1978). Ko so se po zadnji svetovni vojni naselili tam novi naseljenci, so oni prevzeli izdajanje te revije. Po svoji vsebinski plati je Duhovno življenje menda edinstvena v vsem slovenskem prostoru (osrednjem, zamejskem, zdomskem in izseljenskem), saj hoče ostati na eni strani verska, na drugi pa le širi meje zanimanja do skrajnih mej tega področja.

Revija obravnava značilno zdomska vprašanja Slovencev v Argentini, splošno slovenske probleme in sodobna svetovna vprašanja; na vseh treh področjih imajo prednost seveda versko-moralna in cerkvena vprašanja. Esezistični članki so prepleteni z leposlovjem in ilustrativnimi izrezki iz časopisov. Reviji je dodana otoška priloga Božje stezice. Ali gojijo izdajatelji željo, da bi bila revija osrednje versko glasilo vseh slovenskih izseljencev po svetu in v kakšnem številu je Duhovno življenje razširjeno po svetu, ne vemo. Za nove naseljence v Argentini je revija brez dvoma velikega pomena."

Splošna oznaka:

Prevladujejo članki verske vsebine. Nekaj je tudi literarnih prispevkov, ki pa so po večini vzgojno-moralno naravnani. Od leta 1951 naprej ima DŽ mladinsko prilogo Božje stezice. Revija je vestno urejevana in objavlja tudi precej slikovnega gradiva (deloma so to ilustracije, nekaj portretov vodilnih

predstavnikov cerkvenega življenja iz Slovenije in zdomstva, fotografije slovenskih mest in romarskih cerkva). Glavni sodelavci revije so: Vinko Brumen, Filip Žakelj, Janez Hladnik, Božidar Fink.

KATOLIŠKI MISIJONI

LAS MISIONES CATOLICAS

1-2 JANUAR-FEBRUAR 1985 ENERO-FEBRERO 1-2

KATOLIŠKI MISIJONI = Las misiones católicas : Slovenski misijonski mesečnik. - 1948-1987. - BA : Slov.lazaristi

[Ocena - Naša luč, 1978 št.9]

"Katoliški misijoni so splošen misijonski mesečnik, glasilo papeških misijonskih družb, slovenskih misijonarjev, Slovenske misijonske zveze - tako stoji v njih zapisano. Izdaja jih Baragovo misijonišče v Argentini. Tehnično so Katoliški misijoni skromen list - besedilo in nekaj fotografij iz misijonov - po vsebini so pa solidno in zanimivo glasilo slovenske misijonske akcije. Ne izgubljajo se v teoriji, ampak prinašajo konkretna poročila slovenskih misijonark in misijonarjev s terena. V galeriji toliko mednarodnih misijonskih revij, ki delajo z vrsto razkošnih fotografij in mnogim teoretiziranjem vtis propagande za nabiranje denarja, je to skromno misijonsko glasilo prijetna izjema. Katoliški misijoni so izhajali pred vojno in med njo v Ljubljani. Po vojni so se preselili v tujino. Ta odločitev se je izkazala za pravilno, saj je bilo možno v tujini povezovati slovenske misijonarje med seboj in s slovenskim zaledjem že vse od prvega dne, kar bi v matični Sloveniji še vrsto let ne bilo možno. Prav to povezovanje je bilo in je za obe plati, za misijonarje in zaledje, življenjskega pomena: prvi čutijo ob svojem težkem delu zaslombo, drugi pa imajo možnost s svojim zanimanjem za misijone in s svojimi prispevki širiti svojo versko zavest in velikodušnost. Prav bi bilo, ko bi Katoliški misijoni prihajali v vsako slovensko hišo v tujini. Zanimivo je, da ni danes v Sloveniji podobnega glasila. Katoliški misijoni pa bi vanjo, vsaj množično, gotovo ne smeli."

Gornja ocena zajema samo izdajanje do leta 1978. Čeprav se tudi v nadaljnjih letih po vsebinski plati revija ni nič spremenila, je bil dvom o razširjenosti v Sloveniji povsem ovržen leta 1988, ko so Katoliški misijoni ponovno začeli izhajati v domovini (čeprav pod novim naslovom Misijonska obzorja).

oznanilo

Leto XX. Prva predpocetna nedelja, 11. februarja 1968 št. 11

OZNANILO : Suplemento de la revista "La Vida Espiritual - Duhovno življenje". - 1949- . - BA : Slov. dušno pastirstvo

[Ocena - Naša luč, 1978]

"31. julija 1949 je izšla prva št. Od tedaj pa do konca julija 1989 je izšlo 2080 števil. [Vsaka št. ima naklado 2000 izv.] Oznanilo pošiljajo vsem slov. družinam in tudi posameznikom, ki ne živijo v družinah. Po pošti pošljejo okoli 500 izv. ; okrog 1500 pa po raznašalcih.

Oznanilo je začel izdajati msgr. Anton Orehar. Prva tri leta so ga urejevali msgr. Orehar, Lado Lenček in Lovro Jan. Nato ga je 7 let urejal Jože Jurak. Od leta 1960 pa do danes ga ureja delegat dr. Alojzij Starc. Upravo pa je dolga leta vodila Zdenka Gornik.

List prinaša uvodnik, ki se nanaša na cerkveno leto, na važnejše dogodke v naši skupnosti, v Cerkvi in na aktualna vprašanja. Poleg nedeljskega evangelija je vedno še kratka misel. Kratke novice nas seznanjajo z življenjem Cerkve v Sloveniji, v Argentini in po svetu. Nadalje prinašajo napovedi slov. maš po naših središčih in vseh prireditvah raznih organizacij in ustanov v osrednji Slovenski hiši in po krajevnih domovih. Prav tako obveščajo o krstih, porokah in smrtih."

O P O M B E [5]

- [1] Zvestoba svobodi, resnici in pravici. (Sv.Sl.1948 št.1 str.1/2)
- [2] Koga se bojite? (Sv.Sl.1/1948 št.7 str.1)
- [3] Poglavje o izdajalcih./L.Puš (Sv.Sl. 32/1979 št.19-21 vedno na prvi strani)
- [4] Pretežka dediščina./Gregor Batagelj (Sv.Sl.43/1990 št.8 str.1)
- [4a] Slovenska narodna sprava./Jure Vombergar (Sv.Sl.43/1990 št.27 str.1)
- [5] Obstoj politične emigracije ni izgubil pomembnosti./Jure Vombergar (Sv.Sl.43/1990 št.43 str.1/2)
- [6] Dr. Tine Debeljak, ki je že med vojno urejal kulturno rubriko v dnevniku Slovenec, je to svoje delo nadaljeval tudi v zdomstvu - vse do svoje smrti 1989.leta. Žal njegovega naslednika še niso našli.
- [7] Domobranska prisega etično in pravno./B.Fink (Vestnik 11/1960 št.10 str.209-15)
- [8] Društvene novice. (Vestnik 16/1965 št.3/4 str.93-6)
- [9] Nekatere pomembnejše dokumente tudi objavljajo - npr. seznam oficirjev Slovenske narodne vojske iz Bitenčeve zapuščine ; iz Krekovega in Rupnikovega arhiva.
- [10] Karapandić - Kočevje-Tito's bloodiest crime ; Vetrinjska tragedija ; Mauser - Ljudje pod bičem itd.
- [11] Kaj pričakujemo od naših umetnikov? (Vestnik 3/1954 št.8 str.1)
- [12] Pismo./ Milan Zajc - Cleveland. (Tabor 1975 št.7/8 str.182)
- [13] To smo mi./Stane Pleško (Tabor 1988 št.1/2 str.4)
- [14] Poglejmo si v oči./Stane Pleško (Tabor 1989 št.7/8 str.181)
- [15] Za slovenstvo gre./Marko Kremžar (Tabor 1984 št.11/12 str.162-64)
- [16] Bog-Narod-Domovina. Uvodnik.(Tabor 1964 št.1/2 str.1-4)
- [17] Gradimo slovensko prihodnost./Marijan Loboda (Tabor 1975 št.7/8 str.175-77)
- [18] Mnenja in vrenja. (Tabor 1964 št.5 str.84)
- [19] Tabor 1987 št.9/10 str.210-13
- [20] Zakaj?/Hrabroslov (Dr.pr. 1950 št.29 str.2)
- [21] Npr.Novi Jugoslovanski zakon o socialnem zavarovanju. (Dr.pr.1950 št.40 str.2-3)
Delavski sveti v Titovi Jugoslaviji.(Dr.pr.1951 št.50 str.5-6)
Oba sestavka je napisal R.Smescu.

- [22] V novo leto - v nove napore./Milan Majnik (Dr.pr.1951 št.41 str.7)
- [23] In večna luč naj jim sveti!/F.Žužek (Dr.pr.1951 št.51 str.1)
- [24] Kar dve sta bili posvečeni J.E Kreku ; dve papeškim okrožnicam.
- [25] Sredotežne in sredobežne sile v slovenski emigraciji./ R.Smersu (Dr.pr - str.23)
- [26] Da si bomo na jasnem. (Smer.. 1965 št.10 str.1)
- [27] V novo desetletje politične emigracije.(Smer..1965 št.4 str.5-8)
- [28] Vloga slovenskega begunstva./Franc Jeza (Smer..1970 št.35 str.1)
- [29] Suverena slovenska država - edina rešitev. (Smer.. 1973 št.46 str.7)
- [30] Misli k slovenski narodni spravi. (Smer 1968 št.29 str.8-9)
- [31] Dolžnost zdomske Slovenije./ Tine Duh (Smer..1984 št.100 str.3)
- [32] Naša luč 1978 št.9 ovojnica.
- [33] [Uvodnik] (Sij... 1969 št.1 str.4)
- [34] Slovenska suverenost in jugoslovanski okvir./Božidar Fink (Sij 1970 št.18 str.1)
- [35] Ob tridesetletnici slovenskega domobranstva./B.Fink (Sij 1973 št.15 str.1-2)
- [36] Zvestoba. /Andrej Fink (Sij 1976 št.6 str.3)
- [37] Zlom Staneta Kavčiča - začetek Titove Jugo-restalinizacije v Sloveniji. (Sij 1972 št.20 str.2-3)
- [38] Osemnajst letnikov slovenske zdomske kulturne revije Meddobje./L.Detela (Celovski zvon 1984 št.2 str.122-25)
- [39] Glas SKA 1969 št.5 str.2

III. 2. 2. Amerika

FOR
Freedom
AND
Justice

AMERIŠKA DOMOVINA

AMERICAN HOME

AMERICAN IN SPIRIT
FOREIGN IN LANGUAGE ONLY

SLOVENIAN
MORNING NEWSPAPER

No. 48

AMERIŠKA DOMOVINA (USPS 024100) Tuesday, July 5, 1988

VOL. XC

Doma in po svetu ————— Iz Clevelanda in okolice

AMERIŠKA DOMOVINA = American Home. - 1919- . -
Cleveland : James V. Debevec (nekoč dnevnik, sedaj samo še
tednik)

[Ocena - Naša luč, 1978]

"Ameriška domovina izhaja že 79. leto (1978). Je politično informativno glasilo slovenskih katoličanov v ZDA. Urejevana je v duhu severnoameriške demokracije, zato ima posluh za kršenje človekovih pravic po svetu, predvsem še v matični Sloveniji, saj je namenjena Slovencem: za koga naj bi se Slovenec sploh zanimal, če nima srca za svoj narod? Časopis objavlja na štirih straneh velikega formata mednarodne politične novice, aktualne uvodnike, novice in komentarje iz treh Slovenij: matične, zamejske in izseljenske (pri tej zadnji je poudarek seveda na Sloveniji v ZDA in Kanadi), povest, male oglase in razne zanimivosti.

Brez dvoma ima časopis važno vlogo med slovenskimi izseljenci v ZDA in Kanadi, ki jo tudi z uspehom igra. Da bi postal morebiti osrednje glasilo vseh slovenskih izseljencev po svetu, to najbrž ne prihaja v poštev: Tudi ko bi imel dovolj močno denarno osnovo in dovolj osebja, bi že zato, ker izhaja kot dnevnik, praktično ne mogel biti vez med veliko slovensko družino. Ko mislimo, koliko dobrega je Ameriška domovina storila med našimi izseljenci v ZDA in Kanadi v preteklih skoraj osemdesetih letih - saj je bila za mnoge naše rojake edina opora v tujini - ji še za naprej želimo krepkega življenja. Posebno naj odigra vlogo svobodne politične tribune! Marsikakšen naš rojak bo našel v tem časopisu spodbudo za posege na vplivnih mestih v ZDA v prid matični domovini."

Splošna oznaka:

1. Polemični uvodniki o stanju v Jugoslaviji in v svetu.

2. Poročila o delovanju različnih društev (političnih, zborovski nastopi, obiski slov.kulturnih društev in skupin).
3. Vloga in pomen Cerkve med ameriškimi Slovenci (romanja, verske prireditve, spominski članki o pokojnih duhovnikih)
4. Nekrologi ob smrti - osmrtnice.
5. Ponatisi polemičnih člankov iz drugih emigrantskih publikacij (Slovenske države, Svobodne Slovenije, Katoliškega glasa).
6. Nekaj časa tedenska priloga Kanadska domovina ; ob petkih, ko ima AD večjo naklado (3000 izv.), je pol časopisa v angleščini - American Home.
7. Naslovi stalnih rubrik: Doma in po svetu ; Iz Clevelanda in okolice ; Koledar društvenih prireditev ; Drobtinice sladke in žoltave ; Kuharski recepti.

Časopis je že v medvojnem obdobju izstopal s svojo protikomunistično usmeritvijo in se zavzemal za obnovitev monarhije v Jugoslaviji. Pogosto se je zapletal v spore z levičarsko Enakopravnostjo (oba časopisa sta imela svoje urade na znani ulici St. Clair v Clevelandu, kjer je bilo največ slovenskih lokalov). Prav presenetljivo je, kako zelo so se spori in ločevanje "duhov" iz Slovenije prenašali med ameriške Slovence (tudi vloga pisatelja Louisa Adamiča in Etbina Kristana). To svojo idejno usmeritev je Ameriška domovina še dodatno podkrepila s prihodom več tisoč političnih emigrantov. Prav prihod novih priseljencev je na nek način podaljšal tudi izhajanje AD, ki je že zašla v krizo, ker je imela premalo bralcev, ki bi še lahko brali v slovenščini (že druga generacija izseljencev slovenščine skoraj ni več obvladala, zato je vse več člankov v angleščini). Emigranti, ki so prišli v ZDA, so bili povsod mladi, aktivni, mnogi z višjo in visoko izobrazbo, skoraj brez izjeme verni. Čeprav so bili sprva skoraj brez premoženja, so te začetne težave hitro premagali (učenje jezikov, dodatno izobraževanje) in se enakovredno vključili tudi v društveno življenje. Vse je družila predvsem - predanost slovenstvu in sovraštvo do povojnega komunističnega režima v Jugoslaviji/Sloveniji.

Ker je Ameriška domovina od vsega začetka ustrezala interesom politično zelo zavedne in ideološko precej enotne povojne politične emigracije, le-ti niso ustanovili lastnega časopisa (bistveno drugače je bilo v Argentini!).

Podrobnejša analiza člankov v AD po letu 1945 nam pokaže, da so že takoj zavzeli pozitivno stališče do beguncev, ki so še živeli po begunskih taboriščih (svoje prispeva tudi splošno protikomunistično razpoloženje v Ameriki - Trumanova politi-

ka). Zato je v tem času njihova glavna naloga, vzbuditi zanimanje in sočutje do teh beguncev, ki so zaradi komunizma zapustili svoje domove in se podali na to negotovo pot begunstva. Zasledimo številna poročila o življenju v taboriščih. Predvsem pa jih "boli" politika ameriških vselitvenih komisij, ki po taboriščih "izbirajo primerne begunce". Tako ž grenkobo ugotavljajo, da bo po taboriščih ostalo precej takih, "ki nikamor ne morejo - radi starosti, bolezni, pohabljenosti ali česa drugega takega. Taki z veliko žalostjo in težo v srcu gledajo v bodočnost. Ginljivo je brati, ko poročajo pisma, kako so odhajajoči begunci predlagali oblastem, da bi smele razne skupine vzeti s seboj čez morje po enega ali več takih, ki si sami ne morejo pomagati. Tiste skupine bi se obvezale, da bodo skupno skrbele za življenje tistega ali tistih, ki bi jih na ta način 'adoptirale' in vzele s seboj.. Zelo vam privoščijo, da se lahko umaknete iz te begunske mrzlobe. Ne zavidajo vam zdravja in moči, ki vas bo pritegnila onkraj morja k novemu delu, novemu zaslužku in novemu življenju, toda boli jih, zelo jih boli, da njim samim to ni dano. Komisije, ki nabirajo med nami novih naseljencev za svoje dežele, te siromake komaj iz kotička enega očesa površno pogledajo, pa gredo mimo njih... Vi, ki boste z božjo pomočjo kmalu takorekoč na svojem, vi, vsaj vi - jih ne pozabite! Prve groše, ki jih boste mogli v tujem svetu položiti na stran, položite jih na stran za te, ki bi tako srčno radi z vami ali vsaj za vami, pa ne morejo in ne smejo..." [1]

Ob poročanjih iz Jugoslavije oz., kar je bilo kakorkoli povezano z njo, niso nikoli skrivali svojega neprijaznega stališča. Pri obravnavi trenutnega političnega položaja v Jugoslaviji so izbirali predvsem tista poročila, ki so imela negativni predznak, pozitivne pa so izpuščali. Zlasti se jim zdi smešen izraz "ljudska lastnina in enakost, ki je v Titovini taka, da se ji jokajo krave... Ljudstvo nima nobene besede. 'Ljudske' so zadruge, kadar je treba oddajati; ko pa pride blago, tedaj si ga razdelijo med seboj partijci, ki so pri koritu. Taki ljudje si lahko marsikaj privoščijo in uporabljajo, kar je navadnemu zemljanu prepovedano. Mnogi se šopirijo v udobnih, zaplenjenih stanovanjih, medtem ko se izgnanci potikajo po mračnih beznicah in prodajajo še tisto, kar so skrivoma odnesli, da od lakote ne poginejo. Titov dvor je tako elegantno opremljen, da prekaša razkošje prejšnjih vladarjev. Občutna je razlika med plačami; delavci se obupno grabijo za glavo ob zavesti, kako grozovito so jih 'nasamarili'." [2]

Celo veliko pripravljenost ljudi za obnovo porušene domovine enostavno prezrejo kot nepomembno. Podobno stališče zavzamejo do spora med Stalinom in Titom, čeprav je takrat uradno prišlo do kratkotrajnega zbližanja med Jugoslavijo in ZDA.

Po letu 1950, ko je doseljivanje "novih moči" skoraj usahnilo, so v časopisu prevladovala predvsem vsakdanje novice kratkotrajne vrednosti (poročila o društvenih prireditvah, osebne novice in oglasi). Izjemo predstavljajo le "uvodniki", ki jih povečini pišejo glavni ali odgovorni uredniki (James V. Debevc, Ludovik Puš, Vinko Lipovec, Rudolph M. Sushel), s katerimi si prizadevajo še naprej soustvarjati emigrantsko politiko do Jugoslavije. V tem obdobju si AD prizadeva postati nekak osrednji politični list za vso SPE, vendar je njen vpliv omejen le na ZDA in Kanado. V petdesetih letih se v AD pojavijo razne priloge, ki so namenjene predvsem določenim predelom (Kanadska domovina, Novine, Obzor). Izoblikuje se tudi nekaj stalnih rubrik, kot:

- Besede iz naroda (dogajanje v Clevelandu - lokalne novice)
- Slovenska Koroška (predvsem poročila iz zamejstva)
- različni podlistki (J.Mal-Zg.slov.naroda)
- imenik raznih društev
- novi grobovi in otroški kotichek + vsaj ena stran reklam (komercialni vzrok)

AD je sproti poročala o najpomembnejših dogodkih v Jugoslaviji. Sredi petdesetih let poročajo o "zanimivem" procesu proti Djilasu in Dedijerju, ki je močno odmeval tudi v ZDA (oba poznana preko svojih knjig in preko osebnih znanstev), vendar predvidevajo, da "kake spremembe v Jugoslaviji sami ne bosta povzročila. Djilas sam je dejal, da bo treba še deset ali več let, predno bo Jugoslavija demokratična država". V istem članku avtor tudi opozori na namigovanje, da v Beogradu v bodoče ne računajo več na naklonjenost Amerike (ki se je vsa leta, odkar je podpirala Tita, izgovarjala na voljo demokratičnih množic Jugoslavije!). [3]

Zaradi izrednega obsega ohranjenih števil AD, ki je bila vse do srede sedemdesetih let dnevnik, je zelo težko izločiti najpomembnejše prispevke. Zato naj bo naslednji članek predvsem primer, kako se da iz govora nekega državnika (če ga obravnavas z določenim političnim namenom) narediti odmeven medijski dogodek. V obravnavo vzamejo Titov govor iz konca leta 1955, v katerem ta opozori na nekatere napake pri trošenju. "'Sredstva, predvidena za kapitalno izgradnjo velikih objektov, smo trošili razsipno za razne neproduktivne namene, tako da so šle milijarde ne v težko industrijo, marveč za razne luksuzne gradnje in razne druge krajevne potrebe in tako smo zavirali izgradnjo velikih objektov.' Lahko bi še dodal, da so

v kmetu ubili voljo za delo, tako, da so kmetijski pridelki stalno pod predvojno višino, medtem ko se je število prebivalstva povečalo in bi rabilo vedno več hrane, za katero mora kmetijska Jugoslavija prosjačiti v tujini. Najbrž se na to ni spomnil, toda vsekakor ne bi škodilo, ako bi Tito tudi sam s primerom pokazal, kako se je treba boriti proti luksuzu. Skoro istočasno z navedenimi.. izjavami (proti luksuzu) so namreč objavili, da bo letos (Tito) zopet odšel na božično križarjenje z jahto 'Galeb'. Za to ne sme manjkati in tudi ne manjka denarja. Kaj investicije in objekti! Sicer pa: koliko bi se prihranilo, če bi hranili samo nekateri, naj raje štedijo tisti, ki jih je več, si očitno mislijo jugoslovanski oblastniki. Narod bo torej še naprej s skrbjo gledal na bodočnost, za katero ne ve, ali bo v njej imel dovolj obleke, kruha in toplo sobo".[4]

V člankih večkrat svarijo ZDA, ki že od leta 1943 naprej podpirajo Tita in Jugoslavijo, naj ne zaupajo komunistom, ker jih ne poznajo. Svoje bralce seznanjajo s tragikomično situacijo, ki je nastala zaradi gospodarske podpore Zahoda Jugoslaviji. "Tako je pravzaprav ameriška pomoč, gospodarska in vojaška, omogočila in pripravila tla ponovnemu sporazumu med Beogradom in Moskvo, namesto da bi oslabil enotnost komunističnega sveta, kar so od nje pričakovali njeni zagovorniki. Amerika je s podpiranjem Tita v moralnem in političnem pogledu utrpela precejšnjo škodo. Prva demokratska sila je podpirala komunistično diktaturo in jo pomagala obnoviti. S podporo Titu je hotela graditi varnost Zahoda, pa v resnici podpirala cilje mednarodnega komunizma."[5]

Ob pregledovanju "opravljenega dela" poudarijo svojo vlogo pri ohranjanju slovenstva in njegove narodne zavesti ter pri privajanju na nove razmere. "Odločna in jasna beseda je bila potrebna zlasti tekom druge svetovne vojne in po njej, ko je.. zavladal komunizem (v Sloveniji), ki..je skušal pod krinko 'Narodno Osvobodilne Borbe' potegniti za seboj tudi rojake in rojakinje v naši deželi. V onih letih je padla marsikatera ostra beseda..Ameriška domovina je morala v kritiki po drugi svetovni vojni ponovno pisati o vprašanjih, ki bi se jih lahko izognila, če bi bila slovenska domovina svobodna, demokratična dežela. Ker Slovenci doma ne morejo govoriti svobodno, je morala spregovoriti Ameriška domovina, edini slovenski demokratični dnevnik v svobodnem svetu (ki je)odprta vsem poštenim in demokratskim Slovencem, ki znajo in hočejo pisati dostojno in ki so toliko uvidevni, da razpravljajo o vprašanjih ne pa o ljudeh...Ameriška domovina hoče vezati slovenske ljudi v novih domovinah z rodno slovensko domovino in njenim življenjem, vezati slovenske ljudi v tujini tudi med seboj in jim pomagati pri vživljanju v nove razmere."[6]

Sredi osemdesetih let opazimo pri AD močan vpliv novega urednika M. Susla, ki je po svoji izobrazbi zgodovinar. Tako postaja AD časopis, ki kljub stalnemu protikomunističnemu razpoloženju vendarle pozitivno oceni začetek demokratičnih sprememb v Sloveniji (tudi direktni osebni stiki posameznikov in obiski v domovini). AD je o tem obširno poročala in komentirala. Vse bolj se poudarja tudi zahteva po samostojni slovenski državi.

Načeloma so pripravljeni na spravo, ki pa jo pogojujejo s priznanjem storjenih napak s strani KP. Končni cilj vsem zdomcem mora biti poraz sovraštva in zmaga bratske ljubezni. Vendar pa "slovenski politični izseljenec ne mara milosti in usmiljenja od strani partijskih veljakov in vladnih mogočnejšev, on z visokim čelom odklanja vsako odpuščanje za grehe, ki so mu jih oni naprtili in jih sam nikoli ni naredil: Hoče samo, da zmaga resnica in pravica. Ko se bo to zgodilo, bo čas za narodno spravo. Takrat bosta stala politični izseljenec ali njegov potomec in tedanji oblastnik v domovini ramo ob rami kot popolnoma enakopravna člana naroda, ne kot zmagovalec in premaganec, zavrgla sovraštvo in se zedinila na sodelovanje v bratski ljubezni za dobro naroda in domovine." [7]

Tako kot so zapadali v različne polemike stari izseljenci, se "zgodovina zopet ponovi" pri mlajši generaciji. Razhajanja se kažejo predvsem pri razumevanju političnih razmer v Jugoslaviji. Starejši ji zaradi svojih neprijetnih izkušenj nikakor niso pripravljeni zaupati ali celo pristati na medsebojno sodelovanje. Vse do pred nekaj let niso hoteli niti pomisliti na obisk domovine. Zato je zanje liberalna politika sedanjega urednika - Rudolpha M. Susla (slovenskega dela AD) tako težko razumljiva - osebni napadi nanj - na katere tudi primerno odgovori, kar v samem časopisu. Eden od teh je bil tudi nekdanji urednik AD Vinko Lipovec, ki mu Suselj odgovori kar v imenu "večine" - "...Domala vsi ameriški Slovenci in Slovenke v današnjih razmerah z veseljem sprejemamo demokratizacijo Slovenije in njeno postopno uveljavljanje kot samostojno, suvereno državo. Ti rojaki in rojakinje nimajo do te nove Slovenije in njenega naroda nobenih zahtev, najmanj pa želijo nadaljevati stare spore. Od Slovenije niti nič ne želijo, razen da bo svobodna in demokratična, da bo gospodarsko razvita in njen narod zadovoljen s svojim življenjem. To je vse. Želijo samo pomagati, nič zahtevati. Razen, seveda, če je zahteva po demokratičnosti in svobodi res 'zahteva'..Bolj odprti smo tu in v Sloveniji." [8]

III. 2. 2. Kanada

SLOVENSKA DRŽAVA = For a Free Slovenia. - 1950- . -
Chicago (nato Toronto) : Slovenian National Federation of
Canada (Mesečnik)

Stalne rubrike: Uvodni aktualni članki različnih avtorjev (Rudolf Čuješ, Bogdan C. Novak, Mirko Javornik, Ciril Žebot, Franc Jeza, Vladimir Mauko, Mirko Geratič) ; To in ono ; Iz slovenskega tiska ; Iz zaslužnjene Slovenije ; Razgledi po svetu ; Fotografije slovenskih mest in vasi ; Priložnostni članki ob obletnicah Ehrliča, Korošca in Rožmana ; Nekrologi ob smrti vidnih predstavnikov SPE.

[Ocena v Naši luči - 1978 št.5]

"Slovensko državo izdaja Slovensko državno gibanje v Kanadi že 29. leto (1978). Gre za slovenski politični mesečnik s komentarji o slovenski zgodovini, posebno polpretekli, pa o slovenski sedanjosti in prihodnosti. Te je do pred nedavnim redno pisal prof. dr. Ciril Žebot. Objavil jih je v dveh knjigah z naslovom 'Slovenija - včeraj, danes in jutri'. Prvo od obeh so doma prepovedali, vendar je šla večina naklade prav tja. Zadnji čas pa piše te komentarje publicist Franc Jeza iz Trsta. Poleg komentarjev prinaša list kratke novice iz treh slovenskih krogov: matičnega, zamejskega in izseljenskega v Kanadi. Poleg samo po sebi umevnega demokratičnega pisanja časopisa je, kot že naslov pove, bistveno zanj zavzemanje za samostojno slovensko državo. Kot informativno glasilo je Slovenska država gotovo največjega pomena za Slovence v Kanadi, kot zagovornica samostojne slovenske države ima pa bralce po vsem svetu. Kot alternativa k programu najvišjega slovenskega političnega

predstavništva v izseljenstvu, Narodnega odbora za Slovenijo, ki zagovarja Slovenijo kot enakopravno enoto v Jugoslaviji, ima Slovenska država brez dvoma svojo zanimivo vlogo."

Časopis SD izdaja Nacionalna federacija Slovencev v Kanadi (ki povezuje predvsem pripadnike medvojne skupine "stražarjev" - Žebot, Čuješ, Mauko). V časopisu prevladuje kritično stališče do vseh, ki kakorkoli ovirajo nastajanje samostojne slovenske države - ob tem pa so kritični tudi do medvojnih dogodkov, ker se ni nobena od meščanskih strank zavzela za program enotne, samostojne Slovenije. Ker, če bi do tega prišlo že leta 1941, potem se OF verjetno sploh ne bi ustanovila, ker ne bi imela smisla. Tako bi tudi KP zaradi svojega poudarjenega internacionalizma ostala osamljena. Največja napaka, ki se je strankam še kako maščevala - je bilo njihovo taktiziranje. "Tako so politiki dopustili, da jih je partija prehitela in postavila v program OF zahtevo po 'slovenski državi', čeprav samo federalni, v okviru komunistične federativne Jugoslavije..Šele prve dni maja (1945) je prišel NO na dan z enako zahtevo, ki pa je bila v bistvu le kopija komunistične, in to v okviru monarhistične Jugoslavije, ki je ni bilo nikjer več in je tudi nihče ni priznaval."[9]

Nadaljevanje te "medvojne tematike" je tudi opravičevanje sodelovanja z okupatorjem in domobranska prisega, kajti "ko sovražnik zasede deželo, gre življenje naprej.. Mednarodne pogodbe se podrobno pečajo z dolžnostmi in pravicami okupatorja. Te določajo, da mora okupator pustiti v vseh službah tudi najvišje uradnike prejšnje uprave. Okupator sme zahtevati od uradništva in policije lojalnost, korektnost, ne pa zvestobe. V tem smislu okupator sestavi prisego, ki se ji ni mogoče izogniti. Samo to, kar je predvideno in določeno v teh mednarodnih pogodbah, se je dogajalo v Sloveniji. V to področje spada tudi prisega domobrancev, ki je določala borbo proti komunističnemu terorizmu na slovenskih tleh."[10]

Z ostalimi periodičnimi publikacijami so si najbolj sorodni v "odklonilnem stališču do komunizma". Pri tem so nekoliko "togi" in svoje bralce svarijo celo pred nevarnostjo, ki jim grozi s strani literature. "Listi, ki zagovarjajo titoizem, ki prikazujejo razmere v Titovini v lažni luči, ki prinašajo uvodnike in 'zgodovinske' prispevke od Seliškarja in drugih komunističnih piscev, ne smejo imeti prostora v zavedni slovenski hiši.. Sleherni slovenski časopis, tudi kulturni, gospodarski, leposlovní itd. mora biti glasnik zatiranega slovenskega naroda v domovini, ki se sam ne more braniti! Kdor to svojo nalogo zanemari, ni vreden imena Slovenec, in časopis, ki si ne upa braniti trpečih bratov in sester v domovini in

molči k vsemu temu, kar se danes pod trinoško peto komunizma dogaja doma, ni vreden, da izhaja in ne zasluži podpore!"[11] Največji prispevek SD pa je brez dvoma v utemeljevanju samobitnosti slovenskega naroda in njegovi pravici, da si sam izbira svojo nadaljnjo pot in se organizira po svoje, kot drugim narodom enakopraven subjekt. "Končni cilj vsem Slovencem mora biti lastna država, ki bo zagotovila vse tiste politične, gospodarske in kulturne pravice, za katere se je naš narod boril že tisoč let."[12]

V sedemdesetih letih je glavni ideolog časopisa C.Žebot podrobno analiziral dogajanja v Jugoslaviji, kjer gre razvoj v smeri naraščajočega pritiska za uveljavitev izvirne suverenosti republik (zlasti v Sloveniji in Hrvaški). Zato ta razvoj narekuje tudi Slovencem v svetu, da podprejo ta slovenska prizadevanja po demokratičnih spremembah. V tem času se tudi nekoliko "omili" njihov stil pisanja. Ne le, da skoraj ne najdemo protijugoslovanskih člankov, začutimo celo nekakšno možnost medsebojnega sodelovanja. Ob ekonomskih in političnih analizah stanja v Jugoslaviji se razvijeta dve zelo zanimivi napovedi - ali bo v Jugoslaviji prišlo do nasilnega totalitarizma in fizičnega obračuna med jugoslovanskimi narodi in narodnostmi ; ali pa bo jugoslovanska država mirno razpadla. [13]

Tudi ideja sprave jim ni nepoznana, vendar jo pogojujejo z resničnimi demokratičnimi spremembami v Sloveniji, ki naj odpravijo predvsem:

- enopartijski sistem s skorumpirano birokracijo,
- tajno policijo z armado vohunov, ovaduhov in agentov,
- ustrahovanje v ječah in političnih koncentracijskih taboriščih, cenzuro govorjenja in tiskane besede,
- favoriziranja partijcev v službah in upoštevanja kristjanov kot drugorazrednih državljanov,
- enostransko ateistično indoktrinacijo marksističnega nauka v šolah, brez enake pravice inkulciranja(!) judovsko-krščanske filozofije,...
- in če bodo v okoliščinah in pod takimi pogoji izvedli resnične demokratske in proste volitve, in bi bili pod takimi pogoji od slovenskega naroda izvoljeni, POTEM BOMO TUDI MI Z NJIMI SODELOVALI...[14]

BOŽJA BESEDA

BOŽJA BESEDA = The Word of God : Slovenian religious
monthly. - 1949- . - Toronto : Slovenski misijonarji
(Mesečnik)

[Ocena v Naši luči 1978 št.5 ovoj]

"Tudi Božja beseda izhaja letos že 29. leto (1978). Je to verski mesečnik, ki ga izdajajo slovenski lazaristi v Torontu. Glavni namen je povezovanje slovenskih vernikov v Kanadi, saj so lazaristi njihovi dušni pastirji. Največ prostora v reviji zavzemajo verske in cerkvene novice, predvsem iz slovenskega sveta, večkrat razširjene v prave članke.

Versko vzgojnih sestavkov je malo. Tudi oblikovno je revija skromna. Vendar naredi v celoti lep, resen vtis, in svojo nalogo s pridom vrši."

Splošna oznaka:

1. Članki verske vsebine (družina, zakon, vzgoja)
2. Članki o posameznih škofih (Rožman, obiski slovenskih škofov v Kanadi).
3. Pesmi in krajši prozni prispevki verske vsebine (K.Mauser, M.Jakopič).

O P O M B E [6]

- [1] Naši "špitalarji". (AD 1949 št.42 str.2)
- [2] Odmevi iz Jugoslavije. (AD 1949 št.157 str.2)
- [3] Beograd se jezi na Zahod. (AD 1955 št.7 str.2)
- [4] Deset let šušmarjenja. (Po Tržaški Demokraciji) AD 1955 št.243 str.2
- [5] Kako je Tito varal Ameriko. (AD 1956 št.140 str.2)
- [6] V skladu z razmerami in v duhu časa. (AD 1957 št.249 str.2)
- [7] Nič usmiljenosti! Nič opravičevanja! Samo Resnico! /Ludovik Puš (AD 90/1988 št.11 str.2,4)
- [8] Potrebna je tudi resnica./R.M.Susel (AD 93/1991 št.13 str.3)
- [9] SD 1978 št.3 str.1.
- [10] Slavnostni govor P.Urbanca. (SD 1989 št.8 str.5)
- [11] Da smo si na jasnem./M.Geratič(?) (SD 1954 št.1 str.3)
- [12] Tridesetletnica "Slovenske države". (SD 1979 št.7 str.1)
- [13] Sl.drž. 1975 št.1 - 4/5
- [14] Odpustiti - pozabiti - sodelovati! (SD 1987 št.11 str.4)

III. 2. 3. Avstralija

THOUGHTS
LETO-YEAR 39

DECEMBER
1990

misli

MISLI : informativni mesečnik za versko in kulturno življenje Slovencev v Avstraliji = Thoughts. - 1952- . - Kew, Vic. : Slovenski frančiškani v Avstraliji (Mesečnik)

[Ocena v Naši luči 1978 št.4 ovoj]

"Misli so bile ustanovljene leta 1952. So informativni mesečnik za versko in kulturno življenje Slovencev v Avstraliji. Izdajajo ga slovenski frančiškani, ki so glavni dušni pastirji za tamkajšnje Slovence.

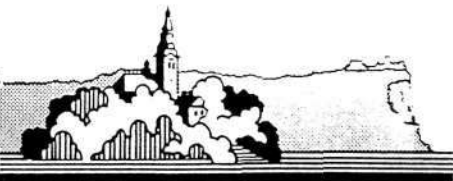
Glavna naloga Misli je povezovanje avstralskih Slovencev v veliko slovensko družino. In to nalogo revija brez dvoma z uspehom opravlja. Urejevana je toplo - pač tudi odsev Frančiškovega duha - vsebinsko pa nudi bralcem že kar klasično brašno takih revij: novice od doma, s sveta, in seveda predvsem iz življenja avstralskih Slovencev, idejne, verske, vzgojne članke, opise narodnih običajev, pa seveda leposlovne prispevke, med njimi ne na zadnjem mestu povest v nadaljevanjih; manjkati ne sme tudi vsaj nekaj malega za otroke, ugank in smešnic. Bralec bi si želel pri reviji malo večjo tehnično dognanost. Seveda je ta odvisna predvsem od denarja, samo izdajatelji pa najbrž vedo, s kakšnimi finančnimi bremenimi se morajo dajati."

Podobno oceno Misli pa zasledimo tudi v Italiji:

"Mesečnik je verske in poljudne vsebine, zvest slovenskemu izročilu, krščanski misli in kulturnemu poslanstvu. Oblikovan pa je kljub temu moderno, saj v njem ne manjka sestavkov za razvedrilo. Novice so seveda izredno skrbno izbrane, brez iskanja senzacionalnosti ali 'aktualnosti', kot jih skorajda že redno srečamo tudi pri verskih in katoliških listih, češ da jih ljudje radi berejo. Uredniku se posreči objaviti predvsem take novice, ki so za slovenskega človeka zanimive. In ta naloga je verjetno še težja, kot pa izbira daljših sestavkov. Odvisen pa je tudi od sodelavcev in v takih primerih smo priča ponavljanju gledanj, ki so jih širili med obema vojnama, zato da šestojanuarski režim v javnosti ne bi zadell na preveliko nasprotovanje, češ da smo Slovenci po tisočletnem suženjstvu lahko še veseli, če se sploh nahajamo pod takim slovenskim režimom...Številne osebne novice o rojstvih, smrti in porokah, pa o farnem življenju so združene pod tri sestavke: Izpod sidneyskih stolpov (Sydney), p. Basil tipka... (Melbourne) ter Adelaidski odmevi (Adelaide), s prav posrečenimi naslovi. Novice od doma so zbrane pod naslovom Izpod Triglava, novice z vsega sveta pa pod naslovom Z vseh vetrov. Izredno spretno je oblikovan Kotiček mladih, v katerem je vedno predstavljen kdo od mladih, ki so bili že rojeni v Avstraliji, a se kljub temu dobro naučili materinščine in dosegli v šoli, poklicu, športu in študiju še posebno dober uspeh. Tako spodbudne vzgojne strani danes ne najdemo več nikjer v slovenskem tisku, ne doma t.j. v matici in zamejstvu, ne v zdomstvu. Pisma in spodbude bralcev pa so zbrane pod naslovom Križem avstralske Slovenije. V našem zamejstvu bi si samo želeli, da bi jih imeli na mesec toliko, t.j. po pet ali šest. In še ostane prostora za reklame, oglase, dovtipe, domislice, s katerimi urednik spretno zapolni prostor. Oprema mesečnika je lepa, preprosta in izvirna, s številnimi fotografijami iz matične

dežele. Škoda, da ni slik iz zamejstva, kot da le-to ne bi bilo toliko slovenskim ljudem domovina. Odziv na tako lep list je pri slovenskih ljudeh v Avstraliji spodbuden. Po sto in več novih naročnikov se je priglasilo prejšnja leta, lani 53, letos pa v prvih dveh mesecih znova že 10. Skrb in napor urednika sta s tem vsaj deloma poplačana, primer pa je lahko v pouk tudi drugim listom in mesečnikom: slovenski tisk bo uspeval, če bo zares dober, zanimiv in slovenski in ga ne bomo ponujali le kot žrtvovanje za versko in narodno stvar." [1]

Vestnik

»MESSENGER« GLASILO SLOVENCEV V AVSTRALIJI

"Registered by Australian Post —
Publication No. VAW 1215"
CATEGORY A

LETNIK XXX, štey 2

FEBRUARY 1955

VESTNIK = Messenger : glasilo Slovencev v Avstraliji. -
1955- . - Melbourne : Slovenian Association (Mesečnik)

Vestnik ima danes, po 40-ih letih izhajanja drugačno obliko in predvsem vsebino. Na začetku je bil predvsem glasilo Slovenskega kluba v Melbournu (kar je pisalo tudi v podnaslovu). Ob prebiranju posameznih števil, lahko tako istočasno spremljamo tudi razvoj samega društvenega življenja v Avstraliji (predvsem v državi Victoriji).

Prvo številko, ki je izšla septembra 1955 (približno 8 mesecev po ustanovitvi društva) "pospremijo" na pot z obrazložitvijo, da naj bi v Vestniku svoje bralce "obveščali, kako napreduje ..delo na družbenem, prosvetnem in dobrodelnem polju. Preko njega boste izvedeli osebne novice o rojaki v Melbournu ; sporočali Vam bomo, kje bo treba priskočiti v pomoč, kako se bomo skupaj poveselili in kje družno prijeli za delo." [2]

Posrečena pa je pripomba uredništva (v isti št.) Vestnika, ob poročilu o občnem zboru društva Slovenski klub Melbourne (SKM), ki pravi, "da Slovenci bolehamo na dveh prirojenih boleznih, ki otežkočata društveno življenje. Prva se im. 'Pigritia socialis' = družabna zanikrnost in prelaganje vseh obvez na odbor (in je zelo razširjena) ; redko razširjena pa je druga 'Rostritis cronica' = priložnostno otresanje kljuna (kritizerstvo). [In nauk ob koncu] ..Ne pozabimo, da uspeh kluba zavisi od dela, ne pa od brezplodnega besedičenja!" Postopno se izoblikujejo tudi stalne rubrike: Društvene novice (objave drštv. prireditv) ; Iz pisarne uredništva (pisma, poročila) ;

Naši zakladi (etnološki prispevki, pesmi) ; Iz športnega sveta ; Razvedrilo.

Vse od prve številke naprej je Vestnik zagovarjal svojo nepolitično usmeritev (ker politične debate izzovejo pogoste spore), kar je prav gotovo odločilno vplivalo, da še vedno izhaja. Podobno stališče so zagovarjali tudi v zvezi z vero in se zavzemali za to, naj to področje delovanja zajemajo Misli, sami pa so hoteli s svojim izhajanjem prispevati k večji povezanosti med Slovenci v Avstraliji. Proti koncu petdesetih let je prisotnih več literarnih prispevkov, ki imajo predvsem priložnostni značaj (izjema med njimi je Humbert Pribac, ki objavi tudi prvo slovensko pesniško zbirko v Avstraliji).

V šestdesetih letih je Vestnik "zaposlen" predvsem s klubskimi novicami, ki so povezane z gradnjo Doma.[3]

Uredništvo si prizadeva pridobiti tudi večje število novih piscev, zato objavi svoje poglede na slovenski časopis. "Prilistu je vsak dobrodošel, dokler ga ne bo hotel koristiti v svoje privatne ali strankarske namene v njegovem upravljanju ali pa vsebinsko, ravno tako kot komunisti ne, ne tudi oni, ki bi škodili kateremu koli delu slovenske skupine! Komunizma ne maramo, smo zato zbežali od tam in preklet naj bo tisti, ki z žolčem obtožuje, kot je preklet on pred komer smo zbežali! [4]

Januarska št. iz l. 1963 izide prvič v obliki tiskanega časopisa. Uredništvo takrat prevzameta J. Kapušin in K. Kodrič, ki sta prišla v Avstralijo za prvo skupino emigrantov. Njuna uredniška politika je izzvala v društvu precjšen razdor. Spremenila sta tudi naslov Vestnika, ki se sedaj im. Slovenski vestnik. Med novicami, ki jih uvrščata v časopis, so tudi nekatere iz Jugoslavije/Slovenije.[5] Ta uredniška politika kaže na dejstvo, da se je Vestnik na nek način "osamosvojil" izpod društvene kontrole. To stanje traja vse do leta 1965, ko morata oba urednika zapustiti svoje mesto, na katerega je bil nato imenovan Marijan Peršič, ki ostane na tem položaju vse do leta 1987. V "novem obdobju" se ponovno zgleduje po starem Vestniku - poudarek je na društvenem življenju in poročilih o pomembnejših kulturnih dogodkih (v Avstraliji in v domovini - celo rubrika : Izpod Triglava).

V naslednjem desetletju se poveča število slov. društev v Avstraliji in Vestnik postane istočasno tudi njihovo glasilo (postaja vse bolj etnično glasilo skupine - Slovencev v Avstraliji). Vse več je tudi slikovnega gradiva, kar še dodatno obogati dokumentarno vrednost časopisa. Med pomembnejšimi kulturnimi dogodki, ki pomenijo neke vrste prelomnico v dotedanji "politiki", je gostovanje ansambla L. Slaka, ker predstavlja prvo neposredno kulturno povezavo z domovino (velik odmev!).

V letu 1975 doživi Vestnik kar dve zunanji spremembi. Najprej dobi nov vzporedni naslov Messenger, v podnaslovu pa Glasilo Zveze Slovenskih društev v Avstraliji. Poudarek je na društvenem življenju, ki je povezano z novo gradnjo rekreacijskega središča. V tej graditeljski vnemi jih pretrese vest o potresu v SZ Sloveniji, o katerem so poročali kar na dveh straneh in ob tem na bralce naslovili tudi prošnjo za pomoč žrtvam.[6] Ko je ta akcija uspešno zaključena, nastopi krajše obdobje negotovosti in določene previdnosti v odnosu do domovine (da bi jim kdo ne oponesel stikov s komunistično domovino!). Tako postanejo novice "od doma" spet sestavni del časopisa v letu 1979 - vendar nikoli ne zavzamejo osrednjega dela časopisa. V zadnjih letih (po 1.1980) narašča število angleških člankov, ki so namenjeni prevsem drugi generaciji emigrantov. Tako kot se pri izhajanju Vestnika spreminjajo njegovi naslovi in podnaslovi, se spreminja tudi naklada (od začetnih 70, ki so bili namenjeni le članom društva do 600 izv.v letu 1987). Naročniki so tudi izven Avstralije (seveda v manjši meri - odmev pa ima po vsem prostoru, kjer so se naselili predstavniki SPE).

O P O M B E [7]

- [1] Zaliv 1981 št.3/4 str.300-302
- [2] Rojakinje in rojaki. (Vestnik 1955 št.1 str.1)
- [3] Objavlja sezname darovalcev in vodi "termometer" prispevkov.
- [4] Razprava o Vestniku. (Vestnik 1962 št.10 str.1)
- [5] Npr.-sept. št. iz 1.1963 prinese poročilo o obisku Hruščova v Jugoslaviji.
- [6] Vestnik 1976 št. 5/6.

III. 2. 4. Evropa

Anglija

POLITIČNO
NEODVISNI

KLIC TRIGLAVA

LONDON, 1. AVGUSTA 1980

ŠTEV. 469-470, LETO XXXII.

KLIC TRIGLAVA - 1948-1980. - Enfield (Anglija) : Slovenska Pravda (Mesečnik)

"Klic Triglava je politično neodvisen list in izhaja že 31. leto (1978). Izdaja ga Slovenska pravda, združenje svobodnih demokratičnih Slovencev. Je politični list, ki zagovarja demokratično ureditev Slovenije v sklopu jugoslovanskih narodov. Z vso odločnostjo se poteguje za pravice slovenskih narodnih manjšin.

Klic Triglava se loteva predvsem slovenskih političnih vprašanj, preteklih, sedanjih in prihodnjih, objavlja pa vsaj v obliki kratkih novic tudi druge zanimivosti iz Slovenije. Morda pogreša bralec zadnja leta več izvirnih razprav o slovenski aktualnosti: na njihovo mesto so stopile sinteze zadevnih novic. Sicer je pa revija gotovo najboljše informirano politično glasilo v svetu o današnji Sloveniji. Velika odlika Klica Triglava je, da je zares svobodna tribuna mnenj: vanj lahko piše slehernik, ki ima kaj splošno koristnega novega in važnega povedati, ne glede na to, kakšni ideologiji, političnemu prepričanju ali skupini pripada. Neredko vodijo pisci člankov o določenih vprašanjih debato, kar je edini demokratiški način razčiščevanja mnenj." [1]

Splošna oznaka:

1. Članki o demokraciji (pridobitve v svetu, kršenje demokracije v Jugoslaviji oz. Sloveniji).
2. Aktualni politični dogodki v Jug. (obiski jug. politikov v posameznih državah, razmere v Sloveniji).
3. Ocene novih knjig.
4. Stalne rubrike: Razgledi ; Pošta ; Kratke vesti ; Domače vesti ; Od meseca do meseca ; Kultura in omika.

Prva številka Klica Triglava je izšla 15.8.1948 in njegov osnovni namen je bil "informirati Slovence, ki niso znali angleško, o dogodkih doma, v emigraciji in v svetu." Je eno izmed osrednjih liberalnih glasil SPE. Med njegovimi sodelavci

najdemo številne doktorje znanosti in pomembnejše osebnosti iz pred in medvojnega obdobja (Ljubo Sirc, Dušan Pleničar, Lado Bevc, Ciril Žebot, Peter Urbanc). Zavzemajo se predvsem za odpravo samoupravnega socializma in postopne vrnitve h kapitalističnim družbenim odnosom (Sirc). Jugoslavija bi po njihovem prepričanju morala postati pluralistična, parlamentarna in konfederativna država.

Med številkami, ki so ohranjene v NUK (manjkajo št. od 1-28) je sprva v ospredju spor med Jugoslavijo in SZ. Z nekakšno trpkostjo ugotavljajo, da je "Tito že drugič zmagal..Prvi poraz smo doživeli leta 1945 in ga še predobro pomnimo..drugi poraz pa doživljamo te dni..Tito je postal junak, prvi, ki se je postavil po robu Moskvi..Tako smo sedaj pred čudnim dejstvom. Namesto da bi mi dopovedovali svetu, da ljudje doma komaj čakajo svobode, je Titu uspelo pokazati, da so ljudje z njim vred za neodvisnost od Moskve, da ima v tem polno podporo naroda. Uspelo mu je tudi da si pridobi podporo Zapada. Tisto podporo, ki bi jo rabili mi: simpatije in material."[2]

Med pomembnejše razprave sodi "razčiščevanje pojmov" okoli vloge SNO v emigraciji. Nekateri mu pripisujejo odločilno vlogo pri organiziranju idejnih nasprotnikov komunizma, drugi pa mu prav to vlogo odrekajo in celo zabavljajo čez njega. Zato se je takratnemu uredniku I.Jenku zdelo pomembno, da stvari postavi na pravo mesto. Od SNO zahteva, da mora opustiti misel, da je narodno predstavništvo, in naj z delom dokaže, da je pravo narodno predstavništvo. Ob tem pa si zastavi tudi vprašanje, če je SNO s starimi pogledi in v stari sestavi to sploh sposoben storiti.[3]

Novice iz Jugoslavije obravnavajo na dva načina, kar naj bi izrazilo objektivnost in resničnost pisanja. Prvi način so "poročila" dopisnikov iz same Jugoslavije oz. iz njenega tiska ; drugi pa izvlečki iz člankov objavljenih v tujih časopisih. Oba načina sta si podobna predvsem v tem, da oba iščeta in razkrivata predvsem napake pri uveljavljanju novega sistema - pozitivne stvari pogosto "spregledajo". Tudi spor v partijskih vrstah in izključitev Djilasa in Dedičerja (leta 1954) doživljajo predvsem kot moment, ki bo "pomagal razpihati v glavah težečo totalitarno meglo..Čeprav so njune izjave v domovini poznane le v 'spakedrani obliki titovske propagande', bo odmev zelo zdrav (oba sta sprevidela nesmisel oblasti, ki je sama sebi namen. Ironija je v tem, da sta jo sama pomagala vzpostaviti..)"[4]

KT spada vsekakor med glasila, ki s svojo vsebino in politiko večkrat preseneti tudi samo SPE. Tako si je leta 1962 privoščil zanimiv novinarski podvig, s katerim je hotel bralcem

dokazati predvsem svojo "neodvisnost". Uredništvo je stopilo v stik z jugoslovanskim veleposlaništvom v Londonu, da bi tako prišli do objektivnih poročil, ki so povezana z Jugoslavijo. Ob tem niso nameravali prikrivati dejstev in informacij (če-tudi bi te bile neprijetne), bodo pa iskreno in hrabro povedali tudi svoje mnenje. [5]

Ob potresu v Skopju leta 1963 so celo objavili naslov, kjer so zbirali prostovolne prispevke za prizadete. Vendar pa članek, ki bralce seznanja z gospodarskim položajem te najjužnejše republike, zaključijo z ugotovitvijo, da je oblast dobro sprevidela, "da bo mednarodna pomoč olajšala trpljenje in obnovitvene napore.. V SZ ali na Kitajskem bi porušeno mesto zelo verjetno proglasili za državno skrivnost." [6]

Osrednje mesto med prispevki prav gotovo zavzemajo poročila o gospodarskem položaju v Jugoslaviji, ki jih ponavadi sestavi dr. Ljubo Sirc. [7]

Kako zelo so "ponosni" na svojo neodvisnost od strankarske politike, nam pokaže njihovo prepričevanje bralcev, da ne zagovarjajo niti politike Slovenske Pravde, pa čeprav ona izdaja KT. "Namen Slovenske Pravde (je) delovati za uveljavljanje politične demokracije v slovenski državi in v skupnosti jugoslovanskih narodov ter za zaščito slovenskih narodnih manjšin s tem, da proučuje politična in splošno družbena vprašanja ter pospešuje svobodno razpravljanje." [8]

Z letom 1964 se začne za KT novo "tiskano obdobje" - enotna oprema in tiskanje v tiskarni Pika Print, ki je last D. Pleničarja (vse do konca izhajanja).

To obdobje začnejo s poročilom o razdoru v borčevski organizaciji, ki se konča s formiranjem dveh samostojnih organizacij (vsaka zase izdajata tudi svoji glasili - Vestnik in Tabor). Podobno spremljajo in komentirajo tudi dogodke v zamejstvu, ki so povezani z dogajanjem v domovini. Čeprav je njihova "kulturna politika" v podrejeni vlogi, vendarle zabeležijo "zaplete" ob izidu dveh pomembnih knjig - Pahorjeve: Odisej ob jamboru, ki prinaša intervju s Kocbekom, ter Jezovo: Skandinavski izvor Slovencev. (Obe knjigi sta bili v Sloveniji prepovedani!) "Istočasno se je začel lov na najnovejšo knjigo Borisa Pahorja 'Odisej ob jamboru'...v kateri je Pahor ponatisnil svoje znane glose o slovenskem nacionalnem problemu. V njih se zavzema za slovensko suverenost in 'državnost', pod čemer pa ne misli na neodvisno Slovenijo, ampak na Slovenijo v jugoslovanski konfederaciji. Kljub temu je njegova knjiga, ki je izšla v Trstu, vzbudila jezo pri današnjih jugoslovanskih oblastnikih in udbovskih šefih že samo zato, ker govori o slovenski 'suverenosti' in 'državnosti'. Ljudje, za katere je Udba na kak način zvedela, da to knjižico posedujejo, so dobili pismen poziv,

naj jo prinesejo na 'notranjo upravo'. Take pozive si je držnila poslati Udba odnosno njena dekla milica intelektualcem, ki uživajo ugled v javnosti, kot na primer zdravnikom, profesorjem, urednikom itd...Iste usode je deležna knjiga Franca Jeze 'Skandinavski izvor Slovencev', ki sploh ni politična ampak zgodovinska. Ker pa Jeza v njej ne zastopa tez, ki bi šle v račun beograjskim oznanjevalcem jugoslovanske enotnosti in Kardeljevim tezam o stapljanju narodov, ampak poudarja davno izvirnost slovenskega naroda in njegov drugačen izvor, do česar je prišel pri svojem študiju slovenskega jezika in najstarejših zgodovinskih virov, je bila tudi njegova knjiga proglašena za 'prepovedan tisk'. Milica je zaplenila vse še neprodane izvode njegove knjige v Državni založbi v Ljubljani in prijavila tako Državno založbo kot dve osebi, ki sta prinesli knjige po njenem naročilu v Ljubljano, sodišču. Tako milica skrbi za jugoslovansko čistost slovenske zgodovine. Zanimivo je, da je milica zaplenila tudi izvod Pahorjeve knjige, ki ga je imela Slovenska Akademija znanosti in umetnosti. Ni znano, če je njen predsednik Josip Vidmar protestiral proti temu." [9]

Temu zapisu sledi tudi posebna protestna izjava kulturnih delavcev, ki jo je podpisalo kar 41 somišljenikov. V 70-ih letih je KT postajal vse bolj tudi "kulturno usmerjen", kar je prav gotovo rezultat nekaterih novih sodelavcev, predvsem pisatelja Leva Detele.

Spremembe v sedemdesetih letih so imela močan odmev tudi na političnem področju, tako v domovini kot v tujini (in seveda tudi pri KT). Kavčičeva prizadevanja za večjo samostojnost Slovenije od Beograda, ne le zaznavajo ampak že tudi predvidevajo njegov padec. Vendar pa sami tega trenutka nočejo zamuditi - tako da se zelo razmahnejo tudi njihova prizadevanja za samostojno slovensko državo, ki jo zagovarja predvsem C.Žebot v ZDA in ki sedaj najde veliko somišljenikov tudi med bralci KT. V KT objavijo izjavo "Za zavarovanje slovenske suverenosti", ki jo podpišejo glavni predstavniki strank, ki se zavzemajo za samostojno Slovenijo.[10]

Podobno kot o "Kavčičevi aferi" poročajo tudi o dogodkih na Hrvaškem (Maspek - odstranitev M.Tripala in S.Dabčević-Kučar). V tem obdobju stopi v ospredje tudi razčiščevanje pojmov okoli narodne sprave. Med avtorje, ki so se najbolj angažirali sodita C.Žebot in P.Urbanc (ista avtorja te razprave prenašata tudi na nekatere druge časopise - predvsem Slov.državo, ki izhaja v Kanadi). Žebot zagovarja tezo o možnosti sprave, medtem ko jo Urbanc odločno odklanja kot nerealno in nesprejemljivo.[11]

Ob političnih problemih v sedemdesetih letih se pogosto ukvarjajo tudi z gospodarskimi analizami stanja v Jugoslaviji. Pri tem izstopa dr. Ljubo Sirc, ki spada med vodilne ekonomiste - strokovnjak za V-Evropske gospodarske sisteme. Prepričan je, da "Titova pot" vodi nazaj, namesto v izboljšanje gospodarske situacije. [12]

Bralce pa je predvsem presenitil z izjavo, da izstopa iz NO. Med razlogi za njegov izstop je nestrinjanje s politiko, ki jo vodi NO - ostaja še vedno na nespremenjenih medvojnih stališčih. "Vsi bi se morali združiti v naporu, da preprečimo povratak v čase, ki bi jih bilo najbolje pozabiti. Pozabiti jih ni mogoče, toda čas je, da jih pustimo zgodovini. Slovenski demokrati se moramo povezati s srbskimi, hrvatskimi, makedonskimi in bosanskimi, ker nam sicer boj proti diktaturi in nespameti ne more uspeti. To nam kaže tudi skušnja zadnjih let. Če bi svobodnjaki po posameznih republikah nastopali skupaj - namesto, da so včasih celo drug proti drugemu - bi bili morda dosegli precej več kot smo in Tito ne bi pometal z vsakim posebej." [13]

Med novicami, ki jih "še sveže" posredujejo svojim bralcem, so tudi sodni procesi proti oporečnikom v Jugoslaviji (M. Mihajlov, F. Miklavčič itd.). Največ njihovega pisanja pa je posvečenega Titu in nekaterim drugim vodilnim politikom iz Jugoslavije. Tako zabeležijo skoraj vse govore, izjave, potovanja - zadnja št. pa poroča o "Smrti diktatorja". Čeprav se s politiko, ki jo je vodil in zagovarjal Tito, nikoli niso strinjali, mu vendarle priznavajo določene "kvalitete". "Že medvojna doba je nakazovala, da smo imeli opravka z izrednim človekom, ki je bil v stanju ne samo iz sorazmerno majhne KP napraviti masovno osvobodilno gibanje, ampak tudi spretno, prebrisano tega izrabit za socialno revolucijo, ki je odpihnila predvojni red in delno z lastnimi silami delno pa z britansko in sovjetsko pomočjo vzpostavila komunistično oblast. Res je, da je bil Tito okrožen z njemu osebno predanimi sodelavci, ki so omogočili načrtani razvoj, toda po drugi strani je spet tudi res, da nobena ideologija ne bi mogla držati teh ljudi, če ne bi bilo osrednje Titove magnetične in skupnemu cilju totalno predane osebnosti. Pri tem ni toliko odločala njegova ideološka predanost in dogmatičnost, ki se je vendar sporadično menjavala kot je narekoval čas, ampak v prvi vrsti njegova pragmatična prilagodljivost z močnim političnim čutom in izredno mero organizatoričnosti. To dvojje je v prvi vrsti odločalo, kdaj in s kakšnimi sredstvi je treba nastopati in vladati, da se doseže oblast in posest, ti dve 'edini resničnosti' tega sveta. In to dvojje tudi razloži njegovo cik-cak politiko, tako na zunanjem kot na notranjem polju, kakor so pač nareko-

vali dogodki in okoliščine: od čistega stalinizma do konfrontacije s Stalinom; od v bistvu centralistične države v skorajšen konfederalizem in spet nazaj v napol centralistično državo; od podpiranja komunističnih revolucij kjerkoli mogoče, do formiranja Tretjega sveta, ki je v veliki meri ostal izven objema Moskve. Od centralističnega gospodarstva do 'delavskega samoupravljanja'. Ni dvoma, da je mož zaslužen dosegel neko mesto v svetovni zgodovini, kot so ga dosegli diktatorji pred njim. Važnost in značaj tega mesta se bosta pokazala šele tekom let, ko bo državna in socialna zgradba, ki jo je Tito zgradil, morala pokazati in dokazati sposobnost svojega življenja in razvoja. Možu bodo postavljali brezštevne spomenike po vsej državi; ti naj bi svetu in zanamcem pričali o veličini Titove osebnosti. Toda spomenik v Kočevskem Rogu, ki je bil postavljen na njegov ukaz, bo večno pričal, da smo istočasno imeli opravka z malim človekom, ki je bil pripravljen zatreti sleherni čut humanosti, samo da je godilo njegovemu ponosu, pomešanemu z oblastniželjnostjo in pohlepom." [14]

Italija

KATOLIŠKI GLAS

KATOLIŠKI GLAS. - 1949- .- Gorica ; Trst : Katoliško
tiskovno društvo (Tednik)

"Letos (1978) obhaja že trideseto leto izhajanja. In reči je treba, da je v teh povojnih letih opravil zlasti v slovenskem primorskem zamejstvu veliko nalogo. Katoliški glas ni bil namreč nikomur na prodaj, ampak je dosledno pisal resnico. To je bilo spričo nove družbene ureditve v matični Sloveniji, ki je hotela dobiti monopol nad javnim mnenjem tudi med slovenskimi zamejci, na eni strani težko, na drugi strani pa toliko več vredno. Resnica Katoliškega glasa je sem in tja vsaj pronicnila prek meje, kar je dajalo njegovemu poslanstvu le še večji pomen.

Da je največ zanimanja tednika namenjenega tržaško-goriškim vprašanjem, je razumljivo. Prav tako je naravno, da so v ospredju pisanja slovenski in italijanski problemi. Važno mesto zavzema krščansko-cerkvena problematika. Je pa list odprt tudi svetovnemu dogajanju.

Morda bi si človek kdaj zaželel bolj začrtano notranje-tehnično strukturo lista, kdaj v ideoloških vprašanjih večjo vsebinsko izravnanoost, a istočasno je treba reči, da si iz finančnih razlogov lahko list privošči le najskromnejše število osebja in da vrši v bistvu svoje poslanstvo odlično." [15]

Splošna oznaka :

1. Kritika razmer in posameznih ljudi v Sloveniji in Jugoslaviji (predvsem v uvodnikih).
2. Ocene novih knjig - poudarek je na izdajah SPE.
3. Življenjepisi vidnejših emigrantskih in zamejskih ustvarjalcev.
4. Dogajanje v zamejstvu (šolstvo, versko življenje, pevske in druge družabne prireditve).
5. Osmrtnice in nekrologi.

Časopis je z leti izgubil svojo borbena ostrino, tako da ga lahko danes prištevamo med povsem običajne zamejske časopise.

MLADIKA. - 1957- . - Trst : Slovenska prosveta
(Mesečnik)

" Mladika je kulturna revija tržaško-goriških katoliških izobražencev, ki pa ima potni list tudi za v Jugoslavijo (tako vsaj sklepamo iz opombe v njej o naročnini za Jugoslavijo). Letošnji letnik (1978) je dvaindvajseti. Notranjo podobo Mladike sestavljajo novele, pesmi, intervjuji, kulturni dogodki, krajše razprave, dokumenti, kritike in poročila o piscih, ocene kulturnih dogodkov, krajše kulturne novice, pisma in še kaj. Razumljivo je, da je predmet zanimanja revije zlasti slovensko-krščanski svet.

Če iščemo v kakšni drugi zamejski skupnosti podobno revijo, jo bomo iskali zaman, vsaj takšno, na tej stopnji. Prepričani

sko-italijanske meje. Njena politična smer je demokratični socializem.

Bralca iz osrednje Slovenije moti na vsebinski plati občasno ne dovolj diferencirano pisanje o dogajanju med zadnjo vojno na slovenskem ozemlju, kot da ne bi šlo predvsem za komunistično revolucijo. Na formalni plati pa prevečkratna uporaba pisanja v obliki dnevnika.

Če je možno danes priporočiti kakšno svobodno pisano slovensko publikacijo, je to prav gotovo Zaliv (z omenjeno vsebinsko omejitvijo). "[18]

Somišljeniki revije izrazito poudarjajo slovensko narodno samobitnost. Najpomembnejši avtor je Boris Pahor, sodelavci pa so še Alojz Rebula, Franc Jeza, Irena Žerjal-Pučnik, Jošt Žabkar, Bogdan C. Novak, Marko Kravos in v osemdesetih letih "oporečniki" iz Slovenije - Viktor Blažič, Spomenka Hribar itd.

Glavni ton razpravam daje B. Pahor s svojo stereotipno obrambo slovenstva. Predvsem kritizira mlajšo generacijo, ki kaže premalo zanimanja za te probleme. Zato ga publicist Aleš Lokar "okrca", da "naše narodno vprašanje ni več zgolj v defenzivnem objokovanju lastne žalostne usode. Napraviti je potrebno korak naprej." [19]

Razen teh prispevkov so v reviji tudi ocene posameznih knjig, ki obravnavajo tudi avtorje iz zdomstva (R. Jurčec, K. Mauser, L. Sirc, F. Sodja), kar je bil tudi eden od vzrokov, da je bila revija v Sloveniji prepovedana.

Za "ugotavljanje" trenutne politične situacije v zamejstvu in zdomstvu so "služila" Odprta pisma in nekatere polemike in razčiščevanja, ki so se vlekla tudi skozi več števil.

most

MOST. - 1964- . - Trst : [s.n.] (občasno)
Besedilo vzporedno v slovenščini in italijanščini.

Namen revije, je deloma izražen že v naslovu, sicer pa "ni in noče biti glasilo kake stranke pa tudi ne kake ideologije v ozkem pomenu besede, marveč roka, ki se ponuja ljudem čistih namenov in dobre volje. Rodila se je iz prepričanja, da je potrebna prav danes, ko vsi čutimo, kako se kljub vsemu svet zbližuje, kako padajo stare pregrade, se iščejo nova pota do sožitja ter je vedno manj možno, da bi se mednarodni spori reševali z vojnami in režimi rušili z revolucijami... (Revija) želi služiti nadaljnjemu svobodnemu razvoju in rasti slovenske kulture ter duhovnemu utrjevanju slovenstva...revijo (je) zasnovala skupina ljudi, ki jih družijo spoznanje, da je treba rasti v bodočnost iz pozitivnega v preteklosti ter da je bodočnost sveta in tudi Slovencev mogoča samo s prepletanjem in z zdravo tekmo različnih struj, gibanj in generacij v svetu".
[20]

V reviji prevladujejo predvsem literarni prispevki (tako poezija kot proza) ter krajši eseji. Na koncu vsake številke so dodane tudi ocene pomembnejših literarnih del, ki so izšla v zamejstvu, zdomstvu ali v matični Sloveniji. Med najpomembnejšimi in najpogostejšimi avtorji so A.Rebula, L.Detela in njegova žena Milena Merlak-Detela, A.Lokar, V.Beličič. Po nekaj letih izhajanja se reviji pridružijo tudi nekateri ustvarjalci iz Slovenije (B.Bordon, D.Zajc, M.Rožanc).

Avstrija

IV 79817

Koroška Kronika

TEDENSKI LIST

IZDAJA

IZIDE VSAK PETEK

PWB 8. ARMADA

Številka 1

Celovec,

20. Julija 1945

Cena 15 Grosden

KOROŠKA KRONIKA (Celovec - od 20.7.1945- ; izd. Britanska obveščevalna služba ; kasneje list prevzame Narodni svet koroških Slovencev in ga izdajajo naprej kot tednik pod imenom Naš tednik - Kronika, kasneje pa samo še Naš tednik.)

Med sodelavci Koroške kronike je bilo tudi več slovenskih beguncev - Jože Čuješ, Karel Mauser, Božidar Kramolc, Mirko Geratič, Bazilij Valentin, Zdravko Novak, Ludovik Puš, Erik Kovačič, Franček Kolarič, Zorko Simčič, Marjan Jakopič, Lojze Novak, Metod Turnšek (sama imena, ki se po preselitvi v nova emigracijska središča pojavljajo v skoraj vseh pomembnejših publikacijah).

Z 10. številko prvega letnika je pričela Kor.kron. objavljati tudi spise za mladino pod naslovom Mladi Korotan, ki je od aprila 1946 naprej samostojna publikacija.

Največ zaslug za začetek izhajanja Kor. kr. je imel duhovnik Valentin Podgorc. Na začetku je bil to droben časopis na štirih straneh in šele postopoma naraste na večji obseg (6-8 str.). Tudi po vsebini je sprva skromen (pomanjkanje sposobnih delavcev, ki bi znali slovensko) - prava "kronika" političnega dogajanja brez ustreznih komentarjev. Polagoma (ko prevzame vodstvo major Gerald Sharp) je časopis prešel od suhoparnih političnih novic na zanimivo čtivo. Izoblikovalo se je nekaj stalnih rubrik: Novice iz sveta ; Koroški gospodar ; Vesti iz domačih krajev ; Cvetje in klasje (literarni prispevki) ; Deset minut angleščine (tečaj) - kasneje še ženski kotiček ; Izpod domače lipe ; Poizvedbe.

Ob tretji obletnici izhajanja Kor.kr. je uredništvo opisalo namen in potek izhajanja časopisa. "... Koroška kronika je nastala v dobi, ko je bilo okrog nas še vse razrvano, ko še nismo vedeli, ne kod ne kam. Britanska zasedbena oblast, ki je hotela ponovno vzbuditi način demokratičnega življenja, se je odločila za izdajanje slovenskega časopisa, da tako omogoči Koroškim Slovincem sprejemanje svetovnih novic v njihovem

jeziku in jim pomaga pri kulturnem razvoju... 'Koroška kronika' je danes edini slovenski list v Srednji Evropi, ki ni političnega značaja, ter hoče svoje bralce obveščati o svetovnih dogodkih s tiste strani, ki odkriva resnico in ne služi samo propagandi političnih struj... Kot demokratičen list 'Koroška kronika' ne pridobiva odjemalcev s silo, temveč z delom, pri katerem je treba poštenosti in prostovoljnega sodelovanja." [21]

V letu 1946 je bolj izrazito prisotna politična problematika. Kor.kr. se je izrekla v duhu britanske politike na Koroškem proti priključitvi Koroške k Jugoslaviji in pri tem poudari željo obeh narodnosti za mirno medsebojno sožitje. [22]

Ob kriznih dogodkih v naslednjih letih je Kor.kr. obširno poročala o sporu Jugoslavije z Informbirojem. "... Sicer pa naj bo ozadje spora tako ali tako, že dejstvo samo, da je postala razpoka v komunističnih vrstah tako velika, da je ni bilo več mogoče prikriti pred svetom, je dokaz, da je možno izvajati diktaturo le do neke mere in da še tako ostre sankcije ne morejo zatreti v človeku hrepenenja po vsaj delni svobodi. ..." [23]

naša luč

NAŠA LUČ : mesečnik za Slovence na tujem. - 1951- . -
Celovec : Celovška Mohorjeva družba (mesečnik)

Za revijo Naša luč bi lahko v podnaslovu zapisali, da gre za versko informativno glasilo, ki je namenjeno predvsem Slovincem v Evropi (naročnikov preko oceana skoraj ni). Samostojnih izvirnih člankov je relativno malo - prevladujejo ponatisi pomembnejših (polemičnih) člankov iz slovenskih časopisov in revij (Mladina, Tribuna, Delo) ; iz zamejstva (Katoliški glas, Naš tednik) ; in iz zdomstva (Svobodna Slovenija, Ameriška domovina, Slovenska država). Skoraj redno so dodani tudi prispevki iz tujega tiska - največ iz Spiegla in Frankfurter Allgemeine Zeitung.

Drugo skupino predstavljajo članki in literarni prispevki verske vsebine, ki imajo hkrati tudi vzgojni namen. Velik del prostora pa je namenjen kratkim poročilom o življenju in delu Slovencev, ki so tudi bogato slikovno opremljeni (dodana tudi

poročila o smrtnih primerih).

Ob prelistavanju revije dobi raziskovalec občutek, da želijo dati osnovno informacijo o dogajanju v svetu tistim Slovencem, ki se sami bolj malo zanimajo za te probleme (vse iz ene roke).

Švica

Slovenski glas

SLOVENSKI GLAS. - Bern

"Je glasilo tzv. Slovenskega Narodnega Predstavništva (SNP). V prvi, julijski številki, ki je izšla v Bernu, je prinesel program tega predstavništva, ki stoji na stališču slovenske državne neodvisnosti z demokratičnimi in krščanskimi temelji. Odločno odklanja socializem naj bo v kakršnikoli obliki, pluralizem v demokratični družbi in vse dosedanje politične stranke.

Ureja ga 17 članski uredniški odbor. Toda vodstvo SNP kot tudi uredniki nastopajo, radi osebne varnosti, kakor pravijo, pod psevdonimi. Izgleda pa, da so to mladi ljudje, ki so prišli v svobodni svet na delo kot začasni delavci.

Značilnosti SG so: udarnost in borbenost, ki včasih zaide v ekstrem, brezkompromisni boj za slovensko neodvisnost, ki bo prosta vsakega komunizma, marksizma in socializma. Povdarja pomen vere za vzgojo človeka in za življenje in so ostri kritiki Jugoslavije in Jugoslovanov.

List izhaja mesečno, s slikami v veliki revialni obliki na 30.strane. Članki so deloma originalni deloma prevodi, vendar največ iz nemščine in poljščine...

Pada v oči, da se list pri vsej svoji obširnosti in zanimivosti premalo peča z aktualnimi političnimi, gospodarskimi, kulturnimi in socialnimi problemi Slovenije. Sodelavci jih poznajo iz lastnih izkušenj in bi jih lahko podali s kritično analizo." [24]

O P O M B E [8]

- [1] Ocena v Naši luči - 1978 št.4 ovoj.
- [2] Drugi poraz./M.Tavčar (KT 1949 št.29 str.1)
- [3] Resne zadeve. (KT 1950 št.42 str.1)
- [4] Vroče je. (KT 1955 št.157 str.1)
- [5] Alternativa amnestiji. (KT 1962 št.281 str.1)
- [6] Ob tragediji v Skopju. (KT 1963 št.291 str.2)
- [7] Dr. Ljubo Sirc sodi med pomembne ekonomiste, ki se ukvarjajo predvsem z gospodarskimi sistemi v V Evropi.
- [8] Strpni ljudje. (KT 1963 št.292 str.7)
- [9] So se mar za to borili? (KT 1970 št.368 str.8/9)
- [10] KT št.374 str.3-4 - izjavo podpišejo: za KT J.Velikonja, C.Žebot, D.Pleničar ; za Slovensko državo M.Resman ; za Smer v slov.državo D.Weble.
- [11] KT 1972 št.394 str.4-6,8-9
- [12] Tito vozi nazaj./L.Sirc (KT 1972 št.401 str.3-5)
- [13] KT 1973 št.405 str.1,8
- [14] KT 1980 št.469-70 str.2

Opomba: Ob sedanjih dogodkih (1991) v Jugoslaviji jim moramo priznati precej več politične zrelosti in razumnosti, kot je premoremo sami!

- [15] Ocena v Naši luči 1978 št.1 ovoj.
- [16] Ocena v Naši luči 1978 št.1 ovoj.
- [17] Maver Marij:Odprta za vsako razsodno in plemenito misel-brez nihilizma.(Književni listi, Delo 20.9.1990 str.13)
- [18] Ocena v Naši luči 1978 št.2 ovoj
- [19] Zaliv. /Aleš Lokar (Most 3/1966 št.9/10 str.59-60)
- [20] Most 1964 št.1 str.1-2
- [21] Tri leta 'Koroške kronike'. (Kor.kr.4/1948 št.30 str.1)
- [22] Kor. kronika 1/1946 št.5 str.1
- [23] Komunisti med seboj. (Kor.kr. 4/1948 št.28 str.1/2)
- [24] Ocena v Smer v slovensko državo 1979 št.79 str.8

IV. SKLEPNE MISLI

1. Oznaka književnosti slovenske politične emigracije

Književna ustvarjalnost SPE na literarnem področju je glede na razmere, v katerih nastaja, obsežna. SPE oz. njeni ustvarjalci so gojili vse literarne zvrsti ter jih publicirali v knjižni obliki, v periodičnem tisku, prikazali v gledaliških predstavah in na literarnih večerih (največ v okviru SKA). Najpomembnejše mesto ima poeziji, ki ni toliko vsebinsko vezana na vojne in povojne dogodke (begunstvo). V njej prevladuje svoboden pesniški izraz, ki je vsebinsko prepleten s spomini na dom in staro domovino ter izhaja pretežno iz dominsvetovske tradicije. Njen najpomembnejši predstavnik je dr. Tine Debeljak, avtor Velike črne maše za pobite Slovence. Močno je zastopana tudi lirična ljubezenska poezija (Vinko Beličič, Stanko Janežič, Božidar Kramolc, Dimitrij Jeruc, Humbert Pribac, Milena Merlak-Detela), v zadnjem času pa se pri nekaterih avtorjih kažejo tudi bolj modernistični motivi (Fr. Papež, Tine Debeljak ml., Vinko Rode - vsi iz Argentine). Glede na zelo močno vlogo cerkve in krščanstva samega je to v poeziji tudi močno izraženo (K. Truhlar, J. Cukale, V. Kos na Japonskem).

France Papež pravi v uvodu v Antologijo slovenskega zdomskega pesništva, ki je izšla v BA leta 1980 str. 6, naslednje:

"...Zdomsko pesništvo je izraz človeka, ki je bil postavljen iz domačega sveta v zunanji, najprej tuji, nato veliki svet. Iz majhne stoletne skrivnosti v opoldansko odprtost in svetovljanstvo sveta. Ta predstavitev je osnovno doživetje, ki je na dnu vsake pesmi in ki je napravilo v vsakem pesniku bitne zaseke, obenem pa je z leti postalo vir pristnega literarnega in umetniškega navdiha. Zdomska pesem je zrasla iz konkretnih življenjskih doživetij, nato pa iz teh zorela globlje, bivanjsko - torej ni umišljena, ni narejena. Zbirka je dokument globljega odziva tega 'biti-z-doma', ki ga ni mogoče primerjati s prejšnjimi ali zdanjimi izselitvami in iskanji zaposlitve v tujini. Zdomstvo, ki je rodilo to zbirko, je edinstveno doživetje in more dati ustvarjalcu vrsto motivov za izvirno poetično in umetniško delo. More biti - bi dejal - spodbudno tako za gospodarsko, kakor tudi za ustvarjalno delo. Kmalu po prihodu so začeli zdomski ljudje normalno življenje - čez teden trdo delo, v nedeljo premislek in počitek. Sem in tja se je oglasila poskočna posvetna pesem. In so minevala leta, zgradili so si domove, nakupili vse, kar so imeli za potrebno, in še mnogo

več. Pri vsem tem pa domovine niso pozabili in tako je zorela zdomska umetna pesem, ki pomeni izpopolnjeno ljubezen in pristnejše uživanje nazaj in naprej. V njej se kaže stvarno doživeta in sprejeta usodnost tega, kar je zraslo iz naših izhodov, prehodov, čakanj, hrepenenj, vselitev in uživetij. In lahko rečemo, da bolj kot v katerikoli sodobni pesmi stopi v tej zdovski pred nas pristni človek, izpričan in dokumentiran, in da prihaja do izraza tisti kulturni in literarni pojav, ki mu rečemo zdomsko pesništvo..."

Emigracija je poskrbela tudi za natis doma zamolčanih pesnikov - Franceta Balantiča in Ivana Hribovška.

Pripovedna proza SPE je podobno kot poezija povezana s slovensko medvojno književnostjo. Glede na število enot je najobsežnejša skupina - kmečka povest in poučna proza, ki v slikovite prizore skoraj obvezno vplete vojne dogodke. Najpomembnejši avtor te skupine je Karel Mauser (najboljši tovrstni deli sta Kaplan Klemen in Ljudje pod bičem - obsežna trilogija ; obe deli sta delno avtobiografski).

Kmečki povesti sledi po pomenu politični in ljubezenski roman, najpomembnejši avtor pa je Ruda Jurčec z delom Ljubljanski triptih. Jurčec je zanimiv tudi kot avtor spominsko-dokumentarne proze (trilogija - Skozi luči in sence ; avtor je načrtoval tudi 4. del, ki pa ga ni udejanjil).

Med proznimi deli je najpomembnejši roman Zorka Simčiča - Človek na obeh straneh stene (1957). Glavni junak nosi v sebi vse značilnosti begunca, razpetega med domovino in tujino. Podobno kot velja za poezijo, so emigranti - SKA poskrbeli tudi za predstavitev v domovini zapostavljenih proznih ustvarjalcev : Ivan Pregelj (Moj svet in moj čas), Narte Velikonja (Ljudje, Zanke), Ivan Dolenc (Moja rast), Stanko Majcen (Povestice in pesniška zbirka Dežela).

Nekaj je tudi del s področja mladinske književnosti - najpomembnejša avtorja sta Mirko Kunčič (Gorjančev Pavlek, Dogodivščine v pragozdu) in Božidar-Ted Kramolc.

Po pomembnosti in obsegu je na zadnjem mestu dramatika, ki razvije nekakšno obliko himnične tragedije, v kateri izstopa predvsem njena moralna in vzgojna naravnost. Najpomembnejši dramski tekst je drama Zorka Simčiča - Zgodaj dopolnjena mladost (vojna tematika). Močno je zastopana tudi religiozna dramatika, kar je vsekakor odsev vloge, ki jo ima v vsem zdomskem življenju katoliška cerkev.

ANTOLOGIJA
SLOVENSKEGA ZDOMSKEGA PESNIŠTVA

2. Publicistična dejavnost po področjih

a) Informativna in politična glasila - časopisi, revije

Prevladujejo polemični in dokumentarni članki, ki jih v glavnem pišejo uredniki oz. voditelji strank, ki ta glasila izdajajo. Po vsebini so si medsebojno zelo podobni in jih lahko strnemo v naslednjih temah:

- spomini na domobransko borbo, ki se pogosto prepletajo s temo o krvoločnosti komunistov (poboji nedolžnih ljudi)
- razlaganje političnih ciljev posameznih strank (poslanice, ki jih odlikujejo visokoletne fraze in meglene formulacije ciljev)
- opisovanje življenja v emigraciji (delovanje društev, organizacij, zborovska dejavnost, kulturne prireditve)
- spremljanje in komentiranje dogajanja v Jugoslaviji, v Sloveniji in v svetu sploh (glavni namen je razvrednotiti ves povojni razvoj - veliko domišljije)
- opravičevanje sodelovanja z okupatorjem (domob.prisega)
- naloge SPE - osvoboditev Slovenije izpod totalitarnega komunizma
- literarni prispevki (vzgojna, moralna vsebina)

Zlasti pri člankih je zelo vidna prelomnica, ki nastopi v začetku sedemdesetih let. To je na eni strani posledica večje demokratizacije v Sloveniji, po drugi strani pa rezultat časovne odmaknjenosti od medvojnih dogodkov. Predvsem se jasno pokaže pomanjkanje kadrov - starejši vse pogostejše umirajo, predstavniki mlajše generacije, povečini rojeni že v tujini, pa so drugačni. "Mladi so ravnodušni - oni niso na tujem, dejal bi, so in niso v zdomstvu. Naše ladje [avtor misli s to prisodobno svojo generacijo] pa bodo čez dvajset, trideset, petdeset let razbite in potopljene.." [1]

b) Šolsko gradivo

Že takoj po prihodu v taborišča so begunci začeli z izdajanjem šolskih učbenikov in priročnikov. Največ gradiva je bilo namenjenega osnovnošolski izobrazbi.

Med posameznimi državami, kjer danes žive predstavniki SPE, zavzema najpomembnejše mesto Argentina, kjer je šolski sistem tudi najbolje organiziran. Učbeniki, ki jih izdajajo, pokrivajo vse stopnje dopolnilnega izobraževanja, avtorji pa so priznani strokovnjaki z različnih področij, ki so istočasno tudi predavatelji na tečajih.

Vsebina učbenikov se le redko izogne političnemu podtonu. To se opazi predvsem pri učbenikih za zgodovino, kjer medvojne dogodke razlagajo s svojega zornega kota in ne upoštevajo izsledkov slovenskega zgodovinskega, ki nastajajo v domovini. Deloma je to opazno tudi pri čitankah - berilih za posamezne stopnje, kjer so v enaki meri zastopani klasiki (Prešeren, Jurčič, Cankar, Finžgar, Župančič) in predstavniki zdomstva (Kunčič, Pregelj, Beličič) - sodobnih avtorjev iz matične Slovenije skoraj ne upoštevajo.

c) Verski tiski

Prevladujejo molitveniki oz. priložnostna branja za posamezne praznike. Nekaj je tudi pravih teoloških knjig - razne moralke (avtorji Anton Orehar, Franc Sodja, Ignacij Lenček) ter misli posameznih predstavnikov cerkvene hierarhije (Rožman). Več je člankov, ki so povečini natisnjeni v verskih revijah, ki izhajajo prav v vseh državah, kjer SPE žive.

č) Propagandno - pričevarjsko gradivo

Tudi tukaj izstopa Argentina in delo nekaterih posameznikov. Najvidnejša osebnost je duhovnik Filip Žakelj, ki izdaja celo zbirko Dokumentov. Do sedaj so izšle naslednje knjige:

- I. Kozina V.:Komunizem, kot ga jaz poznam. - 1972
- II. Klemenčič J.:Revolucija pod Krimom. - 1973
- IV.- VII. Taboriščni arhiv priča. - 1974-75
- XIII. Blažič S.:Revolucija v Hotederšici. - 1976
- XIV. Revolucija okoli Limbarske gore. - 1979
- [Knjig je bilo očitno planiranih več, vendar niso izšle.]

Podobno vlogo imata še dve zbirki in sicer:
Svobodni pogledi na slovensko preteklost, sedanjost in prihodnost, kjer so do sedaj izšle knjige:

- I. Debeljak T.:Začetki komunistične revolucije v Sloveniji. - 1968
- II. Debeljak T.:Pot k prvi slovenski vladi. - 1970
- III. Stare M.:Narodni odbor za Slovenijo. - 1980
- IV. Kremžar M.:Pogled naprej. - 1983
- V. Rant P.:Krščanska demokracija in Slovenci. - 1984
- VI. Kremžar M.:Pot iz socializma. - 1986

TABORISNI
ARHIV
PRICA

PRAVI OBRAZ
OSVOBODILNE FRONTE

I

Zbirka Zrenja in uvidi:

- I. Poglavje o dialogu. - 1970
- II. Dolinar F.: Odsotnost slovenske državne misli v prevratu 1918. - 1971
- III. Geržinič A.: Pouk v materinščini - da ali ne?. - 1972
- IV. Kozina V.: Slovenija v plamenih. - 1975
- V. Loška dolina žrtev revolucije. - 1980

Med posameznimi deli, ki poskušajo "dokazati" zgodovinsko vlogo SPE, so še naslednja dela:

Bela knjiga slovenskega protikomunističnega upora 1941-45
(1. izd. 1970 ; 2. izd. 1985)

Brunec M.: Pravi obraz Osvobodilne fronte. - 1972-73

Kos S.: Stalinistična revolucija v Sloveniji : I. - 1984

" " " : II. - 1991

Matica mrtvih : podatki o Slovencih pomorjenih po zločinski
OF 1941-45 (4 zv.) . - 1968-70

Zgodbe mučeništva Slovencev (4. zv.) . - 1949

d) Znanstvena publicistika

Ta zvrst se je v večjem obsegu razvila predvsem v S Ameriki - v ZDA in Kanadi. Ob tem je treba izpostaviti delovanje dveh znanstvenih inštitucij:

Society for Slovene Studies v New Yorku, ki jo vodi dr. Rado Lenček

in Slovenian Research Center of America v Willoughby Hills, OH., ki ga vodi Edi Gobec.

Obe inštituciji izdajata študije s področja narodpisja, ekonomije, zgodovine, geografije in slovstva. Večina del je napisanih v angleščini in so namenjeni predvsem znanstvenim krogom, ki se ukvarjajo s slovensko problematiko.

O P O M B E [9]

[1] France Papež: Zapisi iz zdomstva. str. 87

V.1. V I R I

Emigrantska literatura v Narodni in univerzitetni knjižnici - nekdanji D-font + redni fond knjižnice.

Poimenski pregled periodičnih publikacij, ki jih ima NUK:

1. Ameriška domovina, ZDA
2. Baragov vestnik, Arg.
3. Bogoljub v tujini, Avstrija
4. Božja beseda, Kanada
5. Božje stezice, Arg.
6. Cerkevna oznanila, Avstrija
7. Christian democratic Review, ZDA
8. Cvetje v tujini, Avstrija
9. Demokracija, Trst
10. Domači glasovi, Avstrija
11. Domoljub, ZDA
12. Domovina, ZDA
13. Domovina v taborišču, Avstrija
14. Druga vrsta, Argentina
15. Društvene novice, Avstralija
16. Družabna pravda, Italija; Arg.
17. Duhovno življenje, Arg.
18. Enakopravnost, Trst
19. Glas s Pristave, Arg.
20. Glas SKA, Arg.
21. Glasilo Hladnikovega doma, Arg.
22. Glasnik Slov.zavetišča dr.G.Rožmana, Arg.
23. Gledališki list, Arg.
24. Gore, Arg.
25. Gospodarski vestnik, Arg.
26. Informat.list slov.katoliškega akadem.društva, Arg.
27. Katoliški glas, Italija
28. Katoliški misijoni, Arg.
29. Klic Triglava, Anglija
30. Koprive, ZDA
31. Koroška Kronika, Avstrija
32. Lepša bodočnost, Avstrija
33. Mali glas, Arg.
34. Matjažev glas, Avstrija
35. Med nami povedano, Italija; Avstrija; Nemčija
36. Meddobje, Arg.
37. Mi in svet, Italija
38. Misel, Italija
39. Misijonska nedelja, Italija

40. Misijonski zavod, Arg.
41. Misijonsko življenje, Italija
42. Misli, Avstralija
43. Mladinska vez, Arg.
44. Moja Slovenija, Avstralija
45. Most, Italija
46. Naš list, Avstralija
47. Naša luč, Avstrija
48. Naša pesem, Španija
49. Naša vez, Kanada
50. Nouvel horizon, Francija
51. Nova doba, Italija; Španija
52. Nova mladina, Arg.
53. Novi časi, Arg.
54. Novice, Avstrija
55. Oder, Arg.
56. Odmevi z osme, ZDA
57. Omnes unum, Arg.; Anglija
58. Ozare, ZDA
59. Oznanilo, Arg.
60. Pavliha, Avstralija
61. Pismo, Anglija
62. Povest, Kanada
63. Razgovori in razgledi, Kanada
64. Resnica, Avstralija
65. Review, Anglija
66. Review Yugoslav-Slovenian, ZDA
67. Salezijansko pismo, Arg.
68. Sij slovenske svobode, Arg.
69. Slovenija, Nemčija
70. Slovenska beseda, Arg.
71. Slovenska država, Kanada
72. Slovenska kronika, Avstralija
73. Slovenska misel, Kanada
74. Slovenska pot, Arg.
75. Slovenska pravda, Italija; Anglija
76. Slovenska svoboda, Nemčija
77. Slovenska vas, Arg.
78. Slovenska vest, Avstralija; Avstrija
79. Slovenski dan, Kanada
80. Slovenski glas, Švica
81. Slovenski oder, ZDA
82. Slovenski Primorec, Italija
83. Slovenski taboriščnik, Avstrija
84. Smer v slovensko državo, Arg.
85. SRP, Avstrija

86. Stik, Arg.
87. Stvarnost ; Stvarnost in svoboda, Italija
88. Svet in dom, Italija
89. Svobodna beseda, Arg.
90. Svobodna misel, Švedska
91. Svobodna Slovenija, Arg.
92. Tabor, Arg.
93. Taboriščnik, Avstrija
94. Utripi, Italija.
95. V nove zarje, Avstrija
96. Vestnik, Avstralija
97. Vestnik, Arg.
98. Vestnik borcev, Arg.
99. Vestnik Save, Kanada
100. Vestnik Zveze Slov. v inozemstvu, Anglija
101. Vez med brati, Kanada
102. Vrednote, Arg.
103. Zaliv, Italija
104. Zarja na Jadranu, Italija
105. Žar, Avstralija

V.2. L I T E R A T U R A

Monografske publikacije:

- Antologija slovenskega zdomskega pesništva/ ur.T.Debeljak in F.Papež. - BA : SKA, 1980
- Antologija slovenske zdomske poezije zadnjih štirideset let "To drevo na tujem raste" /ur. C.Berglez. - Lj.,1990
- Čuček Janez:Sramota umira počasi : slovenska politična emigracija. - Maribor : Obzorja (1979 ; 1980)
- Dnevi smrtnikov : emigrantsko pripovedništvo (1945-1960) / ur.A.Geržinič. - BA : SKA, 1960
- Pertot Marjan:Bibliografija slovenskega tiska v Argentini 1945-1987 : I del - knjige. - Trst : Knjižnica D.Černeta, 1987
- Pertot Marjan:Bibliografija slovenskega tiska v Argentini 1945-1990 : II del - časopisje. - Trst : Knjižnica D.Černeta, 1991
- Podhorsky Rene:Bibliografija slovenskega begunskega tiska v letu 1945-1949. - Judenburg, 1946-49 (3 zv.)
- Pogačnik Jože:Slovensko zamejsko in zdomsko slovstvo : (oris izhodišč in ocena vrednosti). - Trst : Zaliv, 1972. - (Kosovelova knjižnica ; 5)

Članki v serijskih publikacijah:

- Adler Matija (ps?): Slovenska politična emigracija (SPE)
danes : Nekaj njenih novejših pogledov na zg. in
prihodnost slovenskega naroda ter države.
Dnevnik 47/1988 od 23.5.-25.6.1988 (30 nadalj.)
- Čuček Janez: Odtujeni svet fantazije : Slovenska politična
emigracija danes.
Prešernov koledar 1977 str.92-100
- Čuček Janez: Sence preteklosti : SPE po tridesetih letih.
Večer 32/1976 št.96-99
Dnevnik 35/1976 št.111-156
- Debeljak Tine: Trideset let zdomske emigrantske književnosti.
Zbornik Svobodne Slovenije 1973/75 str.381-437
- Detela Lev: Beležke o literaturi slovenskih emigrantov.
Kaple (Idrija) 1971 št.22 str.9-13
- Detela Lev: Osemnajst letnikov slovenske zdomske kulturne
revije Meddobje.
Celovski zvon 2/1984 št.2 str.122-125
- Dornik Andrej: Napokane iluzije slovenske politične
emigracije.
7 D 9/1981 št.41-53 ; 10/1982 št.1-6
- Glušič Helga: Slovenska zdomska književnost (Argentina).
Glasnik Slovenske matice 14/1990 št.1/2 str.23-32
- Glušič Helga: Sodobna slovenska književnost v Ameriki.
Slavistična revija 36/1988 št.2 str.233-237
- Kermauner Taras: Slovenska politična emigracija (SPE) in
kultura.
Naši razgledi 39/1990 8. in 22.6.1990
- Kermauner Taras: Slovenska politična emigracija v Argentini in
eksodu.
Glasnik Slovenske matice 14/1990 št.1/2 str.33-44
- Križnar Ivan: Iz vsebine periodičnega tiska slovenske
politične emigracije.
Borec 33/1981 št.3/4 str.195-200
- Pogačnik Jože: Slovensko leposlovno časopisje v povojni dobi.
Pero in čas 1971 št.9/10 str.505-519
- Susel Rudolph M.: Ameriška domovina : The present and future.
Symposia = študijski dnevi (New York : Liga slov.
Amerikancev, 1981 št.1)
- Strgar Milica: Emigrantski pogledi na zgodovino slovenske
kontrarevolucije.
Borec 34/1982 št.2 str.103-114
- Strgar Milica: Šolstvo in prosvetno-kulturno delo slovenskih
beguncev v taboriščih po Avstriji 1945-1948.
Borec 37/1985 št.1 str.8-24

- Strgar Milica:Šolstvo in prosvetno-kulturno delo slovenskih beguncev v taboriščih po Italiji (v Španiji in na Tržaškem) 1945-1948.
Borec 40/1988 št.1 str.82-112
- Strgar Milica:Tisk slovenskih beguncev v taboriščih po Avstriji in Italiji 1945-1948.
Borec 36/1984 št.1 str.2-17
- Velikonja Joseph:Slovene Newspapers and Periodicals in America.
Symposia = študijski dnevi (New York : LSA, 1981 št.1 str.111-126)

